

DigestaOnline

www.digestaonline.gr

Ελένη Ζάχου

ΑΓΩΓΗ ΝΟΜΗΣ ΚΑΙ CONDICTIO POSSESSIONIS

Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία

Επιβλέπων καθηγητής Λ. Κιτσαράς

Κομοτηνή Νοέμβριος 2016

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	3
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	11
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	13
ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΝΟΜΗΣ	13
A. ΈΝΝΟΙΑ ΝΟΜΗΣ	13
B. ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΝΟΜΗΣ	14
I. Εννοιολογικά στοιχεία προσβολής νομής	14
II. Προϋποθέσεις της προσβολής	15
1. Αποβολή ή διατάραξη	15
α. Αποβολή	15
αα. Αφαίρεση του πράγματος	16
ααα. Έννοια αφαίρεσης	16
βββ. Περιπτώσεις από τη νομολογία	17
ββ. Αντιποίηση της νομής	18
ααα. Έννοια και προϋποθέσεις αντιποίησης της νομής	18
βββ. Πότε δεν υπάρχει αντιποίηση	21
γγγ. Περιπτώσεις από τη νομολογία	22
β. Διατάραξη	24
αα. Έννοια, χαρακτηριστικά και προϋποθέσεις διατάραξης	24
ββ. Διάκριση διατάραξης από μερική αποβολή	27
γγ. Πότε αποκλείεται η διατάραξη	29

δδ. Περιπτώσεις από τη νομολογία	30
2. Παρανομία	32
α. Έννοια παρανομίας	32
β. Περιπτώσεις από τη νομολογία	35
3. Χωρίς τη θέληση του νομέα	36
III. Επιλήψιμη νομή	39
1. Έννοια, χαρακτηριστικά και ενέργεια της επιλήψιμης νομής	39
2. Επιλήψιμοι νομείς	41
Γ. Προστασία της νομής	42
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	45
ΑΓΩΓΕΣ ΝΟΜΗΣ	45
A. Εισαγωγικά	45
B. Αγωγή αποβολής από τη νομή	45
I. Βάση – Στοιχεία της αγωγής περί αποβολής	45
II. Διάδικοι	49
1. Ενάγων	49
2. Εναγόμενος	61
III. Το αίτημα της αγωγής	66
Γ. Αγωγή διατάραξης της νομής	68
I. Βάση – Στοιχεία της αγωγής περί διατάραξης	68
II. Διάδικοι	70
1. Ενάγων	70
2. Εναγόμενος	73
III. Το αίτημα της αγωγής	74
Δ. Άμυνα εναγομένου	77
I. Αρνηση της αγωγής	77
II. Ενστάσεις	79

1. Η ένσταση επιλήψιμης νομής	79
2. Η ένσταση ιδίου δικαιώματος	80
3. Η ένσταση παραγραφής	82
4. Η ένσταση επίσχεσης	84
5. Η ένσταση κατάχρησης δικαιώματος	85
III. Ανταγωγή	86
E. Δικονομικά ζητήματα	86
I. Αρμοδιότητα	86
1. Καθ' ύλην αρμοδιότητα	86
2. Κατά τόπον αρμοδιότητα	87
II. Δικονομική Διαδικασία	87
III. Αντικειμενική σώρευση αγωγών	88
IV. Δικαστικό ένησημο	90
V. Εγγραφή των αγωγών στα βιβλία διεκδικήσεων/κτηματολογικά φύλλα	91
VI. Πιστοποιητικό καταβολής ΕΝ. Φ.Ι.Α.	92
VII. Απόδειξη της νομής	93
VIII. Παρεμβάσεις, ανακοίνωση δίκης, προσεπίκληση	94
IX. Η απόφαση	95
X. Ζητήματα μετά την έκδοση της απόφασης	95
1. Ένδικα μέσα	95
2. Δεδικασμένο	96
3. Εκτέλεση της απόφασης	99
ΣΤ. Σχέση αγωγής αποβολής προς αγωγή διατάραξης	101
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	103
Η ΑΓΩΓΗ ΠΕΡΙ ΑΠΑΙΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΝΟΜΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΑΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΟΥ ΠΛΟΥΤΙΣΜΟΥ (CONDICTIO POSSESSIONIS)	103

A. Αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού	103
I. Γενικά	103
II. Ιστορική εξέλιξη του θεσμού	104
III. Προϋποθέσεις αξίωσης αδικαιολόγητου πλουτισμού	105
IV. Αδικαιολόγητη κτήση νομής με παράδοση και χωρίς παράδοση	106
V. Η αιτία κτήσης της νομής	108
VI. Νομική φύση αξίωσης	110
B. Η αγωγή περί απαίτησης της νομής με βάση τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού	111
I. Στοιχεία της βάσης της αγωγής	111
II. Διάδικοι	113
1. Ενάγων	113
2. Εναγόμενος	115
III. Αίτημα της αγωγής	116
IV. Άμυνα εναγομένου	118
1. Άρνηση αγωγής – Ενστάσεις	118
2. Ανταγωγή	121
V. Δικονομικά ζητήματα	121
1. Αρμοδιότητα (καθ'ύλην, κατά τόπον) και δικονομική διαδικασία	121
2. Αντικειμενική σώρευση αγωγών	122
3. Δικαστικό ένησημο	122
4. Εγγραφή στα βιβλία διεκδικήσεων	122
5. Απόδειξη	123
6. Η απόφαση	124
7. Ζητήματα μετά την έκδοση της απόφασης	124
α. Ένδικα μέσα	124
β. Δεδικασμένο	125
γ. Εκτέλεση της απόφασης	125
Γ. Επικουρική η <i>condictio possessionis</i> ;	125

Δ. Παραγραφή	128
I. Παραγραφή της αγωγής αποβολής από τη νομή και <i>condictio possessionis</i>	128
II. Παραγραφή και αποδυνάμωση της διεκδικητικής αγωγής και <i>condictio possessionis</i>	131
Ε. Η <i>condictio possessionis</i> ως προστατευτική της δικαιωματικής νομής (ή κατοχής) και όχι και της «γυμνής» (μη δικαιωματικής)	133
ΣΤ. Η συστηματική λειτουργία της <i>condictio possessionis</i>	136
I. Η <i>condictio possessionis</i> ως υποκατάστατο των εμπράγματων αποκαταστατικών αγωγών και η σημασία της στο πλαίσιο της προβληματικής περί την ατελή κυριότητα	136
II. Η σύγκρουση της <i>condictio possessionis</i> του δικαιωματικού νομέα με αξιώσεις του μη δικαιωματικού νομέα κατά τρίτου για απόδοση του πράγματος.	138
Ζ. Συσχέτιση με την αγωγή αποβολής	140
ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	143
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	145

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

αδημ	= αδημοσίευτη
ΑΚ	= Αστικός Κώδικας
αντίθ. / αντιθ.	= αντίθετος -η –α / αντιθέτως
ΑΠ	= Άρειος Πάγος
αρ. / αριθ.	= αριθμός
άρθρ.	= άρθρο
Αρμ	= Αρμενόπουλος (περιοδικό)
ΑρχΝ	= Αρχείο Νομολογίας (περιοδικό)
ΑχΝ	= Αχαική Νομολογία (περιοδικό)
βλ.	= βλέπε
Δ	= Δίκη (περιοδικό)
δηλ.	= δηλαδή
Δικογρ.	= Δικογραφία (περιοδικό)
Δνη	= Δικαιοσύνη (περιοδικό)
ΕΕΝ	= Εφημερίς Ελλήνων Νομικών (περιοδικό)
Ειρ	= Ειρηνοδικείο
Εισ	= Εισαγγελέας
ΕισΝΑΚ	= Εισαγωγικός Νόμος του Αστικού Κώδικα
ΕισΝΚΠολΔ	= Εισαγωγικός Νόμος του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας
Έκδ	= έκδοση
ΕλλΔνη	= Ελληνική Δικαιοσύνη (περιοδικό)
επ.	= επόμενα
ΕΠολΔ	= Επιθεώρηση Πολιτικής Δικονομίας (περιοδικό)
ΕρμΑΚ	= Ερμηνεία Αστικού Κώδικα
ΕρμΚΠολΔ	= Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας
Εφ	= Εφετείο
ΕφΑΔ	= Εφαρμογές Αστικού Δικαίου (περιοδικό)
ΙόνΕπιθΔ	= Ιόνιος Επιθεώρηση του Δικαίου (περιοδικό)
ΚΠολΔ	= Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΜΠρ	= Μονομελές Πρωτοδικείο
ν. ή Ν.	= νόμος
ν.δ. ή Ν.Δ.	= νομοθετικό διάταγμα
ΝΔικ.	= Νέον Δίκαιον (περιοδικό)
ΝοΒ	= Νομικό Βήμα (περιοδικό)
Νόμος	= Τράπεζα νομικών πληροφοριών Νομος, της Intrasoft
ΝΠΔΔ	= Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΝΠΙΔ	= Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
Ολομ ή Ολ	= Ολομέλεια
ό.π.	= όπου παραπάνω
π.δ. ή Π.Δ.	= προεδρικό διάταγμα
ΠΠρ	= Πολυμελές Πρωτοδικείο
πρβλ.	= παράβαλε
σ.	= σελίδα
σημ.	= σημείωση
Σύντ. ή Σ.	= Σύνταγμα

τόμ. ή τ.	= τόμος
ΦΕΚ	= Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
ΧριΔ	= Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου (περιοδικό)

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία με θέμα «Αγωγή νομής και *condictio possessionis*» αποτελεί μια συνοπτική μελέτη της ένδικης προστασίας της νομής που παρέχεται με την αγωγή αποβολής από τη νομή, την αγωγή διατάραξης της νομής καθώς και την αγωγή αδικαιολόγητου πλουτισμού.

Στο πρώτο μέρος της διπλωματικής εργασίας εξετάζεται αυτοτελώς η έννοια της προσβολής της νομής, η οποία αποτελεί τη βασική προϋπόθεση κάθε μορφής προστασίας της νομής. Ειδικότερα, εκτίθενται αναλυτικά τα εννοιολογικά στοιχεία, οι προϋποθέσεις και οι μορφές προσβολής της νομής με αναφορές στις θέσεις της θεωρίας και της νομολογίας ενώ στο τέλος του μέρους αυτού γίνεται αναφορά στους τρόπους ένδικης προστασίας της νομής.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας εκτίθενται αναλυτικά οι προϋποθέσεις άσκησης της αγωγής αποβολής από τη νομή καθώς και της αγωγής διατάραξης της νομής, ανάλογα με το είδος της προσβολής. Ακολούθως, αναφέρονται τα πρόσωπα που έχουν δικαίωμα να εγείρουν τις ως άνω αγωγές, καθώς και εκείνα κατά των οποίων οι τελευταίες μπορούν να ασκηθούν, το περιεχόμενο και το αίτημα των ως άνω αγωγών και η δυνατότητα σώρευσής τους με άλλες αγωγές. Γίνεται δε εκτενής αναφορά στις δυνατότητες άμυνας του εναγομένου καθώς και σε δικονομικά θέματα επί των ανωτέρω αγωγών νομής.

Στο τρίτο μέρος της μελέτης αυτής εξετάζονται τα βασικά στοιχεία της αξίωσης αδικαιολόγητου πλουτισμού, γνωστής κατά το προϊσχύσαν δίκαιο (βυζαντινορωμαϊκό) ως απαίτησης νομής (*condictio possessionis*). Ειδικότερα, μελετάται η νομική φύση της αξίωσης και επιχειρείται εννοιολογική προσέγγιση των επιμέρους στοιχείων αυτής. Ακολουθεί αναφορά στα πρόσωπα των διαδίκων, το αίτημα της αγωγής, τη δυνατότητα άμυνας του εναγομένου, καθώς και σε δικονομικά ζητήματα ενώ στη συνέχεια εκτίθενται προβληματισμοί τόσο στο επίπεδο του ουσιαστικού όσο και σε αυτό του δικονομικού δικαίου που έχουν απασχολήσει τη θεωρία και τη νομολογία αναφορικά με την ως άνω αγωγή. Το μέρος αυτό ολοκληρώνεται με σύγκριση της απαίτησης νομής με την αγωγή αποβολής από τη νομή, προκειμένου ο αναγνώστης να διαμορφώσει μία εύληπτη και κατά το δυνατόν ολοκληρωμένη

εικόνα για το λειτουργικό ρόλο αυτής της αγωγής και τα τυχόν πλεονεκτήματά της έναντι της αγωγής αποβολής από τη νομή.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΝΟΜΗΣ

A. Έννοια νομής

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 974 ΑΚ¹, η νομή αποτελεί τη φυσική (υλική) εξουσίαση² του προσώπου πάνω σε ένα πράγμα η οποία ασκείται με διάνοια κυρίου³, δηλαδή με τη θέληση του νομέα να εξουσιάζει το πράγμα διαρκώς, αποκλειστικά και απεριόριστα όπως ο κύριος⁴, εκδηλώνεται δε με πράξεις επί του πράγματος που αρμόζουν στον κύριο αυτού^{5,6}.

¹ Η διάταξη αυτή ορίζει ότι «όποιος απέκτησε τη φυσική εξουσία πάνω στο πράγμα (κατοχή) είναι νομέας του, αν ασκεί την εξουσία αυτή με διάνοια κυρίου».

² Η εξουσίαση πραγματώνεται μόνο με υλικές πράξεις καθώς δεν αρκούν οι νομικές ενέργειες (ΕιρΚαλαυρίας 7/2006 ΑρχΝ 2006, 653).

³ ΑΠ 2298/2009 ΝοΒ 2010, 1470 (περιλ.), ΑΠ 1589/2008 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 267/2007 ΝοΒ 2007, 2357, ΑΠ 110/2005 ΕλλΔνη 2005, 815, ΑΠ 1420/2003 ΕλλΔνη 2004, 1049, ΑΠ 435/2003 ΕλλΔνη 2004, 787, ΕιρΣαμ 8/2005 ΕΕΝ 2005, 695.

⁴ Β. Βαθρακοκόιλης, Η νομή, Νομή –Οιονεί Νομή – Κατοχή, 2015, σ. 7-8, αρ. 20, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, εκδ. β', 2010, σ. 165, §14 αρ. 9, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, τ. ΙΙ, 2013, άρθρο 974 αρ. 11, Δ. Παπαστερίου, Εμπράγματο Δίκαιο, τ. Ι, 2008, σ. 321, 322, 325, ΕφΠατρ 661/2004 ΑχΝομ 2005, 158, ΕιρΧαν 23/2013 Αρμ 2013, 1648, ΕλλΔνη 2013, 891.

⁵ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 188, §16 αρ. 8, Ε. Πουρνάρας σε Ι. Καράκωστα, ΕρμΑΚ, τ. 7^Α, 2010, άρθρο 980 αρ. 3, 4, ΑΠ 1420/2003 ΑρχΝ 2004, 192, ΑΠ 1025/2002 ΕλλΔνη 43, 168, ΑΠ 1152/1999 ΕλλΔνη 41, 452, ΕφΝαυπλ 207/2008 ΕΠολΔ 2008, 710, ΕφΛαρ 95/2007 Δικογρ 2008, 65, ΕιρΧαν 23/2013, ο.π., ΕιρΚαλαμπάκας 31/2005 ΑρχΝ 2008, 359.

⁶ Η νομή αντιδιαστέλλεται από την κατοχή η οποία συνίσταται στην απλή φυσική εξουσίαση του πράγματος με θέληση κατοχής (Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 165, §14 αρ. 9), καθώς και από την οιονεί νομή που αποτελεί τη μερική φυσική εξουσίαση του πράγματος, εκείνη δηλαδή που περιλαμβάνει ορισμένη ή ορισμένες χρησιμότητες του πράγματος και δε τις χρησιμότητες που αντιστοιχούν στο περιορισμένο εμπράγματο δικαίωμα που αφορά η διάνοιά του (ενέχυρο ή δουλεία) και ασκείται με διάνοια δικαιούχου ενεχύρου ή δουλείας (975 ΑΚ) (Απ. Γεωργιάδης,

Αντικείμενο της νομής είναι μόνο πράγματα (κινητά και ακίνητα) και μέρος πράγματος, εφόσον είναι εξωτερικά διακριτό και χωριστό (π.χ. δωμάτιο οικίας, δέντρο κ.λ.π.)⁷. Εξαιρούνται τα κοινά τοις πάσι, τα κοινόχρηστα⁸ και εκείνα που εξαιρούνται των συναλλαγών από τη φύση, το νόμο ή της ιδιωτικής βούληση⁹.

B. Προσβολή νομής

I. Εννοιολογικά στοιχεία προσβολής νομής

Το άρθρο 984 παρ. 1 ΑΚ ορίζει ότι «η νομή προσβάλλεται είτε με διατάραξη είτε με αποβολή του νομέα εφόσον αυτές γίνονται παράνομα και χωρίς τη θέλησή του». Από την ανωτέρω διάταξη συνάγεται ότι προσβολή της νομής αποτελεί κάθε παράνομη και παρά τη θέληση του νομέα πράξη ή παράλειψη προσώπου¹⁰ (φυσικού ή νομικού¹¹) που συνεπάγεται είτε διατάραξη στην άσκησή της, είτε αποβολή από αυτήν^{12,13}. Πρόσθετες

Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 175, §15 αρ. 1, σ. 177, §15 αρ. 6, ΑΠ 1742/2012 ΧρΙΔ 2013, 360, ΑΠ 809/2005 ΕλλΔνη 2006, 130).

⁷ ΑΠ 109/1971 ΝοΒ 19, 602, ΠΠρΛαρ 725/1994ΑρχΝ 1997, 533.

⁸ ΕφΠατρ 236/1995 ΑρχΝ 1996, 248, ΕιρΚοζ 1/1996 Αρμ 1997, 904.

⁹ Μ. Γεωργιάδου, Αγωγές Εμπραγμάτου Δικαίου, Νομή – Κυριότητα – Δουλείες, Ερμηνεία – Υποδείγματα με σχόλια, 2015, σ. 4, υποσημ. 2.

¹⁰ ΕφΠειρ 468/1994 ΕλλΔνη 36, 697 (προσβολή της συννομής επέρχεται με πράξη ή παράλειψη τόσο τρίτου όσο και συννομέα), ΑΠ 1464/2004 ΕλλΔνη 46, 816 (προσβολή της συννομής είναι δυνατή είτε κατά του όλου αυτής είτε κατά της μερίδας ενός μόνου από τους συννομείς, το οποίο περαιτέρω σημαίνει ότι τρίτος μπορεί να καταλάβει την ιδανική μερίδα κάποιου από τους συννομείς)

¹¹ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, 1997, σ. 16, § 4.6

¹² Γ. Μπαλής, Εμπράγματον Δίκαιον, 1951, έκδοση β', § 13, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 238, §21 αρ. 3, ΑΠ 306/2004 ΕλλΔνη 45, 1424 = ΧρΙΔ 4, 708, ΑΠ 771/2002 ΕλλΔνη 43, 168, ΑΠ 1127/2001 ΕλλΔνη 44, 481, ΑΠ 1260/1998 ΕλλΔνη 2005, 66, ΕφΑθ 1583/2010 ΕφΑΔ 2011, 174, ΕφΘεσ 401/2012 ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΒολ 197/2008 Αρμ 2009, 1680.

προϋποθέσεις για την πλήρωση της έννοιας της προσβολής δεν θέτει ο νόμος¹⁴. Είναι δηλαδή αδιάφορη η διάρκεια της προσβολής, η περιουσιακή ζημία του νομέα, η χρήση ή μη βίας, η γνώση της αλλοτριότητας της νομής ή της έλλειψης συναίνεσης του νομέα, η υπαιτιότητα γενικά του προσβολέα ενώ ούτε η καλή πίστη του προσβολέα¹⁵ ή η πλάνη ή το ακαταλόγιστο του τελευταίου αποκλείουν εννοιολογικά την προσβολή¹⁶. Η ζημία και η υπαιτιότητα είναι αναγκαίες για τη γένεση αξίωσης του νομέα προς αποζημίωση βάσει της διάταξης του άρθρου 914 ΑΚ, όχι όμως για την προστασία της νομής¹⁷. Ως προς τη διάρκεια της προσβολής αν και, όπως αναφέρθηκε, δεν αποτελεί στοιχείο της προσβολής, η αποβολή δεν θα πρέπει να είναι στιγμιαία ή εντελώς παροδική¹⁸, αφού τότε δεν θα είναι δικαιοίκα αξιόλογη¹⁹.

II. Προϋποθέσεις της προσβολής

1. Αποβολή ή διατάραξη

α. Αποβολή

¹³ Η οιονεί νομή προστατεύεται σε περίπτωση προσβολής της όπως και η καθολική νομή, αδιάφορα αν η προσβολή προέρχεται από τον καθολικό νομέα ή τρίτο (ΑΠ 1742/2012 ΝΟΜΟΣ).

¹⁴ Εφίωαν 44/1960 ΝοΒ 9, 185, Ειρλιβ 11/1985 ΑρχΝ 37, 227.

¹⁵ Βλ. σχετικά ΑΠ 358/2012 ΝΟΜΟΣ κατά την οποία κτήση της νομής με παράνομη πράξη αποτελεί κάθε ενέργεια εναντίον της θέλησης του κυρίου (984 παρ. 1 ΑΚ), με την οποία συντελείται η αφαίρεση της νομής του ανεξάρτητα αν ο αφαιρέσας τελεί ή όχι σε καλή πίστη και αν η ενέργεια με την οποία συντελέσθηκε η παράνομη κτήση αποτελεί ή όχι αξιόποινη πράξη.

¹⁶ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 238, § 21 αρ. 3, Η. Γιαννακόπουλος, σε Ι. Καράκωστα, ΕρμΑΚ, ο.π., άρθρο 984 αρ. 1, ΕιρΧαν 569/2013 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΣαμ 2/2011 Νομος, Ειρλιβ 11/1985 ΑεχΝ 37, 227.

¹⁷ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρ. 984 αρ. 2.

¹⁸ ΑΠ 164/1985 ΕΕΝ 1985, 862.

¹⁹ π.χ. φοιτητής παίρνει κατά λάθος τον κώδικα του συμφοιτητή του, μόλις όμως το αντιλαμβάνεται, τον επιστρέφει.

Αποβολή από τη νομή αποτελεί κάθε προσβολή που προκαλεί πλήρη αδυναμία άσκησης της φυσικής εξουσίας του νομέα στο πράγμα (ολόκληρο ή σε μέρος του), ήτοι ολική ή μερική απώλεια της νομής του²⁰. Η αποβολή πραγματοποιείται είτε με αφαίρεση του πράγματος από την κατοχή του νομέα είτε με την αντιποίηση της νομής του²¹.

αα. Αφαίρεση του πράγματος

ααα. Έννοια αφαίρεσης

Η αφαίρεση της ξένης νομής μπορεί να γίνει με αφαίρεση του αντικειμένου της, που βρίσκεται στην κατοχή του νομέα ή τρίτου, που το κατέχει στο όνομα του νομέα²² (π.χ. μισθωτή). Αφαίρεση πράγματος από την κατοχή του νομέα υπάρχει και όταν το αντικείμενο βρίσκεται στα χέρια του βοηθού νομής ή γίνεται από τον κάτοχο και με τη συγκατάθεσή του, εφόσον η συγκατάθεσή του είναι παράνομη ή υπερβαίνει τα όρια της εξουσίας του²³. Δεν είναι αναγκαίο να πραγματοποιηθεί βίαια, αρκεί να γίνει παράνομα²⁴. Η αφαίρεση προϋποθέτει την πλήρη και διαρκή εξουσίαση του πράγματος από εκείνον που την ενήργησε διότι διαφορετικά γίνεται λόγος για διατάραξη της

²⁰ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 238 - 239, §21 αρ. 4, Α. Καραμανλή – Μπαρουτάκη, Το δίκαιο της νομής, 1997, σ. 95 αρ. 6, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, 1997, σ. 11-12, § 4.6, ΑΠ 1514/2009 ΧριΔ 2010, 446, ΑΠ 861/2007 Νομος, ΑΠ 1386/1998 ΕλλΔνη 1999, 339, ΑΠ 1127/2001 ΕλλΔνη 44, 481, ΑΠ 1260/1998 ΕλλΔνη 40, 66, ΕφΑθ 848/2009 ΕλλΔνη 2010, 823, ΕφΘεσ 401/2012 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΛαρ 175/2004 Δικογρ 2005, 170.

²¹ Απ. Γεωργιάδης σε Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, Αστικός Κώδιξ, Κατ' άρθρο Ερμηνεία, τόμος V, Εμπράγματο Δίκαιο, 1985, άρθρ. 987-988 αρ. 4.

²² Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Περί της προστασίας της νομής, Γ' τόμος, 1957, σ. 238.

²³ Χ. Θηβαίος, ο.π., σ. 238, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 239, §21 αρ. 6, Κ. Παπαδόπουλος, Αγωγές Εμπραγμάτου Δικαίου, τ. Ι, 1989, σ. 159.

²⁴ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 159.

νομής²⁵. Μπορεί δε να πραγματοποιηθεί και με πράξη της δημόσιας αρχής όταν η πράξη αυτή ή η εκτελεστική διαδικασία είναι άκυρες. Επίσης, μπορεί να γίνει με άκυρη αναγκαστική εκτέλεση ή με απόφαση ασφαλιστικών μέτρων του αρμόδιου δικαστηρίου²⁶, υπό τον όρο ότι η σχετική αφαίρεση είναι παράνομη. Ακόμη μπορεί να γίνει με μη εκτελεστή δικαστική απόφαση εναντίον εκείνου, κατά του οποίου εκτελέσθηκε²⁷. Επί άκυρης και γενικά παράνομης αναγκαστικής εκτέλεσης η νομή προστατεύεται με τις ανακοπές των άρθρων 933 και 936 ΚΠολΔ καθώς και με την αίτηση αναστολής του άρθρου 938 ΚΠολΔ και όχι με αγωγή ή ασφαλιστικά μέτρα²⁸.

βββ. Περιπτώσεις από τη νομολογία

Για τη στοιχειοθέτηση αποβολής από τη νομή κριτήριο αποτελούν οι αντιλήψεις των συναλλαγών λαμβανομένων υπόψη και των περιστάσεων της συγκεκριμένης περίπτωσης²⁹. Έτσι, ως πράξεις αποβολής από τη νομή κρίθηκαν: η διάνοιξη χανδακιού στο ακίνητο³⁰, η αλλαγή κλειδαριών και η τοποθέτηση δύο λυκόσκυλων σε ακίνητο που βρίσκεται στην κατοχή άλλου³¹, η κατάληψη ξένου οικοπέδου με εναπόθεση σε αυτό ξυλείας³², η μερική

²⁵ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 239, § 21 αρ. 6, Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 13, αρ. 18, Η. Γιαννακόπουλος, σε Ι. Καρακωστα, ΕρμΑΚ, άρθρο 984 αρ. 4, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 159, ΑΠ 164/1985 ΕΕΝ 52, 862.

²⁶ Κ. Βαβούσκος, Εμπράγματον Δίκαιον, ΣΤ' έκδοση, 1986, σ. 98, ΑΠ 1792/2005 ΧριΔ 2006, 420. Δεν υπάρχει αποβολή, όταν αυτή γίνεται νόμιμα, όπως με δικαστική απόφαση ασφαλιστικών μέτρων, που παραχωρεί υπέρ του ενός συζύγου τη χρήση κινητών ή ακινήτων για ορισμένο χρονικό διάστημα (ΑΠ 1748/2002 ΝοΒ 51, 1228).

²⁷ Κ. Βαβούσκος, ο.π., σ. 98, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 240, § 21 αρ. 6, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 159, ΑΠ 602/2004 ΕλλΔνη 2006, 177, ΑΠ 1289/2002 ΕλλΔνη 2004, 472.

²⁸ ΕφΑθ 796/1988 Δ 20, 463, ΕιρΛευκ' 49/2004 ΑρχΝ 2004, 751

²⁹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 239, § 21 αρ. 5.

³⁰ ΑΠ 861/2007 ΝΟΜΟΣ.

³¹ ΕιρΡοδ 56/2010 ΝΟΜΟΣ.

³² ΕφΛαμ 55/2005 Αρμ 2007, 224.

ανοικοδόμηση σε γειτονικό ακίνητο³³, η κατά την περιφραξη του οικοπέδου από ορισμένο πρόσωπο κατάληψη και τμήματος από ξένο παρόμοιο³⁴ κ.λ.π..

ββ. Αντιποίηση της νομής

ααα. Έννοια και προϋποθέσεις αντιποίησης της νομής

Ο κάτοχος μπορεί, παραβαίνοντας τις υποχρεώσεις του από τη σχέση του με το νομέα, να:

α) Αντιποιηθεί τη νομή, δηλαδή να εξωτερικεύσει τη θέλησή του να έχει εφεξής το πράγμα όχι για το νομέα αλλά για τον εαυτό του (*rem sibi habendi*)

β) Αποφασίσει να ασκεί τη φυσική εξουσία στο πράγμα στο όνομα και για λογαριασμό άλλου (*rem alii habendi*), όχι όμως του νομέα.

γ) Εγκαταλείψει το πράγμα³⁵.

Και στις τρεις αυτές περιπτώσεις ο νομέας αποβάλλεται από τη νομή του, παράνομα και χωρίς τη θέλησή του (άρθρο 984 §1 ΑΚ). Στον Αστικό Κώδικα (άρθρο 982 ΑΚ) αντιμετωπίζεται ρητά μόνο η παραπάνω υπό στοιχ. α' περίπτωση της αντιποίησης νομής και γίνεται διάκριση μεταξύ κινητών και ακινήτων. Οι άλλες δύο υπό στοιχ. β' και γ' περιπτώσεις δεν αντιμετωπίζονται ρητά, γίνεται όμως δεκτό ³⁶ ότι η ίδια ρύθμιση ισχύει αναλογικά και γι' αυτές.

Η αντιποίηση συνιστά πρωτότυπο τρόπο κτήσης της νομής³⁷. Στα κινητά, ο νομέας χάνει τη νομή του από τότε που ο κάτοχος εκδηλώνει έμπρακτα τη μεταστροφή της βούλησής του. Για την αντιποίηση της νομής κινητού αρκεί ότι ο κάτοχος εκδηλώνει την πρόθεση ίδιας κυριότητας, χωρίς να είναι αναγκαία η γνώση του νομέα. Εδώ η προστασία κρίνεται επαρκής διά

³³ ΕιρΣαμου 2/2011 ΝΟΜΟΣ

³⁴ ΕιρΠάρου 37/1990 Αρμ 45, 979.

³⁵ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 27-28, § 8.1.

³⁶ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 982 αρ. 3, ΑΠ 233/1982 ΝοΒ 30, 1273.

³⁷ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρ. 982 αρ. 1.

του τεκμηρίου της διάταξης του άρθρου 980 παρ. 2 ΑΚ. Για τα ακίνητα η διάταξη του άρθρου 982 ΑΚ ορίζει τα ακόλουθα «Αν ο αντιπρόσωπος³⁸ του νομέα ακινήτου θελήσει να αντιπιοηθεί τη νομή, αυτή δεν χάνεται για το νομέα προτού λάβει γνώση της αντιποίησης». Η ανωτέρω διάταξη ρυθμίζει μια ειδική περίπτωση απώλειας της νομής με πράξη κατόχου (αντιποίηση) και χωρίς τη βούληση του νομέα. Η διάταξη του άρθρου 982 ΑΚ εφαρμόζεται και όταν ο κάτοχος το παραδίνει σε άλλον, είτε το εγκαταλείπει³⁹. Εν προκειμένω, δεν αρκεί η συνδρομή μόνο του υποκειμενικού στοιχείου της διάνοιας κυρίου στο πρόσωπο του κατόχου, η διαπίστωση της οποίας είναι εκ φύσεως δυσχερής, αλλά προστίθεται ένα εξωτερικό σε σχέση με τον κάτοχο στοιχείο, αυτό της γνώσης, χωρίς το οποίο θα μπορούσε να ανακύψει έντονη αβεβαιότητα για το ποιος πραγματικά έχει τη νομή του πράγματος, μη ανεκτή για τα ακίνητα, δεδομένης της οικονομικής και κοινωνικής τους αξίας και της αποστολής τους. Η γνώση του νομέα μπορεί να επέλθει με κάθε τρόπο, όπως λ.χ. με δήλωση του κατόχου προς το νομέα, με πληροφόρηση από τρίτους, με διαπίστωση από τον ίδιο το νομέα κ.λ.π.⁴⁰. Μπορεί όμως να συνάγεται και από τη συνολική συμπεριφορά του νομέα. Γνώση δεν απαιτείται όταν ο νομέας δεν ενδιαφέρεται για τη νομή ή την έχει ήδη εγκαταλείψει⁴¹.

³⁸ Ως προς την έννοια του «αντιπροσώπου» της διάταξης αυτής πρέπει να ληχθούν τα εξής: η αντιπροσώπευση είναι δυνατή κατ' αρχήν μόνο στην κατάρτιση των δικαιοπραξιών. Ως εκ τούτου η αντιπροσώπευση νοείται μόνο κατά την κτήση της νομής και όχι κατά την άσκηση αυτής, η οποία προϋποθέτει υλικές πράξεις. Όταν, λοιπόν, η νομή ασκείται μέσω άλλου, τότε ο ασκών τη νομή για λογαριασμό του νομέα είναι κάτοχος. Ο «αντιπρόσωπος του νομέα» της διάταξης του άρθρου 982 ΑΚ είναι κάτοχος (Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρ. 982 αρ. 2). Έχει ωστόσο υποστηριχθεί και η άποψη ότι για λόγους πρακτικής σκοπιμότητας πρέπει να γίνει δεκτή μια ευρύτερη έννοια του «αντιπροσώπου» του νομέα της ως άνω διάταξης στην οποία περιλαμβάνεται τόσο ο κάτοχος όσο και ο βοηθός νομής (Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 27, υποσ. 1).

³⁹ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 982 αρ. 8, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 27, § 8.1.

⁴⁰ ΑΠ 602/2004 ΕλλΔνη 2006, 177, ΑΠ 1289/2002 ΕλλΔνη 2004, 472

⁴¹ Π.χ. όταν ο νομέας γνώριζε ήδη την άσκηση της ίδιας νομής από τρίτον (ΑΠ 32/2000 ΕλλΔνη 2000, 744) ή όταν ο νομέας δήλωσε τη βούλησή του να μην είναι νομέας (ΑΠ 1386/2002 ΝοΒ 2003, 1032).

Αντίθετα όταν ο νομέας ακινήτου ασκεί αυτοπροσώπως τη νομή και του αφαιρεθεί αυτή από τρίτο, η απώλεια της νομής επέρχεται από τη στιγμή της κατάληψης από τον τρίτο, έστω κι αν αυτή γίνεται κατά την απουσία ή εν αγνοία του νομέα⁴². Σύμφωνα ωστόσο με τη μάλλον κρατούσα άποψη⁴³, στην ανωτέρω περίπτωση της αυθαίρετης κατάληψης ακινήτου η απώλεια της νομής επέρχεται από τη γνώση της κατάληψης, κατ'αναλογική εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 982 ΑΚ. Ειδικότερα, έχει υποστηριχθεί ότι η ανωτέρω διάταξη, παρά το ότι έχει υπόψη τη μέσω αντιπροσώπου άσκηση της νομής πάνω σε ακίνητο, απηχεί γενικότερη αρχή, ισχύουσα και πριν από τη θέση σε ισχύ του Αστικού Κώδικα, σύμφωνα με την οποία, «εάν το ακίνητο καταλήφθηκε από άλλον λαθραίως και εν αγνοία του νομέα, η νομή δεν χάνεται για τον τελευταίο προτού μάθει την κατάληψη», οπότε, εάν μεν, μαθαίνοντας την κατάληψη, εφησυχάσει, δηλ. απρακτήσει, χάνει τη νομή αníμο, ενώ εάν, αντίθετα, επιχειρήσει και επιτύχει την ανάκτηση της νομής του αυτοδυνάμως (ή δικαστικώς) η νομή του θεωρείται ότι ουδέποτε απωλέστηκε. Κι αυτό, καθόσον, όταν ο νόμος (άρθρο 982 ΑΚ) αποκρούει τη λαθραία κατάληψη του ακινήτου επί νομής μέσω αντιπροσώπου, για τον ίδιο λόγο, αν μη για ισχυρότερο, την αποκρούει και επί αυτοπρόσωπης άσκησης (άρθρο 981 ΑΚ), μια και δεν είναι δυνατό να στερήσουμε το νομέα από την ευκαιρία για στοιχειώδη άμυνα περί των δικαίων του, αφού διαφορετικά το άρθρο 985 εδ. γ` ΑΚ, που ορίζει ότι «ο νομέας ακινήτου, από τον οποίο αυτό παράνομα έχει αφαιρεθεί, έχει δικαίωμα να το ξαναπάρει με τη βία αμέσως

⁴² Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 54 αρ. 118, Στ. Κουμάνης σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 981 αρ. 3, Χ. Κούσουλας, Εμπράγματο Δίκαιο, 2004, §33 σ. 253 επ., Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 470, αρ. 67, ΑΠ 861/2007 ΕλλΔνη 48, 1693, ΑΠ 1748/2002 ΕλλΔνη 44, 1631, ΝοΒ 51, 1228, ΑΠ 667/1998 ΕλλΔνη 1999, 1567, ΑΠ 1199/82 ΕΕΝ 50. 544, ΑΠ 1001/81 ΕΕΝ 49. 676, ΕφΑθ 2639/2004 ΕλλΔνη 2005, 578, ΕιρΙλ 19/2001 ΑρχΝ 2001, 223, ΕφΑθ 9238/1990 Δ/νη 1991, 1664.

⁴³Κ. Βαβούσκος, ο.π., σ. 85-86, Γ. Μπαλής, ο.π., § 11 αρ. 1, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, σ. 231, §20 αρ. 6-7, ΑΠ 388/2010 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1275/2007 ΝοΒ 2009, 1366, ΑΠ 335/1980 ΝοΒ 28, 1733, ΑΠ 882/1976 ΝοΒ 25, 339, ΑΠ 135/1974, ΝοΒ 22, 925, ΕφΑθ 4495/1979 ΝοΒ 27, 998, ΕφΑιγ 1/1971 ΝοΒ 19, 644, ΕισΕφΠειρ 2/2001 Αρμ 2002, 1203, ΠρΑθ 14803/1983 ΝοΒ 32, 1391, ΕιρΑθ 2483/2002 ΕΕΝ 2002, 679, ΕιρΜάσσητος 23/2010 ΧρΙΔ 2011, 435.

μετά την αποβολή», θα απέβαινε άνευ σκοπού για τη συνηθέστερη περίπτωση του εφαρμογής»⁴⁴. Ωστόσο, κατά την ορθότερη άποψη αντενδείκνυται η αναλογική εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 982 ΑΚ, το οποίο καλύπτει μόνο την αντιποίηση της νομής εκ μέρους του αντιπροσώπου του νομέα⁴⁵. Η δικαιολογία της ανωτέρω διάταξης είναι ότι όταν η νομή ασκείται μέσω άλλου, δεν μπορεί ευχερώς να γίνει αντιληπτή τυχόν μεταβολή των προθέσεων του κατόχου με αποτέλεσμα να τίθενται σε κίνδυνο τα συμφέροντα του νομέα. Αντίθετα η κατάληψη ακινήτου από τρίτο είναι εμφανής και μπορεί ευκόλως να την πληροφορηθεί ο νομέας κι ως εκ τούτου η γνώση δεν απαιτείται ⁴⁶. Ωστόσο, στην περίπτωση της απώλειας της νομής ακινήτου με αυθαίρετη κατάληψη από το βοηθό νομής θα μπορούσε να γίνει δεκτή η αναλογική εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 982 ΑΚ⁴⁷, διότι ο βοηθός νομής ομοιάζει ως προς τα εξωτερικά χαρακτηριστικά με τον κάτοχο. Δεν έχει ίδια νομή ή κατοχή επί του πράγματος, κατά την άσκηση όμως της φυσικής εξουσίας του νομέα βρίσκεται σε σωματική επαφή με το πράγμα, γεγονός που επιβάλλει και εν προκειμένω τη γνωστοποίηση της έναρξης ίδιας νομής⁴⁸.

βββ. Πότε δεν υπάρχει αντιποίηση

Δεν αποτελεί αντιποίηση: α) Η άρνηση του κατόχου να αποδώσει το πράγμα στο νομέα, ενόσω διαρκεί η ενοχική σχέση⁴⁹ ή με την πεποίθηση ότι

⁴⁴ Γ. Μπαλής, ο.π., § 11.

⁴⁵ ΑΠ 1109/1984 ΝοΒ 33.773, ΑΠ 1199/82 ΕΕΝ 50. 544, ΑΠ 1001/81 ΕΕΝ 49. 676, Εφθεσ 357/92 ΕλλΔνη 33. 1287, ΕφΑθ 9888/91 ΕλλΔνη 35. 484, ΠΠρΑθ 10170/95 Αρμ 51. 352.

⁴⁶ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Περή κτήσεως και απώλειας της νομής, Β΄ τόμος, 1953, σ. 255.

⁴⁷ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 982 αρ. 12.

⁴⁸ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρ. 981 αρ. 3.

⁴⁹ ΕιρΝίκαιας 35/2008 ΝΟΜΟΣ, βλ. σχετικά και ΕιρΒάλτου 9/1999 ΝοΒ 2000, 85 που δέχθηκε ότι δεν στοιχειοθετείται αντιποίηση της νομής όταν ο κάτοχος αρνείται μεν την απόδοση όχι όμως «αντιποιοούμενος» ξεχωριστή νομή, αλλά αποκρούοντας και ισχυριζόμενος ότι έχει δικαίωμα στην

υπάρχει και λειτουργεί η ενοχική σχέση⁵⁰ ή μετά τη λήξη της όταν δικαιολογείται από το νόμο (λ.χ. μετά τη λήξη της μίσθωσης, όταν ο μισθωτής ασκεί δικαίωμα επίσχεσης (325 – 326 ΑΚ) από αξίωσή του για δαπάνες που πραγματοποίησε στο μίσθιο (591 ΑΚ)), διότι ο κάτοχος δεν εκδηλώνει την πρόθεση να εξουσιάσει το πράγμα ως νομέας⁵¹. Αν ο κάτοχος εναχθεί, ο σχετικός ισχυρισμός «δέον να παρίσταται ευλογοφανής και όχι να είναι καταφανώς αστήρικτος, διότι άλλως πρόκειται περί συγκεκαλυμμένης αντιποίησης νομής»⁵². Ο ως άνω ισχυρισμός παραδεκτά προτείνεται ως αναπτυγμένη (αιτιολογημένη) άρνηση της αγωγής και οδηγεί, αν αποδειχθεί αληθινός, στην απόρριψη της αγωγής ως κατ'ουσίαν αβάσιμης⁵³. Η αναπτυγμένη αυτή άρνηση της αγωγής δεν προσκρούει στον περιορισμό της διάταξης του άρθρου 991 ΑΚ. β) Η παραχώρηση της κατοχής του πράγματος από τον κάτοχο σε άλλον δυνάμει έννομης σχέσης, εφόσον ο παραχωρήσας δεν εμφανίζεται ως νομέας αλλά ως κάτοχος (λ.χ. ο μισθωτής πράγματος το υπεκμισθώνει δικαιωματικά ή το χρησιδανείζει σε τρίτον, το δίνει για φύλαξη ή επισκευή)⁵⁴.

γγγ. Περιπτώσεις από τη νομολογία

Ως αντιποίηση της νομής κρίθηκαν από τη νομολογία: η άρνηση του κατόχου που αγόρασε το πράγμα με παρακράτηση της κυριότητας κατ' άρθρο

κατοχή, γιατί δεν έπαυσε να ισχύει η ενοχική σχέση με βάση την οποία πήρε στην κατοχή του πράγμα.

⁵⁰ ΕιρΑθ 5054/2009 ΧριΔ 2010, 266, ΕιρΡοδ 15/2010 ΝΟΜΟΣ.

⁵¹ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 982 αρ. 4.

⁵² Γ. Μπαλής, ο.π., § 28.4 όπου και ότι «τούτο δικαιούται να κρίνει παρεμπιπτόντως ... ο δικάζων περί (ασφαλιστικών μέτρων) νομής..., διότι αποτελεί πρόκριμα τη τοιαύτης περί νομής δίκης», ΠρΑγρ 50/1953 ΝοΒ 1,37, ΠρΡοδ 207/1962 ΝοΒ 10, 1069, ΜΠρΘεσ 117/1973 ΝοΒ 21,1372, ΕιρΑθ 2049/2000 ΑρχΝ 2003, 546, ΕιρΚερκ 359/2000 ΙονΕπιθΔ 2002, 247. Πρβλ ΕιρΝίκαιας 35/2008 ΝΟΜΟΣ.

⁵³ ΠρΘεσ 4283/1963 ΝοΒ 11,1216.

⁵⁴ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 982 αρ. 7.

532 ΑΚ να το αποδώσει μετά τη λύση της σύμβασης⁵⁵, η άρνηση του μισθωτή στην κοινή⁵⁶ ή στη χρηματοδοτική μίσθωση⁵⁷ να παραδώσει το μίσθιο μετά την καταγγελία της μίσθωσης, η άρνηση του χρησάμενου να παραδώσει τη χρήση μετά τη λήξη της σύμβασης χρησιδανείου⁵⁸, η άρνηση του εργολάβου να αποδώσει τα διαμερίσματα που κατασκεύασε σε ξένο οικόπεδο με το σύστημα της αντιπαροχής μετά τη λύση της σύμβασης⁵⁹.

Αντιποίηση της νομής νοείται και από το συννομέα, ο οποίος εκδηλώνει διάνοια κυρίου για όλο το πράγμα ή για ποσοστό μεγαλύτερο από αυτό που του ανήκει και επέρχεται από τη γνώση της αντιποίησης από τους υπόλοιπους συννομείς⁶⁰. Δεν απαιτείται γνωστοποίηση της ίδιας νομής σε πράγμα ή μέρος πράγματος στους υπόλοιπους συγκληρονόμους, όταν συμφωνήθηκε άτυπη διανομή των κληρονομιαίων⁶¹ ή όταν ο κληρονομούμενος μεταβίβασε πριν από το θάνατό του ατύπως το πράγμα σε έναν κληρονόμο⁶². Παρόμοια γνωστοποίηση δεν απαιτείται και στην περίπτωση που εξ αδιαιρέτου συγκύριοι ακινήτων αποφασίζουν να αναθέσουν τη λύση της μεταξύ τους διαφοράς και την αυτούσια διανομή των κοινών ακινήτων σε διαιτητή, ο οποίος επιδίκασε από ένα ακίνητο σε καθέναν από τους διαδίκους⁶³.

⁵⁵ ΕιρΘεσ 2217/2010 ΧρΙΔ 2010, 716, ΕιρΡόδου 79/2010 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΑλιάρτου 22/2010 ΑρχΝ 2010, 432, ΕιρΑθ 2049/2000 ΑρχΝ 2003, 546.

⁵⁶ ΕιρΑθ 4233/2006 ΔΕΕ 2007, 1212.

⁵⁷ ΕφΑθ 654/2008 ΕλλΔνη 2009, 616.

⁵⁸ ΑΠ 367/1990 ΝοΒ 39, 569 επ., ΕιρΑγριν 4/2005 ΝοΒ 2005, 1315, πρβλ. και ΕιρΑθ 1222/1997 ΑρχΝ 1997, 676.

⁵⁹ ΕιρΡοδ 8/2008 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΑμαρουσίου 1180/2006 ΑρχΝ 2007, 731.

⁶⁰ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 235, §20 αρ. 19, ΑΠ 485/1982 ΝοΒ 31, 55, ΑΠ 237/1981 ΝοΒ 29, 1475, ΑΠ 241/1981 ΝοΒ 29, 1478, ΑΠ 1606/1980 ΝοΒ 29, 900.

⁶¹ ΑΠ 298/2004 ΕλλΔνη 2005, 757, ΑΠ 32/2000 ΕλλΔνη 2000, 744.

⁶² ΑΠ 1713/2006 ΧρΙΔ 2007, 218, ΑΠ 298/2004 ΕλλΔνη 2005, 757.

⁶³ ΑΠ 485/1982 ΝοΒ 1983, 55.

Περαιτέρω, κατά τη διάρκεια της έγγαμης συμβίωσης οι σύζυγοι ενδέχεται να είναι συννομείς ή συγκάτοχοι πράγματος. Μετά τη διακοπή της έγγαμης συμβίωσης προκύπτει διένεξη ως προς τα κοινά πράγματα, το Δικαστήριο θα κληθεί να ερευνήσει αν υπάρχει πράγματι αντιποίηση νομής σύμφωνα με όσα ορίζονται στη διάταξη του άρθρου 982 ΑΚ⁶⁴ ή αν πρόκειται απλώς για διαφορά ως προς τη χρήση της συζυγικής στέγης και των κινητών που βρίσκονται μέσα σ' αυτήν (άρθρα 1393 – 1395 ΑΚ)⁶⁵.

β. Διατάραξη

αα. Έννοια, χαρακτηριστικά και προϋποθέσεις διατάραξης

Διατάραξη είναι κάθε παρεμπόδιση ή παρακώλυση της φυσικής εξουσίας πάνω στο πράγμα, η οποία δεν φτάνει μέχρι την αποβολή⁶⁶. Αποτελεί μερική προσβολή της νομής, γιατί ο νομέας δεν στερείται πλήρως τη φυσική εξουσία, αλλά παρακωλύεται σε κάποια από τις εκδηλώσεις της, δηλαδή σε κάποια από τις χρησιμότητες του πράγματος⁶⁷, ήτοι περιορίζεται η

⁶⁴ ΕφΘεσ 2989/2005 Αρμ 2006, 707 με την οποία κρίθηκε ως αντιποίηση νομής η άρνηση της συζύγου να αποδώσει τη χρήση του μέρους πράγματος στο σύζυγο που ήταν κύριος αυτού, μετά την πάροδο του συμφωνημένου χρόνου.

⁶⁵ Γ. Μπαλής, ο.π., § 24 αρ. 4, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 236, §20 αρ. 20, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρ. 982 αρ. 13.

⁶⁶ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 205, Γ. Μπαλής, ο.π., § 19 αρ. 1, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 10, § 4.1, ΑΠ 108/1961 ΝοΒ 9.828, 829, σύμφωνα με την οποία η διατάραξη συνίσταται σε «πράξεις μη καταλυούσας μεν τελείως την νομήν, επηρεαζούσας όμως καθ' οιονδήποτε τρόπον την ελευθέραν αυτής άσκησιν, είτε διά θετικής, είτε δι' αποθετικής πράξεως», ΑΠ 1529/2010 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 275/2010 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1260/119 ΕΛΛΔνη 1999, 66, ΕιρΧαν 569/2013 ΝΟΜΟΣ.

⁶⁷ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 984 αρ. 5, ο ίδιος, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 240, § 21 αρ. 7, ΑΠ 275/2010 ΝοΒ 2010, 1747 (περιλ.), ΑΠ 1717/2006 ΝΟΜΟΣ (για διατάραξη νομής αγροκτήματος), ΑΠ 1386/1998 ΕΛΛΔνη 40,339, ΑΠ 1260/1998 ΕΛΛΔνη 40, 66, ΑΠ 453/1991 ΕΛΛΔνη 33, 839, ΕφΑΘ 1583/2010 ΕφΑΔ 2011, 1174 (παρατ. Βούλγαρη Κ.), ΕφΠειρ 330/1995 ΕΛΛΔνη 37, 1427, ΕιρΧαν 23/2013 Αρμ 2013, 1648 ΕΛΛΔνη 2013, 891.

δυνατότητα της κατά βούληση σωματικής επίδρασης του στο πράγμα, χωρίς να αφαιρείται από αυτόν το πράγμα ολικά ή μερικά⁶⁸. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι διατάραξη της νομής υπάρχει όχι μόνο όταν ο νομέας εμποδίζεται να ασκήσει πράξη νομής, αλλά και όταν αναγκάζεται να την ασκήσει κατά τρόπο διαφορετικό από ο,τι θα την ασκούσε κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων και με βάση τις αντιλήψεις των συναλλαγών (π.χ. ενεργεί την πράξη σε διαφορετικό χρόνο, με περισσότερες δαπάνες κ.λ.π.)⁶⁹. Κατά τη νομολογία των δικαστηρίων, διατάραξη της νομής είναι κάθε σημαντική, κατά την αντίληψη των συναλλαγών, θετική ή αρνητική (διά παραλείψεως), επέμβαση στην άσκηση της νομής, με την οποία ανατρέπεται η ήσυχη και ειρηνική απόλαυσή της⁷⁰. Το πεδίο όπου παρουσιάζονται πλείστες όσες περιπτώσεις διατάραξης είναι κυρίως η σχέση της γειτονίας μεταξύ ακινήτων ή διαμερισμάτων (1103-1132 ΑΚ)⁷¹. Ο προσβαλλόμενος νομέας προσφεύγει στις διατάξεις για τη νομή, όταν είτε δεν είναι ιδιοκτήτης και άρα δεν έχει την αρνητική αγωγή (1108 ΑΚ) είτε είναι μεν ιδιοκτήτης αλλά προτιμά την απλούστερη και συντομότερη διαδικασία της προστασίας της νομής⁷².

Όπως προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 989 ΑΚ, το οποίο θα αναλυθεί εκτενώς κατωτέρω, η διατάραξη πρέπει είτε να έχει κάποια διάρκεια είτε να περικλείει τον κίνδυνο της επανάληψης⁷³. Αν η διατάραξη αποτελεί μία μεμονωμένη ενέργεια τρίτου (π.χ. διαβάτης έκοψε άνθη από ξένο κτήμα), δεν

⁶⁸ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρ. 984 αρ. 6.

⁶⁹ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 205, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 14- 15, § 4.4, ΑΠ 108/1961 ΝοΒ 9.828, 829.

⁷⁰ ΠΠρΚαβ 76/1997 Αρμ 53, 674, με παραπομπή στην ΑΠ 453/1991 ΕλλΔνη 33, 839.

⁷¹ Διατάραξη της νομής δεν υπάρχει από ενέργειες προερχόμενες από το γειτονικό ακίνητο, τις οποίες ο κύριος υποχρεούται να ανέχεται. Υπάρχει διατάραξη νομής, όταν οι επενέργειες υπερβαίνουν το όριο της 1003 ΑΚ, όπως σε περίπτωση ρωγμών από τις δονήσεις που προκαλούνται από τη λειτουργία λατομείου (ΕιρΕλατ 12/2001 Αρμ 12/2001 Αρμ 56, 1604 = ΑρχΝ 2003, 259).

⁷² Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 241-242, § 21 αρ. 10.

⁷³ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 205, αντιθ. ΑΠ 244/1970 ΝοΒ 18, 965, κατά την οποία είναι αδιάφορο αν η διατάραξη έχει χαρακτήρα διαρκή ή παροδικό.

μπορεί να ασκηθεί η αγωγή διατάραξης της νομής⁷⁴. Στην περίπτωση αυτή ο νομέας μπορεί να προστατευθεί αυτοδύναμα (285 ΑΚ). Σημειώνεται ωστόσο ότι δεν αποτελεί πάντοτε προϋπόθεση της αγωγής διατάραξης της νομής η συνέχιση της διατάραξης κατά το χρόνο άσκησής της. Ειδικότερα, αν αίτημα της αγωγής είναι η άρση της διατάραξης, θα πρέπει η διατάραξη να συνεχίζεται ακόμη (π.χ. να υπάρχει κάποιο διαταρακτικό κατασκευάσμα ή αντικείμενο που συνεπάγεται διαρκή και εξακολουθητική παρενόχληση του νομέα στην άσκηση της νομής του). Αν όμως με την αγωγή αυτή επιδιώκεται η παράλειψη της διατάραξης και υπάρχει σοβαρός φόβος επανάληψής της στο μέλλον ή διότι για πρώτη φορά υπάρχει σοβαρή απειλή διατάραξης, η διατάραξη δεν θα συνεχίζεται μέχρι την άσκηση της αγωγής⁷⁵.

Η διατάραξη εκδηλώνεται θετικά είτε με πράξη του προσβολέα στο πράγμα (π.χ. περνά μέσα από το ξένο χωράφι, συλλέγει τους καρπούς, εκπέμπει στο γειτονικό ακίνητο καπνό, θόρυβο κλπ. πέρα από το επιτρεπόμενο όριο (1003 ΑΚ), σκάβει στο κτήμα του σε τέτοιο βάθος ώστε να χάνει το γειτονικό ακίνητο το απαιτούμενο έρεισμα (1007 ΑΚ)), είτε με παρεμπόδιση πράξης του νομέα (π.χ. παρεμποδίζει το νομέα να αντλήσει νερό από το πηγάδι του, ο κύριος του δουλεύοντος ακινήτου δεν επιτρέπει στο νομέα να διέρχεται προς το δεσπόζον ακίνητο, εμποδίζει το γείτονα να χτίσει μέσα στο κτήμα του διαχωριστικό τοίχο ή να ανεγείρει οικοδομή), ενώ αρνητικά, με παράλειψη, όταν ο προσβολέας δεν προβαίνει στην επιβαλλόμενη ενέργεια προς αποτροπή ή παύση της διατάραξης (π.χ. παραλείπει να άρει διαταρακτικό κατασκευάσμα ή αντικείμενο που συνεπάγεται διαρκή και εξακολουθητική παρενόχληση του νομέα στην άσκηση της νομής του)⁷⁶. Η υποχρέωση προς πράξη μπορεί να απορρέει από το νόμο (π.χ. ο κύριος οικοδομής παραλείπει να επισκευάσει, όπως

⁷⁴ Α. Καραμανλή – Μπαρουτάκη, ο.π., σ. 101, αρ. 42, ΑΠ 244/1970 ΝοΒ 18, 965.

⁷⁵ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 119-120.

⁷⁶ Γ. Μπαλής ο.π., § 19, Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 984 αρ. 8-10, ο ίδιος, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 242, § 21 αρ. 11-13, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρ. 984 αρ. 6., ΑΠ 1529/2010 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1534/2009 ΧρΙΔ 2010, 531, ΑΠ 1260/1998 ΕλλΔνη 40, 66.

οφείλει σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 1026 ΑΚ, τη στέγη της με αποτέλεσμα να πέφτουν τα βρόχινα νερά στο οικόπεδο του γείτονα), από σύμβαση (π.χ. δεν επισκευάζεται το πράγμα κατά τη συμφωνία με συνέπεια την καταστροφή του, ο κύριος ακινήτου έχει αναλάβει με σύμβαση την υποχρέωση να μην προκαλεί στο γειτονικό ακίνητο ούτε τον επιτρεπόμενο κατά τη διάταξη του άρθρου 1003 ΑΚ θόρυβο), από προηγούμενη συμπεριφορά εκείνου που διαταράσσει τη νομή (π.χ. διάνοιξη τάφρου σε γειτονικό ακίνητο από ιδιοκτήτη χωραφιού που πλημμύρισε με σκοπό την διέλευση υδάτων και παράλειψη της αποκατάστασης μετά την αποστράγγιση)⁷⁷ ή από την καλή πίστη και τις κρατούσες αντιλήψεις (π.χ. ο συνιδιοκτήτης πολυκατοικίας παραλείπει να επισκευάσει τον ελαττωματικό αγωγό αποχέτευσης)⁷⁸. Κάθε διατάραξη της κυριότητας αποτελεί και διατάραξη της νομής και αντιστρόφως⁷⁹.

ββ. Διάκριση διατάραξης από μερική αποβολή

Από τη διατάραξη διακρίνεται η μερική αποβολή από τη νομή στην περίπτωση της οποίας αφαιρείται από το νομέα ολοκληρωτικά η φυσική εξουσία σε μέρος του πράγματος. Αντίθετα, στη διατάραξη περιορίζεται το εύρος της φυσικής εξουσίας σε μέρος του πράγματος ή σε ολόκληρο το πράγμα. Ωστόσο, τα όρια μεταξύ διατάραξης και (μερικής) αποβολής δεν είναι πάντοτε ευδιάκριτα⁸⁰. Ενίοτε η ίδια πράξη προσβολής μπορεί να θεωρηθεί είτε ως διατάραξη είτε ως (μερική) αποβολή, όπως π.χ. η περίφραξη οικοπέδου⁸¹ ή όταν ο γείτονας κατά την ανοικοδόμηση του

⁷⁷ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 984 αρ. 10, ο ίδιος, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 242, § 21 αρ.13, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρ. 984 αρ. 6., ΑΠ 1529/2010 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1534/2009 ΧρΙΔ 2010, 531.

⁷⁸ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 120.

⁷⁹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 241, § 21 αρ. 8.

⁸⁰ ΑΠ 1260/1998 ΕΛΛΔνη 1999, 66, ΔιατΕισΕφΠειρ 1/2000 ΝοΒ 48, 1001.

⁸¹ ΑΠ 244/1970 ΝοΒ 18, 965, αντιθ. Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 984 αρ. 6, που δέχεται ότι είναι αποβολή.

αφήνει τη στέγη της οικοδομής ή τον εξώστη να προεξέχει εν μέρει πάνω στο γειτονικό ακίνητο⁸². Ως κριτήριο εν προκειμένω μπορεί να χρησιμεύσει το αν ο προσβολέας θεμελίωσε για τον εαυτό του οποιαδήποτε μορφή νομής (καθολική νομή, οιονεί νομή, νομή μέρους πράγματος, συννομή), οπότε πρόκειται για αποβολή, ή όχι, οπότε πρόκειται για διατάραξη⁸³. Έχει υποστηριχθεί και η άποψη ότι ως κριτήριο μπορεί να χρησιμεύσει το αν η πράξη που επιχειρήθηκε αποτελεί αυτοτελές δικαίωμα νομής σε μέρος του πράγματος ή αυτοτελές δικαίωμα οιονεί νομής δουλείας κάποιου στο ολόκληρο πράγμα. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, αν συμβαίνει το πρώτο, υπάρχει μάλλον μερική αποβολή αποβολή από τη νομή και όχι διατάραξη⁸⁴. Η απόφαση, αν πρόκειται για διατάραξη ή αποβολή, δεν έχει απλώς θεωρητική σημασία, κυρίως διότι για καθεμιά των ανωτέρω περιπτώσεων η αγωγή που ασκείται είναι διαφορετική όπως διαφορετικό είναι και το είδος της αναγκαστικής εκτέλεσης (έμμεση εκτέλεση στη διατάραξη, άμεση εκτέλεση στην αποβολή). Περαιτέρω, η πρακτική σημασία του ζητήματος έγκειται στο ότι αν ταιριάζει η αγωγή αποβολής, αυτή μπορεί να ασκηθεί όχι μόνο κατά του προσώπου που ενήργησε την παραπάνω πράξη, αλλά και εναντίον κάθε διαδόχου στη νομή του διαταράσσοντος κατασκευάσματος (της προεξοχής της στέγης ή του περιτειχίσματος), που απέκτησε επιλήψιμα τη νομή έναντι του προσβαλλόμενου νομέα (987 ΑΚ). Αντίθετα, αν ταιριάζει η αγωγή διατάραξης, αυτή θα ασκηθεί εναντίον κάθε διαδόχου στη νομή του κατασκευάσματος, που διατηρεί αυτό, γιατί στο πρόσωπό του διαταράσσεται η νομή του ενάγοντος, ανεξάρτητα αν έχει ή όχι επιλήψιμη νομή. Και αυτό, διότι η διατήρηση του διαταράσσοντος κατασκευάσματος αποτελεί διατάραξη

⁸² Αποβολή από τη νομή και όχι διατάραξη κρίθηκε ότι υπήρχε σε περίπτωση διάνοιξης χάνδακα κατά μήκος της μίας πλευράς ακινήτου σε επαφή με τον κοινοτικό δρόμο, με σκοπό την κατασκευή ράμπας για την πρόσβαση αυτοκινήτου σε ακίνητο που συνορεύει με το ακίνητο της αποβληθείσας από τη νομή του ακινήτου της (ΕιρΕυδήλου 1/2001ΑρχΝ 2001, 664).

⁸³ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 984 αρ. 6, ο ίδιος, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 241, § 21 αρ. 9, ΑΠ 1386/1998 ΕλλΔνη 40, 339.

⁸⁴ Γ. Μπαλής, § 19 αρ 6.

της νομής και από το διάδοχο του προσβολέα⁸⁵. Τέλος, η διάκριση μεταξύ μερικής αποβολής και διατάραξης έχει σημασία και για την έκτακτη χρησιμότητα. Αν πρόκειται για αποβολή μπορεί να οδηγηθούμε σε κτήση κυριότητας ενώ αν πρόκειται για διατάραξη μπορεί να οδηγηθούμε σε κτήση (προσωπικής ή πραγματικής) δουλείας⁸⁶.

γγ. Πότε αποκλείεται η διατάραξη

Στις ανωτέρω αναφερόμενες κατηγορίες ο προσβολέας επενεργεί στο πράγμα που αποτελεί αντικείμενο της νομής. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις, στις οποίες εμφανίζεται προσβολή του νομέα σε σχέση με τη φυσική του εξουσία στο πράγμα χωρίς επενέργεια σε αυτό. Πρόκειται για τις περιπτώσεις απλής αμφισβήτησης της νομής, οι οποίες κατά τη γενικά κρατούσα γνώμη⁸⁷ δεν συνιστούν διατάραξη αυτής. Στην περίπτωση δε αυτή ο νομέας είναι δυνατό να ασκήσει κατά του προσβάλλοντος το δικαίωμα του αναγνωριστική αγωγή της νομής του. Η τοιαύτη για την αναγνώριση της νομής ασκούμενη αγωγή είναι αυτοτελής και ανεξάρτητη των υπολοίπων αγωγών για την προστασία της νομής (περί αποβολής και περί διατάραξης αυτής) εκ των άρθρων 987 επ. και 989 ΑΚ και προϋποθέτει μόνο την ύπαρξη εννόμου συμφέροντος του ενάγοντος για την άρση της υπάρχουσας αβεβαιότητας σχετικά με την ύπαρξη της νομής (70ΚΠολΔ)⁸⁸. Αν όμως ο νομέας απειληθεί για την περίπτωση άσκησης της φυσικής εξουσίας και η απειλή είναι τόσο σοβαρή, ώστε να αναγκάσει το νομέα σε παράλειψη της άσκησης, τότε η νομή

⁸⁵ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 121, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 17, § 5.1.

⁸⁶ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 234, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 17, §5.1.

⁸⁷ Γ. Μπαλής, ο.π., § 19 αρ. 1, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 242, § 21 αρ. 14, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 13, § 4.3, ΑΠ 1058/1996 ΕΛΛΔνη 1997, 1836, ΕιρΡοδ 6/2008 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΠάρου 37/1990 Αρμ 1991, 979, ΕιρΚολινδρού Αρμ 1995, 1408.

⁸⁸ Γ. Μπαλής, ο.π., § 19 αρ. 1, Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 984 αρ. 11, ΑΠ 324/2002 ΕΛΛΔνη 44, 184, ΑΠ 1058/1996 ΕΛΛΔνη 1997, 1837, ΕφΑθ 848/2009 ΕΛΛΔνη 2010, 823, ΕιρΝίκαιας 35/2008 ΝΟΜΟΣ.

του διαταράσσεται (π.χ. ο προσβολέας απειλεί το νομέα με ανθρωποκτονία από πρόθεση, αν τολμήσει να τον εμποδίσει να κτίσει στο οικόπεδο του τελευταίου (νομέα) ή εξαναγκάζει το νομέα να καταστρέψει το αμπέλι του)⁸⁹. Περαιτέρω, η αίτηση για λήψη ασφαλιστικών μέτρων και γενικότερα η δικαστική αμφισβήτηση του δικαιώματος του νομέα δεν συνιστά διατάραξη της νομής⁹⁰. Επίσης, δεν αποτελούν διατάραξη η απειλή εκτέλεσης απόφασης ασφαλιστικών μέτρων ή η υποβολή κατά του νομέα μήνυσης ή η απειλή της εκτέλεσης της απόφασης που εκδόθηκε ύστερα από τη μήνυση, γιατί δεν είναι παράνομες ενέργειες⁹¹. Τέλος, δεν αποτελούν διατάραξη οι αστείες απειλές⁹².

δδ. Περιπτώσεις από τη νομολογία

Η νομολογία έκρινε ότι διατάραξη συνιστούν οι εξής συμπεριφορές : η τοποθέτηση μόνο δύο πασάλων στο ξένο ακίνητο⁹³, η αλλαγή κλειδαριάς στην οικία⁹⁴, η από λάθος επίστρωση αμμοχάλικου σε μέρος του ξένου ακινήτου⁹⁵, η διέλευση υδάτων από το ψηλότερο στο χαμηλότερο ακίνητο, εφόσον αυτή οφείλεται σε κατασκευάσμα και όχι στη φυσική ροή αυτών⁹⁶, τα κλαδιά δένδρου ευρισκόμενου στα όρια του γειτονικού ακινήτου που περνούν στα μπαλκόνια της γειτονικής οικοδομής, σκίζουν τις τέντες, περιορίζουν το

⁸⁹ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 120-121, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 242, § 21 αρ. 14, ΑΠ 314/1966 ΝοΒ 1967, 25, ΠΠρΛιβ 23/1999 Αρμ 2000,1373, ΕιρΚολινδρού 1/1995 Αρμ 1995, 1408, ΕισΠρΠειρ 1/1986 ΝοΒ 34, 704. Περίπτωση αμφισβήτησης και διατάραξης της νομής ιδιωτών επί ακινήτου από το Δημόσιο και άλλους ιδιώτες βλ. στην ΑΠ 1557/2003 ΕλλΔνη 46, 1654.

⁹⁰ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 244, § 21 αρ. 16, ΕφΔωδ 228/2005 Νόμος, ΠΠρΑθ 6065/1978 Αρμ 33, 521.

⁹¹ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 121, ΠΛεβ 48/1976 ΑρχΝ 27, 531, ΕιρΧαλκ 249/1961 ΕλλΔνη 3, 227.

⁹² Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 218.

⁹³ ΑΠ 861/2007 ΝΟΜΟΣ.

⁹⁴ ΑΠ 1529/2010 ΝΟΜΟΣ.

⁹⁵ ΑΠ 1260/1998 ΕλλΔνη 1999, 66.

⁹⁶ ΑΠ 1534/2009 ΧρΙΔ 2010, 531.

φυσικό φως, ενώ οι ρίζες τους, έχοντας περάσει στο ακίνητο, έχουν καταστρέψει το μαντρότοιχο, το δάπεδο και το πεζοδρόμιο⁹⁷, η ψεύτικη εμφάνιση από το νομέα (όταν υπάρχουν πολλοί νομείς χωριστών τμημάτων του ίδιου μεγάλου ακινήτου) ότι το ακίνητο είναι ενιαίο και ανήκει σ' αυτόν, για να επιτύχει την έκδοση οικοδομικής άδειας⁹⁸, η ενέργεια πράξεων, με τις οποίες τίθεται σε αμφιβολία η νομή του ενάγοντος, όπως π.χ. η παράνομη κατάσχεση του ακινήτου, η εκμίσθωση σε τρίτον, η μονομερής καταμέτρηση, κτηματογράφηση ή οριοθέτηση του ξένου ακινήτου⁹⁹, η χρήση πηγαδιού που βρίσκεται σε ξένο ακίνητο¹⁰⁰, η άρνηση της εισόδου στο εργατοτεχνικό προσωπικό του γειτονικού ακινήτου για ενέργεια επισκευών¹⁰¹, η κατάληψη από το μισθωτή μέρος των κοινόχρηστων χώρων εμπορικού κέντρου που εμποδίζει τη διέλευση πελατών προς τα υπόλοιπα καταστήματα¹⁰², η εκπομπή πέραν του επιτρεπτού θορύβου¹⁰³, ο θόρυβος και οι ακαθαρσίες περιστεριών που ταΐζει συνιδιοκτήτρια στο μπαλκόνι της¹⁰⁴, η αφαίρεση εξωτερικών αντικειμένων (περίφραξης) από ιδιοκτησία τρίτου¹⁰⁵, η παραβίαση από τον εργολάβο οικοδομής της συγγραφής υποχρεώσεων¹⁰⁶.

⁹⁷ ΕιρΝίκ 1/2000 ΝοΒ 48, 825.

⁹⁸ ΠΠρΚατ 261/1978 Αρμ 33, 384, ΕιρΠιερ 22/1979 ΕλλΔνη 21, 472, βλ. και ΕιρΦλωρ 66/2000 Αρμ 56, 1314 όπου ο νομέας γειτονικού ακινήτου, που πρόκειται να ανεγείρει οικοδομή στο ακίνητό του, εμφανίζει ως ανήκον σε αυτόν μεγαλύτερης έκτασης ακίνητο, συμπεριλαμβάνοντας και μέρος του ακινήτου του γείτονα.

⁹⁹ ΕιρΧαλκ 249/1961 ΕλλΔνη 3, 227.

¹⁰⁰ ΕφΑθ 4326/2006 ΕλλΔνη 2008, 919.

¹⁰¹ ΕιρΠιερ 244/1980 Αρμ 35, 473.

¹⁰² ΕιρΡοδ 63/2010 ΝΟΜΟΣ.

¹⁰³ ΕιρΡοδ 131/2003 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΑθ 16768/1980 ΝοΒ 29, 1423.

¹⁰⁴ ΜΠρΑθ 5846/2003 ΝΟΜΟΣ.

¹⁰⁵ ΕιρΧαν 23/2013 ΕλλΔνη 2013, 891, Αρμ 2013, 1648.

¹⁰⁶ ΕιρΘεσ 237/1975 Αρμ 30, 857, ΕιρΒασιλικών 47/2013 Αρμ 2014, 74. Αντιθ. ΠΠρΘεσ 3468/1978 Αρμ 30, 860 (για την περίπτωση που η κατασκευή απλώς έχει ελαττώματα ή παρουσιάζει ελλείψεις

Αντίθετα κρίθηκε ότι δεν αποτελούν διατάραξη : η άσκηση αγωγής νομής¹⁰⁷, η διέλευση εργατών, η παροδική τοποθέτηση οικοδομικού υλικού ή άλλων εγκαταστάσεων, η εκσκαφή και επικάλυψη του εδάφους με σκοπό την επισκευή γειτονικού ακινήτου¹⁰⁸, η διέλευση υδάτων στο ακίνητο, εφόσον οφείλεται στη φυσική ροή αυτών και όχι σε τεχνικό κατασκευάσμα¹⁰⁹, η χρήση διόδου για την πρόσβαση σε γειτονικό ακίνητο, εφόσον υφίσταται δικαίωμα οιονεί νομής¹¹⁰.

2. Παρανομία

α. Έννοια παρανομίας

Η αποβολή ή διατάραξη αποτελεί προσβολή της νομής, από την οποία ο νομέας μπορεί να προστατευθεί με βάση τις διατάξεις των άρθρων 985 ΑΚ επ., όταν είναι παράνομη¹¹¹. Η παρανομία αποτελεί αυτοτελές στοιχείο της προσβολής κατ' άρθρο 984 ΑΚ. Η αποβολή ή η διατάραξη ως μορφές προσβολής της νομής συνιστούν αντικειμενικά παράνομη συμπεριφορά χωρίς τη συνδρομή άλλης προϋπόθεσης¹¹². Με βάση καθαρά γραμματική ερμηνεία, «παράνομη» θα χαρακτηριζόταν η προσβολή που είναι αντίθετη προς

συμφωνημένων ιδιοτήτων και όχι για την περίπτωση κατασκευής διαφορετικής από τη συμφωνηθείσα).

¹⁰⁷ ΕφΔωδ 228/2005 ΝΟΜΟΣ.

¹⁰⁸ ΑΠ 1514/2009 ΧρΙΔ 2010, 446.

¹⁰⁹ ΑΠ 1534/2009 ΧρΙΔ 2010, 531.

¹¹⁰ Ειρ'Ανδρου 12/2007 ΑρχΝ 2009, 327.

¹¹¹ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 984 αρ. 13, ο ίδιος, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 241, § 21 αρ. 17.

¹¹² Απ. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Β' εκδ., 2015, § 60 αρ. 14, Π. Κορνηλάκης, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, τομ. Ι, Β' εκδ., 2012, § 84 αρ.2 σ. 482 για την προσβολή απόλυτου δικαιώματος ως μορφή παράνομης συμπεριφοράς.

(απαγορευτική) διάταξη του νόμου¹¹³. Επειδή όμως η νομή έχει απόλυτο χαρακτήρα, ορθά γίνεται δεκτό, ότι η προσβολή της νομής «είναι παράνομος όταν ο νόμος δεν επιτρέπει αυτήν»¹¹⁴. Επομένως, ως παρανομία στην 984 παρ. 1 ΑΚ νοείται η χωρίς νόμιμη δικαιολογία προσβολή της νομής¹¹⁵. Οι λόγοι που δικαιολογούν την προσβολή κρίνονται κατά τη γενική διδασκαλία των λόγων άρσης της παρανομίας¹¹⁶. Βάσει των ανωτέρω, η αποβολή ή η διατάραξη αποτελεί προσβολή της νομής, όταν γίνεται χωρίς δικαίωμα (εμπράγματο ή ενοχικό)¹¹⁷ αυτού που ενεργεί ή με δικαίωμα το οποίο όμως ασκείται καθ' υπέρβαση του περιεχομένου του¹¹⁸. Το ανωτέρω δικαίωμα απονέμεται από το νόμο (π.χ. ανοχή επισκευών κατ' άρθρο 1018 ΑΚ, περιορισμοί της κυριότητας και εκπομπές κατ' άρθρο 1003 ΑΚ)¹¹⁹ ή σύμβαση (π.χ. άσκηση νόμιμα συνεστημένου δικαιώματος δουλείας διόδου, κατοχή λόγω μίσθωσης)¹²⁰. Κατ'εξαίρεση, η αποβολή ή η διατάραξη που γίνεται χωρίς δικαίωμα δεν είναι παράνομη αν οποιαδήποτε διάταξη ιδιωτικού ή

¹¹³ Η. Γιαννακόπουλος, σε Ι. Καράκωστα, ΕρμΑΚ, ο.π., άρθρο 987, αρ. 2, Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 15, αρ. 20.

¹¹⁴ Γ. Μπαλής, ο.π., § 13 αρ. 2.

¹¹⁵ Α. Καραμανλή – Μπαρουτάκη, ο.π., σ. 95 αρ. 4, ΑΠ 2110/2009 ΧρΙΔ 2011, 32, ΕφΑθ 2843/1996 Αρμ 24, 331, ΕιρΑθ 1308/2002 ΑρχΝ 2003, 703, ΕιρΑθ 3917/2001 ΑρχΝ 2002, 801.

¹¹⁶ Απ. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, ο.π., § 60 αρ. 34 επ., Π. Κορνηλάκης, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, ο.π., § 86 σ. 505 επ.

¹¹⁷ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 16, § 6.3, Α. Τούσης, ΕμπρΔ, 1988, σ. 159, ΕιρΜυτ 98/2002 ΑρχΝ 2003, 269, ΑΠ 206/1953 ΝοΒ 1.332, ΑΠ 35/1971 ΝοΒ 19.444, ΕφΑθ 2843/1969 Αρμ 1970, 331.

¹¹⁸ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 984 αρ. 13, ο ίδιος, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 245, § 21 αρ. 17, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 122, ΕφΝαυπλ 103/1966 ΕΕΝ 33, 591.

¹¹⁹ ΕιρΑθ 1308/2002 ΑρχΝ 2003, 703.

¹²⁰ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρ. 984 αρ. 9.

δημοσίου δικαίου την επιτρέπει¹²¹, όπως π.χ. στις περιπτώσεις της θεμιτής αυτοδικίας (282 ΑΚ)¹²², της άμυνας (284 ΑΚ), της κατάστασης ανάγκης (285 ΑΚ), της επιτρεπόμενης διοίκησης αλλοτρίων, της αφαίρεσης του πράγματος από το δικαστικό επιμελητή κατά την αναγκαστική εκτέλεση (941-943 ΚΠολΔ)¹²³, της κατάσχεσης από τα αρμόδια όργανα της Πολιτείας των πειστηρίων του εγκλήματος¹²⁴, όταν η ενόχληση προέρχεται από ακίνητο, στο οποίο το Κράτος ασκεί εξουσία (π.χ. αστυνομικό τμήμα ή κρατητήριο) ή οι θόρυβοι προέρχονται από δρόμους, στρατιωτικά ή πολεμικά μηχανήματα που διαβαίνουν το δρόμο κ.λ.π.¹²⁵. Περαιτέρω, δεν υπάρχει προσβολή, όταν ή αποβολή ή η διατάραξη δικαιολογούνται από τη βούληση του νομέα. Σε ακραίες δε περιπτώσεις και οι αρχές της καλής πίστης και των χρηστών ηθών είναι δυνατό να καθιστούν επιτρεπτή την αποβολή από τη νομή ή τη διατάραξή της¹²⁶. Η παρανομία κατά τη διάταξη του άρθρου 984 παρ. 1 ΑΚ κρίνεται αντικειμενικά, δηλαδή χωρίς να ερευνάται η ύπαρξη τυχόν πταίσματος, καλής ή κακής πίστης εκείνου που προσβάλλει τη νομή¹²⁷. Εφόσον όμως συντρέχει και το στοιχείο της υπαιτιότητας, κατά κανόνα – και ιδίως στις περιπτώσεις της αποβολής – πληρούται και το πραγματικό της αδικοπραξίας¹²⁸.

¹²¹ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 984 αρ. 13, ο ίδιος, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 245, § 21 αρ. 17, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 984 αρ. 9.

¹²² ΕιρΑθ 1537/1971 ΕΕΝ 39, 340.

¹²³ ΕιρΑθ 957/1973 ΝοΒ 21, 951.

¹²⁴ Απ Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 245, § 21 αρ. 19, Κ. Παπαδοπούλος, ο.π., σ. 122- 123, ΠρΠειρ 787/1977 ΝοΒ 25, 414, ΠρΑθ 5420/1973 ΝοΒ 21, 1497, ΠρΠατρ 1411/1972 ΝοΒ 21, 103.

¹²⁵ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 122.

¹²⁶ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 21, § 6.2.

¹²⁷ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 984 αρ. 13, ο ίδιος, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 245, § 21 αρ. 17, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 984 αρ. 9.

¹²⁸ ΕφΑθ 4816/1997 ΕλλΔνη 1998, 877.

β. Περιπτώσεις από τη νομολογία

Έχει κριθεί από τη νομολογία ότι παράνομη αποβολή από τη νομή αποτελεί : η κατάληψη ακινήτου από όργανα του Δημοσίου, χωρίς να τηρηθεί η διαδικασία της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης, και εφόσον δεν συντρέχει περίπτωση νόμιμης επίταξης¹²⁹, η κατάληψη πράγματος δυνάμει άκυρης διοικητικής πράξης¹³⁰, η αφαίρεση πράγματος δυνάμει αναγκαστικής εκτέλεσης κατά προσώπου άσχετου προς το νομέα¹³¹, η αφαίρεση πράγματος συνεπεία εκτέλεσης απόφασης του Ειρηνοδικείου ή Πρωτοδικείου που εκδόθηκε μετά από αίτηση λήψης ασφαλιστικών μέτρων σε διαφορά νομής ή κατοχής, αν ο αποβληθεί νομέας θεωρεί τον εαυτό του αδικηθέντα¹³², η εγκατάλειψη της νομής κτήματος στην περίοδο της εχθρικής κατοχής υπό την απειλή της εκτέλεσης¹³³.

Αντίθετα, έχει κριθεί ότι δεν συνιστά παράνομη προσβολή η αποβολή προσώπων που προσπάθησαν να εκδιώξουν τον κύριο που εγκαταστάθηκε κατ'εκτέλεση δικαστικής απόφασης¹³⁴, η αφαίρεση δημευθέντων αντικειμένων, η οποία έγινε νόμιμα δυνάμει σχετικής διάταξης του βουλεύματος¹³⁵ καθώς και η πράξη που επιτρέπεται από περιορισμούς της ιδιοκτησίας (τοποθέτηση

¹²⁹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 245, § 21 αρ. 18, ΕφΘεσ 1046/1979 Αρμ 33, 870, ΕφΘρ 181/1973 Αρμ 28, 683, για την επίταξη ΠρΑθ 6254/1973 ΝοΒ 21, 1367.

¹³⁰ ΑΠ 404/1951 ΑρχΝ 2, 566.

¹³¹ Γ. Μπαλής, § 17, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 245, § 21 αρ. 18.

¹³² Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 241, Γ. Μπαλής § 17, ΑΠ 174/1995 ΕλλΔνη 37, 672, ΑΠ 643/1971 ΝοΒ 20, 198, ΕφΑθ 7769/1978 ΝοΒ 27, 1486, Εφίωαν 44/1960 ΝοΒ 9, 185, αντιθ. ΠΠρΑθ 6065/1978 Αρμ 33, 521.

¹³³ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 984 αρ. 18, Εφίωαν 44/1960 ΝοΒ 9, 185.

¹³⁴ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 984 αρ. 11, ΕιρΡόδου 12/2010 ΝΟΜΟΣ.

¹³⁵ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 984 αρ. 16, ΠρΠατρ 1411/1972 ΝοΒ 21, 103.

σύλτων ηλεκτρικής εταιρίας)¹³⁶. Έχει δε γίνει δεκτό ότι δεν συντρέχει παράνομη αποβολή όταν αυτή γίνεται σε εκτέλεση πράξης εφαρμογής του πολεοδομικού σχεδίου¹³⁷. Περαιτέρω, δεν μπορεί να γίνει λόγος για παρανομία όταν ο εναγόμενος νέμεται το επίδικο αντικείμενο έχοντας τη βούληση να γίνει κύριος του με χρησικτησία¹³⁸. Τέλος, όσο ισχύει η ρύθμιση της οικογενειακής στέγης δεν υφίσταται προσβολή της νομής, δηλαδή αποβολή ή διατάραξη από το σύζυγο υπέρ του οποίου η αποκλειστική χρήση της οικογενειακής στέγης (άρθρο 1393 ΑΚ), γιατί δεν υφίσταται το στοιχείο της παρανομίας. Μόνο αν εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση διαζυγίου παύει η ρύθμιση της 1393 ΑΚ και ισχύουν πλέον οι γενικές διατάξεις του ενοχικού και εμπραγμάτου δικαίου¹³⁹.

3. ΧΩΡΙΣ ΤΗ ΘΕΛΗΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΕΑ

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 984 παρ. 1 ΑΚ, «η νομή προσβάλλεται είτε με διατάραξη είτε με αποβολή του νομέα εφόσον αυτές γίνονται παράνομα και χωρίς τη θέλησή του». Κατά το άρθρο 987 εδ. α΄ ΑΚ, «ο νομέας που αποβλήθηκε παράνομα από τη νομή έχει δικαίωμα να αξιώσει...» και κατά το άρθρο 989 εδ. α΄ ΑΚ, «ο νομέας που διαταράχθηκε παράνομα έχει δικαίωμα να αξιώσει...». Από τη σύγκριση των ανωτέρω διατάξεων προκύπτει η εξής διαφορά: Κατά την πρώτη διάταξη, η αποβολή και η διατάραξη αποτελούν προσβολή της νομής όταν γίνονται παράνομα και χωρίς τη θέληση του νομέα ενώ κατά τη δεύτερη και τρίτη αυτών φαίνεται να αρκεί το στοιχείο της παρανομίας για τη θεμελίωση αγωγής αποβολής και διατάραξης αντίστοιχα. Η ως άνω διαφορά πρέπει να αποδοθεί σε αβλεψία του νομοθέτη. Το επίρρημα «παράνομα» που χρησιμοποιείται ως ανωτέρω αναφέρθηκε στα άρθρα 987 και 989 ΑΚ προφανώς αναφέρεται στον κανόνα του άρθρου 984 παρ. 1 ΑΚ, ο οποίος θέτει τις προϋποθέσεις που απαιτούνται

¹³⁶ ΕιρΑθ 205/1953 ΝοΒ 1, 59.

¹³⁷ ΠΠρΚατερ 190/2003 Αρμ 2004, 1271.

¹³⁸ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 161 – 162, ΑΠ 1894/1983 ΕΕΝ 51, 790.

¹³⁹ ΕιρΑργους 28/2007 ΝοΒ 2007, 1337.

για να θεωρηθούν η αποβολή και η διατάραξη της νομής μη επιτρεπτες (παράνομες). Άλλωστε, αν η διατάραξη γίνεται με τη θέληση του νομέα δεν είναι παράνομη¹⁴⁰. Ως προς τη σχέση «παράνομιας» και «αυθαιρεσίας» πρέπει να σημειωθεί ότι η ύπαρξη συναίνεσης του νομέα για την επιχείρηση της προσβλητικής της νομής συμπεριφοράς έχει σημασία μόνο όταν η προσβολή είναι παράνομη καθώς και ότι όταν η προσβλητική της νομής συμπεριφορά είναι νόμιμη, η ύπαρξη αντίθετης θέλησης του νομέα δεν λαμβάνεται υπόψη¹⁴¹.

Η παράνομη αποβολή ή διατάραξη αποτελεί προσβολή της νομής, όταν γίνεται χωρίς τη θέληση του νομέα¹⁴². Το στοιχείο της έλλειψης της βούλησης του νομέα στην προσβολή, που τίθεται ως αρνητική προϋπόθεση της προσβολής, συμπεριλαμβάνεται, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, στους λόγους που αίρουν την παράνομια¹⁴³. Αν ο νομέας συναινεί στην προσβολή ρητά ή σιωπηρά (π.χ. επιτρέπει σιωπηρά στο γείτονα να παίρνει νερό από το πηγάδι), η προσβολή μπορεί μεν να είναι «αρχικά» παράνομη, εφόσον δεν στηρίζεται σε δικαίωμα, δεν επέρχεται όμως χωρίς τη θέληση του νομέα και άρα δεν δικαιολογεί την προστασία της νομής¹⁴⁴. Οι πραγματοποιούμενες με

¹⁴⁰ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 15-16, § 6.1, ο ίδιος, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 19-20, § 6.1, ΑΠ 2110/2009 ΧρΙΔ 2011, 32, ΕιρΣαμαίων 14/2000 ΕλλΔνη 2001, 524, ΝοΒ 2001, 679.

¹⁴¹ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ.15-16, § 6.1, ο ίδιος, Η αγωγή διατάραξης της νομής, ο.π., σ. 19-20, § 6.1. Βλ. και ΕφΑθ 103/1966 ΕΕΝ 1966.591, 592, σύμφωνα με την οποία «ελλείπει το στοιχείο του παρανόμου της προσβολής και δεν ευδοκιμεί νόμω η αγωγή, έστω και αν η διατάραξις επήλθεν άνευ της βουλήσεως του νομέως...».

¹⁴² Γ. Μπαλής, ο.π., § 13, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 238, §21 αρ 3, σ. 246, §21 αρ. 20, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 416 αρ. 8, Η. Γιαννακόπουλος, σε Ι. Καράκωστα, ΕρμΑΚ, ο.π., άρθρο 984, αρ. 1, Α. Καραμανλή – Μπαρουτάκη, ο.π., σ. 95 αρ. 4, Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 6 αρ. 3, ΑΠ 306/2004 ΕλλΔνη 45, 1424, ΧρΙΔ 4, 708, ΑΠ 1127/2001 ΕλλΔνη 44, 481, ΕφΑθ 1583/2010 ΕφΑΔ 2001, 174, ΕφΘεσ 401/2012 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΑθ 6065/1978 Αρμ 1979, 384, ΕιρΧαν 569/2013.

¹⁴³ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 17, § 6.3, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 984 αρ. 12.

¹⁴⁴ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 984 αρ. 20, ο ίδιος, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 245, § 21 αρ. 21. Για περιπτώσεις στις οποίες κρίθηκε από τη νομολογία

τη θέληση του νομέα παρεμβάσεις είναι αυτές που στηρίζονται σε ενοχική σύμβαση μεταξύ του νομέα και του τρίτου ή σε εμπράγματα σύμβαση με την οποία ο νομέας συνιστά υπέρ τρίτου περιορισμένο εμπράγματο δικαίωμα (π.χ. επικαρπία, οίκηση ή πραγματική δουλεία) και αυτές που θεμελιώνονται στη συγκατάθεση του νομέα¹⁴⁵. Η θέληση του νομέα αποκλείει την αγωγή αποβολής ή διατάραξης, όχι όμως κι όταν η συγκατάθεση (συναίνεση) του αφορά σε επέμβαση που αντίκειται στα χρηστά ήθη¹⁴⁶. Περαιτέρω, αν το δικαίωμα επεμβάσεων στο πράγμα ασκείται καταχρηστικά, η προσβολή είναι παράνομη (281 ΑΚ)¹⁴⁷. Γίνεται δε δεκτό, ότι «η συναίνεση δεν πρέπει να φέρει χαρακτήρα συμφωνίας περί αυτοδικίας»¹⁴⁸. Σημειώνεται ότι, αν υπάρχει συννομή, απαιτείται η συγκατάθεση στην προσβολή όλων των συννομέων και όχι ενός ή ορισμένων από αυτούς¹⁴⁹.

Αν η συναίνεση του νομέα δοθεί πριν την προσβολή της νομής και στη συνέχεια ο νομέας μεταβάλει τη βούλησή του και εκδηλώσει αυτήν την αλλαγή, η προσβολή της νομής που τυχόν ακολουθεί θεωρείται ότι γίνεται

ότι δεν υπάρχει προσβολή της νομής με τη συγκατάθεση του νομέα βλ. ΟΛΑΠ 236/1956 ΝοΒ 4,788 (υπάρχει συναίνεση του νομέα στην περίπτωση που οι αγρότες παρέδωσαν τους αγρούς τους στη Γεωργική Υπηρεσία με τη συμφωνία, μετά τα εγγειοβελτιωτικά και άλλα έργα να αναδιανείμει τους αγρούς), ΕφΘεσ 307/1966 Αρμ 20, 578 (σε περίπτωση παράδοσης της νομής με τη βούληση του νομέα δεν υπάρχει προσβολή, « καθ'όσον τότε ο προς ον η παράδοσις εκτήσατο την νομήν διά συμβάσεως και δεν απέβαλεν ούτος τον πρώην νομέα», ΠρΘεσ 1816/1978 Αρμ 32, 446 (συγκατάθεση αποτελεί η εξώδικη δήλωση, με την οποία ο νομέας γνωστοποίησε στο σημερινό εναγόμενο ότι μπορεί να καταλάβει το επίδικο αντικείμενο).

¹⁴⁵ Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 418, αρ. 11.

¹⁴⁶ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 20 § 6.5, ο ίδιος, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 23, αρ 6.4. Π.χ. συγκατάθεση του νομέα να αναγραφούν βωμολοχίες στον τοίχο της οικίας του ή να αναρτηθεί στην ενδυμασία του διαφημιστική πινακίδα προσβλητική της προσωπικότητάς του.

¹⁴⁷ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 20, § 6.5.

¹⁴⁸ Γ. Μπαλής, § 13 αρ. 3.

¹⁴⁹ Γ. Μπαλής, § 13 αρ.3, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, σ. 20, § 6.5, ο ίδιος, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π, σ. 23, § 6.4. Σε ορισμένες περιπτώσεις (π.χ. 789 ΑΚ) μπορεί να αρκεί και συναίνεση της πλειοψηφίας.

χωρίς τη θέληση του¹⁵⁰. Διαφορετικό είναι το θέμα, αν η συμπεριφορά του νομέα είναι στην περίπτωση αυτή καταχρηστική (281 ΑΚ, ιδίως αν η ανάκληση δεν ανακοινώθηκε έγκαιρα στον προσβολέα), οπότε η ανάκληση δεν λαμβάνεται υπόψη. Η συγκατάθεση πρέπει να υφίσταται κατά το χρόνο της προσβολής. Η μεταγενέστερη έγκριση της προσβολής μπορεί, μεταξύ άλλων, να ισοδυναμεί με παραίτηση από την αγωγή / αξίωση¹⁵¹.

Αμφισβητείται, αν η θέληση αυτή του νομέα είναι δικαιοπρακτική ή όχι. Κατά μία γνώμη¹⁵², η βούληση αυτή του νομέα δεν είναι δικαιοπρακτική κι ως εκ τούτου ο νομέας δεν απαιτείται να είναι ικανός προς δικαιοπραξία για να την εκδηλώσει. Είναι ωστόσο αναγκαίο να έχει συνείδηση τωνπραττομένων (π.χ. η βούληση του μεθυσμένου ή του παράφρονα δεν νομιμοποιεί την προσβολή, ισχύει όμως το αντίθετο όταν επέτρεψε την προσβολή ο τεθείς σε πλήρη ή μερική δικαστική συμπαράσταση νομέας, που βρίσκεται σε φτωινό διάλειμμα). Κατά άλλη γνώμη¹⁵³, η προσβολή γίνεται χωρίς τη θέληση του νομέα, «όταν εγένετο χωρίς τη συναίνεση τούτου» (όπου η συναίνεση αποτελεί μονομερή δικαιοπραξία). Η πρακτική σημασία της διχογνωμίας έγκειται στο ότι κατά τη δεύτερη γνώμη ο ανίκανος για δικαιοπραξία νομέας δεν μπορεί μόνος έγκυρα να συναινέσει στην προσβολή της νομής του ενώ κατά την αντίθετη και ορθότερη γνώμη και αυτός μπορεί να συναινέσει αν έχει την απαραίτητη ωριμότητα για να αντιληφθεί τις συνέπειες της συναίνεσής του αυτής.

III. ΕΠΙΛΗΨΙΜΗ ΝΟΜΗ

1. Έννοια, χαρακτηριστικά και ενέργεια της επιλήψιμης νομής

¹⁵⁰ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 984 αρ. 21.

¹⁵¹ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π. σ. 123, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 17-18, αρ. 6.4.

¹⁵² Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, σ. 246, § 21 αρ. 21.

¹⁵³ Γ. Μπαλής, § 13 αρ. 3, Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 125.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 984 παρ. 2 εδ. α' ΑΚ¹⁵⁴, επί παράνομης αφαίρεσης του πράγματος (ή κατάληψης του ακινήτου) χωρίς τη βούληση του νομέα, ο προσβολέας τη νομή θεμελιώνει επιλήψιμη (ή επίφογη ή ελαττωματική *vitiosa possessio*)¹⁵⁵ νομή¹⁵⁶, συνεπεία της αφαίρεσης. Στοιχεία της επιλήψιμης νομής είναι¹⁵⁷ : α) αφαίρεση πράγματος από το νομέα¹⁵⁸, β) αφαίρεση αυτού χωρίς τη βούληση του νομέα, γ) αφαίρεση παράνομη¹⁵⁹ και δ) κτήση της νομής του πράγματος από τον προσβολέα συνεπεία αφαίρεσης. Πρόκειται για έννοια που κρίνεται αντικειμενικά¹⁶⁰, δηλαδή η νομή θεωρείται επιλήψιμη ακόμη και αν ο νομέας είναι καλόπιστος, υπό τον όρο ότι απέκτησε τη νομή παράνομα και χωρίς τη θέληση του δικαιούχου¹⁶¹. Εφόσον βέβαια συντρέχει και το στοιχείο της υπαιτιότητας, κατά κανόνα πληρούται και το πραγματικό της αδικοπραξίας¹⁶². Η επιλήψιμη νομή είναι ελαττωματική¹⁶³, γεγονός που έχει τις εξής συνέπειες: Μπορεί να ασκηθεί αγωγή αποβολής από τη νομή (987 εδ. α' ΑΚ) κατά του επιλήψιμου νομέα ενώ σε περίπτωση που λάβει χώρα αποβολή ή διατάραξη και ο επιλήψιμος νομέας ασκήσει κατά του αποβληθέντος μία από τις αγωγές περί νομής, μπορεί να προταθεί εναντίον του η ένσταση της επιλήψιμης νομής

¹⁵⁴ Η εν λόγω διάταξη ορίζει : «Η νομή που αποκτήθηκε με τέτοια αποβολή είναι επιλήψιμη».

¹⁵⁵ Β.Βαθρακοκόιλης, Η νομή. ο.π., σ. 430, αρ. 1424.

¹⁵⁶ ΑΠ 174/1995 ΕλλΔνη 1996, 672, ΕΕΝ 1996, 168. Σε αντίθεση με την ανεπίληπτη νομή που αποκτάται με τη συγκατάθεση του νομέα ή σύμφωνα με το νόμο (βλ. Απ. Γεωργιάδη, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 246, § 21 υποσ. αρ. 61, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 426, υποσ. 56).

¹⁵⁷ Β. Βαθρακοκόιλης, Η νομή, ο.π., σ. 430, αρ. 1424.

¹⁵⁸ ΑΠ 174/1995 ΕλλΔνη 1996, 672.

¹⁵⁹ ΑΠ 1408/2001 ΕΕΝ 2003, 44.

¹⁶⁰ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 984 αρ. 13.

¹⁶¹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 264, §21 αρ. 24.

¹⁶² ΕφΑθ 4816/1997 ΕλλΔνη 1998, 877.

¹⁶³ Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 427, αρ. 35.

(988, 990 ΑΚ)¹⁶⁴. Περαιτέρω, η επιλήψιμη νομή έχει σχετική ενέργεια, καθώς προβάλλεται μόνο έναντι αυτού που αποβλήθηκε κατά των διαδόχων του (καθολικών ή άλλων) και όχι έναντι τρίτων¹⁶⁵.

2. Επιλήψιμοι νομείς

Όπως προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 984 παρ. 2 ΑΚ, εκτός από τον προσβολέα (π.χ. κλέφτη κινητού, καταπατητή ακινήτου), επιλήψιμος νομέας είναι και ο κληρονόμος του τελευταίου, χωρίς να εξετάζεται η γνώση του ως προς το ελάττωμα της νομής του κληρονομούμενου¹⁶⁶ και αν απέκτησε τη νομή μετά το θάνατο του προσβολέα με σωματική κατάληψη του πράγματος (974 ΑΚ) ή χωρίς αυτή (983 ΑΚ)¹⁶⁷. Επιλήψιμος νομέας θεωρείται και ο ειδικός διάδοχος εκείνου που απέβαλε το νομέα εφόσον κατά το χρόνο της κτήσης γνώριζε το ελάττωμα της νομής του προκατόχου του (984 παρ. 2 εδ. β' ΑΚ)¹⁶⁸. Η ειδική διαδοχή νοείται εν προκειμένω ευρέως¹⁶⁹. Περιλαμβάνει τόσο την κτήση που βασίζεται στη βούλησή του επιλήψιμου νομέα κατά τις 976-978 ΑΚ (π.χ. μεταβίβαση της νομής από τον κλέφτη σε τρίτον με υλική παράδοση) όσο και την με οποιοδήποτε τρόπο κτήση της νομής (π.χ. ο

¹⁶⁴ Η. Γιαννακόπουλος, σε Ι. Καράκωστα, ΕρμΑΚ, ο.π., άρθρο 984, σ. 193, αρ. 13, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 427 – 428, αρ. 37 – 39.

¹⁶⁵ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 246, § 21 αρ. 25, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 427, αρ. 36, ΑΠ 270/1982 ΕΕΝ 50, 150, ΕιρΦλωρ 66/2000 Αρμ 2002, 1314.

¹⁶⁶ Κ. Βαβούσκος, ο.π., σ. 90-91, παρ. 85, Γ. Μπαλής, ο.π., § 14, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 428, αρ. 41.

¹⁶⁷ Και αυτό διότι ο κληρονόμος αποκτά την ίδια ακριβώς νομή του κληρονομούμενου (Γ. Μπαλής, ο.π., § 14, αρ. 2, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 247, § 21 αρ. 28, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 428, αρ. 41).

¹⁶⁸ ΕφΘεσ 401/2012, ΝΟΜΟΣ, ΕιρΚαστορ 216/1983 Αρμ 1984, 377.

¹⁶⁹ Τ. Αθανασόπουλος, Εμπράγματο Δίκαιο, Ερμηνεία κατ'άρθρο, Νομολογία – Βιβλιογραφία, Α' τόμος, 2001, σ. 165, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., § 21 αρ. 29-30, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 984 αρ. 16, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 429, αρ 41.

καταδιωκόμενος κλέφτης πέταξε το πράγμα και το έλαβε τρίτος)¹⁷⁰. Κάθε διάδοχος του αρχικά επιλήψιμου νομέα αποκτά και αυτός επιλήψιμη νομή έναντι του αποβληθέντος αλλά και όλων των διαδόχων αυτού, εφόσον γνώριζε ότι η αρχική κτήση της νομής ήταν επιλήψιμη. Επιλήψιμη πρέπει να θεωρηθεί και η κατοχή που αποκτήθηκε από τον επιλήψιμο νομέα εν γνώσει του ελαττώματος¹⁷¹. Δεν αρκεί απλή άγνοια, ακόμη κι αν οφείλεται σε βαριά αμέλεια, αλλά απαιτείται θετική γνώση του διαδόχου του προσβολέα στη νομή, η οποία πρέπει να υπάρχει κατά το χρονικό σημείο της κτήσης της νομής¹⁷². Μεταγενέστερη της κτήσης γνώση του ελαττώματος της νομής δεν έχει νομική επιρροή και δεν λαμβάνεται υπόψη¹⁷³. Σε περίπτωση διαδοχικών κτήσεων της νομής, αν μεσολαβήσει καλόπιστη κτήση συγκεκριμένου νομέα, αυτός (και κάθε επόμενος διάδοχός του) αποκτά ανεπίληπτη νομή, ακόμη και αν γνώριζε το επιλήψιμο της αρχικής κτήσης της νομής¹⁷⁴.

Γ. Προστασία της νομής

Η νομή διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο στις συναλλαγές και στο πεδίο του ιδιωτικού δικαίου και επιτελεί ένα σύνολο λειτουργιών. Μία από τις σπουδαιότερες λειτουργίες της νομής είναι το ότι συμβάλλει στη διατήρηση του «status quo», της υλικής σχέσης του προσώπου με τα πράγματα. Αυτό επιτυγχάνεται κυρίως με την προστασία που παρέχει το δίκαιο στη νομή, η ανάγκη για την οποία ανακύπτει μόνο σε περίπτωση προσβολής της

¹⁷⁰ Κ. Βαβούσκος, ο.π., σ. 90, παρ. 85, Γ. Μπαλής, ο.π., § 14, Χρ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, τόμος Β', σ. 13, υποσ. 4, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 248, § 21 αρ. 29, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 984 αρ. 16, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 429, αρ. 42.

¹⁷¹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 248, §21 υποσ. αρ. 66.

¹⁷² Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 248, §21 αρ. 31, 32,

Β. Βαθρακοκούλης, ΕΡΝΟΜΑΚ, Ερμηνεία και Νομολογία Άστικού Κώδικα, τ. Δ' ημίτομ. Α', Εμπράγματο Δίκαιο, άρθρα 947-1141, 2007, σ. 2010.

¹⁷³ Γ. Μπαλής, ο.π., § 14, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 429, αρ. 42.

¹⁷⁴ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 17 αρ. 24, Η. Γιαννακόπουλος, σε Ι. Καράκωστα, ΕρμΑΚ, ο.π., άρθρο 984 αρ. 14, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 429, αρ. 42.

νομής¹⁷⁵. Η νομή προστατεύεται αυτοτελώς, ανεξάρτητα εάν ο φορέας της είναι ή όχι συγχρόνως και φορέας εμπράγματος ή ενοχικού δικαιώματος¹⁷⁶.

Πέρα από το δικαίωμα της αυτοδύναμης προστασίας του νομέα, ήτοι της εξουσίας να χρησιμοποιεί βία για την προστασία της νομής (985 – 986 ΑΚ), το οποίο αναγνωρίζεται κατ' εξαίρεση στο νομέα, με τις διατάξεις των άρθρων 987 – 991 ΑΚ παρέχεται στο νομέα το δικαίωμα της ένδικης προστασίας της νομής (ή της οιονεί νομής¹⁷⁷ ή της συννομής¹⁷⁸), ήτοι απονέμονται ειδικές ουσιαστικού δικαίου αξιώσεις περί προστασίας της νομής¹⁷⁹. Ειδικότερα, η ένδικη προστασία παρέχεται με τις αγωγές της αποβολής (987 – 988 ΑΚ) και της διατάραξης (989 – 990 ΑΚ). Εκτός από τις αγωγές της νομής, που αποτελούν τον χαρακτηριστικό τρόπο ένδικης προστασίας της, στην προστασία της νομής συμβάλλουν και άλλες διατάξεις του ΑΚ, του ΚΠολΔ ή ειδικών νόμων¹⁸⁰. Ως άλλοι τρόποι προστασίας της νομής μπορούν να αναφερθούν: α) η αξίωση για το κινητό που περιήλθε σε ξένο ακίνητο (995 ΑΚ), β) η αξίωση του αδικαιολόγητου πλουτισμού (904 ΑΚ), για την οποία θα γίνει λόγος εκτενώς κατωτέρω, γ) η αξίωση αποζημίωσης λόγω αδικοππραξίας (914, 919 σε συνδ. με την 297 εδ. β' ΑΚ), δ) η αναγνωριστική αγωγή (70 ΚΠολΔ), ε) η αίτηση λήψης ασφαλιστικών μέτρων (733-734 ΚΠολΔ), στ) η ανακοπή κατά αναγκαστικής εκτέλεσης (936 ΚΠολΔ) και ζ) η προστασία της νομής του Δημοσίου¹⁸¹.

¹⁷⁵ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 169, §14 αρ. 21, σ. 237, §21 αρ. 1.

¹⁷⁶ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 269, § 23 αρ. 45, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ.414 αρ. 3, ΕφΑθ 4326/2006 ΕλλΔνη 2008, 917.

¹⁷⁷ ΑΠ 784/2001 ΕλλΔνη 2002, 1417.

¹⁷⁸ Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 448, αρ. 10.

¹⁷⁹ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 1.

¹⁸⁰ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 282, § 24 αρ. 1.

¹⁸¹ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 209 επ. , Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 282, § 24 αρ. 2, Β. Τσούμας/Χ. Σπυροπούλου, Το δίκαιο των ακινήτων (Η κυριότητα και το γειτονικό δίκαιο – Νομή – Δουλείες), Α' τόμος, 2006, σ. 233, Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 73 επ. αρ. 161.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΑΓΩΓΕΣ ΝΟΜΗΣ

A. Εισαγωγικά

Βασικά χαρακτηριστικά των αγωγών νομής είναι ότι προϋποθέτουν προσβολή της νομής με την έννοια του άρθρου 984 παρ. 1 ΑΚ, ήτοι αποβολή ή διατάραξη παράνομη και χωρίς τη θέληση του νομέα και ότι σκοπός τους είναι η προστασία της νομής αυτής καθεαυτή, ανεξάρτητα αν στηρίζεται σε δικαίωμα ή όχι¹⁸². Έτσι εξηγείται και η ρύθμιση της διάταξης του άρθρου 991 ΑΚ σύμφωνα με την οποία ο εναγόμενος για αποβολή ή διατάραξη νομής δεν μπορεί να επικαλεσθεί ίδιο δικαίωμα (κυριότητα ή άλλο δικαίωμα) με βάση το οποίο προέβη στην αποβολή ή διατάραξη, ώστε να αποκλείεται κάθε προσβολή της νομής, ανεξάρτητα αν ο προσβολέας επικαλείται δικαίωμα το οποίο προτίθεται να αποδείξει και τούτο διότι σε αντίθετη περίπτωση θα είχαμε παρέλευση της δίκης περί νομής έως ότου αποδειχθεί το προσβαλλόμενο ίδιο δικαίωμα. Το αντίθετο ισχύει μόνο αν η προσβολή έγινε βάσει αποδεδειγμένου με τελεσίδικη δικαστική απόφαση δικαιώματος, διότι τότε ελλείπει το στοιχείο του παρανόμου και δεν στοιχειοθετείται η έννοια της προσβολής¹⁸³.

B. Αγωγή αποβολής από τη νομή

I. Βάση – Στοιχεία της αγωγής περί αποβολής

¹⁸² Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 2, ο ίδιος, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 256-257, § 23 αρ. 2.

¹⁸³ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 7 αρ. 4, ΑΠ 2110/2009 ΧρΙΔ 2011,32, ΑΠ 572/2008 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1522/2006 ΕλλΔνη 2006, 1391, ΑΠ 621/2005 ΕλλΔνη 2006, 1025, ΑΠ 771/2002 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1408/2001 ΝοΒ 2002, 1469, ΕφΑθ 5117/2008 ΕλλΔνη 2011, 243.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 987 ΑΚ «Ο νομέας που αποβλήθηκε παράνομα από τη νομή έχει δικαίωμα να αξιώσει την απόδοσή της απ' αυτόν που νέμεται επιλήψιμα απέναντί του. Αξίωση αποζημίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες δεν αποκλείεται». Από τη διάταξη αυτή σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 984, 989 και 993 του ΑΚ προκύπτει ότι η προσβολή της νομής, αν είναι παράνομη και γίνεται χωρίς τη θέληση του νομέα παρέχει στον τελευταίο την προβλεπόμενη από το ανωτέρω άρθρο 987 ΑΚ αγωγή με την οποία αξιώνει την απόδοση της νομής από αυτόν που νέμεται επιλήψιμα απέναντί του¹⁸⁴.

Τα στοιχεία της βάσης της εξεταζόμενης αγωγής, για να είναι πλήρης και ορισμένη (άρθρα 118 εδ. 4 και 216 ΚΠολΔ), είναι κατ' αρχήν¹⁸⁵ :

α) ότι ο ενάγων είχε τη νομή του επίδικου κινητού ή ακινήτου, δηλαδή την κατοχή με διάνοια κυρίου, κατά το χρόνο της αποβολής¹⁸⁶. Είναι αδιάφορο με ποιο τρόπο αποκτήθηκε η νομή¹⁸⁷, πόσο χρόνο πριν ο ενάγων νεμόταν το επίδικο και τότε άρχισε να το νέμεται¹⁸⁸. Περαιτέρω, είναι αδιάφορο αν ο

¹⁸⁴ ΑΠ 1621-1622/2009 ΝοΒ 2010, 444 (περιλ.), ΑΠ 1801/2009 ΕλλΔνη 2011, 145 (περιλ.), ΑΠ 572/2008 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1717/2006 ΝΟΜΟΣ, ΕφΛαρ 95/2007 Δικογρ 2008, 65.

¹⁸⁵ Για τα στοιχεία του δικογράφου της αγωγής αποβολής, βλ. Ε. Μπαλογιάννη, σε Χ.Απαλαγάκη, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ'άρθρο, εκδ. γ', 2013, άρθρο 216, αρ. 6, σ. 485, Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 186-187, Β. Βαθρακοκοίλη, Η νομή, ο.π., σ. 474, αρ. 1543, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 257, § 23 αρ. 4, 5, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 3, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 158, Ι. Σπυριδάκης, Η Αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 40, § 13.1, ΑΠ 388/2010 Νομος, ΑΠ 1621/2009 ΕΠολΔ 2010, 987, ΑΠ 1620/2009 Νομος, ΑΠ 345/2007 ΝοΒ 2008, 901, ΑΠ 2002/2006 ΧρΙΔ 2007, 606, ΑΠ 1678/2002 ΝοΒ 2003, 1218, ΑΠ 1417/2002 ΕλλΔνη 2003, 183, ΧρΙΔ 2003, 31, ΑΠ 1260/1998 ΕλλΔνη 1999, 66, ΑΠ 712/1993 ΕλλΔνη 36, 93, ΑΠ 1614/1980 ΝοΒ 29, 1053, ΕφΑθ 848/2009 ΕλλΔνη 2010, 1983, ΕφΠειρ 330/1995 ΕλλΔνη 37, 1427, ΕφΘεσ 2076/1990 Αρμ 44, 631, ΜΠρΒολ 197/2008 Αρμ 2009, 1680.

¹⁸⁶ ΑΠ 202/2005 ΕλλΔνη 2006,503, ΑΠ 1368/1996 ΕλλΔνη 1997, 1127, ΑΠ 174/1995 ΕλλΔνη 37, 672, ΕφΝαυπλ 207/2008 ΕΠολΔ 2008, 710, ΕφΛαρ 95/2007 Δικογρ 2008, 65, ΕιρΡοδ 15/2006 ΝΟΜΟΣ.

¹⁸⁷ ΑΠ 1183/2010 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1141/2002 ΕλλΔνη 2004, 471.

¹⁸⁸ ΑΠ 1195/2011 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1368/1996 ΕλλΔνη 1997,1127, ΕφΑθ 848/2009 ΕλλΔνη 2010, 823, ΜΠρΒολ 197/2008 Αρμ 2009, 1680.

ενάγων είναι καλής ή κακής πίστης νομέας¹⁸⁹. Και ο κακής πίστης νομέας προστατεύεται με την αγωγή αυτή, εφόσον η νομή του δεν είναι επιλήψιμη απέναντι στον εναγόμενο¹⁹⁰. Περαιτέρω, ο ενάγων υποχρεούται να αναφέρει στο δικόγραφο της ένδικης αγωγής του τις ειδικότερες διακατοχικές πράξεις, από τις οποίες συνάγεται η άσκηση φυσικής εξουσίας πάνω στο πράγμα και η πραγμάτωση της θέλησής του να εξουσιάζει αυτό με διάνοια κυρίου¹⁹¹. Εφόσον οι πράξεις αυτές αμφισβητούνται, πρέπει να αποδεικνύονται από αυτόν και δεν αρκεί η έκφραση ότι ο ενάγων νεμόταν το ακίνητο, χωρίς αναφορά στις υλικές πράξεις νομής που ενήργησε πάνω σ' αυτό και με τις οποίες φανερώνεται η βούληση του νομέα να το έχει για δικό του, η μη αναφορά δε αυτών των πράξεων καθιστά την αγωγή αόριστη¹⁹².

β) ότι ο εναγόμενος απέβαλε τον ενάγοντα παράνομα και χωρίς τη θέλησή του από το πράγμα¹⁹³ και εξακολουθεί να διατηρεί (ο εναγόμενος) τη νομή του πράγματος κατά το χρόνο άσκησης της αγωγής. Η θεμελιώσασα με την αποβολή νομή είναι επιλήψιμη (984 παρ. 2 εδ. α'). Ο χρόνος αποβολής δεν αποτελεί στοιχείο της βάσης της αγωγής, μπορεί όμως να αποτελέσει στοιχείο ένστασης παραγραφής του εναγόμενου¹⁹⁴.

γ) περιγραφή του είδους του αντικειμένου δίκης και εάν είναι ακίνητο, το είδος, η έκταση, η θέση και τα όριά του, κατά τρόπο που να μην γεννάται αμφιβολία για την ταυτότητά του¹⁹⁵. Περιγραφή του επίδικου ακινήτου, ώστε

¹⁸⁹ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 158, ΑΠ 1183/2010, ΑΠ 1141/2002 ΕλλΔνη 2004, 471.

¹⁹⁰ ΑΠ 1621-1622/2009 ΝοΒ 2010, 444 (περιλ.), ΑΠ 1620/2009 ΝΟΜΟΣ.

¹⁹¹ Η. Γιαννακόπουλος, σε Ι. Καρακώστα, ΕρμΑΚ, ο.π., άρθρο 987 αρ. 4, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 119, ΑΠ 1272/1997 ΕλλΔνη 40, 156, ΕφΝαυπλ 207/2008 ΕΠολΔ 2008, 710, ΕφΔωδ 314/2005 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΘεσ 37234/2007 Αρμ 2008, 402.

¹⁹² ΑΠ 1272/1997, ο.π., ΕφΝαυπλ 207/2008 ΕΠολΔ 2008, 710.

¹⁹³ Αντί πολλών ΑΠ 1360/1996 ΕλλΔνη 38, 1837, ΑΠ 1955/2008 ΝοΒ 2009, 932, ΕφΝαυπλ 207/2008 ΕΠολΔ 2008, 710.

¹⁹⁴ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 10, αρ. 11, ΕφΑθ 6877/2004 αδημ.

¹⁹⁵ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 158, ΑΠ 204/2008 ΝοΒ 2008, 1574 (περιλ.), ΑΠ 2002/2006 ΧρΙΔ 2007, 606, ΑΠ 712/1993 ΕλλΔνη 36, 93, ΑΠ 1614/1980 ΝοΒ 29, 1053, ΑΠ 559/1979 ΝοΒ 27, 1598, ΕφΑθ

να μην καταλείπεται καμία αμφιβολία ως προς την ταυτότητά του, μπορεί να γίνεται και με αποτύπωσή του σε τοπογραφικό διάγραμμα υπό κλίμακα, από το οποίο να προκύπτει η θέση του, οι πλευρές του, ο προσανατολισμός του και το εμβαδόν του, εφόσον το τοπογραφικό αυτό διάγραμμα ενσωματώνεται και αποτελεί μέρος του δικογράφου της αγωγής περί αποβολής από τη νομή¹⁹⁶. Δεν αποτελεί στοιχείο του ορισμένου της αγωγής ο επακριβής προσδιορισμός των πλευρικών διαστάσεων του επιδίκου ακινήτου, εφόσον και χωρίς το στοιχείο αυτό δεν δημιουργείται αμφιβολία ως προς την ταυτότητά του¹⁹⁷. Σε περίπτωση προσβολής της νομής τμήματος μεγαλύτερου ακινήτου, ο ενάγων έχει υποχρέωση να περιγράψει λεπτομερώς, εκτός από τη θέση, την έκταση του επιδίκου, το σχήμα και τα όρια, τον προσανατολισμό, την πρόσοψη και τις πλευρικές διαστάσεις, όταν δημιουργείται αμφιβολία από τις ελλείψεις αυτές, τόσο αυτού του τμήματος, όσο και του όλου ακινήτου, προσδιορίζοντας και εξατομικεύοντας επακριβώς τη θέση του τελευταίου (επιδίκου) μέσα στο μεγαλύτερο ακίνητο, ούτως ώστε να είναι δυνατόν στον εναγόμενο να αντιτάξει άμυνα περί συγκεκριμένου επιδίκου αντικειμένου¹⁹⁸.

δ) χρηματική αξία του επιδίκου αντικειμένου¹⁹⁹. Σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 1 ΚΠολΔ «η αξία του αντικειμένου της διαφοράς προσδιορίζεται για τη νομή και την κυριότητα, από την αξία του πράγματος», ενώ το άρθρο 216 παρ. 2 α, β ΚΠολΔ ορίζει ότι «στην αγωγή αναφέρεται προκειμένου για δίκες περιουσιακών σχέσεων η χρηματική αξία του επιδίκου αντικειμένου και τα στοιχεία που θεμελιώνουν την αρμοδιότητα του δικαστηρίου»²⁰⁰. Η παράλειψη όμως της μνείας της αξίας αυτής δεν έχει ως

3690/1985 ΕλλΔνη 26, 1173, ΕφΠειρ 239/1998 ΕλλΔνη 39, 887, ΕφΠειρ 330/1995 ΕλλΔνη 37, 1427, ΕφΘεσ 2076/1990 Αρμ 44, 631, ΕφΛαρ 95/2007 Δικογρ 2008, 65.

¹⁹⁶ ΑΠ 1955/2008, ΕφΛαμ 55/2005 Αρμ 2007,224, ΕιρΚερκ 143/2007 ΙονΕπιθΔ 2007, 191.

¹⁹⁷ ΑΠ 1955/2008 ΝΟΜΟΣ.

¹⁹⁸ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 240-241, ΑΠ 365/2000 ΕλλΔνη 41, 1301, ΑΠ 560/1979 ΝοΒ 27, 1599, ΕΦΑΘ 2722/1996 Αρμ ΝΑ', 348, ΕφΠειρ 186/2006 ΕΝΔ 2006, 275, ΠΠρΧαλκ 323/2002 Αρμ 2004, 223.

¹⁹⁹ ΑΠ 1678/2002 ΝοΒ 2003, 1218, ΑΠ 1417/2002 ΕλλΔνη 2003, 183, ΧρΙΔ 2003, 31, ΕιρΣαλαμίνας 88/2009 ΑρχΝ 2011, 249.

²⁰⁰ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 158, Β. Τσούμας/Χ. Σπυροπούλου, Το δίκαιο των ακινήτων, ο.π., σ. 231.

συνέπεια καμία κύρωση παρά μόνο τη συμμετοχή στα τυχόν έξοδα και ενδεχόμενα τη χωριστή ενέργεια του δικαστή, προκειμένου να προβεί στην κατ'άρθρο 227 ΚΠολΔ υπόδειξη προς συμπλήρωση ²⁰¹.

Όταν στο δικόγραφο της αγωγής δεν περιέχονται τα ανωτέρω στοιχεία ή όταν αυτά περιέχονται κατά τρόπο ελλιπή ή ασαφή, τότε η έλλειψη αυτή καθιστά μη νομότυπη την άσκηση της, επιφέρει δε την απόρριψή της ως απαραδέκτου λόγω αοριστίας, είτε κατόπιν προβολής της σχετικής ένστασης, είτε και αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο της ουσίας. Η αοριστία δε αυτή δεν μπορεί να συμπληρωθεί ούτε και με τις προτάσεις, ούτε με παραπομπή στο περιεχόμενο άλλων εγγράφων της δίκης, ούτε από την εκτίμηση των αποδείξεων, ούτε επίσης με απλή αναφορά στη σχετική διάταξη του νόμου ή απλή μνεία αυτής, ούτε και με δικαστική ομολογία του εναγομένου, η οποία, ως αποδεικτικό μέσο με δεσμευτική αποδεικτική δύναμη, αποκλείει μόνο τη διεξαγωγή των αποδείξεων και απαλλάσσει τον αντίδικο από το βάρος της απόδειξης του ομολογουμένου ισχυρισμού ²⁰².

II. Διάδικοι

1. Ενάγων

Ενάγων στην αγωγή αποβολής από τη νομή μπορεί να είναι ο νομέας, ήτοι εκείνος (είτε φυσικό είτε νομικό πρόσωπο) που στο χρόνο της αποβολής έχει τη νομή του πράγματος και σε βάρος του οποίου έγινε η προσβολή της νομής αυτής²⁰³. Η νομή πρέπει να υπήρχε κατά τον κρίσιμο

²⁰¹ Β. Βαθρακοκόιλης, *Η νομή*, ο.π., σ 475, αρ. 1544, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 242.

²⁰² Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 9 αρ. 10, ΕφΑθ 4777/2012 ΕφΑΔ 2013, 259, Ειρθεσ 180/1995 Αρμ 1995, 1005.

²⁰³ Γ. Μπαλής § 17, Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 177, 179, Απ. Γεωργιάδης, *Εμπράγματο Δίκαιο*, ο.π., σ. 257-258, § 23 αρ. 6, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 6, ΑΠ 1486/1982 ΕΛΛΔνη 24, 780. Βλ. και απόφαση ΕφΑθ 4998/1990 ΕΔΠολ 1190, 101 σύμφωνα με το οποίο ενάγων μπορεί να είναι ο κύριος και νομέας (ή οιονεί νομέας επικαρπωτής) αυτοτελούς οριζόντιας ιδιοκτησίας, ο οποίος αποβλήθηκε από τη νομή του (ή οιονεί νομή) παράνομα και χωρίς της θέλησής του καθώς η προκείμενη διαφορά δεν αποτελεί διαφορά του άρθρου 17 παρ. 3 ΚΠολΔ, που

αυτό χρόνο, χωρίς να απαιτείται κατ' αρχήν ο ενάγων να είναι καλής πίστης²⁰⁴. Η χρονική διάρκεια της νομής του ενάγοντος και ο τρόπος κτήσης αυτής δεν ενδιαφέρουν, εκτός αν πληρούται το πραγματικό της διάταξης του άρθρου 988 ΑΚ²⁰⁵. Είναι επίσης αδιάφορο αν ο ενάγων ασκεί τη νομή αυτοπροσώπως ή διαμέσου άλλου (980 ΑΚ). Πρέπει να σημειωθεί ότι, αν μετά την αποβολή από τη νομή ο αποβληθείς νομέας εγκαταλείψει τη νομή του και *animo*, η αποβολή παύει να είναι αυθαίρετη και δεν χωρεί αγωγή αποβολής²⁰⁶.

Ενάγων στην προκείμενη αγωγή μπορεί να είναι και ο επιλήψιμος νομέας, ασκώντας την αγωγή αποβολής από τη νομή, αλλά μόνο κατά τρίτων που τον απέβαλαν, διότι έναντι των τρίτων απολαμβάνει και αυτός την προστασία της νομής. Δεν μπορεί όμως να την ασκήσει εναντίον εκείνου, τον οποίο πρόσφατα απέβαλε ο ίδιος από τη νομή παράνομα και χωρίς τη θέλησή του ή των διαδόχων του²⁰⁷. Μπορεί ωστόσο να εγείρει αγωγή κατά του τέως νομέα που τον απέβαλε μετά την παρέλευση ενός έτους από την αφαίρεση, χωρίς να αποκρουσθεί από τον εναγόμενο με την ένσταση της επιλήψιμης νομής²⁰⁸. Επιπλέον, ο επιλήψιμος νομέας έχει έναντι του τέως νομέα και των διαδόχων του δικαίωμα αυτοδύναμης προστασίας, εφόσον ο τέως νομέας τον διαταράσσει στη νομή του ή τον απειλεί με αποβολή (985 παρ. 1), καθώς και να αναλάβει με τη βία το πράγμα που του αφαιρέθηκε παράνομα (985 παρ. 2 ΑΚ). Επιπλέον, ο επιλήψιμος νομέας δικαιούται να μεταβιβάσει

ανακύπτει μεταξύ των ιδιοκτητών ορόφων ή διαμερισμάτων πολυκατοικίας, διότι δεν αφορά διένεξη σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που δημιουργούνται μεταξύ τους από την ίδια την ύπαρξη της οροφοκτησίας. Πρβλ. και ΑΠ 91/1990 ΕΔΠολ 1990. 24.

²⁰⁴ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 19, αρ. 28, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 448, αρ. 13, ΑΠ 1183/2010 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1141/2002 ΕλλΔνη 2004,471, βλ. όμως και την εξαίρεση από τη διάταξη του άρθρου 988 ΑΚ.

²⁰⁵ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 256, ΑΠ 1368/1996 ΕλλΔνη 38, 1128, ΑΠ 1349/1992 ΕλλΔνη 36, 368.

²⁰⁶ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 30, § 9.2, σ. 32, § 10.1 .

²⁰⁷ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 984 αρ. 26, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 164, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 449.

²⁰⁸ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 178, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 164.

προτατευόμενη κατοχή, με μίσθωση, παρακαταθήκη ή άλλη παρόμοια σχέση²⁰⁹.

Την αγωγή αυτή έχει δικαίωμα να την ασκήσει και ο νομέας συγκεκριμένου μέρους του πράγματος (άρθρο 993 ΑΚ), ιδίως χωριστών διαμερισμάτων κατοικιών ή άλλων χώρων, υπό τον όρο ότι το μέρος αυτό είναι εξωτερικά διακριτό και χωριστό και ότι είναι, σύμφωνα με τις αντιλήψεις και τις συναλλαγές, δυνατή και νοητή η χωριστή νομή²¹⁰. Δικαίωμα άσκησης της αγωγής αυτής έχει και ο οιονεί νομέας κατά του νομέα που του αφαίρεσε την οιονεί νομή καθώς και κατά κάθε άλλου επιλήψιμου νομέα²¹¹ (π.χ. ο ενεχυρούχος δανειστής έχει την αξίωση αποβολής κατά του κλέφτη, ο δικαιούχος δουλείας διόδου σε ξένο ακίνητο ασκεί την αγωγή αποβολής κατά του κυρίου του δουλεύοντος ή κατά του τρίτου που με διάφορους τρόπους του παρεμποδίζει τη διέλευση²¹²). Επίσης και ο συννομέας κατά των τρίτων, ακόμη και χωρίς τη συναίνεση των άλλων συννομέων²¹³. Αν ο τρίτος προσβάλλει όλους τους συννομείς, μπορούν είτε όλοι μαζί είτε καθένας χωριστά να ασκήσουν την αγωγή. Αν ασκήσει την αγωγή ένας συννομέας για λογαριασμό όλων, πρέπει να ζητήσει απόδοση της νομής σε όλους (1116

²⁰⁹ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 178.

²¹⁰ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 37, 164, ΑΠ 1748/2005 ΕλλΔνη 48, 1692, ΑΠ 1417/2002 ΕλλΔνη 2003, 183, ΧρΙΔ 2003, 31.

²¹¹ ΑΠ 621/2005 ΕλλΔνη 47, ΑΠ 771/2002 ΝοΒ 2003, 39. Βλ. και ΑΠ 1522/2006 ΕΕΝ 2008, 242 σχετικά με την προστασία της επικαρπίας.

²¹² ΑΠ 809/2005 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 568/1967 ΝοΒ 16, 168, ΕιρΡοδ 29/2008 ΝΟΜΟΣ, η ίδια περίπτωση κρίθηκε και ως διατάραξη της οιονεί νομής, Ειρ'Ανδρου 12/2007 ΑρχΝ 2009, 327, ΕιρΡόδου 17/2006 ΝΟΜΟΣ. Βλ. και ΠΠρθεσ 46476/2008 ΝΟΜΟΣ με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν μπορεί να επιδικάσει την οιονεί νομή στον αιτούντα που ζητά την προστασία της νομής, αφού πρόκειται για διαφορετικά αιτήματα.

²¹³ Η. Γιαννακόπουλος, σε Ι. Καράκωστα, ΕρμΑΚ, ο.π., άρθρο 987 αρ. 6, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 164. Σημειώνεται ότι η σχέση μεταξύ των συννομέων διέπεται από τις διατάξεις για την κοινωμία (785 - 805 ΑΚ).

ΑΚ)²¹⁴. Αν η αποβολή (ολική ή μερική) γίνει από κάποιο συννομέα, εκείνος ο συννομέας, που αποβλήθηκε, έχει εναντίον του την αγωγή αυτή²¹⁵.

Την αγωγή αποβολής από τη νομή μπορεί να ασκήσει ο κληρονόμος του νομέα, ο υποκατάστατος και ο καθολικός καταπιστευματοδόχος και κληροδόχος του επιδίκου²¹⁶, ανεξάρτητα αν η αποβολή έλαβε χώρα πριν ή μετά την κληρονομική διαδοχή²¹⁷. Αν ο κληρονομούμενος είχε ασκήσει την αγωγή, ο κληρονόμος τη συνεχίζει²¹⁸. Αν η κατάληψη των κληρονομιαίων γίνει πριν από το θάνατο του κληρονομούμενου, δεν υπάρχει νομή για μεταβίβαση στον κληρονόμο, αλλά αυτός διαδέχεται μόνο τις αξιώσεις από τη νομή εκείνου, μεταξύ των οποίων και την αγωγή αποβολής, εφόσον αυτή δεν έχει παραγραφεί²¹⁹. Ως αποβολή του κληρονόμου μετά την κληρονομική διαδοχή νοείται εν προκειμένω η αφαίρεση της νομής μετά το θάνατο του κληρονομούμενου αλλά πριν από την κτήση της φυσικής εξουσίας του πράγματος από το νομέα²²⁰, ²²¹. Διότι ο κληρονόμος θεωρείται νομέας

²¹⁴ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 20, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 164.

²¹⁵ ΕιρΛευκ 61/2001 ΑρχΝ 2002, 516, ΕιρΔρ 144/1983 ΝοΒ 31, 1404.

²¹⁶ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 164, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 449-450, αρ. 14, ΠΠρΠρεβ 60/1997 Αρμ 1998, 1194.

²¹⁷ Γ. Μπαλής § 17, Η. Γιαννακόπουλος, σε Ι. Καράκωστα, ΕρμΑΚ, ο.π., άρθρο 987 αρ. 5, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 6, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 164, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 449, αρ. 14.

²¹⁸ Κ. Βαβούσκος, ο.π., σ. 100, παρ. 98, Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., 179-180, Β. Βαθρακοκοίλης, ΕΡΝΟΜΑΚ, Ερμηνεία και Νομολογία Άστικού Κώδικα, τ. Δ' ημίτομ. Α', Εμπράγματο Δίκαιο, άρθρα 947-1141, 2007, άρθρο 987 αρ. 6, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 257, § 23 υποσ. 7, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 164.

²¹⁹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 224, § 19 αρ. 19, ΑΠ 297/1979 ΕΕΝ 46, 288, ΕφΑΘ 6385/1992 ΕλλΔνη 34, 1646, ΕφΘεσ 532/1968 Αρμ 23, 199, ΕιρΑΘ 2407/1979 ΕΕΝ 46, 818.

²²⁰ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 179-180, ΑΠ 2110/2009 ΧρΙΔ 2011, 32.

²²¹ ΕφΑΘ 5117/2008 ΧρΙΔ 2010, 27, ΠΠρΑΘ 2246/2002 Αρμ 57, 1430 (Ο κληρονόμος μπορεί να ζητήσει και προστασία με αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, αρκεί να επικαλείται την κληρονομική διαδοχή και την παράνομη αποβολή του από τη νομή και δεν χρειάζεται να έχει τη φυσική εξουσία επί του κληρονομιαίου).

κατ'άρθρο 983 ΑΚ από τον χρόνο της επαγωγής, ανεξάρτητα από την κτήση της φυσικής εξουσίας στο πράγμα²²². Επίσης, ο κληρονόμος μπορεί να ασκήσει την αγωγή κατά του συγκληρονόμου, εφόσον η διαφορά δεν αφορά τα όρια χρήσης του κληρονομιαίου πράγματος (άρθρο 994 εδ. β'ΑΚ), καθώς και κατά κληρονόμου που κατέλαβε τα κληρονομιαία πράγματα με προσβολή της νόμιμης μοίρας του αναγκαίου κληρονόμου²²³.

Η αγωγή αποβολής από τη νομή μπορεί να ασκηθεί και από τον ειδικό διάδοχο του νομέα, εφόσον του εκχωρήθηκε η αγωγή²²⁴. Αυτό ισχύει διότι στην περίπτωση της αποβολής ο νομέας που αποβλήθηκε δεν μπορεί να μεταβιβάσει τη νομή, αφού προϋπόθεση της μεταβίβασης αποτελεί η ύπαρξη της νομής στο πρόσωπο του μεταβιβάσαντος. Έχει ωστόσο υποστηριχθεί ότι στην περίπτωση που ο νομέας ήταν κύριος και μεταβίβασε την κυριότητα, ο νέος κύριος αποκτά την αγωγή αποβολής με μόνη τη συμφωνία περί μεταβίβασης της κυριότητας, χωρίς να απαιτείται ειδική συμφωνία περί εκχώρησης της αγωγή αποβολής από το νομέα²²⁵. Ειδικά στα κινητά πρέπει να σημειωθεί ότι ο νομέας που αποβλήθηκε από τη νομή δεν μπορεί κατ' αρχήν να μεταβιβάσει την κυριότητα, εφόσον αδυνατεί να παραδώσει τη νομή κατ'άρθρο 1034 ΑΚ. Στις περιπτώσεις που είναι δυνατή η μεταβίβαση, παρά την έλλειψη της νομής από το μεταβιβάζοντα (π.χ. εκχώρηση της διεκδικητικής αγωγής κατ' άρθρο 1035 ΑΚ, παράδοση αποθετηρίου ή φορτωτικής κατ' άρθρο 978 ΑΚ) η αγωγή αποβολής αποκτάται

²²² Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 6, ΑΠ 2110/2009 ΧριΔ 2011, 32.

²²³ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 6, Χ. Κούσουλας, ο.π., σ. 285, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 164, ΠΘεσ 1843/1949 Αρμ 4,57.

²²⁴ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 257-258, Β. Βαθρακοκοίλης, ΕΡΝΟΜΑΚ, τ. Δ' ημίτομ. Α', Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., άρθρο 987 αρ. 6, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 257-258, § 23 αρ. 6, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 165, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 450, αρ. 15, ΕφΑθ 1960/1970 Αρμ 24,1111.

²²⁵ Α. Κιτσικόπουλος, Νομή και οιονεί νομή, 1958, σ. 209, αρ. 550, Α. Τούσης, ΕμπρΔ, 1988, παρ. 39, σ. 167. Βλ. και ΕιρΑργοστ 137/1975 ΝοΒ 24, 351, ΕιρΟρεστ 94/1972 ΕλλΔνη 14, 63.

από το νέο κύριο χωρίς ειδική συμφωνία περί εκχώρησης αυτής, η οποία πρέπει να θεωρηθεί ότι ενυπάρχει στη συμφωνία περί μεταβίβασης²²⁶.

Την προκειμένη αγωγή μπορεί να εγείρει και ο κάτοχος²²⁷, είτε το κατέχει εξ ολοκλήρου είτε μερικά, ήτοι εκείνος που έλαβε την κατοχή του πράγματος από το νομέα ((π.χ. ο μισθωτής, ο θεματοφύλακας, ο χρησάμενος ή βάσει άλλης παρόμοιας ενοχικής σχέσης^{228,229}) (997 ΑΚ). Ο κάτοχος έχει την αγωγή μόνο κατά τρίτων και όχι κατά του νομέα (ή των καθολικών ή ειδικών διαδόχων του), που τυχόν τον απέβαλε. Κατά του νομέα μπορεί να ασκήσει την αγωγή που απορρέει από τη σχετική σύμβαση, π.χ. από τη μίσθωση, το χρησιδάνειο κ.λ.π. Έχει ωστόσο υποστηριχθεί και η άποψη ότι στην έννοια του όρου «τρίτος» του άρθρου 997 ΑΚ περιλαμβάνεται και ο νομέας του πράγματος κι ως εκ τούτου ο κάτοχος έχει τις αγωγές νομής και κατά του νομέα²³⁰, η οποία αν και επιδοκιμαστέα de lege ferenda, αντίκειται στη γραμματική διατύπωση της διάταξης του άρθρου 997 ΑΚ. Γι' αυτό ορθώς αποκρούεται από την κρατούσα τόσο στη θεωρία όσο και στη νομολογία

²²⁶ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 6. Βλ. και Ι. Σπυριδάκη, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 33, § 10.1 σύμφωνα με τον οποίο αν ο αποβλημένος νομέας μεταβιβάσει τη νομή, μεταβιβάζει την αξίωσή του κατά του αποβολέα, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 987 ΑΚ.

²²⁷ Αντίθετα από το ρωμαϊκό δίκαιο.

²²⁸ Έχει κριθεί ότι τέτοια σχέση μπορεί να θεωρηθεί και η σύμβαση μεταξύ οικοπεδούχου και εργολάβου, με την οποία ο τελευταίος αναλαμβάνει, αντί συμφωνηθείσας αντιπαροχής, να κατασκευάσει σε οικόπεδο του πρώτου οικοδομή, ο δε οικοπεδούχος υπόσχεται να μεταβιβάσει κατά κυριότητα αναλόγως με την πρόοδο των οικοδομικών εργασιών ορισμένα ποσοστά εξ αδιαίρετου του οικοπέδου του προς τον εργολάβο ή τον υπό αυτόν υποδειχθέν τρίτο. Κατά τη διάρκεια της σύμβασης αυτής, που θεωρείται σύμβαση έργου, ο εργοδότης οικοπεδούχος έχει τη νομή του οικοπέδου και των διαμερισμάτων, καταστημάτων κ.λ.π. της οικοδομής. Η νομή ασκείται σύμφωνα με το άρθρο 980 του ΑΚ για το νομέα οικοπεδούχο από τον κάτοχο εργολάβο. Νομή ασκεί ο εργολάβος, εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη συμφωνία, μόνο στις οριζόντιες ιδιοκτησίες που του μεταβιβάζονται με οριστικό συμβόλαιο ως αμοιβή του (ΑΠ 1792/2005 ΧρΙΔ 2006, 420, ΕΕΝ 2007, 40).

²²⁹ Ουδέποτε όμως ο ενυπόθηκος δανειστής, καθώς η υποθήκη δεν του προσπορίζει δικαίωμα νομής (ή οιονεί νομής) ή κατοχής.

²³⁰ ΕφΘεσ 401/1955 Αρμ 10, 29, ΜΠρΑθ 8178/1973 Δ 4, 654, ΠρΚικλ 75/1977 ΝοΒ 26, 542.

γνώμη²³¹. Τρίτος θεωρείται και ο κύριος του πράγματος αν είναι πρόσωπο διαφορετικό από το νομέα (π.χ. κάτοχος, που μίσθωσε το πράγμα από το νομέα πράγματος, ο οποίος απέκτησε με άκυρη σύμβαση μεταβίβασης κυριότητας, νόμιμα εγείρει τις αξιώσεις από τη νομή κατά την 997 ΑΚ, όταν η φυσική του εξουσία στο πράγμα προσβάλλεται από τον κύριο)²³². Τρίτος θεωρείται και ο βοηθός νομής²³³, καθώς και ο συμμισθωτής²³⁴ ενώ σε περίπτωση χρησιδανείου και ο ειδικός διάδοχος του χρήστη²³⁵. Την αγωγή αυτή έχει παράλληλα τόσο ο κάτοχος στο όνομα του νομέα όσο και αυτός ο νομέας (ή οιονεί νομέας)²³⁶.

Περαιτέρω, από το περιεχόμενο της διάταξης του άρθρου 997 ΑΚ που ορίζει ότι «Σε περίπτωση παράνομης διατάραξης της νομής πράγματος ή δικαιώματος ή αποβολής απ'αυτήν έχει κατά τρίτων τις αγωγές της νομής και εκείνος που απέκτησε την κατοχή του πράγματος ή του δικαιώματος από το νομέα ως μισθωτής ή θεματοφύλακας ή με άλλη παρόμοια σχέση» προκύπτει ότι «η άλλη παρόμοια σχέση» πρέπει να είναι ενοχική (π.χ. σχέση εντολής, χρησιδάνειο, εταιρεία στην οποία ο εταίρος παρέχει τη χρήση ενός πράγματος ως εισφορά σε είδος, πώληση με παρακράτηση της κυριότητας μέχρι την αποπληρωμή του τιμήματος κατ'άρθρο 532 ΑΚ, παραγγελία, σύμβαση μεταφοράς πραγμάτων, σύμβαση έργου με αμοιβή την κτήση διαμερισμάτων από αυτά που θα ανεγερθούν κ.λ.π.)²³⁷, ανεξάρτητα αν αυτή

²³¹Κ. Βαβούσκος, ο.π., σ. 100, παρ. 98, Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 325, Γ. Μπαλής § 27 αρ. 3, Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 997 αρ. 5, ο ίδιος, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 258, § 23 αρ. 6, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., 165, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 449, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 96-97, §35.2, ΑΠ 319/1966 ΝοΒ 13.25, ΑΠ 181/1967 ΠοινΧρ 17, 413, ΕφΑθ 3279/1956 ΕΕΝ 24, 490, ΕιρΔραμ 142/1993 ΑρχΝ 1994, 61.

²³² Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 997 αρ. 5.

²³³ ΕιρΘήρας 35/1996 ΑρχΝ 1997, 681.

²³⁴ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 308, § 26 υποσ. 12, ΕιρΚαρδ 142/1985 ΑρχΝ 37, 76.

²³⁵ ΕιρΑργοστ 137/1975 ΝοΒ 24, 351.

²³⁶ ΑΠ 314/1966 ΕΕΝ 34, 55, ΕιρΑθ 1785/1971 ΑρχΝ 23, 335.

²³⁷ Κ. Βαβούσκος, ο.π., σ. 112, παρ. 109, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 997 αρ. 3.

είναι έγκυρη και ισχυρή²³⁸, αφού σκοπός της διάταξης του άρθρου 997 ΑΚ είναι η προσωρινή προστασία του μη αυθαίρετου κατόχου και έμμεσα η προστασία της νομής²³⁹. Αντίθετα, όποιος γίνεται κάτοχος από εμπράγματο δικαιοπραξία δεν χρειάζεται την ειδική διάταξη του άρθρου 997 ΑΚ, για να προστατευθεί. Αποκτά εμπράγματο δικαίωμα ή τη νομή επί του πράγματος, και έχει την προστασία του δικαιώματος του οποίου είναι φορέας (π.χ. κυριότητα, ενέχυρο) ή την προστασία του νομέα κατά τις διατάξεις των άρθρων 987, 989 ΑΚ ή του οιονεί νομέα, αν πρόκειται για δικαίωμα ενεχύρου ή δουλείας (996 ΑΚ)²⁴⁰. Πρέπει να σημειωθεί ότι η έννομη σχέση βάσει της οποίας αποκτάται η φυσική εξουσίαση του πράγματος μπορεί να μην είναι συμβατική, αλλά να προκύπτει εκ του νόμου (π.χ. εξουσία διοίκησης της περιουσίας που εκ του νόμου έχει ο ασκών τη γονική μέριμνα κατ'άρθρ. 1510, 1521, ο επίτροπος κατ'άρθρ. 1615 επ., ο μεσεγγυούχος κατ'άρθρ. 831 επ., ο διοικητής αλλοτρίων κατ'άρθρ. 730 επ. κλπ)²⁴¹.

Αν ο νομέας ασκήσει την αγωγή αυτή κατά τρίτου, έχει συμβατική υποχρέωση να ζητήσει την απόδοση του πράγματος στον κάτοχο²⁴². Αν την αγωγή ασκήσει ο κάτοχος, ενεργεί με δικό του δικαίωμα, δηλαδή αυτοτελώς (997 ΑΚ) κι ως εκ τούτου μπορεί να ζητήσει την απόδοση της φυσικής εξουσίας (κατοχής) που του αφαιρέθηκε²⁴³ ή την απόδοση της νομής στο νομέα²⁴⁴. Το δεδικασμένο από τη δίκη αυτή δεν ωφελεί ούτε βλάπτει το νομέα, εκτός αν αυτός άσκησε παρέμβαση στη δίκη έτσι ώστε να καταστεί διάδικος ή προσεπικλήθηκε στη δίκη (325 αρ. 1 ΚΠολΔ σε συνδ. με τις 81, 83, 85, 277 παρ. 3 ΚΠολΔ), ενώ αντίθετα, αν την αγωγή εγείρει ο νομέας κατά τρίτου,

²³⁸ ΠΘεσ 1455/1951 Αρμ 5, 459.

²³⁹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 308, §26 αρ. 8.

²⁴⁰ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 103, § 37.3, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 997 αρ. 3.

²⁴¹ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 997 αρ. 3.

²⁴² Γ. Μπαλής, ο.π., § 27.

²⁴³ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ 178, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 165, ΕιρΡόδου 56/2010 ΝΟΜΟΣ.

²⁴⁴ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 997 αρ. 8, ΑΠ 1127/2001 ΧριΔ 2001, 809.

δεσμεύει τον κάτοχο (325 αρ. 3 ΚΠολΔ)²⁴⁵. Ο κάτοχος αποκτά τις αγωγές της νομής και όταν προσβάλλεται μόνο η κατοχή του, χωρίς να προσβάλλεται η νομή²⁴⁶. Ο κάτοχος στερείται τη δυνατότητα άσκησης της ως άνω αγωγής, όταν η νομή αποκτήθηκε με τρόπο επιλήψιμο απέναντι σε αυτόν που την αφαίρεσε (ή την διατάραξε), κατ'αναλογική εφαρμογή των άρθρων 988 και 990 ΑΚ. Στη αγωγή αποβολής (ή διατάραξης) του κατόχου ο εναγόμενος μπορεί να προτείνει την ένσταση της επιλήψιμης νομής των άρθρων 988 ή 990 ΑΚ. Επιλήψιμος αρκεί να είναι ο νομέας, είτε γνωρίζει, οπότε καθίσταται ο ίδιος επιλήψιμος κάτοχος, είτε αγνοεί το ελάττωμα της νομής. Ο κάτοχος ασκεί κατ' εξαίρεση τις αξιώσεις του νομέα κι ως εκ τούτου αν αυτές αποκλείονται για το νομέα, πρέπει να αποκλείονται και για τον κάτοχο. Στην περίπτωση αυτή ο κάτοχος που στερείται της δυνατότητας ανάκτησης της φυσικής εξουσίας στο πράγμα, μπορεί να στραφεί εναντίον του νομέα με βάση της σχέση που τους συνδέει και να ζητήσει αποζημίωση²⁴⁷.

Τίθεται το ζήτημα αν στις περιπτώσεις κλιμακωτής κατοχής πρέπει να τύχουν της προστασίας του κατόχου κατ' άρθρο 997 ΑΚ τα ενδιάμεσα πρόσωπα, τα οποία δεν έχουν τη φυσική εξουσία στο πράγμα ούτε είναι νομείς (π.χ. ο υπεκμισθωτής) καθώς και ο άμεσος κάτοχος, αν απέκτησε τη φυσική εξουσία από πρόσωπο που δεν είχε δικαίωμα περαιτέρω παραχώρησης της κατοχής (π.χ. υπομίσθωση από το μισθωτή, παρά την ύπαρξη αντίθετου όρου στο μισθωτήριο). Οι γνώμες που έχουν διατυπωθεί στην επιστήμη σχετικά με την προστασία των μερών ποικίλλουν: α) Κατά μία γνώμη, τα δικαιώματα από την 997 ΑΚ αποκτά μόνο εκείνος που ασκεί τη

²⁴⁵ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 240, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 310, § 26 αρ. 16.

²⁴⁶ Γ. Μπαλής, ο.π., §27 αρ. 3, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 997 αρ. 4, ΑΠ 1127/2001 ΧρΙΔ 2001, 809 (αγωγή του εργολάβου έναντι τρίτου για προσβολή της κατοχής του επί των διαμερισμάτων που ανήγειρε σε ξένο ακίνητο με το σύστημα της αντυπαροχής), ΕιρΛαμ 162/2006 ΑρχΝ 2007, 383 (το πράγμα που με έγκυρη και ενεργό μίσθωση κατέχει ένας μισθωτής εκμισθώνεται από τον ίδιο εκμισθωτή και νομέα σε τρίτον, ο οποίος αποβάλλει τον μέχρι τότε κάτοχο).

²⁴⁷ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 997 αρ. 6.

φυσική εξουσία στο πράγμα²⁴⁸. β) Άλλη άποψη δέχεται ότι ο έμμεσος κάτοχος (π.χ. υπεκμισθωτής) αποκτά τις αγωγές από τη νομή, μόνο όταν χωρίς δικαίωμα παραχώρησε την κατοχή σε τρίτον. Στην περίπτωση αυτή δεν προστατεύεται ο άμεσος κάτοχος, ο οποίος απέκτησε τη φυσική εξουσία χωρίς δικαίωμα. Αντίθετα, αν η περαιτέρω μεταβίβαση πραγματοποιήθηκε δικαιωματικά από τον αρχικό (ενδιάμεσο) κάτοχο, την προστασία του άρθρου 997 ΑΚ έχει μόνο ο άμεσος κάτοχος²⁴⁹. γ) Άλλη άποψη υποστηρίζει ότι ο έμμεσος κάτοχος αποκτά τις αγωγές της νομής παράλληλα με τον άμεσο κάτοχο, μόνο εφόσον η περαιτέρω μεταβίβαση από τον έμμεσο κάτοχο της νομής έγινε δικαιωματικά²⁵⁰.

Σύμφωνα με την ορθότερη άποψη²⁵¹, στην κλιμακωτή κατοχή τη δυνατότητα άσκησης των αγωγών της νομής κατά των τρίτων κατά τη διάταξη του άρθρου 997 ΑΚ έχει όχι μόνο εκείνος που απέκτησε την κατοχή του πράγματος από το νομέα αλλά και εκείνος που την απέκτησε από τον κάτοχο, δυνάμει κάποιας έννομης σχέσης²⁵², ανεξάρτητα αν ο ενδιάμεσος, από τον οποίο αποκτήθηκε η φυσική εξουσία, είχε την εξουσία να παραχωρήσει περαιτέρω την κατοχή του πράγματος²⁵³. Περαιτέρω, ο άμεσος κάτοχος προστατεύεται κατά του έμμεσου κατόχου, από τον οποίο έλαβε την κατοχή, με τις αξιώσεις από την ενοχική σχέση που τους συνδέει ενώ κατά του νομέα στη μεν επιτρεπτή παραχώρηση (π.χ. υπομίσθωση) με τις αξιώσεις από την ενοχική σχέση μεταξύ αυτού (π.χ. εκμισθωτή και του έμμεσου κατόχου (π.χ. υπεκμισθωτή)), στη δε μη επιτρεπτή υπομίσθωση με τις αγωγές της νομής. Αν όμως ο υπομισθωτής γνώριζε ότι η υπομίσθωση δεν ήταν επιτρεπτή, ο εκμισθωτής έχει κατά της τυχόν αγωγής του υπομισθωτή τις ενστάσεις των

²⁴⁸ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 327.

²⁴⁹ Γ. Μπαλής, ο.π., § 26 α, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 133, ΕφΠατρ 164/1962 ΕΕΝ 30, 805.

²⁵⁰ Α. Τούσης, ο.π., § 55 σημ. 3.

²⁵¹ Β. Βαθρακοκοίλης, Η νομή, σ. 436-437, αρ. 1450-1452, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 313 – 317, § 26 αρ. 21-32.

²⁵² Ειρκουφ 69/2008 ΑρχΝ 2009, 49.

²⁵³ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 997 αρ. 21.

άρθρων 988 και 990 ΑΚ. Παράλληλα με τον άμεσο κάτοχο τις αγωγές νομής κατά τρίτων αποκτά και ο έμμεσος κάτοχος. Τις αξιώσεις αυτές τις έχει ο έμμεσος κάτοχος και κατά του άμεσου κατόχου (998 ΑΚ), όπως επίσης και τις αξιώσεις από τη μεταξύ τους ενοχική σχέση ενώ κατά του νομέα μπορεί να στραφεί μόνο βάσει της μεταξύ τους σχέσης²⁵⁴. Ο νομέας έχει κατά του άμεσου και του έμμεσου κατόχου τις αγωγές από τη νομή, εφόσον συντελείται αποβολή ή διατάραξη, κατά τους όρους της 998 ΑΚ²⁵⁵. Στην περίπτωση που ο άμεσος κάτοχος απέκτησε τη φυσική εξουσία από τον ενδιάμεσο νόμιμα και την ασκεί κατά τη συμφωνία, δεν υπάρχει αποβολή ή διατάραξη και δεν γεννιούνται αξιώσεις από τη νομή. Αν όμως ο αρχικός κάτοχος παραχωρήσει περαιτέρω την κατοχή χωρίς δικαίωμα, μπορεί η ενέργεια αυτή να κριθεί κατά τις περιστάσεις ως αντιποίηση, εφόσον από αυτή συνάγεται ίδια διάνοια κυρίου του παραχωρούντος. Ως εκ τούτου, ο νομέας προστατεύεται κατά του άμεσου κατόχου με τις αγωγές της νομής. Αν η παραχώρηση ήταν επιτρεπτή ο άμεσος κάτοχος μπορεί να αποκρούσει την αγωγή με τον ισχυρισμό ότι η παραχώρηση, αφού ήταν επιτρεπτή, δεν συνιστά παράνομη προσβολή της νομής. Αν η παραχώρηση της κατοχής δεν ήταν επιτρεπτή, τότε ο άμεσος κάτοχος υπόκειται στην αγωγή της αποβολής υπό την προϋπόθεση ότι γνώριζε το μη επιτρεπτό (984 παρ. 2 εδ. β' ΑΚ). Κατά του έμμεσου κατόχου ο νομέας προστατεύεται με τις αγωγές της νομής και τις αξιώσεις από τη μεταξύ τους ενοχική σχέση.

Ο συγκάτοχος (π.χ. ο μισθωτής του ίδιου ακινήτου με κάποιον άλλον) μπορεί να ασκήσει την προκείμενη αγωγή εναντίον τρίτων κατά το άρθρο 994 ΑΚ. Επίσης, μπορεί να ασκήσει την αγωγή κατά του συγκατόχου του, αν αυτός τον απέβαλε από τη συγκατοχή²⁵⁶. Δεν μπορεί, όμως, να ασκήσει την

²⁵⁴ Εκτός αν η υπομίσθωση δεν έγινε δικαιωματικά και συνιστά αντιποίηση νομής, οπότε μετά την παρέλευση ενός έτους από τη γνώση του εκμισθωτή, έχει και κατ'αυτού τις αγωγές της νομής (992 ΑΚ σε συνδ. με την 982 ΑΚ προκειμένου για ακίνητα (Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 317, § 26 υποσ. 44)).

²⁵⁵ ΕιρΚουφ 127/2005 ΑρχΝ 2006, 775.

²⁵⁶ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 166.

αγωγή κατά του νομέα²⁵⁷. Σε περίπτωση διατάραξης η διαφορά θα λυθεί με βάση την εσωτερική σχέση, όπως ακριβώς αναφέρεται στην αντίστοιχη περίπτωση της συννομής²⁵⁸. Την προστασία του κατόχου έχει και ο οιονεί κάτοχος, δηλαδή αυτός που απέκτησε τη μερική φυσικής εξουσίαση πράγματος δυνάμει ορισμένης σχέσης από τον οιονεί νομέα (π.χ. ο μισθωτής του δεσπόζοντος ακινήτου καθίσταται ταυτόχρονα οιονεί κάτοχος του δουλεύοντος)²⁵⁹. Την αγωγή αυτή έχει δικαίωμα να ασκήσει και ο κληρονόμος του κατόχου, γιατί γίνεται αυτοδικαίως κάτοχος (983 και 1872 παρ. 1 ΑΚ)²⁶⁰. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο βοηθός νομής (986 ΑΚ), ο οποίος δεν έχει δική του κατοχή στο πράγμα, δεν έχει δικαίωμα άσκησης της εν λόγω αγωγής²⁶¹. Δικαιούται μόνο την αυτοδύναμη προστασία κατ'άρθρο 986 ΑΚ²⁶²

Δικαίωμα άσκησης της αγωγής έχει και εκείνος που αποβλήθηκε από τη νομή με την απόφαση του Ειρηνοδικείου για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων νομής, όπως προκύπτει από το άρθρο 733 ΚΠολΔ, αφού αυτή δεν δημιουργεί δεδικασμένο για τη δίκη της νομής²⁶³ καθώς μεταθέτει απλώς στο νικητή διάδικο την άσκηση της φυσικής εξουσίας πάνω στο πράγμα, όχι όμως και το δικαίωμα της νομής²⁶⁴, όπως και ο δανειστής δυνάμει του άρθρου 72 ΚΠολΔ,

²⁵⁷ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ.103-104, §37.4 και σ. 106-107, §39.2.

²⁵⁸ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 237, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 310, § 26 αρ. 17.

²⁵⁹ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 997 αρ. 11.

²⁶⁰ Γ. Μπαλής, ο.π., § 26, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 166, Β. Τσούμας/Χ. Σπυροπούλου, ο.π., σ. 231, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 105, § 38. Βλ. και Απ. Γεωργιάδη, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 307, § 26 αρ. 6, σύμφωνα με τον οποίο ο κληρονόμος του μισθωτή έχει την προστασία της διάταξης του άρθρου 997 ΑΚ, αδιάφορο αν με το θάνατο του μισθωτή κατά τη συμφωνία των μερών έληξε η μίσθωση και ο κληρονόμος υποχρεούται να αποδώσει το μίσθιο στο νομέα (599 παρ. 1 ΑΚ).

²⁶¹ Κ. Βαβούσκος, ο.π., σ. 112, παρ. 109.

²⁶² Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 6.

²⁶³ Κ. Βαβούσκος, ο.π., σ. 99, παρ. 97, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 258, § 23 αρ. 7, Η. Γιαννακόπουλος, σε ΕρμΑΚ Ι. Καράκωστα, ο.π., άρθρο 987, σ. 206, αρ. 6.

²⁶⁴ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 179, Β. Μπρακατσούλας, Η νομή και η προστασία της, β' έκδοση, 2003, σ. 223, ΕφΑθ 4254/1977 ΝοΒ 25,1374.

ασκώντας τα δικαιώματα του οφειλέτη του²⁶⁵. Αν ο ενάγων είναι ανήλικος, η αγωγή ασκείται, αφού τηρηθούν οι διατυπώσεις του άρθρου 1621 ΑΚ²⁶⁶.

2. Εναγόμενος

Εναγόμενος στην αγωγή αποβολής μπορεί να είναι εκείνος που αφαίρεσε την ξένη νομή παράνομα και χωρίς τη θέληση του νομέα και βρίσκεται σ' αυτήν κατά το χρόνο της άσκησης της αγωγής²⁶⁷. Αν η αφαίρεση της νομής από τον εναγόμενο έγινε κατά την ενάσκηση των δικαιωμάτων της (θεμιτής) αυτοδικίας που ορίζονται στις παρ. 2, 3 και 4 του άρθρου 985 ΑΚ, δεν χωρεί η αγωγή αποβολής από τη νομή, διότι η ανάληψη με τη βία του κινητού ή ακινήτου δεν είναι παράνομη, αλλά άσκηση νόμιμου δικαιώματος²⁶⁸. Εναγόμενος μπορεί να είναι και ο συννομέας στην περίπτωση που απέβαλε άλλο συννομέα από τη συννομή (ολικά ή μερικά)²⁶⁹. Η αγωγή κατά συννομέα αποκλείεται, αν έχει αντικείμενο τα όρια της χρήσης του πράγματος, που αρμόζει στον καθένα (994 εδ. β' ΑΚ)²⁷⁰. Ο προσδιορισμός των ορίων της χρήσης του πράγματος, που ανήκει στον καθένα, με βάση την εσωτερική σχέση τους²⁷¹ γίνεται από το δικαστήριο, ύστερα από αίτηση κάποιου συννομέα (790 ΑΚ).

²⁶⁵ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 166.

²⁶⁶ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 256, υποσημ. 2, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 163, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. σ. 449. Αντίθετα Β. Βαθρακοκοίλης, ΕΡΝΟΜΑΚ, Ερμηνεία και Νομολογία Αστικού Κώδικα, τ. Ε', Οικογενειακό Δίκαιο, άρθρα 1346-1694, άρθρο 1651.

²⁶⁷ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 258, §23 αρ. 8, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 166, ΑΠ 1792/2005 ΧρΙΔ 2006, 420, ΕφΑθ 1583/2010 ΕφΑΔ 2011, 174, ΕιρΑνδρου 9/2006 ΑρχΝ 2007, 197.

²⁶⁸ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 182, 185.

²⁶⁹ ΑΠ 306/2004 ΧρΙΔ 2004, 708.

²⁷⁰ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 166-167.

²⁷¹ ΑΠ 346/1970 ΝΔικ 17, 24, ΑΠ 604/1964 ΝοΒ 13, 302.

Εναγόμενος μπορεί να είναι και εκείνος που έδωσε εντολή ή έγκριση στην αφαίρεση της νομής, που έγινε από άλλον²⁷². Προς αυτόν εξομοιώνεται και εκείνος που δέχθηκε και κατέλαβε το πράγμα που αφαιρέθηκε²⁷³ καθώς και εκείνος που προκάλεσε την αφαίρεση με δημόσιο όργανο²⁷⁴. Αν όμως τρίτος αφαιρέσει το πράγμα για λογαριασμό του, αλλά χωρίς εντολή ή καθ' υπέρβαση αυτής, η αγωγή θα ασκηθεί μόνο κατά εκείνου που αφαιρέσει τη νομή. Επίσης, δεν μπορεί να εναχθούν τα δημόσια όργανα, που σε εκτέλεση διαταγής της διοίκησης αφαιρέσαν τη νομή, εκτός αν ενήργησαν καθ' υπέρβαση της διαταγής αυτής. Αν η αποβολή έγινε από εντολοδόχο, εναγόμενος είναι τόσο ο εντολοδόχος²⁷⁵ όσο και ο εντολέας²⁷⁶. Ο εντολοδόχος δικαιούται να προσεπικαλέσει στη δίκη τον εντολέα αν ενάγεται μόνος του²⁷⁷. Εκείνος που έδωσε την εντολή για αποβολή, αν κατά την επίδοση της αγωγής δεν κατέχει το πράγμα, ενάγεται για τις αποζημιώσεις²⁷⁸.

Παθητικά νομιμοποιείται και ο κληρονόμος εκείνου που αφαιρέσει την ξένη νομή παράνομα και χωρίς τη θέληση του ενάγοντος (επιλήψιμα), ανεξάρτητα αν απέκτησε τη νομή με σωματική κατάληψη ή χωρίς αυτή δύναμει του νόμου. Ο κληρονόμος αυτός είναι επιλήψιμος νομέας έστω και αν δεν γνώριζε το ελάττωμα της νομής²⁷⁹. Επίσης ο βεβαρημένος με καταπίστευμα κληρονόμος από τη στιγμή που ο κατεπιστευματοδόχος έγινε κληρονόμος²⁸⁰.

²⁷² Κ. Βαβούσκος, ο.π., σ. 99, παρ. 97.

²⁷³ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 167.

²⁷⁴ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής Γ' τόμος, ο.π., σ. 262.

²⁷⁵ ΕιρΑνδρου 9/2006 ΑρχΝ 2007, 197.

²⁷⁶ Θηβαίος, ο.π., σ. 242, Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 35, Παπαδόπουλος, ο.ο., σ. 167, ΑΠ 488/1961 ΝοΒ 10, 203.

²⁷⁷ ΑΠ 432/1960 ΝοΒ 9, 84.

²⁷⁸ Κ. Βαβούσκος, ο.π., σ. 99, παρ. 97, Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 167.

²⁷⁹ Γ. Μπαλής, ο.π., § 14 αρ. 2, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 167.

²⁸⁰ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 167, Α. Τούσης, ο.π., § 39.

Η αγωγή μπορεί να ασκηθεί και κατά του ειδικού διαδόχου εκείνου που αφαίρεσε τη νομή του επιδίκου, εφόσον κατά το χρόνο κτήσης της νομής (λόγω αγοράς, δωρεάς κ.λ.π.) γνώριζε το ελάττωμα της νομής του προκατόχου του, ήτοι ότι ο δικαιοπάροχός του απέκτησε τη νομή επιλήψιμα από τον ενάγοντα ή τους δικαιοπαρόχους του (984 παρ. 2 ΑΚ). Αν όμως παρεμβλήθηκε μεταξύ περισσότερων διαδοχικών ειδικών διαδόχων κάποιος νομέας που απέκτησε ανεπίληπτα έναντι του ενάγοντος, που έχασε τη νομή, θεωρείται ανεπίληπτος νομέας εκείνος που ενάγεται ως τελευταίος κάτοχος, καθώς διακόπηκε η σειρά των διαδοχικών επιλήψιμων μεταβιβάσεων της νομής, με μία έστω, ανεπίληπτη διαδοχή. Επομένως, στην πολλαπλή ειδική διαδοχή στη νομή του επιδίκου ενάγεται ο τελευταίος κάτοχος, εφόσον γνώριζε κατά το χρόνο της κτήσης ότι ο άμεσος δικαιοπάροχος ήταν επιλήψιμος νομέας έναντι του ενάγοντος και των δικαιοπαρόχων του ²⁸¹. Η μεταγενέστερη από την κτήση της νομής γνώση δεν λαμβάνεται υπόψη. Αν η νομή μεταβιβάσθηκε σε τρίτο μετά την άσκηση της αγωγής, δεν επέρχεται καμία μεταβολή στη δίκη (225 ΚΠολΔ) και η δίκη μπορεί να συνεχισθεί κατά του αρχικού διαδίκου, ανεξάρτητα αν ο τρίτος απέκτησε κατά τη διάρκεια της δίκης εκτός από τη νομή και την κυριότητα ως καλόπιστος κατά το άρθρο 1036 ΑΚ. Η απόφαση που θα εκδοθεί εκτελείται και κατά του ειδικού διαδόχου, ανεξάρτητα αν αυτός είναι επιλήψιμος ή ανεπίληπτος νομέας (919 αρ. 1 ΚΠολΔ). Αν όμως ο διάδοχος κατέστη κύριος σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1036 επ. ΑΚ., η απόφαση που θα εκδοθεί δεν εκτελείται εναντίον του, αφού σε αυτόν δεν εφαρμόζεται η ειδική ρύθμιση της 919 αρ.1 περ. β΄ ΚΠολΔ ούτε επεκτείνεται το δεδικασμένο (325 εδ. β΄ ΚΠολΔ)²⁸². Αν το πράγμα καταστράφηκε κ.λ.π., ο εναγόμενος έχει σχετική ένσταση κατά της αγωγής αποβολής²⁸³. Το πρόσωπο που αφαίρεσε τη νομή ευθύνεται αδικοπρακτικά (914, 934 ΑΚ) προς αποκατάσταση κάθε ζημίας του προσβληθέντος και όταν δεν μπορεί να εναχθεί προς απόδοση της νομής (π.χ. επειδή την μεταβίβασε

²⁸¹ Γ. Μπαλής, ο.π., § 14 αρ. 3, Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 183, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 167, ΕφΘεσ 132/2007 ΝοΒ 2007, 2053.

²⁸² Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 259, § 23 αρ. 10, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 168.

²⁸³ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 37, § 11.3.

πριν την έγερση της αγωγής ή εγκατέλειψε το πράγμα)²⁸⁴. Μπορεί επίσης να ευθύνεται με τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό²⁸⁵. Η αγωγή όμως για αδικαιολόγητο πλουτισμό μπορεί να ασκηθεί αδιάφορο αν ο εναγόμενος αντιπõeείται ή όχι τη νομή του πράγματος, ή και αν ακόμη έχει παραγραφεί η βασική αγωγή για τη νομή²⁸⁶.

Η αγωγή αυτή μπορεί να ασκηθεί και εναντίον του κατόχου (και του οιονεί κατόχου), αλλά μόνο αν αυτός έλαβε την κατοχή από το νομέα δυνάμει ενοχικής σχέσης (997 – 998 ΑΚ). Τέτοια σχέση υπάρχει μεταξύ του μισθωτή και του εκμισθωτή²⁸⁷, καθώς και μεταξύ του εργολάβου και του εργοδότη οικοπεδούχου²⁸⁸. Ωστόσο, επειδή εδώ τη φυσική εξουσία του πράγματος την έχει ήδη ο κάτοχος²⁸⁹ με τη βούληση του νομέα δυνάμει ορισμένης έννομης σχέσης, η έννοια της αποβολής αποκτά ιδιαίτερο περιεχόμενο. Αποβολή εν προκειμένω συνιστά η αντιποίηση της νομής από τον κάτοχο²⁹⁰. Δεν αρκεί μόνη η διατήρηση της φυσικής εξουσίας πέραν την συμφωνημένης χρονικής περιόδου (π.χ. άρνηση του μισθωτή να παραδώσει το πράγμα μετά τη λήξη της μίσθωσης)²⁹¹ ή η αμφισβήτηση ως προς την ύπαρξη και το κύρος της ενοχικής σχέσης (π.χ. ο μισθωτής δεν αποδίδει το πράγμα, διότι πιστεύει

²⁸⁴ Με την αγωγή αυτή μπορεί να ζητήσει την αποκατάσταση κάθε ζημίας, που υπέστη εξαιτίας της στέρησης του πράγματος, καθώς και του διαφυγόντος κέρδους. Αν ο εναγόμενος αφείρεσε τη νομή με παράνομη πράξη, είναι υπερήμερος από την αφείρεση (934 ΑΚ) και ευθύνεται ακόμη και για τυχαία γεγονότα, εκτός αν αποδείξει ότι η ζημία θα επερχόταν και αν δεν αφαιρούσε το πράγμα (344 εδ. β' ΑΚ) (Απ. Γεωργιάδης σε Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλο, Αστικός Κώδιξ, Κατ' άρθρο Ερμηνεία, τόμος IV, Ειδικό Ενοχικό, 1982, άρθρο 934 αρ. 13, 14).

²⁸⁵ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 7, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 168.

²⁸⁶ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 185, ΕφΠειρ 204/1985 ΝοΒ 33, 847.

²⁸⁷ ΕιρΚομ 165/2012 ΝΟΜΟΣ.

²⁸⁸ ΑΠ 306/2004 ΧρΙΔ 2004, 708, ΕιρΑμαρ 224/1980Αρμ 34, 730.

²⁸⁹ Κάτοχος θεωρείται και ο έμμεσος κάτοχος που δεν έχει τη φυσική εξουσία στο πράγμα, επειδή την παραχώρησε σε τρίτο, τον άμεσο κάτοχο.

²⁹⁰ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 998 αρ. 2.

²⁹¹ ΕιρΡοδ 15/2010 ΝΟΜΟΣ.

και ισχυρίζεται ευλογοφανώς ότι δεν λύθηκε η ενοχική σχέση)²⁹². Πρέπει ο κάτοχος να εκδηλώσει ίδια διάνοια κυρίου στο πράγμα ακόμη και κατά τη διάρκεια της ενοχικής σχέσης, αρκεί να συνάγεται σαφώς. Ως αντιποίηση μπορεί να θεωρηθεί και η υπεκμίσθωση του πράγματος από το μισθωτή κάτοχο, παρά τη συμβατική απαγόρευση, εφόσον από αυτή συνάγεται ίδια διάνοια κυρίου²⁹³. Στην ίδια αγωγή υπόκειται τόσο ο καθολικός όσο και ο ειδικός διάδοχος του κατόχου, ο οποίος έχει την υποχρέωση να επιστρέψει το πράγμα αν λήξει η σχέση του αρχικού δικαιοπαρόχου κατόχου, που θεμελιώνει την κατοχή του καθώς και ο συγκάτοχος ο οποίος αν αποβάλει από τη συγκατοχή τον συγκάτοχό του και καταλάβει την ιδανική μερίδα του στη συννομή, ενάγεται με την αγωγή αυτή²⁹⁴.

Η ίδια εξουσία πρέπει να γίνει δεκτή, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω²⁹⁵, και υπέρ του έμμεσου κατόχου στην περίπτωση της έμμεσης ή κλιμακωτής κατοχής. Ο έμμεσος κάτοχος μπορεί να στραφεί κατά του άμεσου κατόχου, εφόσον αυτός αντιποιείται την κατοχή που του παραχωρήθηκε ή υπερβαίνει τα όρια των εξουσιών που του τέθηκαν. Η θέση αυτή καταλαμβάνει τόσο τη δικαιωματική παραχώρηση της κατοχής από τον έμμεσο στον άμεσο κάτοχο όσο και τη χωρίς δικαίωμα παραχώρηση²⁹⁶. Ο νομέας (και ο έμμεσος κάτοχος), παράλληλα με τις αγωγές από τη νομή, αποκτά σωρευτικά κατά του κατόχου που προσβάλλει τη νομή και τις αξιώσεις από την εσωτερική τους σχέση, καθώς η παράνομη αποβολή από τη νομή συνιστά ταυτόχρονα και αντισυμβατική συμπεριφορά του κατόχου²⁹⁷.

Η αγωγή μπορεί να ασκηθεί εναντίον του βοηθού νομής, π.χ. υπαλλήλου, υπηρέτη κ.λ.π. (986 ΑΚ), αν έπαψε να βοηθά απλώς το νομέα

²⁹² ΕιρΑθ 5054/2009 ΧρΙΔ 2010, 266, ΕιρΡοδ 67/2006 ΝΟΜΟΣ.

²⁹³ Δηλαδή αν η υπεκμίσθωση του μισθίου υποδηλώνει μεταστροφή του *animus detinendi* σε *animus domini* (Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 315, § 26 αρ. 26 και υποσ. 37).

²⁹⁴ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 168.

²⁹⁵ Βλ. ανωτέρω μέρος δεύτερο, Β. ΙΙ. 1.

²⁹⁶ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 315, § 26 αρ. 26.

²⁹⁷ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 998 αρ. 7.

κατά την άσκηση της νομής και ασκεί πλέον τη νομή για τον εαυτό του και αρνείται την απόδοση του πράγματος²⁹⁸.

Σημειώνεται ότι οι ανωτέρω μπορούν να εναχθούν, ήτοι νομιμοποιούνται παθητικά, μόνον αν εξακολουθούν να έχουν νομή ή κατοχή κατά την επίδοση της αγωγής, αφού το αίτημά της είναι η απόδοση του πράγματος^{299, 300}. Τέλος, εναγόμενος μπορεί να είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου (π.χ. Δημόσιο, Δήμος, Κοινότητα, Ενοριακός Ναός, ανώνυμη εταιρεία, συνεταιρισμός κ.λ.π.³⁰¹

III. Αίτημα της αγωγής

Η αγωγή πρέπει να έχει ορισμένο αίτημα (216 ΚΠολΔ). Αίτημα της αγωγής είναι η απόδοση της νομής (ή της οιονεί νομής) του πράγματος (987 ΑΚ)³⁰² που αφαιρέθηκε από τον επιλήψιμο νομέα³⁰³ διά της καταδίκης

²⁹⁸ Γ. Μπαλής, ο.π., § 17, Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 264, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 259, §23 αρ. 8.

²⁹⁹ Γ. Μπαλής, §17, 2, Τ. Αθανασόπουλος, ο.π. σ. 182, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 259, § 23.8, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 7, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 166.

³⁰⁰ Σύμφωνα με το Σπυριδάκη (Αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 38, §11.3), αν η αποβολή από τη νομή δεν συνοδεύεται με θεμελίωση (επιλήψιμης) νομής του αποβολέα κ.λ.π., αγωγή αποβολής χωρεί αν είναι δυνατή η απόδοση του πράγματος στον αποβληθέντα νομέα από τον αποβολέα κ.λ.π. (π.χ. αν ο Α εξαναγκασθεί από τον Β να πετάξει το δαχτυλίδι του σε θάμνους πάρκου, ο Β δεν αποκτά νομή. Η απόδοση του δαχτυλιδιού είναι δυνατή και ο Α έχει αγωγή αποβολής κατά του Β).

³⁰¹ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 136, 169.

³⁰² ΑΠ 1748/2002 ΧρΙΔ 2003, 233.

³⁰³ Γ. Μπαλής, ο.π., § 14, αρ. 3, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 260, § 23 αρ. 12, Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 18, αρ. 25, ΑΠ 345/2007 ΝοΒ 2008, 901, ΑΠ 1678/2002 ΝοΒ 2003, 1218, ΑΠ 1417/2002 ΕλλΔνη 44, 184, ΑΠ 1260/1998 ΕλλΔνη 40, 66, ΑΠ 1202/1993 ΕλλΔνη 36, 187, ΕφΑθ 848/2009 ΕλλΔνη 2010, 823, ΕφΑθ 9630/2002 ΕλλΔνη 45, 586, ΕφΠειρ 330/1995 ΕλλΔνη 37, ΕιρΚαλαμπάκας 52/2006 ΑρχΝ 2009, 96.

αυτού³⁰⁴, αφού σκοπός είναι η αποκατάσταση της νομής που έχει αφαιρεθεί³⁰⁵. Αν το αντικείμενο της προσβολής είναι ακίνητο, το αίτημα συνίσταται στην αποβολή του εναγόμενου και την εγκατάσταση του ενάγοντος σ'αυτό³⁰⁶. Δεν αποκλείεται, αναλόγως με την περίπτωση, το αίτημα απόδοσης της νομής να αναφέρεται σε απόδοση της νομής, όχι στον ενάγοντα, αλλά σε τρίτον (π.χ. μισθωτή του πράγματος)³⁰⁷. Σε περίπτωση προσβολής της συννομής όλων από τρίτον, μπορούν τότε όλοι μαζί, αλλά και καθένας χωριστά, να επιδιώξουν την προστασία της νομής. Αν συνεπώς την αγωγή αποβολής εγείρει για λογαριασμό του μόνο ένας από τους συννομείς, αίτημά του θα είναι η απόδοση της νομής σε όλους και κατά την αναλογία της ιδανικής μερίδας κάθε συννομέα³⁰⁸. Αίτημα της αγωγής αποβολής μπορεί να είναι και η κήρυξη της απόφασης προσωρινά εκτελεστής (908 ΑΚ)³⁰⁹.

Αν ο ενάγων συμπεριλάβει στην αγωγή του αίτημα απαγόρευσης στον εναγόμενο κάθε μελλοντικής πράξης προσβολής της νομής, αυτό απορρίπτεται ως μη νόμιμο, καθώς τέτοιο αίτημα αρμόζει στην αγωγή διατάραξης και όχι αποβολής από τη νομή³¹⁰. Περαιτέρω, σε αντίθεση με τη

³⁰⁴ ΑΠ 503/2009 ΕλλΔνη 50, 1007, ΑΠ 1260/1998 ΕλλΔνη 40, 66, ΕφΑθ 1583/2010 ΕφΑΔ 2011, 174.

³⁰⁵ ΕφΑθ 848/2009 ΕλλΔνη 2010, 823.

³⁰⁶ ΑΠ 1577/2003 ΕλλΔνη 46, 1653, ΕφΠειρ 330/1995 ΕλλΔνη 37, 1427, ΕιρΠατμ 4/1997 Αρμ 1999, 628.

³⁰⁷ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., 238, Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 188, Η. Γιαννακόπουλος, σε Ι. Καράκωστα, ΕρμΑΚ, ο.π., άρθρο 987, αρ. 11, Ι. Σπυριδάκης Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 46, § 14.2.

³⁰⁸ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 188.

³⁰⁹ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 46-47.

³¹⁰ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 188, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 260, § 23 υποσ. αρ. 21, Η. Γιαννακόπουλος, σε Ι. Καράκωστα, ΕρμΑΚ, άρθρο 987, αρ. 11, ΑΠ 889/1990 ΕΕΝ 1991, 282, ΠΠρΚαβ 229/1997 Αρμ ΝΓ', 670, ΕιρΠατμ 4/1997 Αρμ 1993, 361, ΕιρΙστ 3/1999 ΑρχΝ 1999, 696. Αντιθ. Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 49, § 15.2, ο οποίος υποστηρίζει τη δυνατότητα αναλογικής εφαρμογής της 989 ΑΚ και στις περιπτώσεις της αγωγής αποβολής, σύμφωνα με την οποία το αίτημα της τελευταίας δεν είναι μόνο απόδοση της νομής αλλά και παράλειψη νέας αποβολής στο μέλλον.

διεκδικητική αγωγή, ο ενάγων δεν μπορεί να συμπεριλάβει στην υπόψη αγωγή και αίτημα για απόδοση των ωφελημάτων του πράγματος που εξήχθησαν ή μπορούσαν να εξαχθούν από αυτό, αλλά μόνο αποζημίωση κατά τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες (987 εδ. β' ΑΚ)³¹¹, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της αδικοπραξίας, ήτοι εφόσον επήλθε ζημία παράνομα και υπαίτια (914 ΑΚ) ή αν υπάρχει πρόθεση και ο τρόπος είναι ανήθικος (919 ΑΚ).

Αν ο εναγόμενος δεν κατέχει το πράγμα κατά την άσκηση της αγωγής (π.χ. μεταβίβασε την κυριότητα του πράγματος σε άλλον πριν από την άσκηση της αγωγής), ο ενάγων δεν μπορεί να ασκήσει την αγωγή αποβολής αλλά μόνο την αγωγή αποζημίωσης, εφόσον υπάρχει υπαιτιότητα (δόλος ή αμέλεια) ή την αγωγή αδικαιολόγητου πλουτισμού (για την αξία της νομής)³¹².

Γ. Αγωγή διατάραξης της νομής

Ι. Βάση – Στοιχεία της αγωγής περί διατάραξης

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 989 ΑΚ «Ο νομέας που διαταράχθηκε παράνομα έχει δικαίωμα να αξιώσει την παύση της διατάραξης καθώς και την παράλειψη της στο μέλλον. Αξίωση αποζημίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες δεν αποκλείεται».

Τα στοιχεία της βάσης της εξεταζόμενης αγωγής, για να είναι πλήρης και ορισμένη (άρθρα 118 εδ. 4 και 216 ΚΠολΔ), είναι κατ' αρχήν³¹³ :

³¹¹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 260, § 23 αρ. 14, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 163, παρ. 50, ΑΠ 464/1969 ΝοΒ 18, 49, ΑΠ 469/1964 ΝοΒ 12, 1130.

³¹² Για την απόδοση της αξίας της νομής του πράγματος, εφόσον συντρέχουν οι όροι της 904 ΑΚ, βλ. ΑΠ 657/2005 ΕλλΔνη 46, 1116.

³¹³ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 260 επ., § 23 αρ. 16 επ., Η. Γιαννακόπουλος, σε Ι. Καράκωστα, ΕρμΑΚ, άρθρο 989, αρ. 11 - 13, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 989, 990 αρ. 3, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 118 επ., Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 29 επ., § 9.1.

α) ότι ο ενάγων είχε τη νομή του επίδικου, δηλαδή την κατοχή με διάνοια κυρίου, τόσο κατά το χρόνο της διατάραξης όσο και κατά το χρόνο της επίδοσης της αγωγής³¹⁴, οπότε ο ενάγων πρέπει να επικαλείται και να αποδεικνύει ότι είχε τη νομή κατά το χρόνο της διατάραξης της και ότι εξακολουθεί να την έχει κατά το χρόνο άσκησης της αγωγής³¹⁵. Περαιτέρω, ο ενάγων υποχρεούται να αναφέρει στο δικόγραφο της ένδικης αγωγής του τις ειδικότερες διακατοχικές πράξεις, από τις οποίες συνάγεται η άσκηση φυσικής εξουσίας πάνω στο πράγμα και η πραγμάτωση της θέλησής του να εξουσιάζει αυτό με διάνοια κυρίου³¹⁶. Αντίθετα, δεν αποτελεί στοιχείο της αγωγής αυτής ο χρόνος, ο τρόπος (εφόσον η νομή δεν είναι επιλήψιμη έναντι του εναγομένου, πράγμα που ο τελευταίος πρέπει να επικαλεστεί και να αποδείξει) και η αιτία απόκτησης της νομής³¹⁷. Επίσης, δεν είναι αναγκαία η ειδικότερη μνεία στην εν λόγω αγωγή του στοιχείου της διάνοιας του κυρίου, καθώς στην έννοια της εξουσίωσης που προσδιορίζεται με τη λέξη «νομή» περιλαμβάνεται και άσκησή της με διάνοια κυρίου³¹⁸.

β) ότι ο εναγόμενος διατάραξε τη νομή του ενάγοντος στο επίδικο πράγμα παράνομα και χωρίς τη θέλησή του³¹⁹.

γ) η περιγραφή του επίδικου αντικειμένου του οποίου η νομή διαταράχθηκε, γίνεται κατά τρόπο ανάλογο με την αγωγή αποβολής από τη νομή³²⁰.

³¹⁴ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 118, ΑΠ 639/2012 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 52/1999 ΕλλΔνη 46, 628, ΕφΑΘ 170/2012 ΕλλΔνη 2012, 834, ΕφΠατρ 175/2006 ΑχΝομ 2007, 147.

³¹⁵ Α. Καραμανλή – Μπαρουτάκη, ο.π., σ. 102, αρ. 52.

³¹⁶ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 119.

³¹⁷ ΑΠ 275/2010 ΝοΒ 2010, 1747 (περιλ.), ΑΠ 1360/1996 ΕλλΔνη 38/1837, ΕφΑΘ 4326/2006 ΕλλΔνη 2008, 917.

³¹⁸ ΑΠ 36/1985 ΝοΒ 33, 1423, ΑΠ 1481/1982 ΝοΒ 31, 1352, απ 1531/1979 ΝοΒ 28, 1082.

³¹⁹ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 119 επ. .

³²⁰ Βλ. ανωτέρω το οικείο σημείο υπό την αγωγή αποβολής από τη νομή (μέρος δεύτερο, Β.Ιγ). Από τη νομολογία βλ. ΑΠ 639/2012 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1955/2008 ΝΟΜΟΣ, ΕφΛαρ 168/2007 Δικογρ 2007, 140, ΕφΛαμ 55/2005 Αρμ 2007, 224, ΕιρΚερκ 143/2007 ΙονΕπιθΔ 2007, 191.

δ) χρηματική αξία του επίδικου αντικειμένου. Ως προς την αξία της νομής ως στοιχείο της αγωγής ισχύουν όσα αναφέρονται στην αγωγή αποβολής από τη νομή³²¹.

Αν λείπει κάποιο από τα παραπάνω στοιχεία ή αυτά περιέχονται ασαφώς ή ελλιπώς η αγωγή αποβολής απορρίπτεται ως απαράδεκτη λόγω αοριστίας, η οποία δεν μπορεί να θεραπευθεί ούτε με τις προτάσεις, ούτε με την παραπομπή σε άλλα έγγραφα ή από την εκτίμηση των αποδείξεων. Το απαράδεκτο αυτό ερευνάται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, ως αναγόμενο στην προδικασία και αφορούν στη δημόσια τάξη³²².

II. Διάδικοι

1.Ενάγων

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν στα στοιχεία της αγωγής διατάραξης της νομής, την αγωγή διατάραξης μπορεί να ασκήσει ο νομέας (φυσικό ή νομικό πρόσωπο)³²³, εφόσον όμως ήταν στη νομή του πράγματος τόσο κατά το χρόνο της διατάραξης, όσο και κατά το χρόνο της άσκησης της αγωγής³²⁴,³²⁵. Αν μετά την άσκηση της αγωγής και πριν από τη συζήτησή της, ο ενάγων χάσει με οποιοδήποτε τρόπο τη νομή και ο εναγόμενος επικαλεστεί το γεγονός αυτό και το αποδείξει, η αγωγή θα απορριφθεί ως αβάσιμη³²⁶. Ομοίως δικαίωμα θεμελίωσης της αγωγής αυτής διατηρεί και ο οιονεί νομέας

³²¹ Βλ. μέρος δεύτερο, Β.Ιδ.

³²² Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ.26 αρ. 54, ΑΠ 639/2012 ΝΟΜΟΣ.

³²³ ΑΠ 416/1973 ΑρχΝ 24, 720, ΑΠ 488/1961 ΕΕΝ 29, 143, ΑΠ 311/1959 ΝοΒ 7, 1028.

³²⁴ ΑΠ 646/2001 ΕλλΔνη 2002, 1349, ΑΠ 52/1999 ΕλλΔνη 40, 628, ΑΠ 64/1972 ΕΕΝ 39, 374, ΑΠ 579/1970 ΕΕΝ 38, 55.

³²⁵ Ο Δήμος μπορεί να ασκήσει την αγωγή αυτή σε περίπτωση διατάραξης κοινόχρηστης δημοτικής οδού (Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 132).

³²⁶ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 262, § 23 αρ. 21.

(996 ΑΚ)³²⁷. Δικαίωμα να ασκήσει την αγωγή έχει και ο νομέας συγκεκριμένου μέρους του πράγματος, π.χ. ορόφου ή διαμερίσματος πολυκατοικίας (άρθρο 993 ΑΚ)³²⁸ καθώς και ο συννομέας αν η διατάραξη της ιδανικής μερίδας γίνεται από τρίτο³²⁹. Αν η συννομή κάποιου συννομέα διαταράσσεται από κάποιο άλλο συννομέα, τότε υπάρχει αμφισβήτηση ως προς τα όρια της προσήκουσας χρήσης και ο συννομέας δεν μπορεί να εγείρει την αγωγή διατάραξης της νομής του³³⁰. Αν όμως ο συννομέας απέκτησε αποκλειστική νομή σ' ολόκληρο το κοινό ή χωριστό μέρος του με παράδοση σ' αυτόν της νομής με τη θέληση των υπόλοιπων συννομέων και είχε φυσική εξουσία στο πράγμα, μπορεί να ασκήσει κατά των πρώην συννομέων του την προκειμένη αγωγή, αν διαταραχθεί³³¹.

Εκείνος που νέμεται επιλήψιμα απέναντι στον εναγόμενο έχει δικαίωμα να ασκήσει την αγωγή αυτή, εφόσον όμως η διατάραξη της επιλήψιμης νομής του έγινε μετά την παραγραφή της, δηλαδή μετά την παρέλευση ενός έτους από τη αφαίρεση της νομής του εναγομένου καθώς μετά την παρέλευση του χρονικού διαστήματος αυτού ο εναγόμενος δεν μπορεί να προβάλει την ένσταση επιλήψιμης νομής στη δίκη αυτή (άρθρα 988 και 990 ΑΚ) ούτε να ασκήσει την αγωγή αποβολής κατά του ενάγοντος (άρθρο 992 ΑΚ)³³².

Ο κληρονόμος του νομέα έχει το δικαίωμα άσκησης της αγωγής διατάραξης της νομής. Ομοίως το ίδιο δικαίωμα έχει ο υποκατάστατος, ο καθολικός καταπιστευματοδόχος και ο κληροδόχος του νομέα³³³. Αν ο θάνατος του νομέα συνέβη μετά τη διατάραξη της νομής του και πριν ασκηθεί

³²⁷ ΑΠ 771/2002 ΝοΒ 2003, 39.

³²⁸ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 131.

³²⁹ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 131, ΕιρΛευκ 8/1982 ΕλλΔνη 23, 246, Ειρφλωρ 17/1982 ΕλλΔνη 23, 444.

³³⁰ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 131, ΕιρΛαρ 175/2004 Δικογρ 2005, 170, Ειδρ 144/1983 ΝοΒ 31, 1404, ΕιρΔυμης 67/1963 ΝοΒ 11, 965, ΕιρΠύργου 67/1965 ΝοΒ 13, 971.

³³¹ ΑΠ 721/1974 ΝοΒ 23, 307.

³³² Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 132, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 455, αρ. 30.

³³³ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 223, 227, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 132, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 455.

από αυτόν η εν λόγω αγωγή, οι καθολικοί του διάδοχοι έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν για πρώτη φορά την αγωγή διατάραξης της νομής, εφόσον η διατάραξη αυτή συνεχίζεται κατά το χρόνο της επαγωγής την κληρονομίας ή της κληροδοσίας. Αν ο θάνατος του νομέα ακολούθησε την άσκηση της αγωγής αυτής, οι παραπάνω καθολικοί διάδοχοι συνεχίζουν αυτήν³³⁴. Την αγωγή διατάραξης έχει και ο ειδικός διάδοχος του νομέα (αγοραστής, δωρεοδόχος κ.λ.π.), εφόσον όμως η διατάραξη συνεχίζεται μετά τη διαδοχή. Για διατάραξη, που έγινε στο δικαιοπάροχό του, ο ειδικός διάδοχος έχει δικαίωμα να ασκήσει την αγωγή μόνο αν αυτή του είχε εκχωρηθεί³³⁵.

Τόσο ο κάτοχος όσο και ο οιονεί κάτοχος μπορούν να ασκήσουν την προκείμενη αγωγή κατά τρίτων και όχι κατά του νομέα (ή οιονεί νομέα)³³⁶ και μάλιστα ακόμη και αν η ενοχική σχέση που τον συνδέει με το νομέα είναι άκυρη³³⁷. Την αγωγή έχει ο κάτοχος παράλληλα με το νομέα ενεργώντας με βάση το δικό του δικαίωμα (997 ΑΚ) ενώ το δεδικασμένο που προκύπτει από τη δίκη, η οποία δημιουργήθηκε με την αγωγή του κατόχου, δεν ωφελεί ούτε βλάπτει το νομέα. Σημειώνεται ότι ως προς την κλιμακωτή κατοχή ισχύουν όσα ανωτέρω αναφέρθηκαν για την άσκηση της αγωγής αποβολής από τη νομή³³⁸. Περαιτέρω, οι συγκάτοχοι έχουν σε περίπτωση διατάραξης της συγκατοχής την αγωγή αυτή κατά τρίτων, όχι όμως μεταξύ τους, εκτός αν έγινε αποβολή. Την αγωγή αυτή έχει δικαίωμα να ασκήσει και ο κληρονόμος του κατόχου, γιατί γίνεται αυτοδικαίως κάτοχος (1872 παρ. 1 και 983 ΑΚ)³³⁹ ενώ αντίθετα δεν μπορεί να την ασκήσει ο βοηθός νομής κατά το άρθρο 986

³³⁴Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 132.

³³⁵Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 224-225, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 262, § 23 αρ. 24, Η. Γιαννακόπουλος, σε Ι. Καράκωστα, ΕρμΑΚ, άρθρο 989, αρ. 7, Κ Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 132, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 456.

³³⁶Κ. Βαβούσκος, ο.π., παρ. 109, Γ. Μπαλής, ο.π., §27 αρ. 3, Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 226, 325, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 455, ΑΠ 319/1966 ΝοΒ 15,29, ΕφΑΘ 3279/1956 ΕΕΝ 24, 490, Αντιθ. ΕφΘεσ 401/1955 Αρμ 10, 29, ΠΚίλκ 75/1977 ΝοΒ 26, 542.

³³⁷ΕιρΣπαρτ 69/1984 ΝοΒ 33, 1237.

³³⁸Βλ. ανωτέρω (μέρος δεύτερο, Β.ΙΙ.1).

³³⁹Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 132, Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 35.

ΑΚ, αφού αυτός δεν έχει δική του κατοχή στο πράγμα. Τέλος, ο δανειστής δυνάμει του άρθρου 72 ΚΠολΔ, ήτοι ασκώντας τα δικαιώματα του οφειλέτη του, μπορεί να εγείρει την προκείμενη αγωγή³⁴⁰.

2. Εναγόμενος

Στην αγωγή διατάραξης της νομής εναγόμενος είναι εκείνος που με τις πράξεις ή τις παραλείψεις του διαταράσσει τη νομή παράνομα και χωρίς τη θέληση του νομέα³⁴¹, ανεξάρτητα αν είναι τρίτος, ο κάτοχος που υπερβαίνει τα όρια της επιτρεπόμενης χρήσης³⁴² ή ο βοηθός νομής, εφόσον υπερβαίνει τις οδηγίες του κυρίου³⁴³. Εναγόμενος μπορεί να είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου. Τα φυσικά πρόσωπα που αποτελούν το νομικό πρόσωπο και ενήργησαν τη διατάραξη επ'ονόματι του τελευταίου μπορούν να εναχθούν ή να συνεναχθούν³⁴⁴. Εναγόμενοι μπορεί να είναι και το Δημόσιο, οι Δήμοι και οι Κοινότητες. Ωστόσο, δεν είναι συνηθισμένη η εναγωγή του Δημοσίου, διότι οι διαταρακτικές πράξεις αποτελούν πράξεις διοίκησης ή άσκησης πολιτικής εξουσίας³⁴⁵. Νομιμοποιείται παθητικά τόσο ο καθολικός, όσο και ο ειδικός διάδοχος του διαταράξαντος, εφόσον όμως κατά το χρόνο άσκησης της αγωγής η διατάραξη συνεχίζεται³⁴⁶.

³⁴⁰ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 133.

³⁴¹ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 134, 135, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 457, ΕιρΑργαλαστής 13/1992 ΑρχΝ 1995, 38.

³⁴² ΕφΑθ 12577/1995 ΕΔΠ 1997, 38.

³⁴³ Η. Γιαννακόπουλος, σε Ι. Καρακώστα, ΕρμΑΚ, ο.π., άρθρο 989, αρ. 9, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 135.

³⁴⁴ Κατ' αναλογική εφαρμογή των άρθρων 71 παρ. 2 ΑΚ και 926 ΑΚ, Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 263, § 23 αρ. 27, Η. Γιαννακόπουλος, σε Ι. Καρακώστα, ΕρμΑΚ, ο.π., άρθρο 989, αρ. 9.

³⁴⁵ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 263, § 23 αρ. 27, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 458, ΜΠρΒολ 197/2008 ΝΟΜΟΣ.

³⁴⁶ Π.χ. όταν η διατάραξη προέρχεται από κάποιο έργο που κατασκεύασε ο διαταράσσων στο ακίνητό του, του οποίου η διατήρηση εξακολουθεί να διαταράσσει τη νομή του ενάγοντος. Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 229, Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 204, Απ.

Αν η διατάραξη γίνεται κατ' εντολή ή με την έγκριση άλλου, η αγωγή μπορεί να ασκηθεί είτε κατά εκείνου που έδωσε την εντολή για διατάραξη ή έγκριση είτε κατά του διαταράσσοντος είτε κατά και των δύο³⁴⁷. Πρέπει όμως να τονισθεί ότι αυτός που έδωσε εντολή για διατάραξη δεν ευθύνεται για διατάραξη που έγινε στο όνομά του, αλλά χωρίς εντολή ή με υπέρβασή της (π.χ. η οικιακή βοηθός που τοποθετεί πράγματα σε γειτονικό ακίνητο)³⁴⁸. Στο πλαίσιο της σχέσης από την αντιπροσώπευση, αν η διατάραξη προέρχεται αποκλειστικά από το νόμιμο αντιπρόσωπο, εναγόμενος είναι μόνο αυτός και όχι ο αντιπροσωπευόμενος³⁴⁹. Αν οι εναγόμενοι είναι πολλοί, η αγωγή θα ασκηθεί εναντίον του καθενός χωριστά ή εναντίον όλων (απλή ομοδικία³⁵⁰). Καθένας ευθύνεται ατομικώς για τη διατάραξη³⁵¹. Αν όμως η παράβαση έγινε με κοινή πράξη πολλών ή δεν μπορεί να εξακριβωθεί ποιος από τους πολλούς υπόχρεους σε παράλειψη ή ανοχή ενέργησε, υπάρχει ευθύνη εις ολόκληρον³⁵².

III. Αίτημα της αγωγής

Αίτημα της αγωγής διατάραξης είναι η παύση της προσβολής και η παράλειψη νέας διατάραξης στο μέλλον με απειλή χρηματικής ποινής και

Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., 262-263, §23 αρ. 25, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 134, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 457.

³⁴⁷ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 227-228, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 263, § 23 αρ. 26, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 134, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 457, ΑΠ 488/1961 ΝοΒ 10, 203.

³⁴⁸ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 134 -135.

³⁴⁹ Η. Γιαννακόπουλος, σε ΕρμΑΚ Ι. Καράκωστα, ο.π., άρθρο 989 αρ. 10, Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 36 αρ. 73.

³⁵⁰ Η. Γιαννακόπουλος, σε ΕρμΑΚ Ι. Καράκωστα, ο.π., άρθρο 989 αρ. 10.

³⁵¹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 263, § 23 αρ. 28.

³⁵² Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 263, § 23 αρ. 28, Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 36, αρ. 75, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., 135.

προσωπικής κράτησης ως μέσο εκτέλεσης της απόφασης³⁵³. Ανάλογα με το είδος της διατάραξης ο ενάγων μπορεί να ζητήσει την παύση της διατάραξης (καταδίκη σε εκτέλεση πράξης 945 – 946 ΚΠολΔ) ή την παράλειψή της στο μέλλον (καταδίκη σε παράλειψη 947 ΚΠολΔ) ή και τα δύο σωρευτικά³⁵⁴.

Το αίτημα παύσης της διατάραξης αρμόζει στις διατάξεις όπου η διατάραξη της νομής είναι διαρκής. Με αυτήν δεν επανέρχεται εκείνη η κατάσταση, η οποία υπήρχε πριν από την προσβολή, αλλά εξαφανίζεται το αίτιο της προσβολής. Η αποκατάσταση των πραγμάτων στην προηγούμενη κατάσταση γίνεται μόνο με αποζημίωση, εφόσον συντρέχουν οι όροι του νόμου. Το ακριβές περιεχόμενο του αιτήματος παύσης της διατάραξης εξαρτάται από τον τρόπο και την έκταση της διατάραξης. Έτσι, αν η διατάραξη γίνεται με εγκατάσταση, θα ζητηθεί η άρση της, αν γίνεται με τοποθέτηση πραγμάτων κυριότητας του εναγομένου, θα ζητηθεί η απομάκρυνσή τους και αν γίνεται με παράλειψη, θα ζητηθεί η εκτέλεση της πράξης που πρέπει να γίνει. Στην έννοια της παύσης της διατάραξης συμπεριλαμβάνεται και η κατεδάφιση ή καταστροφή του διαταρακτικού κατασκευάσματος με δαπάνες του εναγομένου³⁵⁵.

Η αξίωση παράλειψης της προσβολής στο μέλλον προϋποθέτει να έχει προηγηθεί μία τουλάχιστον διατάραξη στο παρελθόν και να υπάρχει σοβαρός φόβος να επαναληφθεί στο μέλλον ή ότι η διατάραξη απειλείται σοβαρά για πρώτη φορά³⁵⁶, π.χ. όταν ο Α κτίζει εργοστάσιο και κατά τη συνηθισμένη πορεία των πραγμάτων και σύμφωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας θα ρίξει υλικά στο γειτονικό ακίνητο του Β, ο Β μπορεί να προβάλει από τώρα

³⁵³ ΑΠ 503/2009 ΕλλΔνη 2009, 1006, ΜΠρΒολ 197/2008 Αρμ 2009, 1680.

³⁵⁴ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 33, αρ. 64, Η. Γιαννακόπουλος, σε ΕρμΑΚ Ι. Καράκωστα, ο.π., άρθρο 989, αρ. 14, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 129-130, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 458, ΕφΠειρ 330/1995 ΕλλΔνη 37, 1427.

³⁵⁵ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 129.

³⁵⁶ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 263-264, § 23 αρ. 29, Η. Γιαννακόπουλος, σε ΕρμΑΚ Ι. Καράκωστα, ο.π., άρθρο 989, αρ. 15, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 129, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 458, ΕρΑνδρ 3/2003 ΑρχΝ 2003, 548.

αξίωση για παράλειψη³⁵⁷. Αν η πράξη της διατάραξης είναι συνεχής (π.χ. προέρχεται από κατασκευάσμα που υπάρχει στο ακίνητο) ή αποτελείται από περιοδικά επαναλαμβανόμενες ενέργειες (π.χ. διέλευση από ξένο ακίνητο), πρέπει να ζητηθούν τόσο η παύση της διατάραξης όσο και η παράλειψή της στο μέλλον³⁵⁸. Η παράλειψη κάθε διατάραξης στο μέλλον γίνεται με την καταδίκη σε παράλειψη κατά το άρθρο 947 παρ. 1 ΚΠολΔ. Στο πλαίσιο του εν λόγω αιτήματος μπορεί να ζητηθεί απειλή για κάθε παράβαση χρηματικής ποινής έως 100.000 ευρώ και προσωπική κράτηση έως 1 έτος. Κατ'άρθρο 947 παρ. 2 ΚΠολΔ, αν το ζητήσει ο ενάγων, το δικαστήριο μπορεί, εκτός από την απειλή της χρηματικής ποινής και της προσωπικής κράτησης, να επιβάλει στον οφειλέτη να δώσει και εγγύηση για την παράλειψη ή την ανοχή της πράξης.

Όταν ζητείται καταδίκη του εκπροσώπου νομικού προσώπου σε προσωπική κράτηση, για υποχρέωση προς παράλειψη ή ανοχή, η αγωγή πρέπει να στρέφεται και κατά του εκπροσώπου ονομαστικά, διαφορετικά είναι αόριστη. Η αρχή αυτή, όπως, εφαρμόζεται μόνο ως προς την απόφαση που καταδικάζει στη χρηματική ποινή και την προσωπική κράτηση και όχι ως προς εκείνη που απλώς απειλεί τα μέσα αυτά³⁵⁹. Συνακόλουθα, δεν μπορεί να αξιώνεται με ποινή απαραδέκτου του κατ'άρθρο 947 ΚΠολΔ παρεπόμενου αιτήματος απειλής προσωπικής κράτησης η σχετική αγωγή διάγνωσης της κύριας οφειλής να στρέφεται ονομαστικά και κατά του νόμιμου εκπροσώπου του εναγόμενου νομικού προσώπου, αφού η υποχρέωση σε παράλειψη ή ανοχή αφορά το νομικό πρόσωπο και μόνο σε περίπτωση μη συμμόρφωσης

³⁵⁷ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 129.

³⁵⁸ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, άρθρο 989-990 αρ. 10, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 129, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 458, ΑΠ 244/1970 ΕΕΝ37, 612.

³⁵⁹ Γ. Νικόπουλος, σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, ΚΠολΔ ΙΙ, 2000, 947 Αρ. 9, Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 33 αρ. 66, ΕφΘεσ 217/1988 Αρμ 1988, 471, ΕφΛαρ 240/2001 Δικογρ 2002, 21, ΜΠρΒολ 197/2008 Αρμ 2009, 1680, αντίθετα Β. Βαθρακοκοίλης, ΚΠολΔ, τ. Ε'. 1997, άρθρο 947, αρ. 68, ΑΠ 1134/1990 ΕλλΔνη 1992, 527, ΑΠ 127/1987 ΕλλΔνη 1988, 670, ΕφΑθ 12555/1988 ΝοΒ 1989, 1223, ΕφΠατρ 137/1999 ΔΕΕ 2000, 79.

με αυτή τίθενται όροι ενεργοποίησης της διάταξής της (πρώτης απόφασης) με την οποία απειλήθηκε προσωπική κράτηση του νόμιμου εκπροσώπου του, η οποία, όμως, δεν αφορά το νόμιμο εκπρόσωπο του εναγόμενου κατά το χρόνο της πρώτης δίκης, αλλά κατά το χρόνο παράβασης του διατακτικού της πρώτης απόφασης, ο οποίος είναι ο μόνος σε βάρος του οποίου δύναται να απαγγελθεί προσωπική κράτηση, χωρίς να μπορεί, βέβαια, να αποκλειστεί το ενδεχόμενο να είναι διαφορετικός από εκείνον που εκπροσωπούσε το νομικό πρόσωπο κατά την πρώτη δίκη³⁶⁰.

Τέλος, ο ενάγων δικαιούται να ζητήσει να κηρυχθεί η εκδοθησόμενη απόφαση προσωρινά εκτελεστή (908 παρ. 1 περ. ζ'ΚΠολΔ). Το δικαστήριο δεν κηρύσσει αυτεπάγγελτα την απόφαση προσωρινά εκτελεστή, αλλά απαιτείται αίτηση του διαδίκου³⁶¹.

Δ. Άμυνα εναγομένου

Ι. Άρνηση της αγωγής

Η άρνηση της βάσης της αγωγής συνιστά την αρνητική απάντηση του εναγόμενου στην αγωγή αποβολής από τη νομή ή την αγωγή διατάραξης της νομής³⁶². Η άρνηση μπορεί να είναι απλή όταν περιορίζεται σε γενική μόνο αμφισβήτηση των πραγματικών περιστατικών της αγωγής χωρίς αιτιολογία ή αιτιολογημένη, όταν προστίθενται στη γενική άρνηση και δικαιολογητικοί λόγοι που διευκρινίζουν την επικαλούμενη αναλήθεια της αγωγικής βάσης, χωρίς φυσικά να αποτελεί αποδεικτικό μέσο³⁶³. Επίσης, η άρνηση της αγωγής

³⁶⁰ ΜΠρΒολ 197/2008 Αρμ 2009, 1680.

³⁶¹ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 130.

³⁶² Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 459-460, αρ. 44.

³⁶³ Χ. Τριανταφυλλίδης/Ε. Μπαλογιάννη, σε Χ. Απαλαγάκη, ΕρμΚΠολΔ, ο.π., άρθρο 261, αρ. 3.

διακρίνεται σε γενική και ειδική³⁶⁴, καθώς και σε ολική ή μερική³⁶⁵. Αν ο εναγόμενος αρνηθεί την αγωγή, ο ενάγων βαρύνεται να αποδείξει τη βάση της αγωγής και δη τους ισχυρισμούς που αρνείται ο εναγόμενος (338 παρ. 1, 261 ΚΠολΔ)³⁶⁶, ενώ ο εναγόμενος διατηρεί το δικαίωμα του για ανταπόδειξη³⁶⁷.

Άρνηση της ιστορικής βάσης της αγωγής εκ μέρους του εναγόμενου αποτελούν οι εξής ισχυρισμοί³⁶⁸ : ότι ο εναγόμενος είναι κατά τον κρίσιμο χρόνο ο ίδιος νομέας³⁶⁹ (ή οιονεί νομέας³⁷⁰ ή συννομέας³⁷¹) του επιδικίου, ότι η αποβολή ή η διατάραξη δεν είναι παράνομη ή δεν έγινε χωρίς τη θέληση του νομέα, αλλά με τη συναίνεσή ή την έγκρισή του ή συνεπεία αυτοδικίας, άμυνας ή κατάστασης ανάγκης³⁷², ότι η αποβολή ή η διατάραξη δεν πραγματοποιήθηκε από αυτόν αλλά από τρίτο πρόσωπο³⁷³, ότι κληρονόμησε τη νομή και την ασκεί νόμιμα³⁷⁴, ότι έχει μισθώσει το επίδικο από δικαιοπάροχο του ενάγοντος³⁷⁵, ότι ο θόρυβος που εκπέμπεται από το ακίνητό του δεν παραβλάπτει σημαντικά τη χρήση του ακινήτου του

³⁶⁴ Κ. Μακρίδου, σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν.Νίκα, ΚΠολΔ Ι, 2000, άρθρο 261, αρ. 1 επ., 8 επ.

³⁶⁵ Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 460, αρ. 44, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 45-46, § 14.1.

³⁶⁶ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 265, § 23 αρ. 35, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 170, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 461.

³⁶⁷ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 170.

³⁶⁸ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 51, § 16.2, ο ίδιος, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 46, § 14.2, Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ.48, αρ. 106.

³⁶⁹ ΑΠ 2305/2009 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1056/2009 ΝοΒ 2010, 373, ΑΠ 1792/2005 ΕΕΝ 2007, 40, ΑΠ 1408/2001 ΝοΒ 2002, 1469, ΕφΠατρ 189/2004 ΑχΝομ 2005, 144.

³⁷⁰ ΑΠ 864/2005 ΕλλΔνη 2008, 184, ΑΠ 209/1953 ΕΕΝ 1953, 695.

³⁷¹ ΑΠ 403/1980 Δ 11, 928, ΕφΘεσ 584/1981 Αρμ 36, 434.

³⁷² Γ. Μπαλής, ο.π., § 21, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 265-266, § 23 αρ. 37-38, Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 48, αρ. 106, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 170, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 461-462.

³⁷³ Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 461, αρ. 49.

³⁷⁴ ΕιρΟρεστιάδος 36/1965 ΝοΒ 1965, 852.

³⁷⁵ ΠρΠειρ 2216/1947 ΕΕΝ 15, 197.

ενάγοντος³⁷⁶, ότι το πράγμα είναι κοινόχρηστο κι επομένως ανεπίδεκτο νομής τρίτου³⁷⁷, ότι η νομή ασκείται στο όνομα του συζύγου με τον οποίο βρίσκεται σε διάσταση³⁷⁸.

II. Ενστάσεις

1. Η ένσταση επιλήψιμης νομής (exception vitiosae possessionis)

Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 988 και 990 ΑΚ, οι εν λόγω αγωγές είναι «απαράδεκτες» αν ο ενάγων είχε αποκτήσει τη νομή επιλήψιμα απέναντι στον εναγόμενο ή στους δικαιοπαρόχους του μέσα στο τελευταίο έτος πριν από την αποβολή ή τη διατάραξη. Δικαιολογητικός λόγος εισαγωγής της ένστασης αυτής είναι ότι όταν αμφότεροι οι διάδικοι συμπεριφέρθηκαν παράνομα, άξιος προστασίας κρίνεται ο εναγόμενος, με τη λογική ότι ο ενάγων είναι αυτός που παρανόμησε πρώτος³⁷⁹. Η ένσταση αυτή αποτελεί εξειδίκευση της αρχής κατά την οποία κανείς δεν μπορεί να αποκτά αξιώσεις από κατάσταση την οποία προκάλεσε παράνομα (ένσταση του γενικού δόλου)³⁸⁰. Αν ο ενάγων νομέας απέκτησε τη νομή επιλήψιμα από τρίτο είναι αδιάφορο για την αγωγή αυτή³⁸¹. Σημειώνεται ότι αν ο αποβολέας χάσει την κατοχή του πράγματος από τρίτον (π.χ. κλέφτη, καταπατητή), ενάγεται από τον αρχικό νομέα ο τρίτος ως επιλήψιμος νομέας έναντι του ενάγοντος. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, όταν ενάγεται ο τρίτος, στερείται την έννομη προστασία και δεν δικαιούται να προτείνει την ένσταση της επιλήψιμης

³⁷⁶ ΠρΚοζ 5/1963 ΕΕΝ 30, 557.

³⁷⁷ ΕφΠατρ 189/2004 ΑχΝομ 2005, 144.

³⁷⁸ ΑΠ 568/1967 ΕλλΔνη 1968, 380.

³⁷⁹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 267, § 23 αρ. 41, Β. Βαθρακοκοίλης, ΕΡΝΟΜΑΚ, τ. Δ' ημίτομ. Α', Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., άρθρο 988 αρ. 2.

³⁸⁰ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 15.

³⁸¹ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 158, ΑΠ 1141/2002 ΝοΒ 2002, 911.

νομής, αφού ο ενάγων είναι επιλήψιμος νομέας μόνο έναντι του αρχικού νομέα ή των δικαιοδόχων του³⁸².

Η προθεσμία του ενός έτους είναι αποκλειστική και υπολογίζεται μεταξύ των δύο προσβολών, δηλαδή της προσβολής από τον ενάγοντα και της ανταποβολής ή διατάραξης από τον εναγόμενο³⁸³ (241 παρ. 1, 242 ΑΚ). Η προκείμενη ετήσια προθεσμία η παρέλευση της οποίας εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο³⁸⁴, εναρμονίζεται με την ενιαύσια παραγραφή στην οποία υπόκεινται οι αγωγές νομής (992 ΑΚ).

Γενομένης δεκτής της ανωτέρω ένστασης, η αγωγή αποβολής ή διατάραξης απορρίπτεται ως νόμω και ουσία αβάσιμη, δεδομένου ότι αυτή εξετάζεται κατ'ουσία. Για το λόγο αυτό, όταν οι 988 και 990 ΑΚ αναφέρονται σε αγωγή «απαράδεκτη» δεν ακριβολογούν³⁸⁵. Κατά της ένστασης αυτής ο ενάγων μπορεί να αντιτάξει την αντένσταση της επιλήψιμης νομής του εναγόμενου³⁸⁶, για την προβολή της οποίας ισχύουν οι ίδιες προϋποθέσεις³⁸⁷.

2. Η ένσταση ιδίου δικαιώματος

Το άρθρο 991 ΑΚ ορίζει ότι «ο εναγόμενος για διατάραξη ή αποβολή δεν μπορεί να επικαλεστεί δικαίωμα που του παρέχει εξουσία πάνω στο πράγμα παρά μόνο αν το δικαίωμα έχει αναγνωρισθεί τελεσίδικα σε δίκη ανάμεσα σ'αυτόν και τον ενάγοντα». Ο νομοθέτης για λόγους εξασφάλισης της δημόσιας τάξης και αποκατάστασης της ειρηνικής συμβίωσης η οποία

³⁸² Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 186-187 πρβλ Γ. Μπαλή, ο.π., §18.

³⁸³ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 193, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 267, § 23 αρ. 42, Η Γιαννακόπουλος, σε ΕρμΑΚ Ι. Καράκωστα, ο.π., άρθρο 990 αρ. 3, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 138, ΕφΘεσ 3282/1990 Αρμ 1991, 350.

³⁸⁴ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 139.

³⁸⁵ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 268, § 23 αρ. 43, Η. Γιαννακόπουλος, σε ΕρμΑΚ Ι. Καράκωστα, ο.π., άρθρο 988 αρ. 3, άρθρο 990 αρ. 4, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 139, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 463-464.

³⁸⁶ ΠΠρΘεσ 7753/1995 Αρμ 1995, 997, ΠΠρΑρτ 11/1994 Αρμ 1995, 28.

³⁸⁷ Π. Δουβίτσας, σε Ε. Καστήρσιο, Ενστάσεις κατά τον Αστικό Κώδικα, 2011, σ. 915, αρ. 12.

κλονίστηκε από την προσβολή απέκλεισε τη δυνατότητα του εναγόμενου να αντιτάξει δικαίωμά του πάνω στο πράγμα, διότι τότε η δίκη επί της αγωγής θα μετατρέπεται σε δίκη για έρευνα της ύπαρξης δικαιώματος του εναγόμενου και θα βράδυνε αδικαιολόγητα η ικανοποίηση της ανάγκης για προστασία της νομής του ενάγοντος³⁸⁸. Στα δικαιώματα όμως αυτά που κατά τη διάταξη του άρθρου 991 ΑΚ δεν μπορούν να προβληθούν κατ'ένσταση από τον εναγόμενο δεν περιλαμβάνεται το κληρονομικό δικαίωμα³⁸⁹.

Ο εναγόμενος όμως μπορεί να επικαλεστεί το δικαίωμά του για να αιτιολογήσει την άρνηση της αγωγής, δηλαδή για να δικαιολογήσει τους ισχυρισμούς του ότι δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της αγωγής (π.χ. ότι δεν συντρέχει προσβολή ή η προσβολή δεν είναι παράνομη), καθώς η εν λόγω δυνατότητα δεν περιλαμβάνεται στην απαγόρευση από την 991 ΑΚ³⁹⁰. Ενδέχεται ωστόσο να είναι δυσχερής ο διαχωρισμός μεταξύ της απαγορευμένης ένστασης ιδίου δικαιώματος και της επιτρεπτής άρνησης με επίκληση δικαιώματος³⁹¹.

Το άρθρο 3 παρ. 1, 3 του ΑΝ 1539/1938 «περί προστασίας των δημοσίων κτημάτων» εισάγει απόκλιση από την αρχή της 991 ΑΚ, σύμφωνα με την οποία στη δίκη περί νομής ιδιώτη κατά του Δημοσίου εξετάζεται η

³⁸⁸ Γ. Μπαλής, ο.π., § 21, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 269, § 23 αρ. 45, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 465-466, αρ. 59, ΑΠ 1056/2009 ΝοΒ 2010, 373, ΑΠ 1792/2005 ΕΕΝ 2007, 40, ΧρΙΔ 2066, 420, ΑΠ 1408/2001 ΝοΒ 2002, 1469, ΕλλΔνη 2002, 1681, ΕΕΝ 2003, 44.

³⁸⁹ ΕφΑθ 5117/2008 ΧρΙΔ 2010, 27.

³⁹⁰ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 137, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 270, § 23 αρ. 47 όπου παράδειγμα σύμφωνα με το οποίο: Άλλο ο ισχυρισμός «σε απέβαλα από τη νομή γιατί είμαι κύριος του πράγματος» και άλλο «δεν σε απέβαλα γιατί το πράγμα μου παραδόθηκε νόμιμα δυνάμει του δικαιώματος επικαρπίας ή μίσθωσης που έχω» ή «σε απέβαλα μεν, αλλά η αποβολή δεν ήταν παράνομη, γιατί συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις της αυτοδικίας», Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 52, αρ. 114, Η. Γιαννακόπουλος, σε Ερμ ΑΚ Ι. Καράκωστα, ο.π., άρθρο 991, αρ. 4, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 140, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 467, αρ. 61, ΑΠ 1195/2011 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1522/2006 ΕΕΝ 2008, 242, ΑΠ 324/2002 ΕλλΔνη 2003, 184, ΧρΙΔ 2002, 508, ΑΠ 1408/2001 ΝοΒ 2002, 1469, ΕλλΔνη 2002, 1681.

³⁹¹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 270-271, § 23 αρ. 47, Π. Δουβίτσας, σε Ε. Καστρήσιο, ο.π., σ. 918, αρ. 23, ΑΠ 905/1979 ΝοΒ 1980, 264, ΕφΑθ 4495/1979 ΝοΒ 1979, 998.

προταθείσα ένσταση κυριότητας ή άλλου εμπράγματος δικαιώματος, έστω κι αν αυτό δεν έχει αναγνωριστεί τελεσίδικα σε δίκη μεταξύ του Δημοσίου και του ενάγοντος και η νομή δεν επιδικάζεται στον ενάγοντα ιδιώτη, εφόσον το Δημόσιο αποδείξει είτε δική του κυριότητα είτε ότι η κυριότητα δεν ανήκει στον ενάγοντα³⁹². Στο πεδίο εφαρμογής της διάταξης αυτής εμπίπτει και η περίπτωση όπου εναγόμενος είναι Δήμος ή Κοινότητα³⁹³.

3. Η ένσταση παραγραφής

Η διάταξη του άρθρου 992 ΑΚ θεσπίζει ενιαύσια παραγραφή των αγωγών νομής. Η ρύθμιση αυτή υπαγορεύθηκε από την ανάγκη για απρόσβλητο της πάγιας κατάστασης νομής που δημιουργείται ένα χρόνο μετά από την προσβολή της νομής προκειμένου να αποτραπεί τυχόν ο κίνδυνος διασάλευσης της κοινωνικής ειρήνης³⁹⁴. Αφετήριος χρόνος της ενιαύσιας διατάραξης, είναι αυτός της αποβολής ή της διατάραξης, αντίστοιχα³⁹⁵. Ειδικότερα, η παραγραφή αρχίζει από την επόμενη ημέρα εκείνης στην οποία πραγματοποιήθηκε η διατάραξη ή η αποβολή και λήγει όταν περάσει η επόμενη ημέρα του επόμενου έτους (άρθρα 241 παρ.1, 242, 243 παρ. 3 ΑΚ)³⁹⁶. Η έναρξη του χρόνου παραγραφής γίνεται, κατά την ορθότερη άποψη, ανεξάρτητα από τη γνώση ή την άγνοια του νομέα ως προς το γεγονός της αποβολής ή διατάραξης³⁹⁷. Εξαιρείται η περίπτωση της αντιποίησης της

³⁹² ΜΠρΒολ 197/2008 Αρμ 2009, 1680.

³⁹³ ΑΠ 1260/1998 ΕλλΔνη 1999, 67, ΑΠ 1581/1997 ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 1213/2001 ΕλλΔνη 2002, 842.

³⁹⁴ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 272, § 23 αρ. 49.

³⁹⁵ ΑΠ 1068/2012 ΕλλΔνη 2013, 726, ΑΠ 861/2007 ΕλλΔνη 2007, 1693, ΑΠ 667/1998 ΕλλΔνη 40, 1567, ΠΠρΑθ 2678/2011 ΝοΒ 2012, 96, ΜΠρΑθ 3633/2012 ΝοΒ 2013, 381, ΕιρΑθ 2304/2013 ΝοΒ 2013, 704, ΕιρΑθ 5/2013 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΧαν 23/2013 Αρμ 2013, 1648, ΕλλΔνη 2013, 891.

³⁹⁶ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 141, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 470, αρ. 67, ΑΠ 1068/2012 ΕλλΔνη 2013, 726, ΑΠ 861/2007 ΕλλΔνη 2007, 1693, ΠΠρΘεσ 5344/1993 Αρμ 2001, 473, ΕιρΑθ 2304/2013 ΝοΒ 2013, 704.

³⁹⁷ Βλ. ανωτέρω το οικείο σημείο (μέρος πρώτο, Β.ΙΙ.1.α.ββ.ααα) για τη διχογνωμία ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα.

νομής ή της λαθραίας κατάληψης της νομής ακινήτου όπου ο χρόνος της παραγραφής αρχίζει από τη γνώση του νομέα³⁹⁸, αν η αντιποίηση γίνεται από τον κάτοχο, όταν εκείνος εξωτερικεύσει τη θέλησή του να έχει εφεξής το πράγμα όχι για το νομέα, αλλά για τον εαυτό του ή για κάποιον τρίτο³⁹⁹.

Εάν η διατάραξη συνίσταται σε διαρκή κατάσταση (π.χ. κατασκευάσμα), η παραγραφή αρχίζει από τη συντέλεση της διαταρακτικής πράξης⁴⁰⁰. Εάν όμως οι παράνομες πράξεις του διαταράσσοντος είναι αυτοτελείς επαναλαμβανόμενες κατ'αραιά χρονικά διαστήματα, η κάθε μία από αυτές συνιστά νέα διατάραξη κι ως εκ τούτου η παραγραφή αρχίζει με την τελευταία πράξη, λόγω της αυτοτέλειας κάθε ενέργειας⁴⁰¹, εκτός αν με την αρχική διατάραξη δημιουργήθηκε πάγια κατάσταση⁴⁰².

Τα δικαιώματα επί των ακινήτων των ενοριακών ναών δεν υπόκεινται σε παραγραφή και κατά συνέπεια και η αξίωση προς προστασία της επ'αυτών νομής τους δεν υπόκειται στην προβλεπόμενη από τη διάταξη του άρθρου 992 ΑΚ ενιαύσια παραγραφή. Για την εφαρμογή όμως των εν λόγω διατάξεων και επί των κτημάτων των ενορισκών ναών απαιτείται τα εν λόγω ακίνητα να ανήκουν οπωσδήποτε στην κυριότητα των τελευταίων⁴⁰³.

³⁹⁸ Απ. Γεωργιάδης, *Εμπράγματο Δίκαιο*, ο.π., σ. 272, § 23 αρ. 49, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 470, αρ. 67, ΑΠ 532/2003 ΕλλΔνη 44, 1630, ΑΠ 1897/1999 ΕλλΔνη 41, 1647, ΑΠ 1001/1981 ΕΕΝ 49, 676, ΕφΑθ 2639/2004 ΕλλΔνη 46, 578, ΕφΘεσ 1499/1997 ΕλλΔνη 1998, 445, ΕφΠατρ 1171/2003 ΑχΝομ 2004, 151, ΜΠρΑθ 1813/2002 ΝοΒ 2002, 1492, ΕιρΦλωρ 68/2000 ΑρχΝ 2004, 114.

³⁹⁹ ΕφΑθ 2639/2004, ο.π., ΠΠρΑθ 2678/2011 ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΑθ 3633/2012 ΝοΒ 2013, 381.

⁴⁰⁰ Απ. Γεωργιάδης, *Εμπράγματο Δίκαιο*, ο.π., σ. 272-273, § 23 αρ. 50, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 470, αρ. 67, ΑΠ 609/2004 ΕλλΔνη 2006, 129, ΑΠ 1748/2002 ΝοΒ 2003, 1228, ΕιρΑνδρ 1/2002 ΑρχΝ 2005, 74, ΕιρΞηρομ 5/2005 ΕΕΝ 2005, 531, ΕιρΜυτιλ 57/1998 ΑρχΝ 1998, 717.

⁴⁰¹ Απ. Γεωργιάδης, *Εμπράγματο Δίκαιο*, ο.π., σ. 272-273, § 23 αρ. 50, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 470, ΑΠ 1068/2012 ΕλλΔνη 2013, 726, ΠΠρΛευκ 43/2002 ΑρχΝ 2004, 98, ΕιρΞηρομ 5/2005 ΕΕΝ 2005, 531, ΕιρΕλάτειας 12/2001 Αρμ 2001, 1604.

⁴⁰² ΕιρΧαν 23/2013 Αρμ 2013, 1648.

⁴⁰³ ΑΠ 1308/1999 ΕλλΔνη 2003, 774.

4. Η ένσταση επίσχεσης

Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 325 και 326 ΑΚ προκύπτει ότι αν ο εναγόμενος με την αγωγή αποβολής⁴⁰⁴ έχει κατά του ενάγοντος ληξιπρόθεσμη αξίωση για δαπάνες που έκανε πάνω στο πράγμα, δικαιούται ν'αρνηθεί την απόδοση του πράγματος, μέχρι ο ενάγων να αποκαταστήσει τις δαπάνες αυτές⁴⁰⁵. Η προβολή της ένστασης αυτής δεν προσκρούει στην 991 ΑΚ, ακόμη κι αν η αξίωση του εναγόμενου για τις δαπάνες δεν έχει αναγνωρισθεί τελεσίδικα σε δίκη ανάμεσα σ'αυτόν και τον ενάγοντα⁴⁰⁶.

Για την άσκηση του δικαιώματος επίσχεσης διά της σχετικής ένστασης πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις : α) ύπαρξη νομής του αντιτάσσοντος το δικαίωμα αυτό, β) νόμιμη αιτία της νομής (ή της κατοχής) και γ) απαίτηση του εναγόμενου κατά του ενάγοντος^{407, 408}. Η συνδρομή των προϋποθέσεων αυτών αίρει τον παράνομο χαρακτήρα της διατήρησης της νομής. Ως εκ τούτου ορθά γίνεται δεκτό ότι ο ισχυρισμός από την 326 ΑΚ στην αγωγή αποβολής συνιστά αιτιολογημένη άρνηση της αγωγής και όχι ένσταση⁴⁰⁹. Ως προς τη δεύτερη προϋπόθεση επισημαίνεται ότι σε περίπτωση απόκτηση της νομής (ή της κατοχής) με παράνομη πράξη που διέπραξε ο εναγόμενος με δόλο, αυτός δεν μπορεί να προβάλει την ένσταση

⁴⁰⁴ Σύμφωνα με μία άποψη, επίκληση του δικαιώματος επίσχεσης μπορεί να γίνει μετά από την άσκηση μόνο της αγωγής αποβολής (βλ. Ι. Σπυριδάκη, Η αγωγή διατάραξης της νομής, ο.π., σ. 69, § 19.5). Αντίθετα Γ. Μπαλής, ο.π., § 21.

⁴⁰⁵ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 274, § 23 αρ. 54.

⁴⁰⁶ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 173.

⁴⁰⁷ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 173.

⁴⁰⁸ Η άσκηση του δικαιώματος επίσχεσης αποκλείεται για συνήθεις δαπάνες συντήρησης του πράγματος (ΑΠ 1743/1980 ΝοΒ 29, 1227).

⁴⁰⁹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ.274, §. 23, αρ. 54, σημ 74.

επίσχεσης, όπως προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 450 παρ. 1⁴¹⁰ σε συνδυασμό με αυτή του άρθρου 327 ΑΚ⁴¹¹.

Για να είναι ορισμένη η ένσταση επίσχεσης πρέπει να καθορίζει, μεταξύ άλλων, το ύψος σε ευρώ της καθεμιάς δαπάνης χωριστά κατά το χρόνο καταβολής της και την αξία του ακινήτου κατά το χρόνο της απόδοσής του, με και χωρίς τη βελτίωσή του που επήλθε με τις δαπάνες, προκειμένου να κριθεί αν και κατά πόσο σώζεται η επελθούσα αύξηση της αξίας του⁴¹². Τέλος, γενομένης δεκτής της σχετικής ένστασης, η αγωγή θα απορριφθεί ως ουσία αβάσιμη⁴¹³. Ο ενάγων μπορεί να αποκρούσει την ένσταση επίσχεσης, προβάλλοντας την αντένσταση ότι παρέχει ασφάλεια κατά τη διάταξη του άρθρου 328 ΑΚ⁴¹⁴.

5. Η ένσταση κατάχρησης δικαιώματος

Ο εναγόμενος μπορεί να προτείνει και την ένσταση κατάχρησης δικαιώματος (281 ΑΚ). Για να θεωρηθεί η άσκηση του δικαιώματος ως καταχρηστική, θα πρέπει η προφανής υπέρβαση των ορίων που επιβάλλουν η καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή ο οικονομικός ή ο κοινωνικός σκοπός του δικαιώματος, να προκύπτει από την προηγηθείσα συμπεριφορά του δικαιούχου ή από την πραγματική κατάσταση που δημιουργήθηκε ή τις περιστάσεις που μεσολάβησαν ή από άλλα περιστατικά, τα οποία χωρίς κατά νόμο να εμποδίζουν τη γέννηση ή να επάγονται την απόσβεση του δικαιώματος, καθιστούν μη ανεκτή την άσκησή του, κατά τις περί δικαίου και ηθικής αντιλήψεις του μέσου κοινωνικού ανθρώπου⁴¹⁵.

⁴¹⁰ Σύμφωνα με την προβλεπόμενη ρύθμιση «δεν επιτρέπεται συμψηφισμός κατά απαίτησης η οποία προέρχεται από αδίκημα που διαπράχθηκε από δόλο».

⁴¹¹ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 59, αρ. 124.

⁴¹² ΑΠ 8121/2010 ΝοΒ 2010, 2480, ΕφΛαρ 20/2012 Δικογρ 2012, 446.

⁴¹³ Π. Δουβίτσας, σε Ε. Καστήσιο, ο.π., σ. 921, αρ. 31.

⁴¹⁴ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 59, αρ. 127, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 472, αρ. 73.

⁴¹⁵ ΕφΑθ 4326/2006 ΕλλΔνη 2008, 917.

III. Ανταγωγή

Εκτός από την άρνηση της αγωγής ή την προβολή ενστάσεων ο εναγόμενος στην αγωγή αποβολής μπορεί να εγείρει ανταγωγή, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της 268 ΚΠολΔ (εκκρεμοδικία, ταυτότητα διαδικασίας). Η ανταγωγή δεν πρέπει να προσκρούει στη διάταξη του άρθρου 991 ΑΚ⁴¹⁶.

Ε. Δικονομικά ζητήματα

I. Αρμοδιότητα

1. Καθ' ύλην αρμοδιότητα

Η καθ' ύλην αρμοδιότητα τόσο της αγωγής αποβολής όσο και της αγωγής διατάραξης της προσδιορίζεται από την αξία του αντικειμένου της διαφοράς, δηλαδή από την αξία της νομής⁴¹⁷. Η έλλειψη του στοιχείου αυτού στο δικόγραφο της αγωγής δεν συνεπάγεται το απαράδεκτο αυτής και μπορεί να συμπληρωθεί παραδεκτώς με τις προτάσεις⁴¹⁸. Στη συνολική αξία του ακινήτου υπολογίζεται και η αξία των συστατικών του⁴¹⁹. Αν η αξία αυτή εμπίπτει στα όρια της αρμοδιότητας του ειρηνοδικείου, η αγωγή υποβάλλεται στο ειρηνοδικείο, ενώ αν η αξία υπερβαίνει τα όρια της καθ' ύλην αρμοδιότητας του ειρηνοδικείου η αγωγή δικάζεται σε κάθε περίπτωση από το μονομελές πρωτοδικείο (άρθρο 16 αρ. 12 ΚΠολΔ)⁴²⁰.

⁴¹⁶ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 275, § 23 αρ. 56.

⁴¹⁷ ΑΠ 764/2008 ΝΟΜΟΣ, ΕφΛαρ 20/2012 Δικογρ 2012, 446, ΕιρΣαλαμίνας 88/2009 ΑρχΝ 2011, 249 (σημ. Χ. Νικολαΐδη).

⁴¹⁸ ΕφΠειρ 122/1989 ΑρχΝ 1989, 258, ΕφΑθ 13609/1988 ΑρχΝ 1990, 106, ΜΠρΕυρυτ 2/1988 ΕΛΛΔνη 1989, 641.

⁴¹⁹ ΕιρΛεβ 3/1981 ΑρχΝ 32, 487.

⁴²⁰ ΕφΑθ 4777/2012 ΕφΑΔ 2013, 259, ΕιρΚαλαυρ 11/2002 ΝοΒ 2002, 1727.

2. Κατά τόπον αρμοδιότητα

Επί αγωγής για διαφορά που δημιουργείται από την προσβολή νομής ακινήτου, η κατά τόπο αρμοδιότητα ρυθμίζεται από το άρθρο 29 ΚΠολΔ, η οποία ορίζει ως αποκλειστικά αρμόδιο για την εκδίκαση της αγωγής το δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το ακίνητο. Αν το ακίνητο βρίσκεται στις περιφέρειες περισσότερων δικαστηρίων, ο ενάγων έχει το δικαίωμα επιλογής (άρθρο 29 παρ. 2 ΚΠολΔ)⁴²¹. Αν η αγωγή νομής αφορά κινητό πράγμα, κατά τόπο αρμόδιο είναι το δικαστήριο, στην περιφέρεια του οποίου έχει την κατοικία του ή τη διαμονή του ο εναγόμενος (άρθρα 22, 23 ΚΠολΔ)⁴²².

II. Δικονομική Διαδικασία

Η διαδικασία που εφαρμόζεται για την εκδίκαση των αγωγών νομής είναι η τακτική διαδικασία των άρθρων 208 επ. ΚΠολΔ⁴²³. Όταν όμως η αξία του αντικείμενου της διαφοράς είναι μικρότερη από 5.000 ευρώ, ακολουθείται η ειδική διαδικασία για τις μικροδιαφορές (άρθρα 467 – 472 ΚΠολΔ)⁴²⁴. Όταν η αγωγή στρέφεται κατά του Δημοσίου, δεν απαιτείται η τήρηση της προδικασίας του άρθρου 8 του α.ν. 1539/1938, το οποίο αναφέρεται σε άσκηση εμπραγμάτων δικαιωμάτων, εξαιρεί όμως ρητά από το πεδίο εφαρμογής του τη νομή⁴²⁵.

⁴²¹ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 38, αρ. 83.

⁴²² Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 38, αρ. 84, Η. Γιαννακοπουλος, σε ΕρμΑΚ Ι. Καράκωστα, ο.π., άρθρο 987 αρ. 19.

⁴²³ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 276, § 23 αρ. 58, Η. Γιαννακόπουλος, σε ΕρμΑΚ Ι. Καράκωστα, ο.π., άρθρο 987 αρ. 21, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 23.

⁴²⁴ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 38, αρ. 85.

⁴²⁵ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 276, § 23 αρ. 59.

III. Αντικειμενική⁴²⁶ σώρευση αγωγών

Η αγωγή αποβολής από τη νομή μπορεί να σωρευθεί στο ίδιο δικόγραφο⁴²⁷: α) με την αγωγή αποζημίωσης, εφόσον συντρέχουν οι προβλεπόμενες από τις διατάξεις των άρθρων 914 και 919 ΑΚ προϋποθέσεις (987 εδ. β' ΑΚ)⁴²⁸, β) με τη διεκδικητική αγωγή, αν ο αποβληθείς νομέας είναι και κύριος του πράγματος⁴²⁹, γ) την πουβλικιανή αγωγή, αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της (1112 ΑΚ)⁴³⁰, δ) με την αναγνωριστική αγωγή⁴³¹, ε) με την αγωγή αδικαιολόγητου πλουτισμού⁴³². Αντίθετα, η αγωγή αποβολής από τη νομή δεν μπορεί να σωρευθεί στο ίδιο δικόγραφο: α) με την αγωγή απόδοσης μισθίου από τη σύμβαση μίσθωσης που έληξε (άρθρο 599 παρ. 1 ΑΚ), διότι καθεμιά από τις δύο αυτές αγωγές υπάγεται σε διαφορετικό είδος διαδικασίας.

⁴²⁶ Η αντικειμενική σώρευση αγωγών ρυθμίζεται από το άρθρο 218 ΚΠολΔ και πρέπει να διακρίνεται από την επικουρική σώρευση αγωγών, η οποία προβλέπεται από το άρθρο 219 ΚΠολΔ.

⁴²⁷ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 23-24, αρ. 42-45, Η. Γιαννακόπουλος, σε ΕρμΑΚ Ι. Καράκωστα, ο.π., άρθρο 987 αρ. 12-14, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 26, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 174, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 477, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 73, §23.6.

⁴²⁸ ΑΠ 87/2000 Δ/νη 41, 967, ΑΠ 1714/1999 Δ/νη 41, 968, ΑΠ 684/1999 Δ/νη 42, 345, ΑΠ 954/1995 ΕΕΝ 1996. Αν η απόδοση του πράγματος έχει καταστεί αδύνατη, η σώρευση της αγωγής αυτής θα είναι επικουρική (για την περίπτωση της αδυναμίας) (Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 74, § 23.7).

⁴²⁹ ΑΠ 973/2004 ΕλλΔνη 3005, 389 (σύμφωνα με την οποία παραδεκτώς σωρεύονται, οπότε αν το δικαστήριο περιοριστεί μόνο στη διεκδικητική αγωγή και παραλείψει την αγωγή νομής, δεν υπάρχει επιδίκαση διαφόρου του αιτηθέντος και τη σχετική πλημμέλεια μπορεί να την προβάλλει μόνο ο ενάγων κατ' άρθρο 559 παρ. 9 ΚΠολΔ, όχι δε και ο εναγόμενος που στερείται εννόμου συμφέροντος), ΕφΛαρ 133/1973 Αρμ 27, 685. Αντίθετα η ΑΠ 21/2005 ΕλλΔνη 2005, 1395, κατά την οποία οι ανωτέρω αγωγές δεν μπορούν να σωρευθούν, διότι η επιδίκαση της κυριότητας καθιστά μάταιη τη δίκη για τη νομή.

⁴³⁰ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 73, § 23.6.

⁴³¹ ΑΠ 324/2002 ΕλλΔνη 44, 284, ΕφΠατρ 207/1961 ΝοΒ 1963, 342.

⁴³² Είτε ως *condictio possessionis* είτε ως *condictio* για το τυχόν ληφθέν από τον εναγόμενο αντάλλαγμα (Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 73 υποσημ. 7).

Η αγωγή διατάραξης της νομής μπορεί να σωρευθεί στο ίδιο δικόγραφο με: α) την αγωγή αποζημίωσης λόγω αδικοπραξίας (άρθρο 989 εδ. β΄ σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 914 και 919 ΑΚ)⁴³³, β) την αρνητική αγωγή, αν ο διαταρασσόμενος νομέας είναι και κύριος του πράγματος, γ) την αναγνωριστική αγωγή (άρθρο 70 ΚΠΛΔ)⁴³⁴, δ) άλλες αγωγές διατάραξης της νομής, αν έλαβαν χώρα περισσότερες και διαφορετικές μεταξύ τους διαταράξεις στην ίδια νομή ή αυτοτελώς σε μέρη του πράγματος⁴³⁵.

Τέλος, η αγωγή αποβολής από τη νομή και η αγωγή διατάραξης της νομής δεν μπορούν να σωρευθούν στο ίδιο δικόγραφο λόγω της υπάρχουσας αντίφασης μεταξύ τους (άρθρο 218 παρ. 1 περ. α΄ΚΠολΔ). Η αντίφαση εντοπίζεται στο γεγονός ότι στην αγωγή διατάραξης ο ενάγων επιδιώκει την αδιατάρακτη διατήρηση της νομής ενώ στην αγωγή αποβολής την ανάκτησή της ⁴³⁶. Ωστόσο, αν η αποβολή έγινε από ορισμένο τμήμα του ακινήτου, ενώ η διατάραξη εντοπίζεται στο υπόλοιπο ακίνητο η καθεμιά από τις αγωγές αναφέρεται σε διακεκριμένο τμήμα του ίδιου ακινήτου και είναι δυνατή η

⁴³³ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 264, § 23 αρ. 30, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 458, αρ. 39.

⁴³⁴ ΑΠ 1577/2003 ΕλλΔνη 46, ΕφΠατρ 207/1961 ΝοΒ 11, 342, 1653, ΜΠρΡόδ 30/2006 ΝΟΜΟΣ. Υποστηρίζεται όμως και η άποψη ότι στην περίπτωση αυτή δεν πρόκειται στην πραγματικότητα για σώρευση αγωγών, αφού η ύπαρξη νομής «αναγκαιώς ερευνηθήσεται υπό του δικαστηρίου ως συνιστώσα κατά το άρθρο 989 ΑΚ την προϋπόθεση της υπ'αυτού παρεχομένης προστασίας» (ΠρΤριτ 70/1961 ΑρχΝ 12, 668).

⁴³⁵ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 37, αρ. 81, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 477-478, αρ. 86.

⁴³⁶ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 277, § 23 υποσ. 84, ΕιρΑχαρνών 217/2003 ΑρχΝ 2009, 97.

σώρευσή τους στο ίδιο δικόγραφο⁴³⁷. Σε κάθε περίπτωση είναι δυνατή η επικουρική σώρευση των αγωγών⁴³⁸.

IV. Δικαστικό ένσημο

Οι αγωγές της νομής υπόκεινται σε καταβολή δικαστικού ενσήμου, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν ΓΠΟΗ/1912. Ο υπολογισμός του δικαστικού ενσήμου γίνεται στα κινητά βάσει της αξίας της νομής κατά το χρόνο άσκησης της αγωγής, ενώ στα ακίνητα βάσει του εικοσαπλάσιου της ετήσιας προσόδου^{439, 440}. Αρκεί όμως ο ενάγων, σε περίπτωση προσοδοφόρου ακινήτου, να αρκестθεί στη μνεία ολόκληρης της αξίας του επιδίκου, δεδομένου ότι από την αξία αυτή και με κατάλληλο υπολογισμό, μπορεί να εξευρεθεί το στοιχείο που ο νόμος θέτει ως βάση για τον υπολογισμό του ενσήμου, ενώ με βάση την ίδια αξία θα υπολογιστεί το ένσημο σε δίκη νομής που αφορά απρόσοδο ακίνητο⁴⁴¹.

Η παράλειψη καταβολής του δικαστικού ενσήμου, που εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, έχει ως συνέπεια την εφαρμογή του άρθρου 175 ΚΠολΔ, ήτοι ο παραλείπων την καταβολή ενάγων λογίζεται κατά νομικό πλάσμα ως μη εμφανιζόμενος με επακόλουθο να απορρίπτεται η αγωγή του ως αβάσιμη, αφού η ερήμην απόφαση θεωρείται ότι εκδίδεται επί

⁴³⁷ Η. Γιαννακόπουλος, σε ΕρμΑΚ Ι. Καράκωστα, ο.π., άρθρο 987 αρ. 15, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 174, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 477, αρ. 85, ΕφΑθ 1583/2010 ΕφΑΔ 2010, 174 (παρατηρ. Κ. Βούλγαρη), ΕφΑθ 6583/1999 ΑρχΝ 2000, 795, ΠΠρΠειρ 3831/2005 ΧρΙΔ 2006, 422, ΜΠρΒολ 197/2008 Αρμ 2009, 1680.

⁴³⁸ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 191, Β. Μπρακατσούλας, ο.π. σ. 231, Κ Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 174, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 477, αρ. 85, ΕφΑθ 1583/2010, ο.π., ΕφΑθ 2603/1983 Αρμ 38, 26.

⁴³⁹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 277, § 23 αρ. 64, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 149, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 478, αρ. 87, ΑΠ 45/1985 ΕλλΔνη 1985, 1327.

⁴⁴⁰ Παλαιότερα προβλεπόταν επίδοση αντιγράφου της αγωγής νομής στο δικαστικό έφορο (άρθρ. 33 του Ν 1249/1982). Η επίδοση αυτή καταργήθηκε με το άρθρο 37 παρ. 1 του Ν 2065/1992 (βλ. και ΕφΑθ 633/1995 ΕλλΔνη 37, 1163).

⁴⁴¹ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 195, ΕφΠειρ 720/1995 .

της ουσίας⁴⁴². Κατά της ως άνω απορριπτικής απόφασης συγχωρείται το ένδικο μέσο της ανακοπής ερημοδικίας, προς το σκοπό καταβολής δικαστικού ενσήμου, ακόμη και υπό το καθεστώς της ρύθμισης του άρθρου 501 ΚΠολΔ, που κατήργησε την αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας, καθόσον η ανωτέρω διάταξη δεν αφορά την περίπτωση ερημοδικίας λόγω μη καταβολής δικαστικού ενσήμου αλλά μόνο την περίπτωση μη προσέλευσης στη δίκη του διαδίκου⁴⁴³.

V. Εγγραφή των αγωγών στα βιβλία διεκδικήσεων / κτηματολογικά φύλλα

Σύμφωνα με το άρθρο 220 παρ. 1 ΚΠολΔ (όπως ισχύει μετά από την αντικατάστασή του από το άρθρο 21 του Ν. 3994/2011), η αγωγή αποβολής από τη νομή, η αγωγή διατάραξης της νομής, η αναγνωριστική της νομής αγωγή, καθώς και η ανταγωγή και η κύρια παρέμβαση, όχι όμως και τα ασφαλιστικά μέτρα νομής, όταν αφορούν ακίνητα, εγγράφονται ύστερα από αίτηση του ενάγοντος στα βιβλία διεκδικήσεων του γραφείου της περιφέρειας όπου βρίσκεται το ακίνητο μέσα σε 30 ημέρες από την κατάθεσή τους, διαφορετικά απορρίπτονται και αυτεπαγγέλτως ως απαράδεκτες⁴⁴⁴.

Σύμφωνα με το άρθρο 12 παρ. 1 περ. ιβ' του Ν 2664/1998 («Εθνικό Κτηματολόγιο και άλλες διατάξεις»), μεταξύ των καταχωριζόμενων στα κτηματολογικά φύλλα των ακινήτων πράξεων είναι οι κατ'άρθρο 220 του ΚΠολΔ αγωγές. Από τη διάταξη αυτή σε συνδυασμό με την παρ. 5 της ίδιας

⁴⁴² ΑΠ 1107/2005 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 219/2005 ΕλλΔνη 47.479, ΑΠ 1908/2005 ΕλλΔνη 47.479, ΑΠ 1669/2005, ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 1589/2005 ΕλλΔνη 47.241, ΜΠρΛαμ 179/2014 ΝΟΜΟΣ. Έχει υποστηριχθεί και η άποψη ότι η παράλειψη καταβολής του αναλογούντος στο αντικείμενο της αγωγής τέλους δικαστικού ενσήμου έχει ως συνέπεια την απόρριψη της αγωγής ως απαράδεκτης (Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 28, ΕφΑθ 2219/2007 ΕλλΔνη 2008, 872, ΕφΑθ 1972/2006 ΕλλΔνη 48, 276 ΠΠρΑθ 3465/2010 ΝΟΜΟΣ).

⁴⁴³ ΑΠ 312/1973 ΝοΒ 21, 1154, ΜΠρΛαμ 1427/2014 ΝΟΜΟΣ.

⁴⁴⁴ ΑΠ 878/1990 ΕλλΔνη 1991, 544, ΕφΑθ 12095/1979 ΝοΒ 28, 846, ΕιρΦλωρ 70/2000 ΑρχΝ 2002, 207.

διάταξης και το άρθρο 13 παρ. 2 εδ. δ΄ του ίδιου νόμου προκύπτει ότι η σχετική αγωγή πρέπει να καταχωρείται στο οικείο κτηματολογικό φύλλο μέσα σε προθεσμία κατ' ανώτατο όριο 30 ημερών από την κατάθεσή της, αλλιώς απορρίπτεται ως απαράδεκτη⁴⁴⁵. Μετά την τελεσιδικία καταχωρίζεται επίσης περίληψη της απόφασης⁴⁴⁶. Σκοπός της δημοσιότητας αυτής είναι η προστασία των τρίτων που θέλουν να αποκτήσουν εμπράγματο δικαίωμα στο ακίνητο, δεδομένου ότι η απόφαση που θα εκδοθεί δεσμεύει και τον ειδικό διάδοχο των διαδίκων και εκτελείται κατ' αυτού ⁴⁴⁷.

VI. Πιστοποιητικό καταβολής ΕΝ. Φ.Ι.Α.

Με το άρθρο 9 παρ. 2 του Ν 4223/2013 προστέθηκε άρθρο 54^A στο Ν 4174/2013. Σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 54^A του παραπάνω νόμου, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο τρίτο παρ. Γ.4 του Ν 4254/2014, είναι απαράδεκτη η συζήτηση ενώπιον δικαστηρίου εμπράγματης αγωγής επί ακινήτου, πλην της μονομερούς εγγραφής υποθήκης ή προσημείωσης υποθήκης ή της άρσης κατάσχεσης, αν δεν προσκομισθεί από τον υπόχρεο σε ΕΝ.Φ.Ι. Α., το πιστοποιητικό των παρ. 1 και 3 του άρθρου αυτού, ήτοι πιστοποιητικό της Φορολογικής Διοίκησης, με το οποίο πιστοποιείται ότι το ίδιο ακίνητο, με τα ίδια στοιχεία, περιλαμβάνεται στη δήλωση Ενιαίου Φόρου Ιδιοκτησίας Ακινήτων, καθώς και ότι ο φορολογούμενος έχει καταβάλει, ή νόμιμα απαλλαγεί από τον ΕΝ.Φ.Ι.Α. για το συγκεκριμένο ακίνητο και έχει καταβάλει τις ληξιπρόθεσμες δόσεις, έχει ρυθμίσει ή έχει νόμιμα απαλλαγεί από τον ΕΝ.Φ.Ι.Α. για τα υπόλοιπα ακίνητα, για τα οποία είναι υπόχρεος για

⁴⁴⁵ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 40, αρ. 91, ΜΠρΠερ 234/2011 ΝΟΜΟΣ.

⁴⁴⁶ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 27.

⁴⁴⁷ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 277-278, § 23 αρ. 65-66, Ε. Μπαλογιάννη σε Χ. Απαλαγάκη, ΕρμΚΠολΔ, ο.π., άρθρο 220, σ. 496 – 497, αρ. 1, Κ. Μακρίδου σε Κ.Κεραμέα/Δ. Κονδυλη/Ν. Νίκα, ΕρμΚΠολΔ, τ. Ι, ο.π., άρθρο 220, αρ. 1, ΑΠ 254/2007 ΧρΙΔ 2007, 731, ΕφΑΘ 3465/2003 ΕΛΛΔνη 2004, 197, ΕφΑΘ 8775/1989 ΝοΒ 29, 357, ΕιρΡοδ 75/2010 ΝΟΜΟΣ.

τα πέντε προηγούμενα έτη. Ήδη η ανωτέρω διάταξη έχει κριθεί αντισυνταγματική από μερίδα της νομολογίας⁴⁴⁸.

VII. Απόδειξη της νομής

Ο ενάγων πρέπει να ισχυρισθεί και να αποδείξει ότι είχε τη νομή (ή την οιονεί νομή) του επίδικου πράγματος κατά το χρόνο της αποβολής από τη νομή ή της διατάραξης της νομής και τούτο διότι δεν αναγνωρίζεται από το νόμο τεκμήριο ως προς την ύπαρξη νομής από το ότι κάποτε αποκτήθηκε νομή, αλλά ο ενάγων θα πρέπει να αποδείξει ότι εξακολουθεί να είναι νομέας κατά τον παραπάνω κρίσιμο χρόνο⁴⁴⁹. Η άσκηση φυσικής εξουσίας στο πράγμα με διάνοια κυρίου αποδεικνύεται με την αναφορά συγκεκριμένων διακατοχικών πραξεων⁴⁵⁰. Ο ενάγων δεν είναι αναγκαίο να επικαλείται και νόμιμο δικαίωμα που στηρίζει αυτή, αφού η νομή προστατεύεται απλώς ως νομή⁴⁵¹. Η απόδειξη της νομής μπορεί να γίνει με οποιοδήποτε αποδεικτικό μέσο, ακόμη και με μάρτυρες (339 σε συνδ. με 393 ΚΠολΔ)⁴⁵². Ο ενάγων στην αγωγή αποβολής θα πρέπει ακόμη να αποδείξει ότι αποβλήθηκε παράνομα και χωρίς τη θέλησή του από τον εναγόμενο, ενώ ο ενάγων της αγωγής διατάραξης υποχρεούται να αποδείξει ότι έχει τη νομή (ή οιονεί νομή) και κατά το χρόνο άσκησης της αγωγής καθώς επίσης και τη διατάραξη που έγινε από τον εναγόμενο⁴⁵³. Η απόδειξη διευκολύνεται και με την εφαρμογή των

⁴⁴⁸ ΜΠρΧαν 210/2014 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΘεσ 15203/2014 ΝΟΜΟΣ.

⁴⁴⁹ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 42-43, αρ. 93-95, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 175, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 479-480, αρ.92, ΑΠ 643/1971 ΝοΒ 20, 198.

⁴⁵⁰ ΕφΝαυπλ 207/2008 ΕΠολΔ 2008, 710, ΕφΔωδ 228/2005 ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΑθ 856/2011 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΡοδ 2/2008 ΝΟΜΟΣ.

⁴⁵¹ ΑΠ 64/1972 ΝοΒ 20, 623, ΑΠ 643/1971 ΝοΒ 20, 198, ΑΠ 579/1970 ΝοΒ 18, 1461, ΕιρΧαν 569/2013 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΧαν 23/2013 Αρμ 2013, 1648, ΕλλΔνη 2013, 891, ΕιρΧαλκ 17/1987 ΕλλΔνη 1988, 773.

⁴⁵² Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 278, § 23 αρ. 67, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 150, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 479, αρ. 91, ΑΠ 415/1973 ΝοΒ 1973, 1303, ΑΠ 643/1971 ΝοΒ 1972, 198.

⁴⁵³ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 278- 279, § 23 αρ. 68, ΑΠ 388/2010 ΝΟΜΟΣ.

τεκμηρίων από τις διατάξεις των άρθρων 980⁴⁵⁴ και 1046 ΑΚ⁴⁵⁵. Δεν αποτελεί απόδειξη της νομής που αμφισβητείται, η μνεία στο συμβόλαιο που πωλητή νομέα⁴⁵⁶. Ο εναγόμενος από την πλευρά του πρέπει να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά που θεμελιώνουν τη ανταγωγή του και τις προτεινόμενες από αυτόν ενστάσεις⁴⁵⁷.

VIII. Παρεμβάσεις, ανακοίνωση δίκης, προσεπίκληση.

Τόσο στη δίκη για αποβολή από τη νομή όσο και στη δίκη για διατάραξη νομής μπορεί να παρέμβουν τρίτοι, είτε με κύρια είτε με πρόσθετη παρέμβαση⁴⁵⁸. Κύρια παρέμβαση μπορεί να ασκήσει π.χ. ο ειδικός διάδοχος του ενάγοντος ή του εναγομένου ή και άλλος τρίτος που ισχυρίζεται ότι αυτός είναι ο νομέας. Πρόσθετη παρέμβαση μπορεί να ασκήσει π.χ. ο δικαιοπάροχος του ενάγοντος ή του εναγομένου ή και άλλος τρίτος, που έχει έννομο συμφέρον να γίνει δεκτή (πρόσθετη παρέμβαση υπέρ του ενάγοντος) ή να απορριφθεί (πρόσθετη παρέμβαση υπέρ του εναγομένου) η αγωγή. Για την κύρια και πρόσθετη παρέμβαση ισχύουν, κατά τα λοιπά, οι γενικές διατάξεις. Το ίδιο ισχύει για την ανακοίνωση δίκης καθώς και την προσεπίκληση στις προκείμενες δίκες⁴⁵⁹.

⁴⁵⁴ «Όποιος άρχισε να κατέχει στο όνομα άλλου, τεκμαίρεται, όσο διατηρεί την κατοχή, ότι κατέχει στο όνομα άλλου».

⁴⁵⁵ «Εκείνος που έχει στη νομή του το πράγμα κατά την έναρξη και τη λήξη ορισμένης χρονικής περιόδου, τεκμαίρεται ότι το νέμεται και κατά τον ενδιάμεσο χρόνο».

⁴⁵⁶ ΑΠ 97/1972 ΝοΒ 20, 723.

⁴⁵⁷ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 279, § 23 αρ. 70, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 480 αρ. 94.

⁴⁵⁸ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 148, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 81, § 27.1, ο ίδιος, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 79, § 25.1, ΕφΚρητ 145/1991 ΕλλΔνη 1992, 1289. .

⁴⁵⁹ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 82, § 28, ο ίδιος, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 81, §26.

IX. Η απόφαση

Η απόφαση μπορεί είτε να απορρίπτει την αγωγή είτε να τη δέχεται εν όλω ή εν μέρει. Και στις δύο περιπτώσεις πρέπει να περιέχει πλήρες σκεπτικό, στηριζόμενο στο ιστορικό της απόφασης, τις αποδείξεις και τις, κατά περίπτωση, εφαρμοστέες διατάξεις⁴⁶⁰.

Ειδικότερα, η απόφαση που εκδίδεται στην αγωγή αποβολής από τη νομή:

α) Υποχρεώνει τον εναγόμενο να αποδώσει το πράγμα, από το οποίο η αποβολή.

β) Αν σωρεύεται στην αγωγή αίτημα αποζημίωσης, υποχρεώνει τον εναγόμενο να καταβάλει τη θετική ή αποθετική ζημία, η οποία εξαιτίας της διατάραξης προξενήθηκε στον ενάγοντα⁴⁶¹.

Η απόφαση που εκδίδεται στην αγωγή διατάραξης της νομής:

α) Υποχρεώνει τον εναγόμενο να άρει το αίτιο της διατάραξης.

β) Απαγορεύει κάθε μελλοντική διατάραξη.

γ) Αν σωρεύεται στην αγωγή αίτημα αποζημίωσης, υποχρεώνει τον εναγόμενο να καταβάλει τη θετική ή αποθετική ζημία, η οποία εξαιτίας της διατάραξης προξενήθηκε στον ενάγοντα.

Αν η διατάραξη παύσει κατά τη διάρκεια της δίκης κατά τρόπο οριστικό, δεν υπάρχει αντικείμενο της αγωγής ως προς τη διατάραξη, μπορεί όμως να εξακολουθήσει η δίκη για τη δικαστική δαπάνη ή για τις ζημίες από τη διατάραξη⁴⁶².

X. Ζητήματα μετά την έκδοση της απόφασης

1. Ένδικα μέσα

⁴⁶⁰ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 82-83, § 29, ο ίδιος, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 81, § 27.

⁴⁶¹ Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 83, § 29.3.

⁴⁶² Κ. Παπαδόπουλος, ο.π, σ. 145, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 81-83, § 27.

Ως προς τα ένδικα μέσα κατά αποφάσεων επί αγωγών νομής πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ αποφάσεων που εκδίδονται κατά τις ειδικές διατάξεις των μικροδιαφορών και αποφάσεων που εκδίδονται κατά την τακτική διαδικασία.

Ειδικότερα, κατά αποφάσεων που εκδίδονται κατά τις διατάξεις για τις μικροδιαφορές επιτρέπεται η άσκηση ανακοπής ερημοδικίας μόνο υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 469 παρ. 1 εδ. β'ΚΠολΔ. Η ανακοπή εγγράφεται στα βιβλία διεκδικήσεων, όταν αφορά ακίνητο (220 ΚΠολΔ). Άσκηση έφεσης δεν είναι επιτρεπτή (512 ΚΠολΔ), ενώ αναίρεση χωρεί, αλλά μόνο για τους λόγους που αναφέρονται στη διάταξη του άρθρου 560 ΚΠολΔ. Αναψηλάφηση είναι γενικά επιτρεπτή, αφού δεν ορίσθηκε διαφορετικά στα άρθρα 538 έως 551 ΚΠολΔ.

Κατά των αποφάσεων που εκδίδονται κατά την τακτική διαδικασία χωρεί ανακοπή ερημοδικίας κατά τα άρθρα 501 επ. ΚΠολΔ, η οποία εγγράφεται στα βιβλία διεκδικήσεων, όταν πρόκειται για ακίνητο. Περαιτέρω, έφεση και αναψηλάφηση χωρούν κατά τις γενικές διατάξεις, ενώ αναίρεση είναι επιτρεπτή μόνο για τους λόγους που αναφέρονται στη διάταξη του άρθρου 560 ΚΠολΔ⁴⁶³.

2. Δεδικασμένο

Η τελεσίδικη απόφαση με την οποία γίνεται δεκτή η αγωγή αποβολής από τη νομή ή η αγωγή διατάραξης της νομής παράγει δεδικασμένο μόνο για το ζήτημα της ύπαρξης ή της ανυπαρξίας της νομής στο πρόσωπο του ενάγοντος, για τον παράνομο χαρακτήρα της προσβολής⁴⁶⁴. Το δεδικασμένο αυτό καλύπτει τη νομή του ενάγοντος η οποία υπάρχει κατά τον κρίσιμο

⁴⁶³ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 151-152, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 84-85, § 30, ο ίδιος, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 83-84, §28.

⁴⁶⁴ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 30, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 86, §31.2, ο ίδιος, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 84-85, §29.2.

χρόνο της αποβολής ή της διατάραξης και κατά το χρόνο άσκησης της αγωγής, όχι όμως και τη νομή του ενάγοντος ή των δικαιοπαρόχων του κατά το χρόνο που προηγήθηκε της αποβολής ή της διατάραξης, ακόμη και αν το ζήτημα αυτό εξετάσθηκε από το δικαστήριο και διατυπώθηκε στο σκεπτικό της απόφασης⁴⁶⁵. Δεδικασμένο δεν παράγεται ούτε ως προς την κυριότητα του ενάγοντος στο επίδικο, ακόμη και αν το δικαστήριο εξέτασε το σχετικό ζήτημα⁴⁶⁶. Επίσης, δεν αποτελεί δεδικασμένο για την κυριότητα και όταν ακόμη η τελευταία βασίζεται στη χρησικτησία, της οποίας ένα από τα στοιχεία είναι και η νομή, διότι η εξέταση της κυριότητας των διαδίκων που γίνεται για να υποβοηθηθεί ο δικαστής στο σχηματισμό της κρίσης του για το αν ο ενάγων είναι νομέας του επιδίκου, δεν δημιουργεί δεδικασμένο για την αγωγή κυριότητας⁴⁶⁷. Ομοίως δεν συντρέχει δεδικασμένο λόγω έλλειψης νομικής αιτίας όταν για το ίδιο ακίνητο, στη μία δίκη κρίθηκε και απορρίφθηκε, ως αβάσιμη, διεκδικητική της κυριότητας ακινήτου αγωγή που θεμελιώνεται σε παράγωγο ή πρωτότυπο τρόπο κτήσης της κυριότητας, ενώ στην άλλη, τη μεταγενέστερη, εισάγεται αγωγή προσβολής της νομής⁴⁶⁸.

Σχετικά το άρθρο 325 περ. 3 ΚΠολΔ ορίζει ότι «το δεδικασμένο ισχύει υπέρ και κατά 3) εκείνων που νέμονται ή κατέχουν το επίδικο πράγμα στο όνομα κάποιου διαδίκου ή διαδόχου του, αδιάφορο αν πρόκειται για σχέσεις εμπράγματα ή ενοχικές», όπως είναι ο κάτοχος, ο επικαρπωτής, ακόμη και

⁴⁶⁵ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 280, § 23 αρ. 73, Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 46, αρ. 102, Η. Γιαννακόπουλος σε Ι. Καράκωστα, ΕρμΑΚ, ο.π., άρθρο 989 αρ. 26, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 153, 176 – 177, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 483, ΑΠ 335/1980 ΝοΒ 1980, 1733, ΑΠ 459/1974 ΕΕΝ 1975, 168, ΑΠ 421/1972 ΝοΒ 1972, 1167, ΑΠ 96/1961 ΝοΒ 1961, 748.

⁴⁶⁶ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 280, § 23 αρ. 73, Σ. Κουσουλής σε Κ. Κεραμέα/ Δ. Κονδύλη/Ν. Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, ο.π., αρθρ. 325 αρ. 9, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 153, 176 – 177, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 483, Ι. Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 86, § 31.2, ο ίδιος, Η αγωγή διαταράξεως της νομής, ο.π., σ. 85, § 29.2, ΑΠ 640/1995 ΕΕΝ 1998, 169.

⁴⁶⁷ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 153 και οι εκεί παραπομπές σε ΑΠ 335/1980 ΝοΒ 28, 1733, ΑΠ 421/1978 ΝοΒ 20, 1167.

⁴⁶⁸ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 46, αρ. 103, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 153, ΑΠ 450/1998 ΕλλΔνη 39, 1286, ΑΠ 284/1992 ΝοΒ 41, 708, ΕφΑθ 1583/2010 ΕφΑΔ 2011, 174, ΕλλΔνη 2011, 1655, ΕφΛαρ 95/2007 Δικογρ 2008, 65, ΕφΛαρ 666/2004 Δικογρ 2005, 266.

αυτός που απέκτησε δικαίωμα προσδοκίας βάσει δικαιοπραξίας υπό αίρεση. Τα παραπάνω αναφερόμενα πρόσωπα δεσμεύονται και αν η διαδοχή συνέβη μετά το πέρας της δίκης. Αν αντίθετα η ειδική διαδοχή λάβει χώρα πριν την έναρξη της εκκρεμοδικίας και η αγωγή ασκηθεί από τον μεταβιβάσαντα, τότε πρόκειται για διεξαγωγή δίκης από μη δικαιούχο διάδικο, ο οποίος δεν νομιμοποιείται ενεργητικά για τη διεξαγωγή της και ο ειδικός διάδοχος δεν δεσμεύεται από το δεδικασμένο. Όταν όμως έχουν διενεργηθεί απλά προπαρασκευαστικές πράξεις χωρίς να ολοκληρωθεί η ειδική διαδοχή (π.χ. επί εκχώρησης, έχει λάβει χώρα η εκχώρηση όχι όμως και η αναγγελία στον οφειλέτη) ο εκδοχέας δεν θεωρείται (ακόμη) ειδικός διάδοχος, οπότε δεν δεσμεύεται καταρχήν από το δεδικασμένο, απέναντι όμως στον τρίτο οφειλέτη δεν αποκτά δικαιώματα και ο τελευταίος έχει εναντίον του τις ενστάσεις από τη βασική του σχέση με τον εκχωρητή κατ'άρθρο 463 ΑΚ. Στην περίπτωση αυτή υποστηρίζεται ότι η απόφαση που εκδόθηκε εναντίον του οφειλέτη ουσιαστικά τριτενεργεί κατά του εκδοχέα⁴⁶⁹.

3. Εκτέλεση της απόφασης

Η τελεσίδικη ή προσωρινά εκτελεστή⁴⁷⁰ απόφαση που δέχεται την αγωγή της αποβολής, εάν αφορά κινητό, εκτελείται με αφαίρεση από το δικαστικό επιμελητή του πράγματος και παράδοσή του σ'εκείνον προς όφελος του οποίου γίνεται η εκτέλεση (941 παρ. 1 ΚΠολΔ)⁴⁷¹. Αν αφορά ακίνητο, η εκτέλεση γίνεται με αποβολή από το δικαστικό επιμελητή εκείνου κατά του οποίου στρέφεται η εκτέλεση και εγκατάσταση εκείνου υπέρ του οποίου γίνεται η εκτέλεση (943 παρ. 1 ΚΠολΔ)⁴⁷². Η απόφαση εκτελείται και κατά των

⁴⁶⁹ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 46 – 47, αρ. 104, Χ. Τριανταφυλλίδης/ Ε. Μπαλογιάννη σε Χ. Απαλαγάκη, ΕρμΚΠολΔ, ο.π., άρθρο 325, σ. 925-726 αρ. 8.

⁴⁷⁰ ΕφΠειρ 401/1195 ΕλλΔνη 37, 1427.

⁴⁷¹ Π. Βαφειάδου/Π. Ρεντούλης σε Χ. Απαλαγάκη, ΕρμΚΠολΔ, ο.π., άρθρο 941, σ. 2103, αρ. 2.

⁴⁷² Αν μετά την εκτέλεση της απόφασης και την εγκατάσταση του νικητή διαδίκου στο ακίνητο ο καθ'ου η εκτέλεση τον αποβάλει και πάλι, ο δικαστικός επιμελητής κάνει επανεγκατάσταση του νικητή διαδίκου με νέα εκτέλεση του ίδιου τίτλου χωρίς να απαιτείται άσκηση νέας αγωγής και

διαδόχων του εναγομένου, εφόσον απέκτησαν τη νομή ή την κατοχή του επιδίκου κατά τη διάρκεια της δίκης ή μετά την έκδοση της απόφασης (325 αρ. 2 και 919 αρ. 1 ΚΠολΔ) καθώς και έναντι εκείνων που νέμονται ή κατέχουν το πράγμα στο όνομα του εναγομένου ή του διαδόχου αυτού (325 αρ. 3 και 919 αρ. 1 ΚΠολΔ), όχι όμως έναντι εκείνου που απέκτησε την κυριότητα κινητού κατ'άρθρ. 1036 επ. ΑΚ (325 εδ. β' και 919 αρ. 1 ΚΠολΔ)⁴⁷³.

Η τελεσίδικη ή προσωρινά εκτελεστή απόφαση που δέχεται την αγωγή της διατάραξης εκτελείται έμμεσα όταν διατάσσει την παύση της διατάραξης (945 – 946 ΚΠολΔ)⁴⁷⁴ και την παράλειψη της διατάραξης στο μέλλον (947 παρ. 1 ΚΠολΔ)⁴⁷⁵, ⁴⁷⁶. Η απόφαση εκτελείται και κατά των ειδικών διαδόχων, εφόσον διατηρείται η διατάραξη⁴⁷⁷. Η αναγκαστική εκτέλεση που λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο του άρθρου 947 ΚΠολΔ αυτού αποτελείται από δύο στάδια και περιλαμβάνει δύο δικαστικές αποφάσεις. Με την πρώτη απόφαση ο εναγόμενος καταδικάζεται σε παράλειψη ή ανοχή και απειλείται εναντίον του χρηματική ποινή και προσωπική κράτηση, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα, για κάθε παράβαση της απόφασης για την περίπτωση της μη συμμόρφωσής του. Η δεύτερη απόφαση εκδίδεται⁴⁷⁸ όταν διαπιστώνεται από πρόθεση⁴⁷⁹

έκδοση νέας απόφασης (Απ. Γεωργιάδης, ο.π., σ. 279 – 280, §23 υποσ. 96, ΜΠρΑθ 3331/1971 ΝοΒ 20, 343, Ειρθεσπρ 8/1995 ΑρχΝ 1995, 169, αντιθ. όμως Ι Σπυριδάκης, Η αγωγή αποβολής από τη νομή, ο.π., σ. 47-48, § 15.

⁴⁷³ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 31.

⁴⁷⁴ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 205, Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 45 αρ. 99, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 154.

⁴⁷⁵ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 280, §23 αρ. 72, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 154.

⁴⁷⁶ Έχει υποστηριχθεί ότι προκειμένου για επιβολή προσωπικής κράτησης, η σχετική απόφαση πρέπει να γίνει τελεσίδικη και κατά συνέπεια δεν κηρύσσεται προσωρινά εκτελεστή (Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 206 και η εκεί παραπομπή σε Α. Μπλάτσιου, «Προσωπική κράτησις και μικροδιαφοραί», ΕΕΝ 36, 285).

⁴⁷⁷ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 990 αρ. 21.

⁴⁷⁸ Από το Μονομελές Πρωτοδικείο, που δικάζει κατά τη διαδικασία των περιουσιακών διαφορών των άρθρων 614 επ. ΚΠολΔ.

παράβαση της (πρώτης) απόφασης, οπότε ο παραβάτης καταδικάζεται σε καταβολή της ποινής και σε προσωπική κράτηση⁴⁸⁰. Υπόκειται δε στις παραπάνω κυρώσεις αδιάφορα αν μετά την παράβαση παραγράφηκε η αξίωση του νομέα από τη διατάραξη ή εξαφανίστηκε η απόφαση που απείλησε την ποινή συνεπεία ενδίκου μέσου, αφού δεν αίρεται με την παραγραφή το γεγονός της παράβασης ούτε δικαιολογείται η απείθεια προς τη δικαστική αρχή⁴⁸¹. Επί περισσοτέρων παραβάσεων οφείλονται ισάριθμες με αυτές χρηματικές ποινές, εκτός κι αν οι παραβάσεις συνδέονται μεταξύ τους σχηματίζοντας φυσική ενότητα ενέργειας του παραβάτη, επιβάλλεται μία μόνο ποινή⁴⁸². Σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 947 ΚΠολΔ, το δικαστήριο μπορεί, εκτός από την απειλή της χρηματικής ποινής και της προσωπικής κράτησης, να επιβάλει στον οφειλέτη να δώσει και εγγύηση για την παράλειψη ή την ανοχή της πράξης. Για την εκτέλεση απόφασης που εκδίδεται στην αγωγή διατάραξης της νομής σε βάρος νομικού προσώπου υπόκεινται σε προσωπική κράτηση οι κατά το καταστατικό εκπρόσωποι του ακόμη κι αν αυτοί δεν ακούν πραγματικά τις εξουσίες τους⁴⁸³. Αν ο καθ' ου είναι πρόσωπο ανάκανο, η πρόθεση και το καταλογιστό κρίνονται από το πρόσωπο του εκπροσώπου. Η χρηματική πάντως ποινή βαρύνει την περιουσία του εκπροσωπούμενου⁴⁸⁴.

⁴⁷⁹ Π. Βαφειάδου/Π.Ρεντούλης σε Χ. Απαλαγάκη, ΕρμΚΠολΔ, ο.π., άρθρο 947, σ. 2120, αρ.6, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 155, ΑΠ 1061/2002 ΕλλΔνη 2002, 799, ΑΠ 47/2002 ΕλλΔνη 2002, 728, ΑΠ 664/1994 ΕλλΔνη 36, 1088.

⁴⁸⁰ ΑΠ 284/2003 ΔΕΕ 2003, 790, Δ 2004, 1015, ΕφΘεσ 1251/1992 ΕλλΔνη 35, 1700.

⁴⁸¹ Τ. Αθανασόπουλος, ο.π., σ. 206, ΑΠ 664/1994 ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 1068/1986 ΕλλΔνη 27, 520.

⁴⁸² ΑΠ 864/1977 ΝοΒ 26, 696, ΑΠ 637/1976 ΝοΒ 25, 18.

⁴⁸³ Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 155.

⁴⁸⁴ ΕφΑθ 520/1976 ΝοΒ 24, 649.

ΣΤ. Σχέση αγωγής αποβολής προς αγωγή διατάραξης

Από τη σύγκριση των άρθρων 987 και 989 ΑΚ καθίσταται σαφής η διαφοροποίηση των αγωγών αυτών στα εξής σημεία⁴⁸⁵: 1) Στις προϋποθέσεις γένεσης της αξίωσης, καθώς στην αγωγή αποβολής απαιτείται αφαίρεση του πράγματος, ενώ στην αγωγή διατάραξης αρκεί η παρεμπόδιση άσκησης όλων των εξουσιών στο πράγμα⁴⁸⁶. 2) Στον δικαιούχο της αξίωσης (ενάγοντα), διότι στην αγωγή αποβολής δεν νοείται διαδοχή στη νομή του ενάγοντος, αφού αυτή ήδη αφαιρέθηκε με πράξη του εναγομένου κι έτσι ο ειδικός διάδοχος του αποβληθέντος μπορεί να ασκήσει αγωγή μόνο μετά από εκχώρηση της αξίωσης. 3) Στον υπόχρεο από τη διατάραξη (εναγόμενο). Εναγόμενος στην αγωγή αποβολής μπορεί να είναι και ο καθολικός ή ο ειδικός διάδοχος, εφόσον η νομή διατηρεί τον επιλήψιμο χαρακτήρα της. Στην αγωγή διατάραξης ελέγχεται μόνο ως αντικειμενικό γεγονός, αν εξακολουθεί η διατάραξη⁴⁸⁷. 4) Στο αίτημα. Στην αγωγή αποβολής το αίτημα συνίσταται στην απόδοση της νομής, ενώ στην αγωγή διατάραξης το αίτημα είναι η παύση της προσβολής και η παράλειψή της στο μέλλον. 5) Κατά την εκτέλεση. Η αγωγή αποβολής εκτελείται άμεσα με βάση τις διατάξεις των άρθρων 941 και 943 ΚΠολΔ, ενώ η αγωγή διατάραξης έμμεσα βάσει των διατάξεων των άρθρων 945-947 ΚΠολΔ⁴⁸⁸.

⁴⁸⁵ Β. Βαθρακοκύλης, Η νομή, ο.π., σ. 482-483, αρ. 1567, Μ.Γεωργιάδου, ο.π., σ. 25 αρ. 50, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 989-990 αρ. 8.

⁴⁸⁶ ΑΠ 1260/1998 ΕλλΔνη 1999, 66, ΕφΑθ 848/2009 ΕλλΔνη 2010, 823, ΜΠρΒολ 197/2008 Αρμ 2009, 1680.

⁴⁸⁷ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 264, §23 αρ. 31-33.

⁴⁸⁸ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 264, §23 αρ. 32.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η ΑΓΩΓΗ ΠΕΡΙ ΑΠΑΙΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΝΟΜΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΑΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΟΥ ΠΛΟΥΤΙΣΜΟΥ (CONDICTIO POSSESSIONIS)

A. Αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού

I. Εισαγωγικά

Η νομή ενέχει περιουσιακή αξία καθ'εαυτή, ήτοι ανεξάρτητα από το εμπράγματο ή ενοχικό δικαίωμα που τυχόν δικαιολογεί την ύπαρξη της (11 αρ. 1 ΚΠολΔ). Συνοδεύεται από σημαντικά οικονομικά πλεονεκτήματα, στα οποία συγκαταλέγεται η χρήση, η οικονομική αξιοποίηση και η εκμετάλλευση του πράγματος. Πέραν τούτου, ο νόμος συναρτά προς το φυσικό εξουσιασμό του πράγματος ιδιαίτερα νομικά πλεονεκτήματα, όπως συνάγεται λ.χ. από τη διάταξη του άρθρου 1110 ΑΚ που καθιερώνει στην περίπτωση των κινητών τεκμήριο κυριότητας υπέρ του νομέα, καθώς και από τις διατάξεις των άρθρων 1066 – 1068 ΑΚ για την κτήση καρπών και συστατικών, σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 1096 επ. ΑΚ που ανάγουν τη νομή (ή κατοχή) σε νόμιμο λόγο κτήσης και διατήρησής τους. Επίσης, η νομή οδηγεί, όταν συντρέχουν και άλλες προϋποθέσεις, σε κτήση κυριότητας με χρησικτησία⁴⁸⁹. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η νομή αντιμετωπίζεται στο νόμο ως αγαθό δεκτικό χρηματικής αποτίμησης και ως τέτοιο αποτελεί πηγή πορισμού περιουσιακής ωφέλειας στο νομέα⁴⁹⁰. Εξάλλου, ρητά ορίζει ο νόμος ότι η προσβολή της νομής παρέχει, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του αδικήματος, και αξίωση αποζημίωσης (987 εδ. β' και 989 εδ. β' ΑΚ)⁴⁹¹.

Η περιουσιακή αυτή υπόσταση της νομής έχει, μεταξύ άλλων, ως αποτέλεσμα ότι, αν η κτήση της γίνει χωρίς νόμιμη αιτία από την περιουσία

⁴⁸⁹ Λ. Κιτσαράς, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού (απαίτηση νομής, *condictio possessionis*), ΧρΠΔ 2013, σ. 641.

⁴⁹⁰ Ι. Σπυριδάκης, Εμπράγματο Δίκαιο, τ. Α', 2001, σ. 327.

⁴⁹¹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 283, § 24 αρ. 8.

άλλου, ο αποκτών υπόκειται στην αξίωση του αδικαιολόγητου πλουτισμού⁴⁹² (904 ΑΚ)⁴⁹³. Ο θεσμός του αδικαιολόγητου πλουτισμού εφαρμόζεται και στη νομή προκειμένου να αποκατασταθεί η ισορροπία που διαταράσσεται λόγω αδικαιολόγητων μετακινήσεων περιουσιακών στοιχείων και να εκπληρωθεί η λειτουργία της επανορθωτικής δικαιοσύνης. Η αξίωση / αγωγή αυτή, η οποία μάλιστα χαρακτηρίζεται από το προϊσχύσαν δίκαιο ως απαίτηση νομής (condictio possessionis)⁴⁹⁴, προστατεύει τη νομή (και την κατοχή), δεν ρυθμίζεται όμως ειδικά στο κεφάλαιο για τη νομή, αλλά υπάγεται στη γενική ρύθμιση των άρθρων 904 ΑΚ επ.⁴⁹⁵.

II. Ιστορική εξέλιξη του θεσμού

Η εν λόγω αξίωση μνημονεύεται αρχικά στους ιουστινιάνειους Πανδέκτες, χωρίς ωστόσο το ρωμαϊκό δίκαιο να αναγνωρίζει ένα γενικευμένο μέσο ανατροπής αδικαιολόγητων περιουσιακών μετακινήσεων με τη μορφή μιας condictio possessionis. Αυτοτελή πραγμάτευση γνώρισε το φαινόμενο για πρώτη φορά στη γερμανική πανδεκτιστική επιστήμη του 19^{ου} αιώνα⁴⁹⁶,

⁴⁹² Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 283, § 24 αρ. 7, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 486, αρ. 5, Π. Φίλιος, Εμπράγματο Δίκαιο, Δ' έκδοση, 2011, § 47B, ΑΠ 1112/2008 ΧρΙΔ 2009, 228, ΕλλΔνη 2008, 783, ΑΠ 632/2006 ΧρΙΔ 2006, 701, ΑΠ 657/2005 ΕλλΔνη 2005, 1116, ΕφΑθ 1101/1996 ΕλλΔνη 1996, 1667.

⁴⁹³ Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, «όποιος έγινε πλουσιότερος χωρίς νόμιμη αιτία από την περιουσία ή με ζημία άλλου έχει υποχρέωση να αποδώσει την ωφέλεια. Η υποχρέωση αυτή γεννιέται ιδίως σε περίπτωση παροχής αχρεώστητης ή παροχής για αιτία που δεν επακολούθησε ή έληξε ή αιτία παράνομη ή ανήθικη. – Με παροχή εξομοιώνεται και η συμβατική αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει χρέος».

⁴⁹⁴ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 283, § 24 αρ. 7.

⁴⁹⁵ Ι. Σπυριδάκης, Εμπράγματο Δίκαιο, τ. Α', ο.π., σ. 327.

⁴⁹⁶ Ο Carl Georg Bruns, ο οποίος θεωρείται σήμερα ο εισηγητής του θεσμού, είναι ο πρώτος που κάνει λόγο για μια γενική condictio possessionis sine causa, στην οποία καταλογίζει συμπληρωματική λειτουργία έναντι των αγωγών της νομής. Μάλιστα κατά τον Bruns ακόμη και ο κακόπιστος νομέας είναι άξιος προστασίας, γιατί η νομή χρησικτησίας (έστω έκτακτης) υπήρξε ήδη στην περιουσία του (Απ. Χελιδόνης, Condictio possessionis και υπέρ του κακόπιστου νομέα; ΝοΒ 48 (2000), 1350).

πλην όμως κορυφαίοι γερμανοί νομικοί εξέφρασαν επιφυλακτικότητα για τη δικαιοπολιτική χρησιμότητα του θεσμού. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η εικόνα του θεσμού παρέμεινε συγκεχυμένη στη γερμανική νομική επιστήμη του 19^{ου} αιώνα. Η γερμανική θεωρία φάνηκε κατ' αρχήν έτοιμη να συζητήσει τις δυνατότητες αναγνώρισης του θεσμού, τον θεώρησε όμως ακόμη αβέβαιο και ανεπαρκώς μελετημένο. Για το λόγο αυτό αποφεύχθηκε ρύθμισή του στο γερμανικό Αστικό Κώδικα, παρά τις αρχικές προθέσεις των συντακτών του. Ο ελληνικός Αστικός Κώδικας ακολούθησε ως προς το αποτέλεσμα τις γερμανικές επιφυλάξεις⁴⁹⁷.

III. Προϋποθέσεις αξίωσης αδικαιολόγητου πλουτισμού

Για τη γέννηση της αξίωσης αδικαιολόγητου πλουτισμού ως *condictio possessionis* απαιτείται η συνδρομή των κατωτέρω προϋποθέσεων⁴⁹⁸: α) Κτήση νομής «από την περιουσία ή με ζημία άλλου» (904 παρ. 1 εδ. α ΑΚ). Για τη θεμελίωση της αξίωσης αυτής είναι αδιάφορο αν η νομή αποκτήθηκε με αφαίρεση, με ή χωρίς ενέργεια του αποκτώντος (π.χ. το πρόβατο ξέκοψε από το κοπάδι του Α και ακολούθησε το κοπάδι του Β, ο υπάλληλος που φυλάσσει τα παλτά των πελατών εστιατορίου παραδίδει κατά λάθος όμοιο ξένο παλτό σε τρίτον) ή αν επήλθε με τη βούληση του προηγούμενου νομέα (π.χ. ο Α πώλησε ακύρως το χωράφι του στον Β και θεωρώντας την πώληση έγκυρη, του το παρέδωσε) ή χωρίς αυτήν⁴⁹⁹. Στην κατηγορία αυτή εντάσσεται η με σύμβαση άκυρη ή σε ανήθικη αιτία στηριζόμενη καθώς και η χωρίς σύμβαση επερχόμενη είτε από τύχη είτε λόγω εγκληματικής πράξης μετάσταση της ξένης νομής στον εναγόμενο⁵⁰⁰. Αρκεί και εκούσια εγκατάλειψη της νομής, σε συμμόρφωση με απόφαση ασφαλιστικών μέτρων νομής, κατόπιν σχετικής

⁴⁹⁷ Απ. Χελιδόνης, ο.π., 1349 – 1351.

⁴⁹⁸ Β.Βαθρακοκοίλης, Η νομή ο.π., σ. 410, αρ. 1341, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 284, § 24 αρ. 9, Ι. Σπυριδάκης, Εμπράγματο Δίκαιο, τ. Α', ο.π., σ. 328.

⁴⁹⁹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 284, § 24 αρ. 10, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 34.

⁵⁰⁰ Β. Βαθρακοκοίλης, Η νομή, ο.π. σ. 410, αρ. 1341.

αίτησης του εναγόμενου⁵⁰¹. β) Έλλειψη νόμιμης αιτίας για την κτήση αυτή. Έλλειψη νόμιμης αιτίας υπάρχει, όταν δεν υπάρχει νόμιμος λόγος που να δικαιολογεί την κτήση της νομής από τον πλουτήσαντα. γ) Πλουτισμός του αποκτήσαντος τη νομή, που κρίνεται κατά περίπτωση. Η αξίωση απόδοσης της νομής κατ' άρθρο 904 ΑΚ γεννιέται και όταν δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της διάταξης του άρθρου 987 ΑΚ. Αρκεί να αποκτήθηκε η νομή χωρίς νόμιμη αιτία από την περιουσία ή με ζημία του προηγούμενου νομέα⁵⁰².

IV. Αδικοιολόγητη κτήση νομής με παράδοση και χωρίς παράδοση

Οι περιπτώσεις άσκησης της απαίτησης νομής βάσει της υπόψη διάταξης μπορούν να καταταγούν σε δύο κατηγορίες : α) σε απαίτηση νομής που περιήλθε στον εναγόμενο με παράδοση και β) σε απαίτηση νομής που περιήλθε σε αυτόν χωρίς παράδοση.

Οι υπαγόμενες στην πρώτη κατηγορία περιπτώσεις έχουν ως προϋπόθεση τη σύναψη εμπράγματης σύμβασης μεταβίβασης της νομής, η οποία ως αφηρημένη σύμβαση μεταβιβάζει έγκυρα τη νομή σ' αυτόν που την παραλαμβάνει. Η περαιτέρω όμως τύχη της νομής αυτής επηρεάζεται από την αιτία της ενοχικής σύμβασης. Τέτοιες περιπτώσεις είναι: α) στην περίπτωση παράδοσης της νομής επί ανύπαρκτης αιτίας, οπότε αυτός που παρέδωσε έχει δικαίωμα να την αναζητήσει με την εν λόγω αγωγή. Αν όμως ο παραδώσας το πράγμα γνώριζε ότι παραδίδει τη νομή αχρεωστήτως, δεν έχει, κατά τη διάταξη του άρθρου 904 ΑΚ, δικαίωμα αναζήτησης, γιατί πρόκειται για δωρεά. Ακόμη δεν έχει δικαίωμα αναζήτησης της νομής που μεταβιβάστηκε αχρεωστήτως αν η μεταβίβαση έγινε σε εκπλήρωση ιδιαίτερου καθήκοντος ή από λόγους ευπρέπειας σύμφωνα με το άρθρο 906 ΑΚ, β) στην περίπτωση παράδοσης της νομής με αντιπαροχή, η οποία δεν επακολούθησε. Η απαίτηση για επιστροφή της νομής που παραδόθηκε, δημιουργείται με τη ματαίωση της αντιπαροχής, γ) στην περίπτωση της παράδοσης της νομής σε εκπλήρωση παράνομης ή ανήθικης υποχρέωσης

⁵⁰¹ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 285, § 24 υποσ. 3, ΕφΑθ 7769/1978 ΝοΒ 27, 1486.

⁵⁰² Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 34, ΕφΑθ 2731/2009 ΕΕΝ 37, 165.

(907 ΑΚ), δ) στην περίπτωση παράδοσης της νομής σε εκπλήρωση υποχρέωσης που έχει αποσβεσθεί (*causa finita*), ε) στην περίπτωση παράδοσης της νομής σε εκπλήρωση υποχρέωσης από άκυρη αιτία (*sine cause*) (ως παράδοση νομής ακινήτου σε εκτέλεση σύμβασης, για την οποία δεν καταρτίστηκε συμβολαιογραφικό έγγραφο κατά τη διάταξη του άρθρου 369)⁵⁰³.

Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται διάφορες περιπτώσεις κτήσης νομής από τρίτο, στον οποίο περιήλθε αυτή, όχι με βάση το νομέα, αλλά με κάθε άλλο τρόπο. Στις περιπτώσεις αυτές ο τρίτος, ο οποίος δεν έχει δικαίωμα κτήσης του πράγματος, θεωρείται ως κάτοχος χωρίς νόμιμη αιτία και κατά συνέπεια υποχρεούται σε επιστροφή του πράγματος στο νομέα. Αυτό συμβαίνει στις περιπτώσεις : α) Επί συνάφειας (1058 – 1060 ΑΚ), οπότε ο κύριος και νομέας του κυρίου ακινήτου γίνεται κύριος και νομέας του όλου και συνεπώς αυτός καθίσταται αδικαιολόγητα πλουσιότερος και ως τέτοιος υποχρεούται στην αξία της νομής του παρεπόμενου πράγματος που συνάφθηκε ή συμμίχθηκε. Το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση του άρθρου 1061 (βλ. 1063 ΑΚ). β) Σε περίπτωση αφαίρεσης της νομής τρίτου χωρίς δικαίωμα. Στην περίπτωση αυτή αυτός που στερήθηκε τη νομή έχει προστασία με την αγωγή αποβολής κατά την 987 ΑΚ και τις περί αδικοπραξιών διατάξεις κατά τις 934 επ. ΑΚ. Παράλληλα όμως ο νομέας έχει και την προστασία από τη διάταξη του άρθρου 904 ΑΚ, καθόσον ο αφαιρέσας κατέστη πλουσιότερος χωρίς νόμιμη αιτία⁵⁰⁴. γ) Στις περιπτώσεις των άρθρων 1036, 1040, 734 ΑΚ⁵⁰⁵.

⁵⁰³ Β. Βαθρακοκόιλης, *Η νομή*, ο.π., σ. 410, αρ. 1342, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 186, Δ. Μπόσδας, *Η νομή ως αντικείμενο αδικαιολόγητου πλουτισμού*, Νδικ 27, 238-240.

⁵⁰⁴ Κατ' άλλη άποψη, η αγωγή αδικαιολόγητου πλουτισμού δεν μπορεί να ασκηθεί σε περίπτωση αποβολής, για να μην καταστρατηγούνται με τον τρόπο αυτό οι διατάξεις των άρθρων 987 επ. (Β. Βαθρακοκόιλης, *Η νομή*, σ. 451, αρ. 1475 και η εκεί παραπομπή σε Δημοσθένους, ΕΕΝ 28, 605, ΕΕΝ 28, 605).

⁵⁰⁵ Χρ. Θηβαίος, *Το δίκαιον της νομής*, Γ' τόμος, ο.π., σ. 320 – 322, Β.Βαθρακοκόιλης, *Η Νομή*, ο.π., σ. 411, αρ. 1343, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 186.

V. Η αιτία κτήσης της νομής

Τίθεται το ερώτημα αν η αιτία για την παράγωγη κτήση και διατήρηση της νομής δύναται να είναι μία αυτοτελής ενοχική υποσχετική σύμβαση (π.χ. πώληση, δωρεά κλπ) η οποία να λειτουργεί ανεξάρτητα από την εμπράγματη για την κυριότητα σύμβαση.

Η μάλλον κρατούσα γνώμη⁵⁰⁶, η οποία δίνει καταφατική απάντηση στο ανωτέρω ερώτημα, επιχειρεί να μεταφέρει στο πεδίο της παράγωγης κτήσης της νομής, την οποία αντιμετωπίζει ως αντικείμενο αυτοτελούς συναλλαγής, τα ισχύοντα στις εμπράγματες μεταβιβαστικές συμβάσεις, μη λαμβάνοντας ωστόσο υπόψη το γεγονός ότι η νομή δεν αποτελεί εμπράγματο δικαίωμα. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, ο δυνάμει άτυπης πώλησης ακινήτου αποκτήσας τη νομή του αγοραστής έχει δικαίωμα να αρνηθεί να το αποδώσει στον πωλητή, επικαλούμενος την προς αυτόν πώληση της νομής καθ'εαυτήν κατά μετατροπή, σύμφωνα με το άρθρο 182 ΑΚ, της άκυρης πώλησης της κυριότητας σε άκυρη πώληση της νομής, η οποία είναι άτυπη. Κατ' ακολουθία των προεκτεθέντων, ο νομέας μπορεί να αποκρούσει τη διεκδικητική αγωγή με την ένσταση του άρθρου 1095 ΑΚ, η οποία, κατ' εξαίρεση εδώ, θα είναι ανατρεπτική και όχι αναβλητική, όπως συμβαίνει κατά κανόνα, αφού ο κύριος αποξενώνεται οριστικά από την εξουσία δίωξης. Αν οι σκέψεις αυτές μεταφερθούν στην αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι στις περιπτώσεις αυτές υπάρχει νόμιμη αιτία διατήρησης του πλουτισμού, η οποία έγκειται στην πώληση, ανταλλαγή, δωρεά κλπ της νομής του ακινήτου.

Σύμφωνα με την ορθότερη άποψη, η εξουσία δίωξης δεν μπορεί να εκχωρηθεί αυτοτελώς από τον κύριο σε τρίτο⁵⁰⁷, διότι συνιστά αναπόσπαστο περιεχόμενο της κυριότητας. Συμφωνίες που αλλοιώνουν το περιεχόμενο της

⁵⁰⁶ Λ. Κιτσαράς, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, ο.π., σ. 647 και οι εκεί παραπομπές σε Ι. Αραβαντινό, Ακυρότης, μερική ακυρότης, μετατροπή, 1957, σ. 104 επ, ΑΠ 809/1989 ΕΕΝ 1990, 241, ΝοΒ 1990, 1434.

⁵⁰⁷ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, σ. 731, § 58 αρ. 4, Λ. Κιτσαράς, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, ο.π., σ. 648.

κυριότητας αποκλείονται βάσει της αρχής του *numerus clausus*. Η ορθότητα της θέσης αυτής δεν αναιρείται από την προβλεπόμενη στο νόμο δυνατότητα αυτοτελούς μεταβίβασης της νομής κατ'άρθρ. 976 επ. ΑΚ, στην οποία μπορεί να προβεί και ο μη δικαιωματικός νομέας, ακόμη και έναντι ανταλλάγματος. Η μεταβίβαση μόνο της μη δικαιωματικής νομής δικαιολογείται στην εξαιρετική περίπτωση που με αυτή πρόκειται να συνενωθούν στο πρόσωπο του αποκτώντος το δικαίωμα της κυριότητας, την οποία αυτός είχε ή ισχυριζόταν ότι έχει, με τη νομή που είχε ο μεταβιβάζων νομέας, με τον οποίο ο αποκτών διαφιλονικούσε, ή, όταν ο κύριος και νομέας μεταβιβάζουν κυριότητα και νομή, αντίστοιχα, στο ίδιο πρόσωπο. Σε κάθε άλλη περίπτωση η μεταβίβαση της μη δικαιωματικής νομής, ακόμη κι αν ο αποκτών υπεβλήθη σε οικονομική θυσία για την απόκτησή της, δεν θα έχει νόμιμη αιτία για τη διατήρησή της. Το αναιιώδες της σύμβασης για τη μεταβίβαση της νομής διευκολύνει τη μεταβίβασή της και ισχυροποιεί την έννομη θέση του νομέα, που αντιδικεί με τον κύριο, όταν ο τελευταίος καταφεύγει στην προστασία που του παρέχει ο νόμος στο πλαίσιο των διατάξεων για τη νομή (984 επ. ΑΚ). Στο πλαίσιο αυτό δεν ενδιαφέρει η ύπαρξη και το κύρος της αιτίας της μεταβίβασης της νομής αλλά το επιλήψιμο ή μη αυτής. Αντίθετα, στο πλαίσιο της αξίωσης του αδικαιολόγητου πλουτισμού, η ένσταση της διάταξης του άρθρου 1095 ΑΚ προϋποθέτει υπάρχουσα κάποια έγκυρη και αντιτάξιμη στον κύριο εμπράγματη, ενοχική, οικογενειακή, κληρονομική κ.λ.π. σχέση, η οποία να παρέχει στον εναγόμενο εξουσία χρήσης αντιτασσόμενη στον ενάγοντα κύριο. Όταν μεταβιβάζεται η νομή καθ' εαυτήν για αιτία η οποία δεν συνδέεται με τη μεταβίβαση της κυριότητας, η αιτία αυτή δεν αποτελεί νόμιμη αιτία διατήρησης της νομής ως πλουτισμού αντιτασσόμενη στο δικαιωματικό νομέα, που αξιώνει την απόδοσή της με την *condictio possessionis*⁵⁰⁸. Κατά συνέπεια, όταν η πώληση της κυριότητας ακινήτου πάσχει, η νομή παραδίδεται στον αγοραστή από τον πωλητή – κύριο χωρίς νόμιμη αιτία. Πώληση της νομής αυτοτελώς δεν νοείται. Αντιστρόφως, όταν η αιτία για τη μεταβίβαση της κυριότητας (π.χ. πώληση) είναι ισχυρή, η κτήση της νομής από τον αποκτώντα (π.χ. αγοραστή) στηρίζεται σε νόμιμη αιτία ανεξαρτήτως αν

⁵⁰⁸ Π. Κορνηλάκης, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, ο.π., § 28 1.4, ΟΛΑΠ 26/1990 ΕΛΛΔνη 1990, 1604.

ακολούθησε έγκυρη εκ μέρους του κτήση της κυριότητας. Δικαίωμα να αποκρούσει την *condictio possessionis*, όπως και τη διεκδικητική αγωγή με την ανατρεπτική εν προκειμένω ένσταση της δικαιωματικής νομής (ή κατοχής), έχει και ο κάθε διάδοχος του αγοραστή⁵⁰⁹, ⁵¹⁰.

VI. Νομική φύση αξίωσης

Ως προς τη νομική της φύση, η αξίωση του αδικαιολόγητου πλουτισμού, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 904 ΑΚ, δεν αποτελεί ένδικο βοήθημα προστασίας της νομής αλλά είναι ενοχική προς απόδοση του πλουτισμού⁵¹¹. Αυτό ισχύει και στην περίπτωση που αντικείμενο της αξίωσης είναι η αυτούσια απόδοση συγκεκριμένου πράγματος, εν προκειμένω της νομής⁵¹², όπως ρητά προβλέπεται στο άρθρο 908 ΑΚ ⁵¹³.

Η *condictio possessionis*, παρά τον ενοχικό της χαρακτήρα, λειτουργεί συμπληρωματικά προς τις διατάξεις του εμπραγμάτου δικαίου και εμφανίζει χαρακτηριστικά που ομοιάζουν ουσιαστικά προς τις εμπράγματα αγωγές και ιδίως τη διεκδικητική, αλλά με ανεστραμμένο ως προς εκείνες το βάρος επίκλησης και απόδειξης του προσβληθέντος δικαιώματος, που παρέχει δικαίωμα φυσικού εξουσιασμού⁵¹⁴.

⁵⁰⁹ Λ. Κιτσαράς, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, ο.π., σ. 649.

⁵¹⁰ Βλ. και αντίθετη και κρατούσα άποψη, σύμφωνα με την οποία η ένσταση του πωληθέντος και παραδοθέντος πράγματος δεν μπορεί να προταθεί από τον ειδικό διάδοχο του αγοραστή, όταν δεν συντρέχει το πραγματικό της διάταξης του άρθρου 281 ΑΚ (Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, § 58 αρ. 43).

⁵¹¹ Γ. Μπαλής, ο.π., § 13, Η. Γιαννακόπουλος σε Ι. Καράκωστα, ΕρμΑΚ, ο.π., άρθρο 987 αρ. 14, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 186.

⁵¹² ΕφΑθ 1101/1996 Αρμ 1996, 1329.

⁵¹³ Στο άρθρο 908 ΑΚ, με παράτιτλο «Έκταση της ευθύνης του λήπτη», ορίζεται ότι «Ο λήπτης οφείλει να αποδώσει το πράγμα που έλαβε ή το αντάλλαγμα που τυχόν έλαβε απ' αυτό. Οφείλει επίσης να αποδώσει και τους καρπούς που συνέλεξε καθώς και οτιδήποτε απέκτησε από το πράγμα».

⁵¹⁴ Λ. Κιτσαράς, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, ο.π., σ. 646, 651 – 652.

Περαιτέρω, ερίζεται το ζήτημα αν η προκείμενη αγωγή είναι ή όχι επιβοηθητικής φύσης, ήτοι αν μπορεί να ασκηθεί όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις άσκησης της αγωγής από τη σύμβαση ή από την αδικοπραξία καθώς και αν μπορεί να ασκηθεί πριν την παραγραφή των αγωγών προστασίας της νομής⁵¹⁵.

Β. Η αγωγή περί απάιτησης της νομής με βάση τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού

Ι. Στοιχεία της βάσης της αγωγής

Τα στοιχεία της βάσης της προκείμενης αγωγής, για να είναι πλήρης και ορισμένη, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 118 εδ. 4 και 216 ΚΠολΔ, όταν με αυτή ζητείται η απόδοση της νομής, είναι τα παρακάτω⁵¹⁶:

α) Ύπαρξη νομής του ενάγοντος κατά το χρόνο απώλειας της νομής, αδιάφορα από το χρόνο της έναρξης.

β) Αντικείμενο της αγωγής και περιγραφή αυτού.

αα) Αντικείμενο. Αντικείμενο της αγωγής αυτής είναι η νομή που περιήλθε στον εναγόμενο χωρίς νόμιμη αιτία, στην οποία (νομή) βρίσκεται ο εναγόμενος κατά την επίδοση της αγωγής, οι φυσικοί καρποί που έχουν συλλεχθεί από το επίδικο και κάθε τι που ο εναγόμενος απέκτησε από το πράγμα (908 ΑΚ). Στην τελευταία περίπτωση υπάγεται κυρίως το οικονομικό αντάλλαγμα που έχει εισπράξει ο εναγόμενος λόγω της περαιτέρω διάθεσης του επιδίκου σε τρίτο, καθώς επίσης και η κατά το άρθρο 1009 ΑΚ κτήση καρπών, που πέφτουν από το γειτονικό δένδρο στο αδικαιολόγητα κατεχόμενο ακίνητο (908 ΑΚ)⁵¹⁷.

⁵¹⁵ Βλ. αναλυτικά κατωτέρω (τρίτο μέρος, Ε).

⁵¹⁶ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 62, αρ. 132, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 187, αρ. 7, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 487, ΑΠ 1112/2008, ο.π., ΑΠ 632/2006, ο.π., ΕφΑθ 352/2001 ΕλλΔνη 2001, 808, ΕφΑθ 2431/1997 ΕλλΔνη 1998, 191, ΜΠρΑθ 3016/2010 ΝΟΜΟΣ.

⁵¹⁷ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ τόμος, ο.π., σ. 327, Κ. Παπαδόπουλος σ. 187.

ββ) Περιγραφή του αντικειμένου της αγωγής, σύμφωνα με όσα ανωτέρω αναφέρονται για την περιγραφή του αντικειμένου στις αγωγές νομής⁵¹⁸.

γ) Πλουτισμός του αποκτήσαντος τη νομή, ήτοι κτήση της νομής του επιδίκου από τον εναγόμενο με οποιονδήποτε τρόπο και κατοχή του κατά το χρόνο επίδοσης της αγωγής⁵¹⁹. Δεν προϋποθέτει προσβολή της νομής, αλλά μόνο πλουτισμό από αλλότρια νομή, ανεξάρτητα με ποιον τρόπο αυτός ο πλουτισμός επήλθε. Κρίσιμο, δηλαδή στοιχείο για την αξίωση αυτή είναι η ύπαρξη πλουτισμού, δηλαδή η αντικειμενική αύξηση της περιουσίας του εναγομένου χωρίς νόμιμη αιτία σε βάρος της περιουσίας του ενάγοντος⁵²⁰ ή «με ζημία» του⁵²¹. Επομένως, μπορεί να ασκηθεί και όταν ο ίδιος ο νομέας παρέδωσε το πράγμα στον εναγόμενο από πλάνη ή αχρεώσητα⁵²². Δεν ενδιαφέρει εάν η κτήση της νομής (ή και της κατοχής) επήλθε με ή και δίχως τη βούληση του νομέα. Δεν ενδιαφέρει, επίσης και εάν ο ενάγων είναι κακόπιστος⁵²³.

ε) Αξία της νομής.

δ) Έλλειψη νόμιμης αιτίας για την κτήση και διατήρηση του επιδίκου⁵²⁴. Έλλειψη νόμιμης αιτίας υπάρχει, όταν δεν υπάρχει νόμιμος λόγος που να δικαιολογεί την κτήση της νομής από τον πλουτήσαντα⁵²⁵. Η εν λόγω αγωγή αδικαιολόγητου πλουτισμού λαμβάνει τις γνωστές μορφές ως αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού, ήτοι ως απαίτηση νομής με βάση άδικη αιτία, ως

⁵¹⁸ Βλ. ανωτέρω (μέρος δεύτερο, Β.Ιγ).

⁵¹⁹ ΑΠ 255/1983 ΝοΒ 31, 1562, ΕφΑθ 2721/1969 Αρμ 24, 319.

⁵²⁰ Α. Κοτζάμπαση, Η αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού στις περιπτώσεις όπου αυτός «επιβάλλεται» χωρίς τη θέληση του λήπτη, ΕλλΔνη 1993, 511.

⁵²¹ Μ. Σταθόπουλος στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη- Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 904 αρ. 17.

⁵²² Β. Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 271.

⁵²³ Απ. Χελιδόνης, ο.π., σ. 1349.

⁵²⁴ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγατο Δίκαιο, ο.π., σ. 284, § 24, αρ.9, ΟΛΑΠ 2/1987 αδημ., ΕφΘεσ 2029/2013 Δ/ΝΗ 2014/...1471, ΕφΑθ 352/2001 Δ/ΝΗ 2001 (809),

⁵²⁵ Ι. Σπυριδάκης, Εμπράγατο Δίκαιο, τ. Α', ο.π., σ. 328.

αχρεωστήτως δοθείσα και εξαιτίας έλλειψης αιτίας ή αιτίας ανήθικης ή παράνομης. Ο ενάγων, λοιπόν, αρκεί να επικαλεσθεί και να αποδείξει την παράδοση της νομής στον εναγόμενο για κάποια αιτία, η οποία όμως δεν ισχύει ή έληξε κλπ.

II. Διάδικοι

1. Ενάγων

Ενάγων της αγωγής αυτής μπορεί να είναι ο νομέας του επιδίκου κατά το χρόνο της απώλειας της νομής. Ενάγων μπορεί να είναι και αυτός που ζημιώθηκε από άκυρη αναγκαστική εκτέλεση για κάθε ωφέλεια που προσπορίσθηκε ο εναγόμενος από αυτή⁵²⁶. Αρκεί η ιδιότητα του νομέα, χωρίς να απαιτείται συγχρόνως η ιδιότητα του κυρίου⁵²⁷. Ενάγων μπορεί να είναι επίσης και ο συννομέας ο οποίος μπορεί να στραφεί τόσο κατά τρίτων όσο και κατά των λοιπών συννομέων που απέκτησαν την ιδανική του μερίδα χωρίς νόμιμη αιτία, ο κληρονόμος του νομέα⁵²⁸ (άρθρο 983 ΑΚ), ο οποίος μπορεί να συνεχίσει τη δίκη που έχει διακοπεί με το θάνατο του νομέα - κληρονομούμενου, ο ειδικός διάδοχος εφόσον του εκχωρήθηκε το δικαίωμα, ο δικαιωματικός κάτοχος με βάση το άρθρο 904 ΑΚ, κατά το οποίο αντικείμενο αδικαιολόγητου πλουτισμού μπορεί να είναι και κάθε ενοχικό δικαίωμα⁵²⁹. Η νομιμοποίηση των κατόχων δεν βρίσκει έρεισμα στη διάταξη του άρθρου 997 ΑΚ, γιατί η διάταξη αυτή κάνει λόγο για αγωγές, στις οποίες όμως δεν εντάσσεται η προκείμενη αγωγή απαίτησης νομής⁵³⁰.

⁵²⁶ ΕφΑθ 7769/1978 Αρμ 32, 938, ΕφΑθ 1495/1969 Αρμ 24, 18 .

⁵²⁷ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ, 188, ΑΠ 1307/1982 ΝοΒ 31, 1342.

⁵²⁸ ΑΠ 297/1979 ΝοΒ 22, 1292.

⁵²⁹ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ τόμος, ο.π., σ. 325.

⁵³⁰ Β. Βαθρακοκύλης, Η νομή, ο.π, σ. 411 αρ. 1345.

Περαιτέρω, ζήτημα ανακύπτει σχετικά με το αν νομιμοποιείται να ασκήσει την προκειμένη αγωγή και ο βοηθός νομής⁵³¹. Ερωτάται, δηλαδή κατά πόσο ο βοηθός νομής μπορεί να θεωρηθεί ως δότης και άρα να τύχει προστασίας με βάση τις διατάξεις των άρθρων 904 επ. ΑΚ. Ο βοηθός νομής είναι το ενδιάμεσο πρόσωπο που χρησιμοποιεί ο νομέας για την άσκηση φυσικής εξουσίας και που δεν έχει το ίδιο φυσική εξουσία (ούτε νομή ούτε κατοχή). Η θέση του βοηθού νομής ως προς το πράγμα δεν είναι ανεξάρτητη και αυτοτελής όπως του κατόχου (μισθωτή, θεματοφύλακα, χρησάμενου, εργολάβου κ.λ.π.), αφού ο βοηθός βρίσκεται σε σχέση εξάρτησης (οικιακής ή υπηρεσιακής⁵³²) με το νομέα, ακολουθώντας τις οδηγίες του τελευταίου⁵³³. Ενόψει των ανωτέρω, γίνεται δεκτό ότι ο βοηθός νομής δεν νομιμοποιείται στην άσκηση της *condictio possessionis*⁵³⁴. Ο βοηθός νομής έχει μόνο δικαίωμα μόνο αυτοδύναμης προστασίας της νομής των πραγμάτων του νομέα⁵³⁵.

Ενεργητικά νομιμοποιείται και ο δανειστής του νομέα πλαγιαστικά (άρθρο 72 ΚΠολΔ)⁵³⁶. υποστηρίζεται ότι ο χρήστης, ενώ έχει και μπορεί να ασκήσει την αγωγή νομής και την αγωγή από τη σύμβαση χρησιδανείου, δεν έχει δικαίωμα να ασκήσει την αγωγή αδικαιολόγητου πλουτισμού⁵³⁷.

⁵³¹ Δ. Μπόσδας, Βοηθητικά πρόσωπα νομής, ΝοΒ 16,542, Γ. Παπαχρήστου, ο.π., σ.126-127.

⁵³² ΕφΑθ 4495/1979 ΝοΒ 27, 998.

⁵³³ Κ. Βαβούσκος, ό.π., σ. 97, παρ. 95, Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 986 αρ. 4, ΕφΑθ 4495/1979 ΝοΒ 27, 998.

⁵³⁴ Γ. Παπαχρήστου, ο.π., σ. 127 υποσ. 85 όπου περαιτέρω αναφορές στους γερμανική θεωρία.

⁵³⁵ Κ. Βαβούσκος, ο.π., σ. 97, παρ. 95, Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 985 αρ. 10, ο ίδιος, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 251, §22 αρ. 11, Η. Γιαννακόπουλος, σε ΕρμΑΚ Ι. Καράκωστα, ο.π., άρθρο 986 αρ. 1, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 47.

⁵³⁶ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 188 – 189, Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 63.

⁵³⁷ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 189.

2. Εναγόμενος

Εναγόμενος στην εν λόγω αγωγή είναι αυτός που απέκτησε και διατηρεί τη νομή ή την ιδανική μερίδα του ενάγοντος πάνω στη νομή χωρίς νόμιμη αιτία. Εναγόμενος μπορεί να είναι και νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, που έγινε νομέας αδικαιολόγητα με πράξη των οργάνων του. Επίσης, εναγόμενος μπορεί να είναι και εκείνος, στον οποίο παραδόθηκε η νομή με απόφαση ασφαλιστικών μέτρων. Η αγωγή της απαίτησης της νομής εγείρεται και εναντίον τρίτου, στον οποίο, αυτός που απέβαλε το νομέα, παρέδωσε το πράγμα, καθώς επίσης και εναντίον κάθε προσώπου που έχει τη νομή του πράγματος από άδικη ή παράνομη ή ψευδή αιτία ή και δίχως αιτία⁵³⁸.

Η εν λόγω αγωγή μπορεί να ασκηθεί και κατά του κληρονόμου του νομέα που απέκτησε τη νομή με τον παραπάνω τρόπο. Σ' αυτόν περιέρχεται το πράγμα με όλα τα ελαττώματα⁵³⁹. Εναγόμενος στην αγωγή αυτή μπορεί να είναι και ο ειδικός διάδοχος, μόνο εφόσον απέκτησε την νομή από χαριστική αιτία⁵⁴⁰ (άρθρο 913 ΑΚ)⁵⁴¹, π.χ. με δωρεά. Στις λοιπές περιπτώσεις διαδοχής η κτήση της νομής από τον ειδικό διάδοχο στηρίζεται στην αιτία της διαδοχής (π.χ. πώληση) και συνακόλουθα δεν είναι αδικαιολόγητη⁵⁴². Έχει υποστηριχθεί και η άποψη⁵⁴³ ότι στην τριμερή σχέση μεταξύ του κυρίου, του μεταβιβάζοντος τη νομή μη κυρίου και του τρίτου αποκτώντος αυτήν ορθότερο είναι να μην εφαρμόζεται η ανωτέρω διάταξη του άρθρου 913 ΑΚ διότι στη σχέση μεταξύ κυρίου και τρίτου ο τελευταίος δεν αντλεί από τη σχέση του με τον μεταβιβάσαντα – μη κύριο νόμιμη αιτία διατήρησης της νομής ή κατοχής,

⁵³⁸ ΠρΘεσ 3588/1958 Αρμ 13, 472.

⁵³⁹ ΕφΑθ 2721/1969 Αρμ 24, 319.

⁵⁴⁰ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη- Μ. Σταθόπουλο, ο.π., άρθρα 987 – 988, αρ. 48, ΕφΑθ 2431/1997 ΕλλΔνη 1998, 192.

⁵⁴¹ Κ Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 189, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 488 - 489, αρ. 13.

⁵⁴² Β. Βαθρακοκοίλης, Η νομή, ο.π., σ. 411 - 412, αρ. 1345, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 285, §24 υποσ. 11, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 189.

⁵⁴³ Λ. Κιτσαράς, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, ο.π., σ. 650 - 651.

αφού ο δικαιοπάροχός του δεν είχε δικαίωμα νομής ή κατοχής αντιτάξιμο απέναντι στον κύριο, το δε αντάλλαγμα που του κατέβαλε δεν είναι ικανό να αποκλείσει την απαίτηση νομής του κυρίου. Βάσει των ανωτέρω, ο κύριος, εγείροντας την *condictio possessionis* κατά του ειδικού διαδόχου του αρχικού προσβολέα της νομής, δεν κινδυνεύει να αποκρουσθεί με την ένσταση του δικαιολογημένου χαρακτήρα του πλουτισμού, ανεξαρτήτως του χαριστικού ή μη χαρακτήρα της μεταξύ αυτών σχέσης. Σημειώνεται, τέλος, ότι αν οι λήπτες της νομής είναι πολλοί, ο καθένας ευθύνεται κατά το μέρος που πλούτισε. Δεν υφίσταται δηλαδή ενοχή σε ολόκληρο⁵⁴⁴.

III. Αίτημα της αγωγής

α) Στο πεδίο της νομής, αίτημα της αγωγής του αδικαιολόγητου πλουτισμού⁵⁴⁵, κατά το άρθρο 908 ΑΚ, είναι :

i) Η απόδοση της νομής ή της κατοχής (*in natura*)⁵⁴⁶ του πράγματος στον ενάγοντα (αν αυτό είναι κινητό) ή η αποβολή από τη νομή, αν αντικείμενό της είναι ακίνητο και να εγκατασταθεί ο ενάγων σ'αυτό⁵⁴⁷ ή

ii) η απόδοση του ανταλλάγματος που υπεισήλθε στη θέση του αρχικού πλουτισμού (π.χ. του τιμήματος σε περίπτωση πώλησης του πράγματος), αν το πράγμα μεταβιβάστηκε περαιτέρω⁵⁴⁸.

⁵⁴⁴ ΕφΑθ 6333/1972 ΑρχΝ 24, 144.

⁵⁴⁵ Απ. Γεωργιάδης, ο.π., σ. 283-284, § 24 αρ. 9, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π. σ. 188, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 487 – 488, αρ. 9.

⁵⁴⁶ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 188, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 487-488, αρ. 9, Μ. Σταθόπουλος στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη- Μ. Σταθόπουλου, ο.π., Εισαγ. άρθρ. 904 – 913 αρ. 40, ΑΠ 2144/2009 ΧρΙΔ 2011, 104, ΑΠ 255/1983 ΕΕΝ 50, 789, ΝοΒ 31, 1562, ΑΠ 1510/1981 ΝοΒ 30, 917, ΑΠ 297/1979 ΝοΒ 27, 1292, ΑΠ 681/1977 ΝοΒ 26, 362, ΑΠ 80/1974 ΝοΒ 22, 892, ΕφΑθ 2431/1997 ΕλλΔνη 1998, 192, ΕφΝαυπλ 207/2008 ΕΠολΔ 2008, 710, ΜΠρΑθ 3016/2010.

⁵⁴⁷ Άρθρα 941 και 943 ΚΠολΔ, Β. Μπρακατσούλας, ο.π., σ. 221.

⁵⁴⁸ ΑΠ 255/1983 ΝοΒ 31, 1562.

iii) Επιπλέον, η απόδοση των καρπών που συνέλεξε ο λήπτης, και, εφόσον συντρέχουν οι όροι των άρθρων 910 - 912 ΑΚ, η απόδοση των καρπών που όφειλε να συλλέξει.

iv) Πέρα από τα παραπάνω, η απόδοση οποιασδήποτε άλλης ωφέλειας απέκτησε ο εναγόμενος από το πράγμα, αν έγινε πλουσιότερος κατά το χρόνο της επίδοσης της αγωγής.

β) Αίτημα της αγωγής του αδικαιολόγητου πλουτισμού μπορεί, περαιτέρω, να είναι:

i) Η απόδοση της αξίας της νομής κατά το χρόνο λήψης της στις περιπτώσεις που η απόδοση της νομής από τον εναγόμενο είναι αδύνατη, όπως π.χ. στις περιπτώσεις των άρθρων 1057 και 1058 παρ. 2 ΑΚ (ένωση), 1059 ΑΚ (σύμμιξη, σύγχυση), 1061 ΑΚ (ειδοποιία), εφόσον όμως η αξία αυτή εξακολουθεί να επαυξάνει την περιουσία του λήπτη κατά το χρόνο της επίδοσης της αγωγής (909 ΑΚ).

ii) Επίσης, ο ενάγων μπορεί να ζητήσει αποζημίωση, αν από υπαιτιότητα του εναγόμενου συντρέχει περίπτωση απώλειας, καταστροφής ή χειροτέρευσης του πράγματος ή αδυναμίας απόδοσής του (σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 910, 348 κι 1097 του ΑΚ).

γ) Σε όλες τις περιπτώσεις που αντικείμενο της αγωγής είναι χρηματική παροχή, ο ενάγων μπορεί να ζητήσει τους νόμιμους τόκους μετά την επίδοση της αγωγής (910 ΑΚ)⁵⁴⁹.

Το αίτημα της απαγγελίας προσωπικής κράτησης και καταβολής χρηματικής ποινής στις αγωγές του είδους αυτού δεν είναι νόμιμο (943 ΑΚ). Περαιτέρω, μη νόμιμο είναι και το αίτημα της απαγόρευσης διαταρακτικής ενέργειας, για το λόγο ότι δεν αποτελεί αντικείμενο της υπό κρίση αγωγής⁵⁵⁰.

⁵⁴⁹ ΑΠ 297/1979 ΝοΒ 27, 1979.

⁵⁵⁰ Β. Μπρακατσούλας, ο.π., σ. 221, ΕφΑθ 333.1970 ΝοΒ 18,708.

IV. Άμυνα εναγομένου

1. Άρνηση της αγωγής – Ενστάσεις

Ο εναγόμενος μπορεί να αρνηθεί τα περιστατικά της ιστορικής βάσης της αγωγής. Τέτοια άρνηση αποτελούν οι εξής ισχυρισμοί: ότι έχει δικαίωμα να νέμεται το επίδικο πράγμα και ότι ο έναγων δεν είναι νομέας του πράγματος⁵⁵¹.

Περαιτέρω, ο εναγόμενος μπορεί να προβάλει κατά της αγωγής τις εξής ενστάσεις⁵⁵² :

α) Ότι έχει κυριότητα (ένσταση ίδιας κυριότητας) ή εμπράγματο δικαίωμα (π.χ. δουλεία), στο επίδικο⁵⁵³. Στην αγωγή αυτή δεν έχουν εφαρμογή οι περιορισμοί του άρθρου 991 ΑΚ, σύμφωνα με το οποίο ο εναγόμενος για διατάραξη ή αποβολή δεν μπορεί να επικαλεστεί δικαίωμα που του παρέχει εξουσία πάνω στο πράγμα, παρά μόνο αν το δικαίωμα έχει αναγνωρισθεί τελεσίδικα σε δίκη ανάμεσα σ' αυτόν και τον ενάγοντα, γιατί η αγωγή αυτή δεν είναι γνήσια περί νομής⁵⁵⁴. Έτσι, ο εναγόμενος μπορεί να προτείνει με ένσταση ότι έχει δικαίωμα άσκησης νομής. Εάν αντιτείνει ο ενάγων ότι εκείνος είναι ο δικαιωματικός νομέας και όχι ο εναγόμενος, το πράγμα θα αποδοθεί σε εκείνον που δικαιούται να το νέμεται και εάν έχουν και οι δύο τέτοιο δικαίωμα, κυριαρχεί αυτός που έχει το επικρατέστερο. Και τέτοιο έναντι όλων είναι το δικαίωμα για νομή που απορρέει από την κυριότητα, το οποίο όμως υπόκειται στους περιορισμούς της διάταξης του

⁵⁵¹ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 190.

⁵⁵² Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 63-64, αρ. 136, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 190, Β. Τσούμας/Χ. Σπυροπούλου, ο.π., σ. 240.

⁵⁵³ Απ. Γεωργιάδης στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 987-988 αρ. 48.

⁵⁵⁴ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π. σ. 326, Αν. Βαλτούδης σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., Εισαγ. 904 αρ. 123, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 285, § 24 αρ. 11, Δ. Μπόσδας, Η νομή ως αντικείμενον αδικαιολόγητου πλουτισμού, ΝΔικ 27, 238, Μ. Σταθόπουλος, στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 904 αρ. 105, ΕφΑθ 352/2001 ΕΛΛΔνη 2001, 809, ΕφΘεσ 807/1955 Αρμ 10, 51.

άρθρου 1095 ΑΚ. Έτσι, εάν αποβληθεί ο μισθωτής ή ο επικαρπωτής, έχουν την εν λόγω αγωγή όπως και ο κύριος ο οποίος δικαιούται να ζητήσει να αποδοθεί υλικά η οιονεί νομή ή κατοχή στον επικαρπωτή ή στον μισθωτή αντίστοιχα και στον ίδιο ως κύριο η νομή κατά το πνευματικό της στοιχείο⁵⁵⁵.

β) Ότι έχει ενοχικό δικαίωμα, π.χ. ότι είναι μισθωτής του επιδίκου πράγματος και ότι η μίσθωση δεν έληξε.

γ) Ότι η αξίωση του ενάγοντος έχει παραγραφεί (ένσταση παραγραφής). Η εν λόγω αγωγή υπόκειται στην εικοσαετή παραγραφή του άρθρου 249 ΑΚ⁵⁵⁶, η οποία αρχίζει από την κατάληψη⁵⁵⁷. Στην παραγραφή αυτή υπόκειται και το Δημόσιο, αν είναι εναγόμενο⁵⁵⁸, έχει αναπυχθεί βέβαια και η αντίθετη άποψη ότι το Δημόσιο μπορεί να προβάλλει την πενταετή παραγραφή⁵⁵⁹. Ο ενάγων δικαιούται ν' αντιτάξει κατά της ένστασης παραγραφής την αντένσταση της διακοπής ή αναστολής της παραγραφής (άρθρα 255, 269 και 270 ΑΚ)⁵⁶⁰.

δ) Ότι έχει καταβάλει για την απόκτηση της νομής του επιδίκου κάποιο ποσό, που πρέπει να το ορίσει (ένσταση μερικής καταβολής). Στην περίπτωση αυτή ο εναγόμενος μπορεί να ζητήσει να αφαιρεθεί το ποσό, που κατέβαλε για την παραπάνω αιτία, γιατί μετά την καταβολή αυτή ο πλουτισμός του μειώνεται και περιορίζεται στο ποσό, που απομένει μετά την αφαίρεση του ποσού, που έχει καταβληθεί (θεωρία του υπολοίπου ή καταλοίπου)⁵⁶¹. Τα

⁵⁵⁵ Λ. Κιτσαράς, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, ό.π., σ. 645.

⁵⁵⁶ ΑΠ 1351/1994 ΕΕΝ 1995, 761, ΑΠ 439/1989 ΕΕΝ 1990, 129, ΑΠ 255/1983 ΝοΒ 31, 1562, ΑΠ 681/1977 ΝοΒ 26, 362, ΕφΑθ 7769/1978 ΝοΒ 27, 1486, ΕφΠατρ 299/2003 ΝΟΜΟΣ.. Για την *condictio possessionis* ίσχυε η 30ετής παραγραφή (Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 190, υποσ. 4 και η εκεί παραπομπή σε ΑΠ 668/1966 ΝοΒ 15, 609).

⁵⁵⁷ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 326.

⁵⁵⁸ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 190 και η εκεί παραπομπή σε ΕφΑθ 1394/1975 Αρμ 29, 347.

⁵⁵⁹ Β. Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 277.

⁵⁶⁰ Απ. Γεωργιάδης σε ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρ. 1094 αρ. 34, ΑΠ 324/1982 ΝοΒ 30, 1454.

⁵⁶¹ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 190 υποσ. 7 και η εκεί παραπομπή σε Π. Ζέπο, τ. Α', 439 υποσ. 2.

ανωτέρω ισχύουν αν ζητείται με την αγωγή ορισμένο χρηματικό ποσό και όχι αυτούσια η νομή.

ε) Ότι διατηρεί ανταπαίτηση κατά του ενάγοντος, την οποία προβάλλει σε συμψηφισμό, όταν το αντικείμενο της αγωγής αυτής είναι χρηματική απαίτηση (ένσταση συμψηφισμού). Αλλά και η ένσταση αυτή αποκλείεται κατά το άρθρο 450 ΑΚ, όταν η απόκτηση της νομής από τον εναγόμενο έγινε από αδίκημα που διαπράχθηκε από δόλο.

στ) Ότι έχει ενεργήσει δαπάνες, οι οποίες πρέπει ν' αφαιρεθούν από την ωφέλεια. Για να κριθεί ποια είναι η ωφέλεια του λήπτη πρέπει να αφαιρεθούν οι κάθε είδους δαπάνες. Στο πλαίσιο του ισχυρισμού αυτού των δαπανών, αν με την αγωγή ζητείται αυτούσιο το πράγμα, ο εναγόμενος πρέπει να ζητήσει τις δαπάνες συγχρόνως που πραγματοποίησε με άσκηση ανταγωγής, ενώ αν ζητείται το αντάλλαγμα, ο εναγόμενος πρέπει να προβάλλει την ένσταση του συμψηφισμού⁵⁶². Επίσης, μπορεί να προβάλλει ένσταση επίσχεσης⁵⁶³.

ζ) Ότι η απαίτηση του ενάγοντος έχει αποσβεσθεί, διότι το επίδικο χάθηκε ή καταστράφηκε ανυπαίτια από τον εναγόμενο και ότι επομένως αυτός δεν είναι πλουσιότερος κατά το χρόνο επίδοσης της αγωγής (άρθρο 909 ΑΚ)⁵⁶⁴.

η) Ότι η αξίωση του ενάγοντος ασκείται κατά κατάχρηση δικαιώματος (281 ΑΚ).

θ) Ότι ο ενάγων κατά το χρόνο παράδοσης της νομής γνώριζε ότι παρέδωσε τη νομή χωρίς να υπάρχει χρέος (άρθρο 905 ΑΚ), γιατί τότε υπάρχει δωρεά. Δεν αρκεί μόνο η υπαίτια άγνοια.

ι) Ότι η παράδοση της νομής έγινε από ιδιαίτερο ηθικό καθήκον ή από λόγους ευπρέπειας (άρθρο 906 ΑΚ). Η ένσταση αυτή, όπως και η προηγούμενη μπορούν να προταθούν στην περίπτωση απαίτησης της νομής ως αχρεώστητης.

⁵⁶² Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 327.

⁵⁶³ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 191 και η εκεί παραπομπή σε ΕφΘεσ 807/1955, Αρμ 10, 51.

⁵⁶⁴ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 327.

ια) Ότι η ανήθικη αιτία αφορά και τον ενάγοντα (άρθρο 907 ΑΚ). Η ένσταση αυτή μπορεί να προταθεί στην περίπτωση απόκτησης της νομής για αιτία ανήθικη.

Αντίθετα, ο εναγόμενος δεν έχει κατά της εξεταζόμενης αγωγής την ένσταση επιλήψιμης νομής, η οποία μπορεί να προταθεί μόνο από τον εναγόμενο σε αγωγή νομής⁵⁶⁵. Έχει ωστόσο υποστηριχθεί ότι ο εναγόμενος στην αγωγή του αδικαιολόγητου πλουτισμού δικαιούται να προτείνει την ένσταση της επιλήψιμης νομής⁵⁶⁶.

2. Ανταγωγή

Ο εναγόμενος μπορεί να ασκήσει κατά της αγωγής αυτής ανταγωγή για οποιαδήποτε αιτία και απαίτηση⁵⁶⁷.

V. Δικονομικά ζητήματα

1. Αρμοδιότητα (καθ'ύλην, κατά τόπον) και δικονομική διαδικασία

Η προκείμενη αγωγή δεν υπάγεται στην εξαιρετική αρμοδιότητα του μονομελούς πρωτοδικείου (άρθρο 16 εδ. 13 ΚΠολΔ), αλλά η αρμοδιότητα του δικαστηρίου για την εκδίκαση της ενοχικής αυτής αγωγής καθορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 7, 8, 9, 10 ΚΠολΔ. Από το συνδυασμό των διατάξεων αυτών προκύπτει ότι η καθ'ύλην αρμοδιότητα του δικαστηρίου καθορίζεται από την αξία του αντικειμένου της διαφοράς, για την εκτίμηση του οποίου λαμβάνεται υπόψη το αίτημα της αγωγής⁵⁶⁸. Στις υποκειμενικά

⁵⁶⁵ Β. Μπρακατσούλας, ο.π., σ. 278, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 191.

⁵⁶⁶ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 285, Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 64, αρ. 136.

⁵⁶⁷ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π. σ. 192.

⁵⁶⁸ Β. Βαθρακοκοίλης, ΕΡΝΟΜΑΚ, τόμος Γ', ημίτομος Γ', Ειδικό Ενοχικό (741-946), άρθρο 904 αρ. 71, σ. 792, Β. Βαθρακοκοίλης, Η νομή, ο.π., σ. 450, αρ. 1475, Ε. Μπαλογιάννη σε Χ. Απαλαγάκη, ΕρμΚΠολΔ, ο.π., άρθρ. 16 αρ. 9, σ. 46, Ν. Νίκας, Πολιτική Δικονομία, τ. Ι, 2003, σ. 149, §14 αρ. 43, ΕφΑθ 1101/1996 Αρμ 50 (1996, 1329).

σύνθετες δίκες (ομοδικία), όταν πρόκειται για διαιρετά δικαιώματα, λαμβάνεται υπόψη το ποσό που ζητεί κάθε ενάγων ή το ποσό που ζητείται από κάθε εναγόμενο⁵⁶⁹.

Η αγωγή αδικαιολόγητου πλουτισμού υπάγεται καταρχήν στη γενική δωσιδικία της κατοικίας ή έδρας του εναγομένου (22ΚΠολΔ). Όταν όμως έχει ως αίτημα την απόδοση νομής ενός ακινήτου (condictio possessionis) υπάγεται στην αποκλειστική ειδική δωσιδικία του ακινήτου (29 ΚΠολΔ)⁵⁷⁰. Διαδικασία δε τηρείται η τακτική της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας καθώς και των μικροδιαφορών, αν συντρέχουν οι όροι⁵⁷¹.

2. Αντικειμενική σώρευση αγωγών

Η αγωγή του αδικαιολόγητου πλουτισμού μπορεί να σωρευθεί με τη διεκδικητική αγωγή⁵⁷².

3. Δικαστικό ένσημο

Ως καταψηφιστική αγωγή υπόκειται στην καταβολή του αναλογούντος τέλους δικαστικού ενσήμου όπως ισχύει σήμερα με τις νόμιμες υπέρ τρίτων προσαυξήσεις, επί της αξίας του αντικειμένου της αγωγής⁵⁷³.

4. Εγγραφή στα βιβλία διεκδικήσεων

Η αγωγή απόδοσης της νομής που θεμελιώνεται στην 904 ΑΚ, όταν αφορά ακίνητα, γίνεται δεκτό ότι πρέπει να εγγραφεί στα βιβλία διεκδικήσεων

⁵⁶⁹ ΕφΑθ 1101/1996 Αρμ 1996,1329.

⁵⁷⁰ Αν. Βαλτούδης σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 904 αρ. 133, Ν. Νίκας, σε Κ. Κεραμέα/Δ. Κονδύλη/Ν.Νίκα, ΚΠολΔ Ι, ο.π., άρθρο 29 αρ. 2.

⁵⁷¹ Β. Βαθρακοκοίλης, Η νομή, ο.π., σ. 450, αρ. 1475, Αν. Βαλτούδης σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 904 αρ. 132.

⁵⁷² Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 193, ΑΠ 80/1974 ΕΕΝ 41, 570, ΕφΑθ 7769/1978 ΝοΒ 27, 1486.

⁵⁷³ Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 64, αρ. 137.

ή να καταχωρισθεί στα κτηματολογικά φύλλα, ενόψει του επιδιωκόμενου με τη διάταξη του άρθρου 220 ΚΠολΔ σκοπού, ήτοι της προστασίας των καλής πίστης αγοραστών του επιδίκου ακινήτου⁵⁷⁴ και δεν ασκεί επίδραση το γεγονός ότι η αγωγή αυτή χαρακτηρίζεται ως ενοχική⁵⁷⁵, καθώς δικαιολογητικός λόγος της υποβολής της *condictio possessionis* στη δημοσιότητα των εμπράγματων και «μεικτών» αγωγών είναι το γεγονός ότι αυτή λειτουργεί ως υποκατάστατο των εμπράγματων αξιώσεων⁵⁷⁶. Όταν με την εξεταζόμενη αγωγή δεν ζητείται η απόδοση της νομής του πράγματος, δεν απαιτείται εγγραφή στα βιβλία διεκδικήσεων, διότι στην περίπτωση αυτή δεν συντρέχει ο ανωτέρω αναφερόμενος λόγος της προστασίας των καλής πίστης αγοραστών του επίδικου ακινήτου⁵⁷⁷.

5. Απόδειξη

Ο ασκών την *condictio possessionis* δεν έχει υποχρέωση στο αγωγικό του δικόγραφο να επικαλεσθεί και να αποδείξει το δικαίωμα από το οποίο έλκει το δικαίωμα προς νομή⁵⁷⁸. Ο ενάγων στην προκείμενη αγωγή πρέπει ν' αποδείξει ότι ο εναγόμενος απέκτησε τη νομή του επιδίκου πράγματος χωρίς να υπάρχει νόμιμη αιτία και τη διατηρεί κατά το χρόνο της επίδοσης της αγωγής (κατά την ορθότερη, αλλά μη κρατούσα άποψη, σε περίπτωση επέμβασης σε ξένη έννομη σφαίρα τεκμαίρεται η έλλειψη νόμιμης αιτίας και ο εναγόμενος φέρει το βάρος απόδειξης της νόμιμης αιτίας⁵⁷⁹). Αντίστοιχα, ο

⁵⁷⁴ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 285, § 24 αρ. 12, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 36, Ν. Νίκας, Πολιτική Δικονομία, τ. ΙΙ, 2005, σ. 138, §60 αρ. 15, ΕφΑθ 12095/1979 ΝοΒ 1980, 846.

⁵⁷⁵ Έχει ωστόσο υποστηριχθεί και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία δεν απαιτείται εγγραφή στα βιβλία διεκδικήσεων εξαιτίας του ενοχικού χαρακτήρα της αγωγής (ΕφΑθ 7769/1978 ΝοΒ 27, 1487).

⁵⁷⁶ Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, ο.π., σ. 260, υποσ. 10.

⁵⁷⁷ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 193.

⁵⁷⁸ Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, σ. 211 σημ. 61.

⁵⁷⁹ Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, σ. 211, σημ. 61 και η εκεί παραπομπή στη γερμανική θεωρία.

εναγόμενος υποχρεούται σε απόδειξη των πραγματικών περιστατικών των παραπάνω ενστάσεων, επί αμφισβήτησής τους από τον ενάγοντα. Η απόδειξη και στις δύο περιπτώσεις θα γίνει με κάθε νόμιμο αποδεικτικό μέσο και με μάρτυρες (339 σε συνδ. με 393 ΚΠολΔ)⁵⁸⁰. Το πράγμα θα αποδοθεί σε εκείνον, ο οποίος σύμφωνα με τις δικαιοαπονεμητικές διατάξεις του εμπραγμάτου δικαίου έχει νόμιμη αιτία να νέμεται το πράγμα (δικαίωμα προς νομή) και, εφόσον τέτοιο δικαίωμα έχουν αμφότεροι, στον έχοντα το επικρατέστερο.

6. Η απόφαση

Το περιεχόμενο της απόφασης συμπορεύεται με αυτό του αιτήματος, αν και η αποδεικτική διαδικασία βεβαιώσει τη βασιμότητά του. Αν ωστόσο δεν αποδειχθεί η αιτία που έχει επικαλεσθεί ο ενάγων και γι' αυτό το λόγο απορριφθεί η αγωγή ως αβάσιμη κατ' ουσίαν, δεν απαιτείται συγχρόνως να μνημονευθεί στην απόφαση η διαφορετική αιτία, για την οποία έγινε πραγματικά η αναζητούμενη παροχή. Αν πλεοναστικά αναφέρεται η αιτία αυτή, η απόφαση δεν έχει έλλειψη νόμιμης βάσης εξαιτίας του ότι δεν προσδιορίζει επαρκώς τα περιστατικά της πραγματικής αιτίας της παροχής αυτής⁵⁸¹.

7. Ζητήματα μετά την έκδοση της απόφασης

α. Ένδικα μέσα

Αναφορικά με τα ένδικα μέσα ισχύουν τα λεχθέντα στις αγωγές νομής⁵⁸².

⁵⁸⁰ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ .192.

⁵⁸¹ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 192 και η εκεί παραπομπή σε ΟΛΑΠ 2/1987 αδημ.

⁵⁸² Βλ. ανωτέρω (μέρος δεύτερο, Ε.Χ.1).

β. Δεδικασμένο

Ισχύουν όσα αναφέρονται στις αγωγές νομής⁵⁸³. Περαιτέρω, σημειώνεται ότι η τελεσίδικη απόφαση για αποβολή από τη νομή του ενάγοντος που έγινε δεκτή αποτελεί δεδικασμένο για τη δίκη αυτή ως προς τη νομή του στο ίδιο πράγμα, εφόσον και η δεύτερη αγωγή στηρίζεται στη νομή του ενάγοντος του ίδιου χρόνου. Η ίδια απόφαση δεν αποτελεί όμως δεδικασμένο για την αξία της νομής⁵⁸⁴.

γ. Εκτέλεση της απόφασης

Όταν με την απόφαση του δικαστηρίου διατάσσεται η αποβολή του εναγόμενου από το επίδικο και η απόδοση της νομής ή της κατοχής του στον ενάγοντα εφαρμόζονται όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω⁵⁸⁵ για την εκτέλεση της απόφασης που εκδίδεται ύστερα από την άσκηση αγωγής αποβολής της νομής (βλ. και άρθρο 919 ΚΠολΔ). Η εκτέλεση της απόφασης που επιδικάζει χρηματικό ποσό για την αξία της νομής, που ζητήθηκε με την αγωγή, εφαρμόζονται τα άρθρα 951 επ. ΚΠολΔ (εκτέλεση για ικανοποίηση χρηματικής απαίτησης)⁵⁸⁶. Δηλαδή το ποσό αυτό εισπράττεται με την κατάσχεση περιουσιακών αντικειμένων του καθ' ου η εκτέλεση και την έκθεσή τους σε πλειστηριασμό, έτσι ώστε από το εκπλειστηρίασμα να ικανοποιηθεί ο επισπεύδων δανειστής.

Γ. Επικουρική η *condictio possessionis*;

Εκφράζεται διχογνωμία και σε σχέση με την «επικουρικότητα» της αγωγής αδικαιολόγητου πλουτισμού. Σύμφωνα με την άποψη που φαίνεται να

⁵⁸³ Βλ. ανωτέρω (μέρος δεύτερο, Ε.Χ.2).

⁵⁸⁴ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 194.

⁵⁸⁵ Βλ. ανωτέρω (μέρος δεύτερο, Ε.Χ.3).

⁵⁸⁶ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 194.

είναι και η κρατούσα⁵⁸⁷, η *condictio possessionis* είναι επικουρική σε σχέση με την αξίωση απόδοσης της νομής, δηλαδή ασκείται μόνο εάν δεν μπορεί να ασκηθεί η αγωγή απόδοσης της νομής για οποιονδήποτε λόγο, στοιχείο που θα πρέπει να εκτίθεται στην αγωγή προκειμένου να ελεγχθεί το ορισμένο αυτής. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, η εν λόγω αγωγή είναι επιβοηθητική, υπό την έννοια ότι ασκείται μόνο αν δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις άσκησης με βάση τη σύμβαση (π.χ. χρησιδανείου αρθρ. 810, 817 ΑΚ) ή την αδικοπραξία, διότι αν συντρέχουν οι ανωτέρω προϋποθέσεις, πρέπει να ασκείται η κύρια αγωγή, για να έχει τη δυνατότητα ο εναγόμενος να προβάλλει τις ενστάσεις που αναφέρονται στην έννομη σχέση, ενώ δεν είναι δυνατόν να εξετασθεί πριν την παραγραφή των αγωγών της νομής⁵⁸⁸, πλην όμως θεωρείται δυνατή, σε κάθε περίπτωση, την άσκηση της αγωγής του αδικαιολόγητου πλουτισμού κατά τρόπο επικουρικό⁵⁸⁹. Η προσέγγιση αυτή φαίνεται να στηρίζεται στην αντίληψη περί επικουρικότητας εν γένει της ευθύνης από τον αδικαιολόγητο πλουτισμό που κρατεί στη νομολογία⁵⁹⁰, με την έννοια ότι

⁵⁸⁷ Β. Μπρακατσούλας, ο.π., σ. 270, Κ. Παπαδόπουλος, ό.π., σ. 186, Π. Φίλιος, *Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό Μέρος*, τ. ΙΙ, 2005, σ. 229, Εφαθ 1583/2010 ΕφαΔ 2011,174 (παρατ.Βούλγαρη Κ.)

⁵⁸⁸ Τούτο, όντως ισχύει όταν η ύπαρξη άλλης αξίωσης αίρει τις προϋποθέσεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού. Είναι δυνατόν η άλλη αξίωση να συνιστά νόμιμη αιτία του πλουτισμού και έτσι να μη μπορεί να εφαρμοσθεί το άρθρο 904 ΑΚ, επειδή ο πλουτισμός δεν είναι αδικαιολόγητος. Αυτό συμβαίνει κατά κύριο λόγο όταν υπάρχει και αξίωση από δικαιοπραξία, διότι τότε η περιουσιακή μετακίνηση δεν είναι αδικαιολόγητη, γιατί στηρίζεται στην έγκυρη δικαιοπραξία που αποτελεί τη νόμιμη αιτία της. Όμως, σε περίπτωση ανατροπής της π.χ. λόγω υπαναχώρησης εκλείπει αυτομάτως και η νόμιμη αιτία του πλουτισμού. Αντίθετα, η ύπαρξη άλλων αξιώσεων, όπως από αδικοπραξία, δεν αίρουν τις προϋποθέσεις του άρθρου 904 παρ.1 εδ.α' ΑΚ (Απ. Γεωργιάδης, *Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος*, ό.π., σ. 536, αρ.14).

⁵⁸⁹ Στ. Μαθθίας, Η έννοια της «επικουρικότητας» των απαιτήσεων αδικαιολόγητου πλουτισμού και η επικουρική άσκησή τους, *ΕλλΔνη* 31, 497-498.

⁵⁹⁰ ΑΠ 8/1968 ΝοΒ 1968,385, ΑΠ 890/1982 ΝοΒ1983,1156, ΑΠ 1369/1993 *ΕλλΔνη* 1995,304, ΑΠ 102/1998 *ΕλλΔνη* 1998,586=ΝοΒ 1999,43=ΕΕΝ 1999,418, ΑΠ 1802/2001 *ΕλλΔνη* 2002,1421, ΑΠ 222/2003 *ΕλλΔνη* 2004,475, ΑΠ 16/2008 *ΕλλΔνη* 2008,498=ΝοΒ 2008,1282=ΕφαΔ 2008,779, ΑΠ 1506/2009 ΝοΒ 2010,432, ΑΠ 308/2012 ΝοΒ 2012,1788,Εφαθ 8570/2007 *ΕλλΔνη* 2008,930, ΕφΘεσ 3180/2004 Αρμ 2005,906. Αντίθ. Αν. Βαλτούδης σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., Εισαγ. 904 - 913 αρ. 15

παρέχεται από το νόμο όταν ο δικαιούχος δεν έχει άλλες αξιώσεις κατά του λήπτη για την κάλυψη της απαίτησής του.

Υποστηρίζεται βέβαια και η ορθότερη μάλλον άποψη⁵⁹¹ που είναι κρατούσα στη θεωρία, σύμφωνα με την οποία η *condictio possessionis* δεν είναι επικουρική με την έννοια της ιεραρχίας στην άσκηση των εννόμων δυνατοτήτων που της αποδίδεται, αλλά συνυπάρχει - συρρέει με τις προστατευτικές της νομής αγωγές.

Η νομολογία δεν φαίνεται να τηρεί ξεκάθαρη στάση, καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις οι αποφάσεις κάνουν μνεία απλώς της δυνατότητας άσκησης της προκείμενης αγωγής και μετά την παραγραφή των αγωγών της νομής⁵⁹², ενώ σε κάποιες περιπτώσεις⁵⁹³ αναφέρεται στο σκεπτικό της απόφασης ως προϋπόθεση άσκησης της *condictio possessionis* η μη δυνατότητα άσκησης των αγωγών της νομής, χωρίς, όμως, να είναι ευχερές από το σκεπτικό τους να συναχθεί ο λόγος που τίθεται η παραπάνω

επ., Μ. Σταθόπουλος στον ΑΚ Απ.Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, Εισαγ. 904-913 αρ.24 επ., σύμφωνα με τους οποίους η αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού πρέπει να θεωρηθεί αυτοτελής αξίωση, που μπορεί να ασκηθεί ευθέως και να συρρέει ελεύθερα με κάθε άλλη τυχόν συνυπάρχουσα αξίωση.

⁵⁹¹ Απ. Γεωργιάδη, Εμπράγματο Δίκαιο, ό.π., σ. 284, §24 και ιδίως υποσημ. 6 όπου «..δεν αποτελεί προϋπόθεση του παραδεκτού της αγωγής αυτής η παραγραφή των αγωγών της νομής, μπορεί να ασκηθεί και ανεξάρτητα από την παραγραφή της αγωγής αποβολής από τη νομή...», Μ. Γεωργιάδου, ο.π., σ. 62 αρ. 131, Δ. Παπαστερίου, ο.π., σ. 489 αρ. 13, Γ. Παπαχρήστου, Το αντικείμενο της αξίωσης αδικαιολόγητου πλουτισμού, 2014, σ. 126, Μ. Σταθόπουλος στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη- Μ. Σταθόπουλου, ο.π., Εισαγ. 904-913 αρ. 13, Απ. Χελιδόνης, ο.π., σ. 1354.

⁵⁹² ΑΠ 1112/2008 ΧρΙΔ 2009, 228, ΕλλΔνη 2008, 783, ΑΠ 255/1983 ΝοΒ 31, 917, ΑΠ 1510/1981 ΝοΒ 30, 917, ΕφΑθ 1101/1996 ΕλλΔνη 1996, 1667, ΕφΝαυπλ 207/2008 ΕΠολΔ 2008, 710.

⁵⁹³ ΑΠ 1208/2012 ΧρΙΔ 2013, 31 (παρατ. Ν. Κουμουτζή), ΑΠ 1433/2010 ΧρΙΔ 2011, 502, ΑΠ 632/2006 ΧρΙΔ 2006, 701, ΑΠ 657/2005 ΕλλΔνη 2005, 1116, ΕφΑθ 1583/2010 ΕφΑΔ 2011, 174 (παρατ. Κ. Βούλγαρη). Βλ. και ΟΛΑΠ 22/2003 ΔΕΕ 2003, 1358, ΑΠ 923/2007 ΧρΙΔ 2008, 121, ΑΠ 104/2003 ΕλλΔνη 2003, 983, ΕιρΣαλαμίνας 88/2009 ΑρχΝ 2011, 249 (σημ. Χ. Νικολαΐδη) στις οποίες υποστηρίζεται ο επιβληθητικός χαρακτήρας της αξίωσης από τον αδικαιολόγητο πλουτισμό, με την έννοια ότι μπορεί να ασκηθεί μόνο αν λείπουν ή είναι ανίσχυρες οι προϋποθέσεις της αξίωσης από σύμβαση ή αδικοπραξία, γιατί, σε αντίθετη περίπτωση, δεν μπορεί να γίνει λόγος για ανυπαρξία ή ελαττωματικότητα της νόμιμης αιτίας.

προϋπόθεση. Εντελώς, ενδεικτικά αναφέρεται η ΑΠ 1112/2008 όπου το αιτιολογικό έχει αυτολεξεί ως εξής «προϋποθέσεις για την κατά νόμο θεμελίωση της σχετικής από το άρθρο 904 ΑΚ αγωγής του αδικαιολόγητου πλουτισμού, όταν με αυτή ζητείται η απόδοση της νομής μετά την ετήσια παραγραφή των από τα άρθρα 987 και 989 του ίδιου Κώδικα ενδίκων βοηθημάτων προστασίας της νομής έναντι αποβολής ή διατάραξης, είναι η ύπαρξη της νομής του ενάγοντος κατά το χρόνο της απώλειάς της και η από τον εναγόμενο κατάληψη και κατοχή του επιδίκου, ο οποίος έτσι έγινε αδικαιολόγητα πλουσιότερος σε βάρος της περιουσίας του ενάγοντος»

Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι στην άσκηση της αγωγής αδικαιολόγητου πλουτισμού προβαίνει συνήθως στην πράξη αυτός που έχασε τη νομή αν δεν είναι κύριος και συνεπώς δεν έχει τη διεκδικητική αγωγή (1094 ΑΚ) ή αν δεν χρησιδεσπάζει το ακίνητο με τα προσόντα της τακτικής χρησικτησίας και άρα δεν έχει την πουβλικιανή αγωγή (1112 ΑΚ). Επίσης, η προκείμενη αγωγή ασκείται κατά κανόνα, αν δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις άσκησης της αγωγής περί αποβολής από τη νομή ή αν η τελευταία έχει παραγραφεί⁵⁹⁴.

Δ. Παραγραφή

Ι. Παραγραφή της αγωγής αποβολής από τη νομή και *condictio possessionis*

Σύμφωνα με την απολύτως κρατούσα γνώμη, η συρρέουσα με την αγωγή της νομής *condictio possessionis* δεν υπόκειται στην ενιαύσια παραγραφή του άρθρου 249 ΑΚ⁵⁹⁵. Η παραγραφή της αγωγής αποβολής από

⁵⁹⁴ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 284, § 24 αρ. 10.

⁵⁹⁵ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, σ. 326, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 285 §24 αρ. 11, Μ. Σταθόπουλος στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη- Μ. Σταθόπουλου, Αστικός Κώδιξ, Κατ' άρθρο Ερμηνεία, τόμος IV, Ειδικό Ενοχικό, 1982, Εισαγ. 904 – 913 αρ. 40 και 904 αρ. 105, 115, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 185 – 186, ΑΠ 2144/2009 ΧρΙΔ 2011, 104, ΑΠ 632/2006 ΧρΙΔ 2006, 701, ΑΠ 657/2005 ΕΛΛΔνη 2005, 1117, ΑΠ 255/1983 ΝοΒ 31, 1562, ΕφΑθ 1101/1996 Αρμ 1996, 1329.

τη νομή – σε αντίθεση με τις λοιπές περιπτώσεις παραγραφής – δεν καθιστά τον πλουτισμό νόμιμο⁵⁹⁶. Ειδικότερα, έχει υποστηριχθεί ότι ενώ στις άλλες περιπτώσεις, όταν έχει παραγραφεί η αξίωση, δεν θεωρείται ο πλουτισμός αδικαιολόγητος, ενόψει του ότι ο πλουτισμός αυτός επέρχεται νόμιμα κατ' εφαρμογή των διατάξεων του νόμου για την παραγραφή, εντούτοις, στην προκείμενη περίπτωση, η απόδοση της νομής κατ' εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 904 ΑΚ, παρά την παραγραφή της βασικής αγωγής για τη νομή, δικαιολογείται από το ότι η παραγραφή του άρθρου 992 ΑΚ δεν επιφέρει οριστική απώλεια του δικαιώματος, αλλά μόνο προσωρινή ειρηνική διευθέτηση⁵⁹⁷. Το επιχείρημα αυτό αντλείται από το σκοπό της νομής ως προσωρινού τρόπου διευθέτησης της διαφοράς για την εξουσίαση του πράγματος, πλην όμως η απάντηση στο ερώτημα γιατί είναι δυνατή η έγερση της *condictio possessionis* και μετά την παραγραφή της αξίωσης απόδοσης της νομής θα έπρεπε να αναζητηθεί στη *ratio* του θεσμού του αδικαιολόγητου πλουτισμού και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προκείμενης αγωγής έναντι της αγωγής του άρθρου 987 εδ. α'ΑΚ. Ειδικότερα, σκοπός της αγωγής αποβολής από τη νομή είναι η ανάκτηση της νομής που αφαιρέθηκε με επιλήψιμο τρόπο ενώ της απαίτησης νομής η θεραπεία της αδικίας που δημιουργεί η χωρίς νόμιμη αιτία μετακίνηση του πλουτισμού, ήτοι της νομής του πράγματος⁵⁹⁸. Η σύμφωνη με τα ανωτέρω σε δικαιοπολιτικό επίπεδο

⁵⁹⁶ ΑΠ 2144/2009 ΧρΙΔ 2011, 104, ΑΠ 1112/2008 ΧρΙΔ 2009, 228, ΕλλΔνη 2008, 783, ΑΠ 632/2006 ΧρΙΔ 2006, 701, ΑΠ 657/2005 ΕλλΔνη 2005, 1116, ΑΠ 1510/1981 ΝοΒ 30, 917, ΕφΑΘ 1101/1996 ΕλλΔνη 1996, 1667, ΜΠρΑΘ 3016/2010 ΝΟΜΟΣ.

⁵⁹⁷ Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 185 -186, ΕφΑΘ 1583/2010, ο.π., ΕφΑΘ 1101/1996 ΕλλΔνη 1996, 1667.

⁵⁹⁸ Μ. Σταθόπουλος στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη- Μ. Σταθόπουλου, ο.π., αρθρ. 904 αρ. 105 και Εισαγ. άρθρ. 904 – 913 αρ. 40, σύμφωνα με τον οποίο η ωφέλεια από την παραγραφή των αγωγών της νομής αποτελεί νόμιμη αιτία μόνο για την απώλεια των αγωγών αυτών και όχι για την οριστική διατήρηση της νομής ή κατοχής, η οποία αποτελεί πλουτισμό ανεξάρτητο από την παραγραφή. Βλ. και ΑΠ 80/1974 ΝοΒ 22, 892, ΕφΑΘ 549/1972 ΕΕΝ 29, 392.

θεμελιούμενη αυτοτέλεια επιτάσσει κατ' αρχήν οι προϋποθέσεις για την παραγραφή έκαστης αξίωσης να κρίνονται αυτοτελώς⁵⁹⁹.

Η νομή που απέκτησε ο προσβολέας, αποβάλλοντας τον κύριο, συνεχίζει και μετά την παραγραφή της αγωγής του άρθρου 987 ΑΚ να αποτελεί πλουτισμό από την περιουσία και επί ζημία του τελευταίου. Η νομή ως πλουτισμός δεν συνιστά συνέπεια της παραγραφής της αγωγής αποβολής από τη νομή, αλλά «είναι αυτοτελής και προϋπάρχει αυτής»⁶⁰⁰. Ως εκ τούτου, η ωφέλεια από την παραγραφή των αγωγών της νομής αποτελεί «νόμιμη αιτία μόνο για την απώλεια των αγωγών αυτών και όχι για την οριστική διατήρηση της νομής ή κατοχής, η οποία αποτελεί πλουτισμό ανεξάρτητο από την παραγραφή»⁶⁰¹. Για το λόγο αυτό ο κύριος δικαιούται καθ' όλο το διάστημα, κατά το οποίο διατηρεί το δικαίωμα της κυριότητας, να αξιώσει απόδοση της νομής (και) με την *condictio possessionis*⁶⁰².

Από την άλλη πλευρά έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι με την παραγραφή της αγωγής της νομής αναφύεται νόμιμη αιτία πλουτισμού για το νομέα, που έτσι δεν ευθύνεται σε απόδοση της νομής με την *condictio possessionis*⁶⁰³. Σύμφωνα με την ανωτέρω άποψη, ο νόμος προστατεύει τον επιμελή (έστω και κακόπιστο) νομέα, ευνοεί δε τις τετελεσμένες καταστάσεις, προκειμένου να επιτυγχάνεται γρήγορο και ασφαλές ξεκαθάρισμα των διαφορών περί νομής. Αν συνεπώς ο προηγούμενος νομέας αμέλησε ή και δεν μπόρεσε ακόμη και χωρίς υπαιτιότητά του να στραφεί κατά του τωρινού νομέα και αυτό διήρκεσε για διάστημα μεγαλύτερο του έτους, δεν θα πρέπει

⁵⁹⁹ ΑΠ 632/2006 ΧρΙΔ 2006, 701, Μπόσδας, ο.π., ΝΔικ 27, 238. Η αυτοτελής παραγραφή έκαστης αξίωσης αποτελεί έννομη συνέπεια που δεν εξαρτάται κατ' αρχήν από την καλή ή κακή πίστη του νομέα.

⁶⁰⁰ Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, Η επίδραση του χρόνου στην κυριότητα και η προστασία της με την *condictio possessionis*, 2013, σ. 203 επ.

⁶⁰¹ Μ. Σταθόπουλος στον ΑΚ Απ. Γεωργιάδη- Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρο 904 αρ. 115 και Εισαγ. άρθρ. 904-913 αρ. 40. Βλ. και ΑΠ 1208/2012 ΧρΙΔ 2013, 31, ΑΠ 632/2006 ΧρΙΔ 2006, 701, ΑΠ 80/1974 ΝοΒ 22, 892, ΑΠ 255/1983 ΝοΒ 31, 1562, ΕφΔωδ 247/1986 Αρμ 1988, 427.

⁶⁰² Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, ο.π., σ. 212 – 214.

⁶⁰³ Απ. Χελιδόνης, ο.π., σ. 1355, ΕφΘεσ 549/1972 ΕΕΝ 1972, 392, ΠρΣερ 451/1966 ΝοΒ 1966, 814.

να υπάρχει η δυνατότητα άσκησης κατά του τωρινού νομέα (ακόμη και του επιλήψιμου) της προκείμενης αγωγής καθώς με την κατασκευή αυτή επιμηκύνεται με έμμεσο τρόπο η αγωγή αποβολής ή διατάραξης της νομής σε 20 έτη, όσος ακριβώς είναι και ο χρόνος παραγραφής της διεκδικητικής αγωγής, καθώς ανάλογος είναι ο χρόνος παραγραφής των κοινών αξιώσεων, στις οποίες υπάγεται η αξίωση του αδικαιολόγητου πλουτισμού (249 ΑΚ) κι ως εκ τούτου η *condictio possessionis* ενεργεί *contra legem*. Με άλλα λόγια, η παραγραφή με τη μικρότερη διάρκεια εκτοπίζεται από την παραγραφή με τη μεγαλύτερη διάρκεια, με συνέπεια να καθυστερεί για ακόμη δεκαεννέα έτη η ειρήνευση του έννομου αγαθού της νομής. Αν ο προηγούμενος νομέας είναι ο πραγματικός κύριος διαθέτει τη διεκδικητική αγωγή. Άλλως μένει ως κακόπιστος απροστάτευτος. Πριν από την ολοκλήρωση του χρόνου χρησικτησίας δεν προκύπτει ανάγκη προστασίας του κακόπιστου νομέα. Η προστασία με τις αγωγές της νομής επαρκεί⁶⁰⁴.

Σχετικά με το ζήτημα αυτό έχει διατυπωθεί και η τρίτη άποψη⁶⁰⁵ σύμφωνα με την οποία, αν, μετά την παραγραφή, η έννομη τάξη δίνει στον αποβληθέντα από τη νομή συρρέουσες εμπράγματα ή ενοχικές αξιώσεις απόδοσης του πράγματος, ο πλουτισμός δεν εντάσσεται οριστικά στην περιουσία του λήπτη ενώ αν, μετά την παραγραφή, η έννομη τάξη δεν δίνει τέτοιες συρρέουσες αξιώσεις, τότε αδιαφορεί πλέον για την επαναμετακίνηση του πλουτισμού στην περιουσία από την οποία αυτός διέφυγε, επομένως τον εντάσσει οριστικά στην περιουσία του λήπτη. Αντίστοιχα, ο δότης έχει ή δεν έχει *condictio possessionis* μετά την παραγραφή.

II. Παραγραφή και αποδυνάμωση της διεκδικητικής αγωγής και *condictio possessionis*

Στις εξαιρετικές εκείνες περιπτώσεις που η διεκδικητική αγωγή υπόκειται δυνάμει ειδικής διάταξης σε σύντομη παραγραφή, ήτοι μικρότερη

⁶⁰⁴ Απ. Χελιδόνης, ο.π., σ. 1355.

⁶⁰⁵ Ν. Κουμουτζής, *Condictio possessionis* μετά την παραγραφή της αξίωσης λόγω αποβολής από τη νομή;, ΧρΙΔ ΙΓ/2013. σ. 145 επ.

της εικοσαετίας, ή σε σύντομη αποσβεστική προθεσμία, εξακολουθεί να είναι δυνατή η έγερση της αγωγής του αδικαιολόγητου πλουτισμού, στο μέτρο που ο πλουτισμός διατηρείται και υπό τον όρο ότι συντρέχουν επιπλέον και οι λοιπές προϋποθέσεις για τη γένεση της αξίωσης του άρθρου 904 ΑΚ και μέχρι την αυτοτελή παραγραφή της, η οποία θα συμπίπτει συνήθως με την κτήση της κυριότητας από το νομέα ή τους διαδόχους του με έκτακτη χρησικτησία. Με την απόρριψη της διεκδικητικής αγωγής λόγω παραγραφής ή απόσβεσης δεν διευθετείται κατά τρόπο οριστικό η διαφορά ως προς την εξουσία του πράγματος. Ο κύριος στερείται της εμπράγματης εξουσίας δίκης, παραμένει εντούτοις κύριος και εξακολουθεί να διατηρεί ενοχικές αποκαταστατικές αξιώσεις, αυτοτελείς σε σχέση προς την εμπράγματη αποκαταστατική αξίωση και όχι παρεπόμενες αυτής⁶⁰⁶. Προϋπόθεση για τη γένεση της αξίωσης αδικαιολόγητου πλουτισμού δεν είναι αυτό καθ'εαυτό το γεγονός της αποβολής από τη νομή, συνεπεία της οποίας γεννάται η διεκδικητική αγωγή, αλλά η προσβολή ξένης περιουσίας και η χωρίς νόμιμη αιτία κτήση πλουτισμού, συνισταμένου στη νομή αλλότριου πράγματος⁶⁰⁷. Γι' αυτό δύναται να επιβιώνει ακόμη και της απόσβεσης της κυριότητας (άρα και της διεκδικητικής αγωγής) ως *condictio rei*⁶⁰⁸. Η παραγραφή της διεκδικητικής αγωγής δεν αποτελεί νόμιμο λόγο διατήρησης και άσκησης της νομής. Δεν ισοδυναμεί με δημιουργία δικαιώματος προς νομή.

Η αγωγή αδικαιολόγητου πλουτισμού δεν προσκρούει εν προκειμένω στη διάταξη του άρθρου 272 παρ. 1 ΑΚ⁶⁰⁹ για το λόγο ότι η διάταξη αυτή δεν ρυθμίζει την παραγραφή της συρρέουσας με την παραγραφείσα αξίωση *condictio*, ήτοι της προϋπάρχουσας της παραγραφής της άλλης αξίωσης *condictio*, αλλά αποκλείει τη γένεση αξίωσης αδικαιολόγητου πλουτισμού συνεπεία της παραγραφής. Στην περίπτωση που εκτός από την

⁶⁰⁶ Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, ο.π., σ. 214 - 215.

⁶⁰⁷ Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. § 24 αρ. 11.

⁶⁰⁸ Π.χ. στην περίπτωση της χωρίς νόμιμη αιτία μεταβίβασης κινητού (1034 ΑΚ) (Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, ο.π., σ. 215).

⁶⁰⁹ Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, «Όταν συμπληρωθεί η παραγραφή, ο υπόχρεος έχει δικαίωμα να αρνηθεί την παροχή.».

παραγραφείσα κύρια αξίωσή του ο δανειστής είχε εξ αρχής κατά του οφειλέτη και αξίωση απόδοσης του πλουτισμού, όπως ακριβώς συμβαίνει επί αποβολής του κυρίου, συνεπεία της οποίας γεννώνται και συρρέουν η διεκδικητική αγωγή και η *condictio possessionis*⁶¹⁰, η διάταξη του άρθρου 272 παρ. 1 ΑΚ δεν αποκλείει τη δυνατότητα άσκησης μετά την παραγραφή της συρρέουσας αξίωσης. Σύμφωνα με τα ανωτέρω, ο αποβληθείς από τη νομή κύριος μπορεί να αξιώσει με την *condictio possessionis* την απόδοση του πράγματος, ως υλικού φορέα του πλουτισμού, καθ'όλο το διάστημα που ο ίδιος διατηρεί την κυριότητα, η οποία εμπεριέχει την εξουσία φυσικού εξουσιασμού⁶¹¹.

Τα ανωτέρω ισχύουν κατ' αρχήν και στην περίπτωση της αποδυνάμωσης της διεκδικητικής αγωγής καθώς ενδέχεται ο πλουτισμός να παραμένει αδικαιολόγητος κι ως εκ τούτου να πρέπει να αποδοθεί. Η τυχόν αποδυνάμωση και της *condictio possessionis* κρίνεται κατά τις περιστάσεις. Προς τούτο απαιτείται να διαπιστώνεται ότι η συμπεριφορά του κυρίου δημιούργησε στο νομέα την εύλογη εμπιστοσύνη ότι δεν θα αξιώσει την απόδοση του εμπεριεχόμενου στην κυριότητα πλουτισμού ως τέτοιου⁶¹².

E. Η *condictio possessionis* ως προστατευτική της δικαιωματικής νομής (ή κατοχής) και όχι και της «γυμνής» (μη δικαιωματικής)

Ο αποβληθείς από το πράγμα νομέας έχει πλην της ένδικης προστασίας της νομής και την προστασία του αδικαιολόγητου πλουτισμού

⁶¹⁰ Απ. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο, ΓενΜερ, ο.π., § 54 αρ. 15.

⁶¹¹ Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, ο.π., σ. 217.

⁶¹² Π.χ. ο εναγόμενος, που είχε του κατοχή του πράγματος για μεγάλο χρονικό διάστημα, προέβη σε δαπάνες για την ανέγερση οικοδομής υπερβαίνουσας την αξία του οικοπέδου χωρίς να ενοχληθεί από τον κύριο, ο οποίος γνώριζε τα ανωτέρω περιστατικά. Δεν αποκλείεται όμως λ.χ. η επί μακρόν χρόνο παράλειψη του κυρίου να ασκήσει την εμπράγματη αξίωσή του κατά του νομέα, στον οποίο παρέδωσε το πράγμα στο πλαίσιο άτυπης πώλησης με πίστωση του τιμήματος, να δηλώσει την πρόθεσή του να αποξενωθεί από την κυριότητα έναντι καταβολής του πιστωθέντος τιμήματος και μόνον (Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, ο.π., σ. 219-220).

στην περίπτωση που η αποβολή αυτή επάγεται πλουτισμό του τρίτου από την περιουσία ή επί ζημία του δότη του πλουτισμού. Αυτό συναρτάται από το κατά πόσον ο αποβληθείς είχε δικαίωμα προς νομή (*ius possidendi*), το οποίο ήλκε από το δικαίωμα της κυριότητας ή, αντιθέτως, είχε δημιουργήσει κατάσταση «γυμνής», ήτοι μη δικαιωματικής νομής ή κατοχής⁶¹³. Η νομή δεν συγκαταλέγεται μεταξύ των εμπραγμάτων δικαιωμάτων (πρβλ. 973 ΑΚ), αλλά αποτελεί μια προστατευόμενη από το νόμο πραγματική κατάσταση φυσικού εξουσιασμού και μάλιστα εντός του αυστηρού χρονικού πλαισίου της διάταξης του άρθρου 992 ΑΚ. Εάν ο αποβληθείς νομέας επιτρέψει να παρέλθει άπρακτος ο χρόνος παραγραφής της αγωγής αποβολής, το «δικαίωμα» της νομής παύει πλέον να υπάρχει. Στη βάση αυτή έχει υποστηριχθεί ότι το άρθρο 992 ΑΚ δεν θεσπίζει προθεσμία παραγραφής, όπως γίνεται γενικώς δεκτό, αλλά σύντομη αποκλειστική προθεσμία, δεδομένου ότι μετά την παρέλευση της προθεσμίας αυτής δεν είναι δυνατή η άσκηση του «δικαιώματος»⁶¹⁴. Βάσει των ανωτέρω, μετά την ενιαύσια παραγραφή της αγωγής αποβολής από τη νομή ο μη δικαιωματικός νομέας δεν μπορεί να εγείρει κατά του αφαιρέσαντος απ' αυτόν τη νομή την *condictio possessionis*, αφού η «γυμνή» νομή δεν αποτελεί πλέον μία προστατευόμενη ως προς αυτόν από το δίκαιο έννομη κατάσταση. Αντίθετα, η κρατούσα άποψη δέχεται ότι η *condictio possessionis* επιβιώνει και μετά την ενιαύσια παραγραφή, χωρίς να εξετάζει αν ο αποβληθείς νομέας είχε ή όχι δικαιωματική νομή⁶¹⁵. Ωστόσο, ο μη

⁶¹³ Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, ο.π., σ. 205 - 206 υποσημ. 41, σύμφωνα με τον οποίο η εν λόγω διάκριση δεν πρέπει να συγχέεται με τη διάκριση μεταξύ καλόπιστου και κακόπιστου νομέα. Πρβλ. όμως Απ. Χελιδόνη, ο.π., ΝοΒ 2000, 1349 επ. ο οποίος, χρησιμοποιώντας ως κριτήριο την καλή ή κακή πίστη του νομέα, επιχειρηματολογεί προς την κατεύθυνση ότι ο κακόπιστος νομέας δεν προστατεύεται με την *condictio possessionis*.

⁶¹⁴ Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, 2013, σ. 209 σημ. 53.

⁶¹⁵ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 326, Αν. Βαλτούδης σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., Εισαγ. 904 - 913 αρ. 26, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 285, §24 αρ. 11, Μ. Σταθόπουλος σε ΑΚ Απ. Γεωργιάδη/Μ. Σταθόπουλο, Εισαγ. 904-913 αρ. 40 και αρθρ. 904 αρ. 105, 115, Κ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 185-186, Ι. Σπυριδάκης, Εμπράγματο Δίκαιο, τ. Α', ο.π., σ. 329, ΑΠ 1208/2012 ΧρΙΔ 2013, 31 με παρατ. Κουμουτζή, ΑΠ 2144/2009 ΧρΙΔ 2011, 104, ΑΠ 1112/2008 ΧρΙΔ 2009, 228, ΑΠ 632/2006 ΧρΙΔ 2006, 701 με παρατ. Χριστακάκου, ΑΠ 657/2005 ΕΛΛΔνη 2005, 1117.

δικαιωματικός νομέας θα πρέπει να στερείται τη δυνατότητα άσκησης της *condictio possessionis* ακόμη και κατά το χρόνο κατά τον οποίο έχει την προστασία της νομής, ήτοι εντός του χρονικού πλαισίου της διάταξης του άρθρου 992 ΑΚ για το λόγο ότι οι διατάξεις για τη νομή δεν εντάσσουν τη χρήση του πράγματος στην περιουσία του⁶¹⁶. Υπό την έννοια αυτή όχι μόνο η κρατούσα γνώμη, που δεν διακρίνει, αλλά και η αποκλίνουσα γνώμη, που δέχεται ότι ο μη δικαιωματικός νομέας εξοπλίζεται με την *condictio possessionis*, αλλά εντός της προθεσμίας του άρθρου 922 ΑΚ⁶¹⁷, δεν είναι πειστικές. Την αγωγή αυτή έχει μόνο ο αποβληθείς από τη νομή κύριος και όποιος νέμεται ή κατέχει το πράγμα δυνάμει δικαιώματος αντιτάξιμου στον κύριο (1095 ΑΚ)⁶¹⁸. Αυτό ωστόσο δεν σημαίνει ότι ο ενάγων με την *condictio possessionis* οφείλει στο αγωγικό του δικόγραφο να επικαλεσθεί και να αποδείξει το δικαίωμα, στο οποίο στηρίζεται η νομή. Εφόσον ο εναγόμενος προτείνει κατ' ένσταση ότι έχει δικαίωμα προς νομή, ο ενάγων είτε θα αρνηθεί αυτήν είτε θα προτείνει αντένσταση, ισχυριζόμενος ότι αυτός και όχι ο εναγόμενος είναι ο δικαιωματικός νομέας. Έτσι, τελικά, θα αποδοθεί το πράγμα σε εκείνον ο οποίος δικαιούται να το νέμεται και, εφόσον τέτοιο δικαίωμα έχουν αμφότεροι στον έχοντα το επικρατέστερο. Κυρίαρχο δικαίωμα προς νομή είναι το απορρέον από την κυριότητα, το οποίο όμως υπόκειται στους περιορισμούς της διάταξης του άρθρου 1095 ΑΚ⁶¹⁹.

⁶¹⁶ Εξαίρεση αποτελούν οι διατάξεις των άρθρων 1066 – 1068 ΑΚ σε συνδ. προς τις 1096 επ. ΑΚ που προβλέπουν απαλλαγή του καλόπιστου νομέα από την υποχρέωση απόδοσης των καρπών και ωφελημάτων, αλλά και πάλι για χρονικώς περιορισμένο διάστημα, ήτοι για το πριν από την αγωγή διάστημα και μόνο.

⁶¹⁷ Ν. Κουμουτζής, ο.π., σ. 145 επ., Απ. Χελιδόνης, ο.π., 1355.

⁶¹⁸ Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, ο.π., σ. 230 επ., Π. φίλιος, ο.π., σ. 87-88. Βλ. όμως Απ. Γεωργιάδη, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 170, § 14 αρ. 24, ο οποίος δέχεται ότι ο μη κύριος που μεταβίβασε με άκυρη σύμβαση κινητό πράγμα, έχει κατά του αποκτώντος την *condictio possessionis*. Ομοίως ΑΠ 1307/1982 ΝοΒ 1983, 1342, σύμφωνα με την οποία την *condictio possessionis* έχει και ο μη κύριος νομέας, που παρέδωσε στο λήπτη το πράγμα χωρίς νόμιμη αιτία.

⁶¹⁹ Λ. Κιτσαράς, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, ο.π., σ. 645.

Ο δικαιωματικός νομέας, ο οποίος «έλκει το δικαίωμά του για φυσική εξουσίαση του πράγματος από εμπράγματο δικαίωμα, δυνάμει του οποίου εντάσσεται η νομή ή κατοχή στην περιουσία του, ή ενοχικό, αντιτασσόμενο όμως στον εμπράγματο δικαιούχο (1095 ΑΚ) και εν τέλει απορρέον από το εμπράγματο δικαίωμα στη βάση αλυσίδας έννομων σχέσεων»⁶²⁰, διατηρεί την κατά του αποβολέα *condictio possessionis* και μετά την παραγραφή της αγωγής αποβολής από τη νομή⁶²¹, όπως η κρατούσα γνώμη δέχεται, αλλά χωρίς να διακρίνει μεταξύ δικαιωματικού και μη δικαιωματικού νομέα, αναγνωρίζοντας και στους δύο το δικαίωμα έγερσης της προκείμενης αγωγής. Άλλωστε μόνο ο δικαιωματικός νομέας υφίσταται προσβολή στην περιουσία του.

ΣΤ. Η συστηματική λειτουργία της *condictio possessionis*

Ι. Η *condictio possessionis* ως υποκατάστατο των εμπράγματων αποκαταστατικών αγωγών και η σημασία της στο πλαίσιο της προβληματικής περί την ατελή κυριότητα

Η *condictio possessionis* αποτελεί αγωγή ενοχικού χαρακτήρα, προστατευτική της κυριότητας (ή της οιονεί νομής ή κατοχής η οποία στηρίζεται σε εμπράγματη ή ενοχική σχέση). Λειτουργεί συμπληρωματικά προς τις διατάξεις εμπραγμάτου δικαίου και εμφανίζει από λειτουργική άποψη ομοιότητες προς την διεκδικητική αγωγή. Ειδικότερα, αμφότερες οι αγωγές δίδονται στον κύριο, του οποίου η έννομη θέση προσβλήθηκε (ή στον έλκοντα εξ αυτού δικαίωμα οιονεί νομής ή κατοχής) ενώ και η άμυνα του εναγομένου, που ισχυρίζεται ότι δικαιούται να νέμεται ή κατέχει το πράγμα, είναι κοινή στις δύο περιπτώσεις καθώς μόνο όσα δικαιώματα μπορούν να αντιταχθούν από τον εναγόμενο με τη διεκδικητική αγωγή ως ένσταση δικαιωματικής νομής ή κατοχής (1095 ΑΚ), μπορούν επίσης να αντιταχθούν από τον εναγόμενο με την *condictio possessionis* ως δικαιώματα που του παρέχουν νόμιμη αιτία

⁶²⁰ Λ. Κιτσαράς, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, ο.π., σ. 646.

⁶²¹ Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, ο.π., σ. 203 επ.

διατήρησης της νομής⁶²². Ο περιουσιακός χαρακτήρας της κυριότητας είναι αυτός που δικαιολογεί, σε περίπτωση προσβολής της, τη γένεση, πλην των αξιώσεων εμπραγμάτου χαρακτήρα, και αξιώσεων απόδοσης του αδικαιολόγητου πλουτισμού⁶²³. Η *condictio possessionis* συνιστά εκδήλωση της μετενέργειας της προσβληθείσας έννομης σχέσης της κυριότητας⁶²⁴. Η «μετενέργεια» αυτή δεν προϋποθέτει όμως οπωσδήποτε απώλεια της εμπράγματης αξίωσης, έτσι ώστε οι ενοχικές αξιώσεις να μετ-ενεργούν κατά κυριολεξία. Πότε θα συμβαίνει αυτό ή πότε οι ενοχικές αξιώσεις θα συντρέχουν με την εμπράγματη αξίωση κρίνεται κάθε φορά βάσει των εφαρμοζόμενων ειδικότερων διατάξεων⁶²⁵. Για τους ανωτέρω λόγους στη γερμανική επιστήμη⁶²⁶ η *condictio possessionis* χαρακτηρίζεται ως «εξασθετισμένη» ή «απλουστευμένη» διεκδικητική αγωγή, της οποίας αποτελεί υποκατάστατο.

Η αποψίλωση της κυριότητας από την εμπράγματη εξουσία δίωξης, ήτοι η υποβάθμισή της σε ατελή κυριότητα, δεν επιφέρει το «θάνατο» της έννομης σχέσης της κυριότητας, αλλά αυτή διατηρείται έως την εκπλήρωση (ή

⁶²² Λ. Κιτσαράς, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, ο.π., σ. 651-652.

⁶²³ Πρβλ. Ι. Σπυριδάκη, Εμπράγματο Δίκαιο, τ. Α', ο.π., σ. 45, σύμφωνα με τον οποίο «Όταν μιλάμε για προστασία του εμπράγματος δικαιώματος, πρέπει να έχουμε υπόψη μας όχι μόνο την (κύρια) προστασία κατά τις διατάξεις του ΕμπρΔ, αλλά και την (ενδεχόμενη) προστασία κατά τις διατάξεις του Ενοχικού Δικαίου».

⁶²⁴ Λ. Κιτσαράς, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, ό.π., σ. 653.

⁶²⁵ Ο αφηρημένος χαρακτήρας της εμπράγματης συμβασης μεταβίβασης κινητού (1034 ΑΚ) έχει ως συνέπεια η μεταβίβαση να επέρχεται παρά το τυχόν ελάττωμα στην υποσχετική σύμβαση που αποτελεί την αιτία της εμπράγματης με περαιτέρω συνέπεια η προστασία του μεταβιβάσαντος, που παρέδωσε το πράγμα και απώλεσε την κυριότητά του, να επιτυγχάνεται μόνο μέσω της αξίωσης αδικαιολόγητου πλουτισμού. Αντίθετα, σε αντίστοιχη περίπτωση μεταβίβασης ακινήτου, λόγω του αιτιώδους χαρακτήρα της προκείμενης εμπράγματης σύμβασης (1033 ΑΚ), συρρέουν στο πρόσωπο του μεταβιβάσαντος τόσο η αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού όσο και η διεκδικητική αγωγή. Στην πρώτη περίπτωση η κυριότητα μετ-ενεργεί κατά κυριολεξία ενώ στη δεύτερη όχι. (Λ. Κιτσαράς, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, ο.π., 653).

⁶²⁶ Λ. Κιτσαράς, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, ο.π., σ. 654 και οι εκεί παραπομπές στη γερμανική θεωρία.

την απόσβεση) και των ενοχικών αξιώσεων αποκαταστατικού χαρακτήρα και ιδίως της *condictio possessionis*⁶²⁷. Η αξίωση αυτή εξοπλίζει τον κύριο με τη δυνατότητα ανάκτησης της φυσικής εξουσίας στο πράγμα, επιτρέποντάς του να ενδυναμώσει την ατελή κυριότητα σε πλήρη⁶²⁸. Κατά συνέπεια, σε περίπτωση σύγκρουσης της ατελούς κυριότητας με τη «γυμνή» νομή άλλου προσώπου, κατισχύει η ατελής κυριότητα, λαμβανομένης υπόψη της συνταγματικής επιταγής για την προστασία της ως περιουσιακού αντικειμένου⁶²⁹.

II. Η σύγκρουση της *condictio possessionis* του δικαιωματικού νομέα με αξιώσεις του μη δικαιωματικού νομέα κατά τρίτου για απόδοση του πράγματος.

Σε περίπτωση σύγκρουσης της *condictio possessionis* με την αξίωση του μη δικαιωματικού νομέα, που απέβαλε τον κύριο, κατά τρίτου που τον απέβαλε με τη σειρά του ή αρνείται να του αποδώσει το πράγμα, μετά τη λήξη της μεταξύ τους ενοχικής σύμβασης, τίθεται το ερώτημα αν ο τρίτος νομέας ή κάτοχος έχει τη δυνατότητα να επιλέξει ποια από τις (ισοδύναμες μεταξύ τους) αξιώσεις θα ικανοποιήσει ή αν κάποια από αυτές κατισχύει των άλλων.

Ειδικότερα, ως προς τη σύγκρουση της ασκούμενης από τον κύριο *condictio possessionis* με την αγωγή αποβολής από τη νομή του μη δικαιωματικού νομέα πρέπει να λεχθούν τα ακόλουθα: η προστατευτική της νομής αγωγή κατισχύει υπό την έννοια ότι στη δίκη για τη νομή ο εναγόμενος δεν δύναται να αμυνθεί προβάλλοντας ένσταση δικαιώματος κυριότητας τρίτου προσώπου, κατ' αναλογική εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 991 ΑΚ. Άλλωστε, στο πλαίσιο της δίκης για την προστασία της νομής, η

⁶²⁷ Το γεγονός ότι η *condictio possessionis* συνιστά μία αποκαταστατική της προσβληθείσας κυριότητας αξίωση καταφαίνεται και εκ του ότι την προκείμενη αγωγή δεν έχει ο μη δικαιωματικός νομέας, αλλά ο κύριος και οι έλκοντες εξ αυτού δικαιώματα (Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, ο.π., σ. 263, σημ. 19).

⁶²⁸ Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, ο.π., σ. 257.

⁶²⁹ Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, ο.π., σ. 264.

κυριότητα δεν διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Εντούτοις, σε περίπτωση που ο κύριος και ο νομέας ασκήσουν κατά του τρίτου την *condictio possessionis* και την αγωγή της νομής αντίστοιχα και ο νομέας ανακτήσει πρώτος τη νομή⁶³⁰, η εκτελεστότητα της εκδοθησόμενης στη συνέχεια απόφασης στη δίκη για την *condictio possessionis* καταλαμβάνει και το νομέα δυνάμει του άρθρου 325 αρ. 2 σε συνδ. με το άρθρο 919 παρ. 1 περ. α΄ ΚΠολΔ, σε κάθε δε περίπτωση κατά τη διάταξη του άρθρου 919 παρ. 1 περ. β΄. Το αντίθετο όμως δεν ισχύει διότι η εκτελεστότητα της απόφασης που εκδίδεται στη δίκη για τη νομή και την επιδικάζει στο μη δικαιωματικό νομέα, δεν εκτελείται κατά του κυρίου, που στο μεταξύ έχει ανακτήσει από τον τρίτο τη νομή. Το ανωτέρω προκύπτει από το συσχετισμό της διάταξης του άρθρου 919 παρ. 1 περ. β΄ ΚΠολΔ προς τη διάταξη του άρθρου 936 παρ. 1 εδ. α΄ περ. α΄ ΚΠολΔ σε συνδυασμό με το β΄εδάφιο καθώς στο πλαίσιο της ανακοπής του άρθρου 936 ΚΠολΔ σταθμίζονται δικαιώματα, με αποτέλεσμα η κυριότητα να επικρατεί της γυμνής νομής⁶³¹.

Ο ίδιος κανόνας εφαρμόζεται και στη σύγκρουση μεταξύ της κατά του τρίτου *condictio possessionis* του κυρίου και των ενοχικών αξιώσεων του μη δικαιωματικού νομέα για παράδοση ή απόδοση του πράγματος. Παρ'όλο που ισχύει κατ'αρχήν για την άρση της μεταξύ τους σύγκρουσης η αρχή της πρόληψης, η εκτελεστότητα της απόφασης που εκδίδεται επί της *condictio possessionis* καταλαμβάνει το νομέα, στον οποίο έχει αποδοθεί το πράγμα από τον τρίτο. Δεν ισχύει όμως το αντίστροφο, ήτοι η εκτελεστότητα της επιδικαστικής της συμβατικής αξίωσης του νομέα για απόδοση του πράγματος απόφασης δεν εκτείνεται στον κύριο⁶³². Ομοίως, επί της

⁶³⁰ Είτε διότι ο εναγόμενος συμμορφώθηκε οικειοθελώς και απέδωσε στο μη δικαιωματικό νομέα το πράγμα, είτε διότι ο νομέας εκτέλεσε εναντίον του την απόφαση για τη νομή.

⁶³¹ Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, ο.π., σ. 287- 289, ο ίδιος, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, ο.π., σ. 655.

⁶³² Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, ο.π., σ. 290, ο ίδιος, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, ο.π., σ. 655-656.

σύγκρουσης της πουβλικιανής αγωγής του νομέα με τη διεκδικητική αγωγή του κυρίου, η κυριότητα επικρατεί της πουβλικιανής νομής⁶³³.

Z. Συσχέτιση με την αγωγή αποβολής

Ανάμεσα στις αγωγές αυτές υπάρχει μεγάλη ουσιαστικά συγγένεια, καθόσον ο αποβληθείς δικαιούται εκτός από την αγωγή αποβολής να ασκήσει αντί αυτής την απαίτηση της νομής (condictio possessionis) κατά του αφαιρέτη, γιατί η παράνομη αφαίρεση συνιστά αδικαιολόγητο πλουτισμό του αφαιρέτη (904 ΑΚ), ενόψει του ότι ο εναγόμενος έγινε πλουσιότερος κατά τη νομή από παράνομη αιτία. Όμως οι αγωγές, παρά τη σύμπτωσή τους, ως προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, διαφοροποιούνται στην ουσία⁶³⁴.

Η αξίωση απόδοσης της νομής με τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού διακρίνεται από την αγωγή αποβολής από τη νομή (άρθρο 987 ΑΚ) στα εξής σημεία⁶³⁵ : α) Δεν προϋποθέτει προσβολή της νομής αλλά αρκεί πλουτισμός από ξένη νομή, ανεξάρτητα με ποιον τρόπο επήλθε και η έλλειψη νόμιμης αιτίας. Επομένως μπορεί να εγερθεί και όταν ο ίδιος ο νομέας παρέδωσε το πράγμα (π.χ. από πλάνη ή αχρεωστήτως). Με την αγωγή περί αποβολής επιδιώκεται η προστασία της, και εγγύτερα η ανάκτηση της νομής, αντίθετα με την αγωγή απαίτησης της νομής επιδιώκεται η άμεση προστασία της περιουσίας του ενάγοντος και έμμεσα και η προστασία της νομής με απόδοση της σωζόμενης, στο βαθμό που ο εναγόμενος έγινε πλουσιότερος ή στην απόδοση της αξίας της⁶³⁶. β) Υπόκειται στην κοινή εικοσαετή παραγραφή της διάταξης του άρθρου 249 ΑΚ και όχι στην ετήσια παραγραφή

⁶³³ Λ. Κιτσαράς, Η ατελής κυριότητα, ο.π., σ. 290 -291, ο ίδιος, Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού, ο.π., σ. 655 -656.

⁶³⁴ Β. Βαθρακοκοίλης, Η νομή, ο.π., σ. 483, αρ. 1568.

⁶³⁵ Β. Βαθρακοκοίλης, Η νομή, ο.π., σ. 449-150, αρ. 1475, Απ. Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, ο.π., σ. 285, § 24 αρ. 11, Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 36, Δ. Παπαστερίου, ο.π., 489.

⁶³⁶ Χ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 274, Δ. Μπόσδας, Η νομή ως αντικείμενον αδικαιολόγητου πλουτισμού, Νδικ 27, 238.

της διάταξης του άρθρου 992 ΑΚ⁶³⁷. Και αυτό γιατί η ωφέλεια από αυτή την ίδια ενιαύσια παραγραφή είναι δικαιολογημένη, η ωφέλεια όμως από τη νομή του πράγματος, η οποία αποτελεί πλουτισμό ανεξάρτητο από την παραγραφή, είναι αδικαιολόγητη⁶³⁸. Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω, στοιχεία της αγωγής για απόδοση της νομής κατά την 904 ΑΚ, η οποία δεν είναι ένδικο μέσο προστασίας της νομής, αλλά απλώς ενοχική προς απόδοση του από την απόκτηση αλλότριας νομής, ως περιουσιακού στοιχείου, επελθόντος πλουτισμού είναι η κατάληψη και κατοχή του επιδίκου από τον εναγόμενο, που έγινε έτσι αδικαιολόγητα πλουσιότερος, και αίτημα αυτής η αποβολή αυτού από το επίδικο και η απόδοση στον ενάγοντα της ωφέλειας που επήλθε με την αφαιρεθείσα νομή⁶³⁹. Η παραγραφή σε αμφοτέρωτες τις περιπτώσεις αρχίζει από την κατάληψη⁶⁴⁰. γ) Ως ενοχική αξίωση δεν μπορεί, σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, να ασκηθεί κατά των ειδικών διαδόχων εκείνου που απέκτησε τη νομή, εκτός αν περιήλθε σ' αυτούς η νομή από χαριστική αιτία σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 913 ΑΚ⁶⁴¹. δ) Εναντίον της είναι επιτρεπτή ένσταση από εμπράγματο ή ενοχικό δικαίωμα⁶⁴². Αντίθετα, στις αγωγές της νομής δεν αντιδάσσεται από τον εναγόμενο η ένσταση ιδίου δικαιώματος, παρά μόνο στην περίπτωση που προβλέπεται στο άρθρο 991 ΑΚ, ήτοι αν το δικαίωμα έχει αναγνωρισθεί τελέσιδικως σε δίκη ανάμεσα σ' αυτόν και τον ενάγοντα⁶⁴³.

⁶³⁷ ΑΠ 255/1983 ΝοΒ 31, 1562, ΑΠ 681/1977 ΝοΒ 26, 362, ΑΠ 775/1971 ΝοΒ 20, 481, ΕφΑθ 2431/1997 ΕλλΔνη 39, 192, ΕφΑθ 1101/1996 Αρμ 50, 1329, ΕφΑθ 7769/1978 ΝοΒ 27, 1486.

⁶³⁸ ΑΠ 2144/2009 ΧρΙΔ 2011, 104.

⁶³⁹ ΕφΑθ 352/2001 ΕλλΔνη 2001, 808.

⁶⁴⁰ Χρ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 326, ΠρΚοζ 560/1968 Αρμ 23, 71.

⁶⁴¹ ΕφΑθ 2431/1997 ΕλλΔνη 39, 191.

⁶⁴² Χρ. Θηβαίος, Το δίκαιον της νομής, Γ' τόμος, ο.π., σ. 326, Απ. Γεωργιάδης σε ΑΚ Απ. Γεωργιάδη – Μ. Σταθόπουλου, ο.π., άρθρ. 987, 988 αρ. 48, Η. Γιαννακόπουλος, σε ΕρμΑΚ Ι. Καράκωστα, ο.π., άρθρο 991, αρ. 4, ΕφΑθ 1583/2010 ΕφΑΔ 2011, 174, ΕλλΔνη 2011, 1655,1667, ΕφΑθ 352/2001 ΕλλΔνη 2001, 809, ΕφΑθ 2431/1997 ΕλλΔνη 39, 191.

⁶⁴³ Δ. Μπόσδας, Η νομή ως αντικείμενον αδικαιολόγητου πλουτισμού, Νδικ, 27, 238.

Ανάλογα με τις συνθήκες ο νομέας που έχασε τη νομή μπορεί να επιλέξει ποια αξίωση θα εγείρει (π.χ. αν παρήλθε ένα έτος από την αποβολή, την αξίωση από την 904 ΑΚ, αν η νομή μεταβιβάστηκε περαιτέρω έναντι ανταλλάγματος εν γνώσει του ειδικού διαδόχου, την αξίωση από την 987 ΑΚ)⁶⁴⁴.

⁶⁴⁴ Στ. Κουμάνης, σε Απ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, ο.π., άρθρο 987, 988 αρ. 36.

ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ολοκληρώνοντας την παρούσα μελέτη, κρίνεται σκόπιμο να παρατεθούν τα βασικότερα πορίσματα της έρευνας που προηγήθηκε καθώς και εστιασμένες συμπερασματικές παρατηρήσεις.

Ο νόμος χαρακτηρίζει ως προσβολή της νομής κάθε αποβολή ή διατάραξη της νομής που γίνεται παράνομα και χωρίς τη θέληση του νομέα (984 παρ. 1 ΑΚ). Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι εννοιολογικά στοιχεία της προσβολής της νομής είναι α) απόβολή ή διατάραξη, β) παράνομη, γ) χωρίς τη θέληση του νομέα ενώ ο νόμος δεν θέτει άλλες προϋποθέσεις (π.χ. διάρκεια της προσβολής, περιουσιακή ζημία του νομέα, χρήση βίας, γνώση ή άγνοια, υπαιτιότητα ή κακή πίστη του προσβολέα). Αποβολή είναι κάθε πράξη που συνεπάγεται για το νομέα ολική ή μερική απώλεια της νομής του ενώ διατάραξη είναι κάθε παρεμπόδιση ή παρακώλυση της φυσικής εξουσίας πάνω στο πράγμα που δεν φτάνει μέχρι την αποβολή. Αν η προσβολή της νομής συνίσταται σε αποβολή του νομέα, η νομή που θεμελίωσε για τον εαυτό του ο προσβολέας, έστω και σε μέρος του πράγματος, είναι επιλήψιμη νομή και ο ίδιος επιλήψιμος νομέας (984 παρ. 2 εδ. 1 ΑΚ).

Με τις διατάξεις των άρθρων 987 – 991 ΑΚ απονέμονται στο νομέα ειδικές ουσιαστικού δικαίου αξιώσεις περί προστασίας της νομής, η αναγκαστική ικανοποίηση των οποίων απαιτεί προσφυγή στο δικαστήριο. Ειδικότερα, η ένδικη αυτή προστασία παρέχεται με τις αγωγές της αποβολής (987 – 988 ΑΚ) και της διατάραξης (989 – 990 ΑΚ), ανάλογα με το είδος της προσβολής. Κύρια χαρακτηριστικά των ανωτέρω αγωγών είναι α) ότι προϋποθέτουν αποβολή ή διατάραξη παράνομη και χωρίς τη θέληση του νομέα και β) ότι σκοπός τους είναι η προστασία της νομής αυτής καθεαυτή, ήτοι ανεξάρτητα αν στηρίζεται σε δικαίωμα ή όχι.

Εκτός από τις αγωγές της νομής που αποτελούν το χαρακτηριστικό τρόπο ένδικης προστασίας της, στην προστασία της νομής συμβάλλουν και άλλες διατάξεις του ΑΚ, του ΚΠολΔ ή ειδικών νόμων. Αντικείμενο της παρούσας μελέτης αποτέλεσε μία εξ αυτών των δυνατοτήτων και ειδικότερα η αγωγή απαίτησης της νομής με βάση τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού, γνωστή από το προϊσχύσαν δικαίο ως *condictio possessionis*. Η

νομή αποτελεί περιουσιακό στοιχείο, καθώς προσπορίζει ωφέλεια στο νομέα. Η περιουσιακή αυτή υπόσταση της νομής έχει ως συνέπεια ότι, αν η κτήση της γίνει χωρίς νόμιμη αιτία από την περιουσία άλλου, ο αποκτών υπόκειται στην αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού (904 ΑΚ).

Η *condictio possessionis* δεν είναι επιβουλητικής φύσης, όπως συχνά υποστηρίζεται αλλά συνυπάρχει - συρρέει με τις προστατευτικές της νομής αγωγές. Ως προς τη νομική της φύση, η αξίωση του αδικαιολόγητου πλουτισμού, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 904 ΑΚ, είναι ενοχική προς απόδοση του πλουτισμού ακόμη και στην περίπτωση που αντικείμενο της αξίωσης είναι η αυτούσια απόδοση συγκεκριμένου πράγματος, εν προκειμένω της νομής. Ωστόσο, παρά τον ενοχικό της χαρακτήρα, λειτουργεί συμπληρωματικά προς τις διατάξεις του εμπραγμάτου δικαίου και εμφανίζει χαρακτηριστικά που ομοιάζουν ουσιαστικά προς τις εμπράγματα αγωγές και ιδίως τη διεκδικητική, αλλά με ανεστραμμένο ως προς εκείνες το βάρος επίκλησης και απόδειξης του προσβληθέντος δικαιώματος, που παρέχει δικαίωμα φυσικού εξουσιασμού. Άλλωστε η προκείμενη αγωγή εμφανίζεται προστατευτική του δικαιωματικού νομέα, ο οποίος έλκει το δικαίωμά του για φυσική εξουσίαση του πράγματος από εμπράγματο δικαίωμα ή ενοχικό, αντιπασσόμενο όμως στον εμπράγματο δικαιούχο (1095 ΑΚ) και εν τέλει απορρέον από εμπράγματο δικαίωμα, καθώς μόνον αυτός υφίσταται προσβολή στην περιουσία του.

Παρά τη σύμπτωση της αξίωσης απόδοσης της νομής με τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού με την αγωγή αποβολής από τη νομή ως προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, οι δύο αγωγές διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τις προϋποθέσεις άσκησής τους, το χρόνο παραγραφής τους, τους διαδίκους και τις δυνατότητες άμυνας του εναγομένου. Ανάλογα με τις συνθήκες ο νομέας που έχασε τη νομή μπορεί εντοπίζοντας τα πρακτικά πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα που έχει για τον ενάγοντα η μία ή η άλλη αγωγή να επιλέξει ποια αξίωση θα εγείρει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθανασόπουλος Τ., Εμπράγματο Δίκαιο, Ερμηνεία κατ'άρθρο, Νομολογία – Βιβλιογραφία, τομ. Α', 2001
- Απαλαγάκη Χ., Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ'άρθρο, Γ' έκδοση, 2013
- Βαβούσκος Κ., Εμπράγματον Δίκαιον, ΣΤ' έκδοση, 1986
- Βαθρακοκοίλης Β., Η νομή, Νομή – Οιονεί Νομή – Κατοχή, 2015
- Βαθρακοκοίλης Β., ΕΡΝΟΜΑΚ, Ερμηνεία και Νομολογία Αστικού Κώδικα, τομ. Δ', Εμπράγματο Δίκαιο, ημίτ. α' (άρθρα 947-1141), 2007
- Βαθρακοκοίλης Β., ΕΡΝΟΜΑΚ, Ερμηνεία και Νομολογία Αστικού Κώδικα, τομ. Γ', Ειδικό Ενοχικό, ημίτ. γ' (άρθρα 741-946), 2005
- Βαθρακοκοίλης Β., ΕΡΝΟΜΑΚ, Ερμηνεία και Νομολογία Αστικού Κώδικα, τόμ. Ε', Οικογενειακό Δίκαιο (άρθρα 1346-1694), 2004
- Βαθρακοκοίλης Β., Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνευτική – Νομολογιακή Ανάλυση (κατ'άρθρο), τομ. Ε', 1997
- Γεωργιάδης Απ., Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Β' έκδοση, 2015
- Γεωργιάδης Απ., Σύντομη Ερμηνεία του Αστικού Κώδικα, τομ. ΙΙ (άρθρα 947-2035), 2013
- Γεωργιάδης Απ., Σύντομη Ερμηνεία του Αστικού Κώδικα, τομ. Ι (άρθρα 1 – 946), 2010
- Γεωργιάδης Απ., Εμπράγματο Δίκαιο, Β' έκδοση, 2010
- Γεωργιάδης Απ. / Σταθόπουλος Μ., Αστικός Κώδιξ, κατ'άρθρο ερμηνεία, τομ. V, Εμπράγματο Δίκαιο (άρθρα 947 – 1117), 1985
- Γεωργιάδης Απ. / Σταθόπουλος Μ., Αστικός Κώδιξ, κατ'άρθρο ερμηνεία, τομ. IV, Ειδικό Ενοχικό (άρθρα 741 – 946), 1982
- Γεωργιάδου Μ., Αγωγές Εμπραγμάτου Δικαίου, Νομή – Κυριότητα – Δουλείες, Ερμηνεία – Υποδείγματα με σχόλια, 2015
- Θηβαίος Χ., Το δίκαιον της νομής, Περί της προστασίας της νομής, τομ. Γ', 1957
- Θηβαίος Χ., Το δίκαιον της νομής, Περί κτήσεως και απώλειας της νομής, τομ. Β', 1953

- Καράκωστας Ι. Αστικός Κώδικας, Ερμηνεία – Σχόλια – Νομολογία, Εμπράγματο Δίκαιο, τομ. 7^A (άρθρα 947-1117), 2010
- Καραμανλή – Μπαρουτάκη Α., Το δίκαιο της νομής, 1997
- Καστρήσιος Ε., Ενστάσεις κατά τον Αστικό Κώδικα, 2011
- Κεραμέα Κ. / Κονδύλης Δ. / Νίκα Ν., Ερμηνεία ΚΠολΔ, τομ. Ι (άρθρα 1 – 590), 2000
- Κεραμέα Κ. / Κονδύλης Δ. / Νίκα Ν., Ερμηνεία ΚΠολΔ, τομ. ΙΙ (άρθρα 591 – 1054), 2000
- Κιτσαράς Λ., Η ατελής κυριότητα, Η επίδραση του χρόνου στην κυριότητα και η προστασία της με την *condictio possessionis*, 2013
- Κιτσαράς Λ., Η νομή ως αντικείμενο της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού (απαίτηση νομής, *condictio possessionis*), ΧρΙΔ 2013, 641-656
- Κιτσικόπουλος Α., Νομή και οιονεί νομή, 1958
- Κορνηλάκης Π., Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, τομ. Ι, Β΄ έκδοση, 2012
- Κοτζάμπαση Α., Η αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού στις περιπτώσεις όπου αυτός «επιβάλλεται» χωρίς τη θέληση του λήπτη, ΕλλΔνη 1993, 510-519
- Κουμουτζής Ν., *Condictio possessionis* μετά την παραγραφή της αξίωσης λόγω αποβολής από τη νομή;, ΧρΙΔ 2013, 145 - 150
- Κούσουλας Χ., Εμπράγματο Δίκαιο, 2004
- Ματθίας Στ., Η έννοια της «επικουρικότητας» των απαιτήσεων αδικαιολόγητου πλουτισμού και η επικουρική άσκησή τους, ΕλλΔνη 31, 497-498
- Μπαλής Γ., Εμπράγματον Δίκαιον, έκδοση β΄, 1951
- Μπόσδας Δ., Βοηθητικά πρόσωπα νομής, ΝοΒ 16, 542,
- Μπόσδας Δ., Η νομή ως αντικείμενον αδικαιολόγητου πλουτισμού, Νδικ 27, 237-240
- Μπρακατσούλας Β., Η νομή και η προστασία της, έκδοση β΄, 2003
- Νίκας Ν., Πολιτική Δικονομία, τομ. ΙΙ, 2005
- Νίκας Ν., Πολιτική Δικονομία, τομ. Ι, 2003
- Παπαδόπουλος Κ., Αγωγές Εμπραγμάτου Δικαίου, τομ. Ι, 1989

- Παπαστερίου Δ., Εμπράγματο Δίκαιο, τ. Ι, 2008
- Παπαχρήστου Γ, Το αντικείμενο της αξίωσης αδικαιολόγητου πλουτισμού, 2014
- Σπυριδάκης Ι., Εμπράγματο Δίκαιο, τομ. Α΄, 2001
- Σπυριδάκης Ι., Η αγωγή αποβολής από τη νομή, 1997
- Σπυριδάκης Ι., Η αγωγή διαταράξεως της νομής, 1997
- Τούσης Α., Εμπράγματο Δίκαιο, 1988
- Τσούμας Β. /Σπυροπούλου Χ., Το δίκαιο των ακινήτων, Η κυριότητα και το γειτονικό δίκαιο – Νομή – Δουλείες, τομ. Α΄, 2006
- Φίλιος Π., Εμπράγματο Δίκαιο, έκδοση Δ΄, 2011
- Φίλιος Π., Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό Μέρος, τομ. ΙΙ, 2005
- Χελιδόνης Απ., *Condictio possessionis* και υπέρ του κακόπιστου νομέα; ΝοΒ 48 (2000), 1349 - 1357